

تاریخ سالشماری یزد

گردآوری و تنظیم

اکبر قلمسیاه

کتابفروشی تاریخ
(محل پخش)

تهران - ۱۳۷۰

دو مجموعه درباره یزد

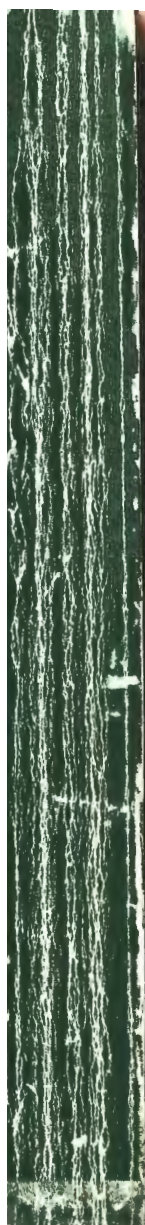
گنجینه حسین بشارت
برای پژوهش در فرهنگ و تاریخ یزد

- ۱- تذکره شعرای یزد: پژوهش و گزینش عباس فتوحی یزدی. ۱۳۶۶
(فرهنگ ایران زمین، شماره ۳۴)
- ۲- واژه نامه یزدی: گردآوری ایرج افشار. تنظیم و آوانویسی محمدرضا محمدی. ۱۳۶۹ (فرهنگ ایران زمین، شماره ۳۵)
- ۳- میکرده (تذکره شعرای یزد): تألیف محمدعلی وامق. به کوشش حسین مسرت. زیر چاپ (فرهنگ ایران زمین، شماره ۳۷)
- ۴- سال شمار اخبار یزد: گردآوری اکبر قلمسیاه. (فرهنگ ایران زمین، شماره ۳۸).
- ۵- یزد در سفرنامه ها: گردآوری اکبر قلمسیاه.
- ۶- اسناد بازرگانی یزد در روزگار قاجار. به کوشش دکتر اصغر مهدوی

یزدنامه
ارمغان محمد طاهری به شهر یزد

- ۱- یزدنامه. جلد اول: گفتارها و جستارهای تاریخی و فرهنگی. نگارش و گردآوری ایرج افشار. زیر چاپ. (فرهنگ ایران زمین، شماره ۳۹).

۲۵۰۰ ریال

کرمان
ویژه

۱

۲

۸

انتشارات فرهنگ ایران زمین

- ۱- فرهنگ لارستانی: تألیف احمد اقتداری، با مقدمه ابراهیم پورداود. (بهرمیه احمد اقتداری).
- ۲- تاریخ کاشان: تألیف عبدالرحیم ضرابی متخلص به سهیل، بکوش ایرج افشار (چاپ سوم، ناشر امیرکبیر).
- ۳- فرهنگ بهدینان (زردشتیان): گردآوری جمشید سروش سروشیان، با مقدمه ابراهیم پورداود، بکوش منوچهر ستوده (بهرمیه ج. سروشیان).
- ۴- فرهنگ کرمانی: گردآوری و تألیف منوچهر ستوده - (بهرمیه همایون صنعتی).
- ۵- دو رساله در آثار علوی: ۱- الرسالة النجریة فی الکائنات العنصریة تألیف زین الدین عمر ساوجی. ۲- رساله در آثار علوی، تألیف محمد بن مسعود (دو متن فارسی قرن ششم هجری). بکوش محمدتقی دانش پژوه (بهرمیه ا. ا. و م. ت. د).
- ۶- جامع الخیرات: متن وقفنامه سیدرکن الدین یزدی. به تصحیح محمدتقی دانش پژوه و ایرج افشار (به سرمایه ا. ا. د).
- ۷- فرهنگ لغات عامیانه: گردآوری سید محمد علی جمالزاده. بکوش محمدجعفر محبوب (ناشر ابن سینا).
- ۸- سفرنامه ایران: تألیف ابودلف مسمر بن مهلهل، تصحیح ولادیمیر مینورسکی. ترجمه ابوالفضل طباطبائی (ناشر اسدی).
- ۹- سمریه: تألیف ابوطاهر سمرقندی. بکوش ایرج افشار (ناشر اسدی).
- ۱۰- تاریخ جدید یزد: تألیف احمد بن حسین کاتب از قرن نهم. بکوش ایرج افشار (ناشر ابن سینا).
- ۱۱- فرخ نامه: تألیف ابوبکر مطهر جمالی یزدی. به کوش ایرج افشار (ناشر امیرکبیر).
- ۱۲- استرآبادنامه: تدوین مسیح ذبیحی با همکاری ایرج افشار (چاپ دوم - ناشر امیرکبیر).
- ۱۳- دیوان کهنه حافظ: بکوش ایراج افشار (ناشر ابن سینا).
- ۱۴- فهرست نسخه های خطی: چهار کتابخانه مشهد. زیر نظر محمدتقی دانش پژوه (بهرمیه انجمن آثار ملی).
- ۱۵- فهرست نسخه های خطی: دو کتابخانه مشهد. زیر نظر محمدتقی دانش پژوه (بهرمیه انجمن آثار ملی).
- ۱۶- منتخب اشعار فارسی: از آثار یهودیان ایران. گردآوری آمنون تنخر. ۱۳۵۲
- ۱۷- فهرست نسخه های خطی: کتابخانه های رشت و همدان، زیر نظر محمدتقی دانش پژوه (بهرمیه انجمن آثار ملی).
- ۱۸- جهادیه: اثر میرزا بزرگ قائم مقام فراہانی. تجدید چاپ از روی چاپ ۱۲۳۴ ق. با مقدمه جهانگیر قائم مقامی (سلسله چاپ لوحی، ش. ۱).
- ۱۹- خاندان غفاری: تألیف حسن نراقی و فرخ غفاری (بهرمیه معاون الدوله غفاری).
- ۲۰- سفرنامه خراسان: نوشته ناصرالدین شاه قاجار. به خط کلهر. تجدید چاپ از روی چاپ قدیم (سلسله چاپ لوحی، ش. ۲).
- ۲۱- مجموعه کتب (مقاله های در نسخه شناسی و کتاب شناسی): از ایرج افشار. ۱۳۵۴ (بهرمیه ایرج افشار).
- ۲۲- روزنامه سفر مازندران: از ناصرالدین شاه قاجار. تهران ۱۳۵۶ (سلسله چاپ لوحی، ش. ۳).
- ۲۳- یادگارنامه حبیب یغمائی: زیر نظر غلامحسین یوسفی، محمد ابراهیم باستانی پاریزی و ایرج افشار. تهران. ۱۳۵۶ (بهرمیه انتشارات توس).
- ۲۴- روزنامه سفر خراسان: علینقی حکیم الممالک. تهران. ۱۳۵۶ (سلسله چاپ لوحی، ش. ۴).
- ۲۵- اوراد الاحباب و فصوص الآداب: تألیف ابوالمفاخر یحیی باخرزی. نصف دوم. به کوش ایرج افشار (چاپ دوم - ناشر سازمان کتاب).
- ۲۶- تقریرات مصطفی در زندان: یادداشت شده توسط جلیل بزرگمهر. به کوش ایرج افشار. (ناشر سازمان کتاب).
- ۲۷- دو رساله عرفانی در عشق: تصنیف احمد غزالی و سیف الدین باخرزی. به کوش ایرج افشار. (چاپ دوم - ناشر کتابخانه منوچهری).
- ۲۸- مبارزه با محمدعلی شاه: اسنادی از فعالیتهای آزادیخواهان ایران در اروپا و استانبول در سالهای ۱۳۲۶-۱۳۲۸ قمری. به کوش ایرج افشار (ناشر سازمان کتاب).
- ۲۹- تذکره سخوران نایین: تألیف جلال بقائی نایینی. با مقدمه ایرج افشار (بهرمیه حسین مصاحبی).
- ۳۰- لوامع و لوايح: از عبدالرحمن جامی. با مقدمه ایرج افشار. تجدید چاپ عکسی از روی چاپ استانبول (ناشر کتابفروشی منوچهری).
- ۳۱- سفرنامه جنوب ایران: نوشته ش. باین و فردریک هوسه. ترجمه اعتماد السلطنه. به کوش هاشم محدث (ناشر دنیای کتاب).
- ۳۲- مناقب الصوفیه: تألیف قطب الدین ابوالمظفر منصور سنجی عبادی مروزی. به کوش محمدتقی دانش پژوه و ایرج افشار. (ناشر کتابفروشی منوچهری).
- ۳۳- گرگان نامه: مجموعه هشت رساله. گردآوری و تصحیح به کوش مسیح ذبیحی. تجدید چاپ و بازخوانی و فهرست از ایرج افشار (ناشر انتشارات بابک).

تاریخ سالشماری یزد

سلسلهٔ متون و تحقیقات

از انتشارات جداگانه

فرهنگ ایران زمین

گردآوری و زیرنظر: ایرج افشار

شمارهٔ ۳۸

گنجینهٔ حسین بشاوت

برای پژوهشی در فرهنگ و تاریخ یزد

شمارهٔ ۳

قاریخ سالشماروی یزده

تنظیم اکبر قلمسیاه

تهران - ۱۳۷۰

کتابخانه ملی افغانستان

- اسم کتاب: تاریخ سالشماری یزد
- ناشر: گردآورنده
- بخش: کتابفروشی تاریخ
- خیابان انقلاب، روبروی سینما سپیده، ساختمان فروردین، طبقه دوم - تلفن ۶۴۰۶۴۲۶
- حروف چینی: سینا (قانعی)
- لیتوگرافی: بابک
- چاپ و صحافی: خوشه
- تعداد چاپ: یک هزار نسخه (فقط)
- تاریخ انتشار: تابستان ۱۳۷۰

بهروان همه یزدیهایی که
این خاک پاک به دست و
اندیشه آنها آبادان شده و
مانده است.

ا. ا.

یادداشت

در سالهایی که به نگارش «یادگارهای یزد» پرداختم در سر می‌پروراندم که سالشماری از وقایع و حوادث تاریخی یزد مندرج در کتابهای تاریخ و اسناد دیگر مربوط به یزد و نیز سالهای یاد شده در اسناد و مدارک و قبالبجات و سنگ قبر و دیگر کتیبه‌های بازمانده از قرون و اعصار گردآورم و آن را جداگانه برای سهل ساختن کار مراجعین و علاقه‌مندان به چاپ برسانم. متأسفانه نتوانستم و مجالی پیش نیامد آنچه را در خیال خام می‌پروردم سرانجام دهم. توفیقی که درین راه پیش آمد منحصر شد به گردآوردن سالشمار سنوات مذکور در همان کتاب «یادگارهای یزد» که در پایان جلد دوم آن به چاپ رسیده است.

اما آن فکر را همواره دنبال کردم تا اینکه بخت بار شد و آشنایی با آقای اکبر قلمسیاه نصیب افتاد و ذوق کامل ایشان در پژوهشهای تاریخی موجب شد که آن مقصود را با آن همشهری فاضل در میان گذارم. خوشبختانه با حسن قبول و سرعت کار پذیرفتند و پس از چندی دو دفتری که از پژوهش و بررسی خود فراهم ساخته بودند برای چاپ فرستادند و اینک درین دفتر به دسترس علاقه‌مندان گذاشته می‌شود.

این سالشمار جامع نیست، هنوز هست حوادث و وقایعی مربوط به یزد که در کتابهای پیشینیان و اسناد گوشه و کنار افتاده ناآشکار و ناشناس است و باید به این سالشمار افزوده شود. به همین مناسبت است که فعلاً یکم هزار نسخه از آن از محل اعتبار خاصی که فاضل گرانقدر و همشهری ارجمندم آقای حسین بشارت با کرامت و بشارت برای چاپ کردن کتابهای خاص یزد معین فرموده‌اند منتشر می‌شود. امیدست که در چاپهای بعد این تألیف سودمند صورتی بهتر و شایسته‌تر بیابد.

اکنون که این کتاب به دوستداران تاریخ یزد و یزدیان با سپاس ژرف تقدیم می‌شود، یادآوری این مطلب را مناسب می‌داند که گروهی از دانشمندان و ادب دوستان یزد در سال ۱۳۶۹ به تأسیس مرکزی برای پیش بردن پژوهشهای خاص آن شهر پرداختند و با موافقت و مساعدت کتابخانه وزیر و وابسته به آستان قدس رضوی توانستند آن مرکز را در محل کتابخانه که یادگاری است از همت بلند شادروان سیدعلی محمدوزیری مستقر سازند و اساسنامه‌ای برای آن سازمان نوپرداخته تنظیم کنند تا همه دوستداران فرهنگ و تاریخ یزد بتوانند با عرضه کردن پژوهشها و جستارهای ارزشمند خود جبران دورانی را بکنند که یزد در خموشی و خمودی فرهنگی خفته و مانده بود.

کناره خزر - هفتم فروردین ۱۳۷۰

ایرج افشار

سخن آغاز

این کتاب سالشمار تاریخی یزد است. دربردارنده و برشمارنده عمده وقایع و حوادثی که بر یزد، این شهر تاریخی و باستانی، گذشته است از هرچه خوب و بد، تلخ و شیرین و زشت و زیبا بوده است. روزها و سالهای تاریخی و حتی گاه لحظه‌های آن بر خلاف مفهوم جغرافیائی دارای تفاوت‌های بسیار و متمایزی است. گاه این روزها و سالها سرنوشت افراد یا ملت‌هایی را دگرگون ساخته است. دقت نظر کامل به «زمان» که ما را بیش از پیش بر اهمیت و ارزش جریانهای پیش آمده واقف می‌سازد و از آنچه ممکن است هر سال و ماه، یا روز و لحظه حادث شود بیم یا بشارت دهد.

در تاریخ یزد، که نسبت به بسیاری از سالها و برخی از قرنهای آن در بی‌خبری صرف هستیم و سکوت و خاموشی در تاریخ وجود دارد می‌توان از توجه بیشتر به وقایع بر زوایا و خفایای فراموش شده وقوف یافت. باید از تکرار فراموشیها خودداری کرد و زمینه را برای تهیه و تدوین تاریخی منقح و روشن فراهم ساخت.

این کتاب به راهنمایی آقای ایرج افشار مدون شد و اگر قبول عمومی بیابد برای نگارنده مایه مباهات است. شادم ازین که پیشنهاد ایشان را اجابت کرده و مطالبی درباره شهر و دیار خود از مطاوی و متون قدیم و جراید معروف و افواه معاصران تدوین کرده‌ام.

برای برآوردن این منظور به منابع متعدد مراجعه و ذیل هرسال مأخذ مربوط را یاد کرده‌ام و اهم آن منابع اینهاست:

- آتشکده یزدان از: عبدالحسین آیتی
 - تاریخ یزد از: جعفر بن محمد جعفری یزدی
 - تاریخ جدید یزد از: احمد بن حسین بن علی کاتب یزدی
 - تاریخ یزد از: محمد طاهری
 - تاریخچه مطبوعات یزد از: حسین مسرت
 - تذکره سخنوران یزد از: اردشیر خاضع
 - تذکره شعرای یزد از: عباس فتوحی یزدی
 - تاریخ ورزش باستانی یزد از: محمد علی کلاهی
 - جامع جعفری از: محمد جعفر طرب نائینی
 - جامع الخیرات از: سید رکن‌الدین یزدی
 - جامع مفیدی از: محمد مفید مستوفی بافقی
 - حدیقه الشعرا از: احمد دیوان بیگی شیرازی
 - مروارید کویر: نشریه استانداری یزد
 - مجموعه وزیری (خطی) از: سید علی محمدوزیری
 - مروارید یزد از: محمدعلی کاوه
 - یادگارهای یزد از: ایرج افشار
- در پایان نام عزیزان و دوائری که نگارنده را در تهیه این کتاب یاری داده‌اند می‌آورد و چنین است:
- ۱- آقای مهندس علی اکبر اولیا (معاون استانداری یزد) که بنا به درخواست اینجانب طی نامه‌ای از ادارات یزد خواستند تاریخ تأسیس اداره و تاریخچه تطور و تحول هریک را بنویسند. اکثر ادارات این پرسشها را از راه لطف پاسخ داده‌اند. همکاری صمیمانه آقای شعبانی کارمند گرامی استانداری یزد درین راه مؤثر بود.

۲- آقایان شکرانه و طالساز مسئولان کتابخانه مرکز مطالعات علمی و پژوهشی فرهنگیان یزد.

۳- آقایان ابهت و یزدانفر و قدر از اداره اوقاف یزد که فرصت مطالعه و قفنامه‌ها را برای نگارنده پیش آوردند.

۴- اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی که به لطف آقای منصور راستی چند عکس از آنجا بدست آمد.

۵- آقایان محمدرضا فرخی، جلال ابوئی و جمال غضنفری.

۶- آقایان امرالله بابائی، احمد و حسین کاجی و آتشی دربارنویسی برخی از یادداشتها.

۷- کتابخانه وزیری یزد، بویژه دوست گرامی آقای محمدرضا انتظار بقیه‌الله که همواره مراجعات مکرر و زحمت آفرین مرا با مهربانی و مساعدت پاسخ گفته‌اند.

...همه همشهریان عزیزی که به درخواستها و پرسشها نگارنده پاسخ گفته‌اند.

اکبر قلمسیاه

بشارت

کتابخانه وزیری یزدخیرا الهام از نیات مؤسس مرکز
مرحوم حجة الاسلام فریری علیه السلام و در جهت خدمت بیشتر به یزد
بنام یزدشناسی اثر کرده بدینوسیله از عموم فرهنگدانان
بویره همشیران فرهنگ پروردخواست همکاری میسر

نوشته آثار عکسها و اسناد مربوط به یزد در جمله نیازهای
مرکز است و صاحبان آن میتوانند این آثار را به مرکز ارائه نمایند
تا از آنها استفاده شده و یا برای کس آنها تهیه و سپس مگرد
همچنین میتوانند صوت یا تل آنهارا اهداء فرمایند.

امید است فرهنگ پروران همشیران عزیز یاری همکاری
لازم ابا این مرکز مبذول نمایند که اینگونه همکاریها هم ممتدی
است فرهنگی یزد و هم خدمتی معنوی زیرا که کتابخانه و دبستان
آستان قدس ضمیمه است (چه خوش بود که برآید به بایک گزیده دکان
کتابخانه وزیری یزد)

سالهای پیش از تاریخ

بموجب افسانه‌ای: اسکندر «چون بسر بیابان خراسان رسید که اکنون شهر یزد است به فرمود تا قلعه بساختند و نه‌ری جاری کردند و کسی از آن خود را آنجا بنشانند و آن جماعت آنجا ساکن گردانید و آن مقام را کثه نام نهاد و این اول عمارت یزد است که آن را زندان ذوالقرنین می‌خوانند. و این کثه اول عمارت یزد است و بعد از اسکندر این کثه معمور شد و جماعتی در آنجا جمع شدند و عمارت و زارعت کردند.»^۱

بر این افسانه‌ها تا چه می‌توان اعتماد کرد و بدان اطمینان داشت؟

در هر حال اندکی تعمق در متون تاریخی این حقیقت را روشن می‌سازد که اسکندر در خط سیر خویش گذاری به یزد نداشته است^۲ و هیچیک از کتب معتبر تاریخ گویای چنین ادعائی نیست^۳. شگفت آنست که دقت در نوشته جعفری همانگونه که آقای دکتر محبوب نشان داده است^۴ تناقض گوئی او را در اینکه نخستین بنای یزد زندان سکندر بوده است آشکار می‌کند چنانچه

در فصل اول کتاب «قصه اسکندر بن فیلقوس و کشتن دارای و گرفتن عراق و فارس و از اصفهان به جانب یزد آمدن و بناء کثه که اول عمارت یزد است و تمامی قصه آن سخن رفته است که حاکی از آنست که نخستین عمارت یزد نیز بنا نشده است اما متن فصل با این عبارت آغاز می شود «چون دولت سلاطین یزد بالائی گرفت وارد شیر بابک تمام روی زمین در تصرف آورد.»

اگر اسکندر اول عمارت یزد می کرده است بالائی دولت سلاطین یزد به چه معنی است؟

باری این تامل در افسانه‌ها نقص و نقضی که بر آنهاست موجب خواهد شد تا در قبول این افسانه‌ها و روایات با تردید برخورد کرد و مطالب را با احتیاط و احتمال پذیرفت.

بهمین گونه است آنچه در مورد بنای یزد بوسیله یزد گرد اول و نیز یزد گرد دوم بیان شده است. دقت در این قصه‌ها نیز موجب شک و تردید در پذیرش و قبول این روایات خواهد گردید. آیا آثاری که پیش از این هر دو در یزد بنا شده است قبل از دوره ساسانی، در عصر اشکانی نشانه تأسیس و شروع تاریخ یزد در ادواری پیش از آن نبوده است؟ وانگهی در مآخذ و اسناد معتبر تاریخی نشانه‌ای از سفر یزد گرد اول یا دوم دیده نمی‌شود آنچنانکه تواریخ یزد از آن سخن گفته‌اند. در اینجا نه منظور نقل آن افسانه‌هاست نه نقد و نقض آنها. در ذکر نخستین بناها و آبادیهای یزد و تاریخ احداث و بنای آن از این اشارت باختصار گزیری نیست و بر مبنای آنچه از آن سخن رفت

بوضوح و روشنی از این نخستین سالها و دوره‌ها و اقدامات و بناهای آن در این سالشمارتاریخی نمی‌توان سخن گفت و با رعایت آن دقتها می‌توان تاسیس یزد را به دورانی بسیار دور منسوب داشت. نقاطی چون مبد، زارچ، اشکدرو را به عصر اشکانی و برخی آثار دیرینه دیگر را به عهد ساسانی و احتمالاً آنچنانکه در تواریخ آمده است «ابرند آباد» را آخرین آبادی در عهد ساسانی دانست.

یادداشتها

- ۱- تاریخ یزد: جعفرین محمد جعفری، ص ۱۰ - ۱۱.
- ۲- راجع به خط سیر اسکندر رجوع شود به مقاله وحید مازندرانی، نامواره دکتر محمود افشار، ج اول، ص ۱۱۳.
- ۳- راجع به اسکندر: چهار مقاله عروضی، ص ۸۶ - جهانگشای جوبینی، ج ۱ ص ۱۶ و ۲۱۶، تاریخ سیستان، ص ۱۰ و ۱۱ و ۶۶ - نزه القلوب، مقاله سوم - لباب الالباب، فهرست ج ۲ - المعجم فی معاییر اشعار المعجم (فهرست). راجع به زندان اسکندر رجوع شود به زندان اسکندر از نگاهی دیگر، پژوهش عبدالعظیم پویا، یزد، ۱۳۶۸.
- ۴- مجله سخن، دوره یازده شماره ۱، ص ۱۲۶ - ۱۲۱.

دوره اسلامی تا عصر کاکیان

از روزگار حمله اعراب و شکستهایی که بر آخرین پادشاه ساسانی، یزدگرد سوم پیش آمد چه تصویری از یزد می‌توان بدست داد؟ روایتهای گذشتگان از ورود او به یزد و دو ماه سکونت وی و مخفی کردن دفينه‌هایش در این دیار سخن می‌گویند: «یزدگرد به جلولا رفت و از آنجا به همدان آمد و از همدان به فارس آمد و آخر از فارس به اصفهان آمد و هر جا که می‌رفت لشکر اسلام از عقب او می‌رفتند و آن ولایت مسخر می‌کردند. و یزدگرد از اصفهان بگریخت و به یزد آمد و دو ماه در یزد بود و از لشکر اسلام خایف، و اموال و جواهر و زرینه و سیمینه که با خود داشت جمع کرد و خواست که به راه طبرستان به جانب خراسان روانه گردد، از کثرت مال عاجز شد، با فرخ‌زاد مشورت کرد، فرخ‌زاد گفت که زر در زمین پنهان باید کردن و بر اثر آن نشان باید ساختن و گنج‌نامه همراه خود بردن، تا وقتی که ضرورت افتد آن را به دست توان آورد. فرخ‌زاد چون این بگفت یزدگرد صواب دید. بفرمود که در خارج شهر در سه موضع سه

چاه فرو بردند و در قعر چاه طاقهای بلند بکندند و در شب اموال بدان موضع نقل کردند و سرچاه بینبашتند و گنج نامه بنوشتند و یزدگرد با خود همراه کرد. و بر اثر موضع چاه یک تیر پرتاپ کم یا بیش بفرمود تا گنبدخانه ساز دادند بجهت دلیل گنج. و این سه موضع یکی میان تازیان است و گنبد هشت دراز آن عمارت است که آثار او هنوز باقی است. و آن غنیمت در زمان اتابکان در عهد اتابک عزالدین لنگر پیدا شد و عزالدین لنگر از آن غنیمت قوی حال شد.

و دوم در مزار سادات عظام مشهور به صفه قل هو الله همچنان گنبدی هشت در بساختند و آن گنبد هنوز باقی است و گنج نامه بدست محمد بن مظفر افتاد و در گنج نامه نوشته بود در سایه گنبد بقدریک سرتیر سه گنج است. بسیار بکوشید و از هر طرف به سایه گنبد تیری انداختند و می کاویدند ضایع بود. محمد مظفر از این معنی ملول شد و در واقعه دید که شخصی در پای گنبد تیر بر کمان نهادی و هم آنجا بر زمین انداختی، چون محمد مظفر بیدار شد خدا را بستود و در حال سوار شد و بدان مقام آمد و همچنان که دیده بود عمل کرد و تیر از کمان بینداخت و بفرمود تا بکندند. چاه گنج پیدا شد و غنیمت هر چه تمامتر بدست آمد و محمد مظفر قوی شد.

و سهام به موضعی که امروز مشهور است به گورستان سرپلوک مثل آن گنبدی واقع بود و آنجا هم چاه گنج بود و مردمان در زمان دولت امیرزاده اسکندر عمر شیخ (که) امیرترمش در یزد داروغه بود گنج نامه بیافتند و آن زمین

بشکافتند و گنج برداشتند مشاهده کرد.

و دیگر امرای یزدگرد هریک بقدر وسع آنچه داشتند پنهان کردند و بعضی تخته سنگها را طلا بریختند و در غلاف قیر کشیدند و بر سر راهها بنهادند.^۱

تردیدی نیست که بر این افسانه پردازیه‌ها نمی‌توان اعتماد کرد. در این دوره آنچه شایان توجه و دقت است برخوردی است که در میان سپاهیان اعراب و اهالی «فهرج و خویدک» روی داده است و در قرون متمادی خود سوژه سخنها و افسانه‌های بسیار شده است. در هر حال با آنکه حقیقت آن ماجرا در سایه این گونه جعلیات پوشیده است یادگارهایی از آن دیار خود علائم و اسنادی برای دریافتن بالنسبه روشن آن ماجرا بدست می‌دهد و بر مبنای آن می‌توان احتمالا وقوع برخوردی سخت در میان ساکنان این روستاها را با اعرابی که بدان دیار آمده و احتمالا در آنجا نیز چون هر جای دیگر در جستجوی یزدگرد بوده‌اند در یافت. ماجرائی که موجب قتل‌ها و کشتارهایی شده و محلی را نیز بنام «شهدا» بخود اختصاص داده است و البته نام این مقتولین را باید با تردید پذیرفت و خود محل تحقیق و پژوهشی جداگانه است همچنانکه مرحوم آیتی در مورد وحشی قاتل حمزه و عبدالله بن عمر و عبدالله تمیمی که کتب تاریخی از آن سخن می‌گوید تردید کرده و با استدلال خود وجود آنها را در میان آن مقتولین مردود می‌داند.^۲ باری ماجرای «فهرج و خویدک» نقطه عطفی در تاریخ این دوره یزدگردید و چنانکه گفته‌اند سعیدابن عثمان از طرف سعدبن وقاص به یزد آمد و پس از او عمرو بن مغیره از

طرف خلیفه والی یزد شد.

از زمان عمر همچنانکه شهرهای دیگر ایران بتدریج آئین اسلام را می‌پذیرفت یزد نیز بدین آئین جدید روی آورد. کسانی که برکیش سابق ماندند نیز جزیه پرداختند. در پذیرش آئین جدید، اسلام از طرف اهالی یزد البته باید آن گرایشی را که مردم بد خداپرستی داشته‌اند در نظر داشت. یزد، خود پیش از آنکه به یزد گردد، انتسابی داشته باشد چنانکه دیدیم با یزد، در ارتباط و اشتقاق است و بمعنی پاک، مقدس، فرخنده و مبارک و در خور آفرین و آفریننده خوبیهاست. این نام نیز نمی‌توانسته است بی ارتباط باشد با آن مایه‌های ذاتی مردم در پاکی و یزدگرایی. بدینگونه با رسیدن این آئین جدید در واقع حدیثی آشنا اما با زبانی دیگر بگوش مردم می‌رسید و زمینه‌هایی مستعد برای پذیرش آن در مردم وجود داشت. با قبول این آئین جدید، اسلام فرصتی برای تجلی و انعکاس این شور ایمان، همراه با آن استعداد ذاتی^۳ هنر نیز پیش آمد و پایگاهی که جلوه گاه این دو پیوند همایون باشد، مسجد. از اینرو زودتر از هر جای دیگر در ایران این پایگاه عبادی و هنری بنا گردید، در فهرج - یادگاری که همچنان قصه این ایمان و هنر دیرین را بازگو می‌کند و با گذر از حوادث بسیار اعصار و قرون و باد و باران از صلابت و استواری این باور و هنر دیرین سخن می‌گوید.

در دوران خلافت حضرت علی (ع) سلم بن زیاد والی فارسی مالیات یزد را نیز می‌گرفت. و از شهادت حضرت و واقعه کربلا تا دوران هشام بن عبدالملک تاریخ یزد را سکوت فرا گرفته‌است.

در دوره هشام بن عبدالملک، ابوالعلا طوفی به حکومت یزد منصوب گردید. این شخص یزیدی بود و بیدادگر، و سرانجام شورش مردم بر علیه بیدادگریهای او، او را شکست داد و از پای در آورد. مقارن با قیام ابو مسلم خراسانی، احمد زمجی از طرف او مامور یزد و اصفهان بود، تا سال ۱۴۰ هجری. این محمد زمجی کوشکنو را ساخت و آب مدرار را از کشتخوان به مهریز آورد و تواریخ یزد از او بخوبی یاد می‌کند. پس از او تا طلوع صفاریان ۲۶۱ بیش از یک قرن تاریخ یزد ساکت است و از وقایع و حاکمان آن نمی‌توان بروشنی سخن گفت. مرحوم آیتی در این فاصله «حکومت سهل بن علی» را حدس می‌زند اما استدلال او را نمی‌توان پذیرفت.^۵

در دوره صفاریان از تمایل و توجهی که مردم به یعقوب لیث نشان داده‌اند باید یاد کرد و از سخت‌گیری غلامان عمرو لیث در دریافت مالیات اما این سخت‌گیری بزودی رفع شد و ماموران عمرو ظاهرا در سال ۲۶۷ گریختند و تا سال ۲۷۵ سال فوت امیر اسمعیل سامانی حاکمی در یزد نبود.

میان ۱۳ - ۲۳

□ عبور لشکر اسلام از یزد در زمان عمر بن خطاب و دعوت مردم فهرج به دین اسلام و شیبخون زدن مردم فهرج و خویدک و فراقتر بر لشکر عرب و کشته شدن جمعی از صحابه و تابعین. (جامع مفیدی، ۲۴:۱)

۲۳ - ۳۵

- آمدن یزدگرد به یزد بعد از شکست نهاوند، و دفن خزاین و جواهرات خود در سه چاه در یزد، و نوشتن گنج نامه. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۱ - جامع مفیدی، ۱: ۳۲ - ۳۳)
- آمدن لشکر عرب به یزد، و مسلمان شدن مردم یزد، در زمان عثمان. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۱ - جامع مفیدی، ۳۶:۴)
- حکومت عمر بن مغیره در یزد در زمان عثمان و مسلمان شدن مردم فهرج. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۲ - جامع مفیدی، ۳۶:۱)

۳۵ - ۴۰

- تعیین عامل یزد از طرف مسلم بن زیاد والی فارس و عراق در زمان خلافت حضرت علی بن ابیطالب. (جامع مفیدی، ۳۶:۱)

۹۶

- منصوب شدن ابوالعلاء طوقی به حکومت یزد از طرف هشام بن عبدالملک با علم یزید، و بنای قصر و باغ علاء در یزد توسط ابوالعلاء طوقی. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۲ - جامع مفیدی، ۳۷:۱ - تاریخ جدید یزد، ص ۵۴)

۱۲۸ - ۱۳۲

- آمدن احمد بن محمد زمجی به یزد و فرار ابوالعلاء طوقی، و تحصن او در قلعه ابر آباد و دستگیری ابوالعلاء طوقی بدست احمد زمجی و سوزاندن او و اتباع او با علم یزید. (تاریخ یزد جعفری، ۳۳ - جامع مفیدی، ۳۸:۱)

۱۳۲ - ۱۳۶

- بنای قصر مریاباد (احمد آباد) و ایجاد قصر «کوشک نو»

در مجاورت باغ ابوالعلاء و حفر خندق موسوم به محمدآباد، و بنای مسجد فرط بدستور احمد زمجی. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۳ - جامع مفیدی ۳۸:۱)

□ جمع آوری مال از مردم یزد، و فرستادن به کوفه برای ابوالعباس سفاح. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۳)

۱۵۰

□ بنای مقابر تازیان یزد در مزار تازیان خارج شهر یزد (تاریخ یزد جعفری، ص ۱۵۹)

۲۰۱

□ آمدن حضرت امام رضا (ع) به یزد در زمان شحنگی قطب الدین زنگی و رفتن ایشان به حمام فرط، و ظهور معجزه از آن حضرت بنابر روایت. (جامع مفیدی، ۴۰:۱)

□ مرگ قطب الدین زنگی، و نمازگزاردن حضرت امام رضا (ع) بر جسد او بنا بر روایت، و تدفین او در محل زنگیان. (جامع مفیدی، ۴۱:۱)

۲۴۷ - ۲۵۵

□ تصرف یزد توسط یعقوب لیث صفار. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۴)

۴۱۰

□ آمدن امامزاده علی بن عبدالله به یزد. (تاریخ جدید یزد، ص ۱۵۳)

۴۱۴

□ وفات امامزاده محمد بن علی بن عبدالله. (تاریخ یزد

جعفری، ص ۱۰۶)

۴۱۹

□ سنگ قبر علی بن حسین بن محمد. (توران یشت)
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۸ - ۲۷۷)

یادداشتها

- ۱- تاریخ جدید یزد: احمد بن حسین بن علی کاتب، ص ۴۷ - ۴۵.
- ۲- تاریخ یزد آیتی، ص ۶۸.
- ۳- راجع به هنر معماری و پایگاه والای آن در یزد رجوع شود به مقاله استاد کریم پیرنیا، ندای یزد شماره ۳۶.
- ۴- کاشف این مسجد، استاد کریم پیرنیا هستند، ندای یزد شماره ۱۸.
- ۵- تاریخ یزد آیتی، ص ۷۵.

کاکویان و اتابکان

بنیانگذار سلسله کاکویه، علاءالدوله ابوجعفر است. «سلسله‌ای که در آبادانی یزد بسیار کوشید و مسجدها و مدرسه‌ها و کتابخانه ساخت^۱». دومین فرد از این سلسله شمس الملوک ظهیرالدین ابومنصور فرامرز در سال ۴۴۳ فرماندار یزد شد^۲. دوران علاءالدوله کالنجار مخصوصاً از لحاظ آبادانی‌هایی که کرده است حائز اهمیت است. وی بانی نخستین مسجد جامع یزد است که هم اکنون آثار مخروبه آن در ضلع شرقی مسجد جامع باقی است. در عصر او همچنین چهار دروازه یزد بوسیله سرهنگان او ساخته شد. همسر او ارسلان خاتون نیز در این آبادانی‌ها کوشا بود و آثاری از خود باقی‌گذاشت. فهرست این آثار در کتاب تاریخ یزد جعفری و نیز تاریخ جدید یزد کاتب آمده است. آخرین فرد این خاندان امیر فرامرز است که «گردفرامرز» یادگار اوست و چون در سال ۵۳۶ کشته شد دو دختر او بوسیله سلطان سلجوقی در یزد روی کار آمدند و سلسله اتابکان یزد تأسیس شد. مرحوم عباس اقبال در تاریخ مغول از این دو سلسله بعنوان اتابکان یزد

یاد می‌کند اما استاد افشار از دو سلسله جدا از هم نام می‌برد. با روی کار آمدن دو دختر سلطان سلجوقی و تاسیس سلسله اتابکان یزد، رکن الدین سام به عنوان اتابکی دختران و ضبط امور شهر تعیین گردید. دوران اتابکی رکن الدین سام کوتاه بود و پس از او عزالدین لنگر اتابکی دختران را از سال ۵۸۴ بعهدہ گرفت. عزالدین لنگر فرد ممتاز این خاندان است. و امارت در خانواده او بیش از یکقرن باقی ماند. آغاز اتابکی او در سال ۵۸۴ است. عز آباد و ده شوردر بلوک رستاق یادگار اوست. وی در سال ۶۰۴ وفات نمود و پس از او وردانروز دوازده سال، اسفهلار، قطب الدین محمودشاه علاءالدوله طغانشاه (هشت سال)، علاءالدوله، رکن الدین یوسف شاه و حاجی شاه حکومت کردند. در دوران اتابکان نام مریم خاتون مادر سلطان قطب الدین بانی مریم آباد و المیر (مادر امیر) قابل ذکر است. حکومت قطب الدین نیز دارای اهمیت است. آخرین فرد این خاندان حاجی شاه است و پس از آن آل مظفر در یزد بحکومت می‌رسد.

۴۲۴

□ وفات امامزاده علی بن عبدالله. (جامع مفیدی، ۵۲۶:۳)

۴۳۰

□ وفات شیخ الاسلام اعظم سعید موتمن الدین ابی بکر بن محمد بن یوسف یزدی. (تاریخ یزد جعفری، ص ۱۲۳)

۴۳۲

□ قدیمی ترین اطلاعی که در خصوص حصار یزد در دست داریم آن است که حصارگرد شهر توسط ابویعقوب اسحق دیلمی و

ابومسعود بدر بهشتی و ابوجعفر و ابو یوسف چهار سرهنگ حکومت امیر عضدالدین علاءالدوله ابوجعفر کا کویه در سال ۴۳۲ ساخته شد. حدود این حصار طبق ضبط تاریخ جدید یزد چنین بوده است: این چهار سرهنگ یزد را حصار کشیدند از کنار باغ بهشتی و طرف دولتخانه و آثار آن هنوز باقی است (یعنی در قرن نهم) و برجها ثابت است و اکنون خانه‌های مردم بدان دیوار متصل است و بارو در داخل شهر است. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۶۷۱ - ۶۷۲)

□ ایجاد دروازه در یزد و کتیبه آهنی دروازه خطیره.
(یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۶۸۱ و ۶۸۹)

□ ایجاد دروازه شهر و مسجد جمعه. (تاریخ یزد جعفری، ص ۹)

□ جاری شدن آب یعقوبی در زمان ابویعقوب اسفهمسالار.
(تاریخ جدید یزد، ص ۲۲۱)

۴۴۸

□ کتیبه گنبد علی و وفات شمس الدوله ابی علی هزارسپ
(ابرقو) (یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۳۵۹).

سلجوقیان ۴۵۳

□ سنگ قبر ابوالغنائم ... علی ابن احمد (در مسجد کوچه
صندوقسازها). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۷۹ - ۹۰۹)

۴۵۵

□ سنگ قبر عایشه بنت احمد. (توران پشت). یادگارهای
یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۴۵۷

□ سنگ قبر ابی عبدالله محمد بن علی بن احمد. (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۴۶۲

□ سنگ قبر فاطمه. (خانقاه). (یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۱۰۲)

۴۶۹

□ سنگ قبر احمد بن محمد بن علی احمد (مسجد قدمگاه). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۷۴ - ۹۰۹)

۴۷۲

□ سنگ قبر محمد بن ابوبکر بن عثمان بن محمد (درمصلی). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۶۲۳ - ۹۱۰)

۴۷۳

□ سنگ قبر ابراهیم بن علی بن ابراهیم بن زاکور (گاریز). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۹۷)

۴۷۴

□ سنگ قبر ابوالعباس احمد بن ابراهیم نقیب (در سید طاوس) است (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۳۰۳ - ۹۰۹)

۴۷۵

□ مسجد کنونی سرچم، مسجدی کوچک است در کنار حسینیه کوچک سرچم، قدمتی ندارد اما در محراب گرمخانه آن دو قطعه سنگ از قرن پنجم هجری نصب است یکی از آنها سنگ قبر مورخ ۴۷۵ باندازه ۲۷×۴۱ سانتی متر که آیات و عبارت مذکور در ذیل بر آن

نقل شده است: حاشیه: بسم الله الرحمن الرحيم - کل من علیها فان و یبقی وجه ربک ذوالجلال والاکرام. متن: هذا قبر ابراهیم بن عبدالرحمن (یک کلمه ناخوانا) ... بن سهلان من (?) سنه خمس و سبعین و اربعمائنه (لبه زیرین اربعمائنه شکسته است). (یادگارهای یزد، جلد ۲، ص ۲۶۶ - ۲۶۷)

□ سنگ قبر علی بن ابراهیم. (گاریز). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۹۶)

۴۸۰

□ شیخ جمال الاسلام طبق نوشته تاریخ یزد در ۴۸۰ درگذشت. (یادگارهای یزد، ج ۲ ص ۳۲۳ - ۳۲۴)

۴۸۱

□ سنگ قبر علی بن ابراهیم بن یعقوب. (گاریز). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۹۷)

۴۸۳

□ سنگ قبر ابی الوفا محمد بن عبدالرحمن بن محمد بن احمد. (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۵)

۴۸۴

□ سنگ قبر ابی عبدالله محمد بن حسین. (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۷)

۴۸۵

□ سنگ قبر ابی جعفر احمد بن علی بن اسمعیل (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۴۹۲

- سنگ قبر ابوالحسن بن محمد بن علی بن بلله. (در مسجد جامع). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۱۵۳ - ۹۰۹)

۴۹۳

- سنگ قبر حسن بن حسین بن محمد بن جوانشیر. (در مسجد قبل هوالمی). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۷۵ - ۹۱۰)

۴۹۴

- سنگ قبر عایشه نبت علی بن احمد. (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۷)

۴۹۹

- سنگ قبر علی بن محمد اسحق المولی (?). (در مسجد جامع خرائق). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۰ - یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۱۷۴)

- سنگ قبر شیخ ابی عبدالله محمد بن احمد بن اسحق. (در قبرستان موروک سونیج). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۰ - یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۴۳۴)

- لوحه محراب مسجد ریگ. (متعلق به اواخر قرن پنجم و اوائل قرن ششم). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۱۹۳ - ۹۱۳)

۵۰۰

- سنگ قبر محمد... بن طالب محمد (در مسجد جامع ساغند). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۲)
- سنگ قبر. (در قدمگاه یزد). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۲)

- سنگ قبر ابوالقسم بن ابوالفرج بن احمد بن علی. (در مسجد بیده). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۲)

۵۰۳

- سنگ قبر احمد بن محمد... الحسین ساو (؟) (در مسجد سر سه راه کهنو). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۵۸ - ۹۱۰)

۵۰۴

- سلطان علاءالدوله کالنجار از جانب طغرل سلجوقی از اصفهان به یزد آمد و آنجا را دارالعباده نامید. (جامع مفیدی، ج ۳، ص ۷۳۵)

- سنگ قبر ابوالفوارس بن مبارک سیاگیس. (در مسجد کوچه صندوقسازها). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۷۶ - ۹۱۰)

۵۰۴ - ۵۱۳

- بنای مدرسه عالی در محله شهرستان توسط ارسلان خاتون همسر علاءالدوله و بنای مسجد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۶ - جامع مفیدی، ۳: ۷۶)

۵۱۲

- سنگ قبر فاطمه بنت ابی بکر بن محمد بیجه (؟) (در مسجد کوچه صندوقسازها). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۷۸ - ۹۱۰)
- در فراشاه دو فرسنگی تفت بنائی بنام قدمگاه علی بن موسی الرضا (ع) قرار دارد که بنا بر نوشته سنگی که در محراب است در سال ۵۱۲ عمارت شده است. (مروارید کویر، ص ۲۶، مقاله قدمت یزد، سید علی آیت اللهی - نیز رجوع شود به یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۱۹۵ -

۹۱۰ و یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۳۸۴)

۵۱۵

□ سنگ قبر فخرالدین ابوجعفر محمد بن عبدالله بن محمد
علوی عریضی. (در فهرج). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۳۰۳ - ۸۶۸ -
(۹۱۱

۵۱۶

□ لوحهٔ مخراب مشهد علی بن آموسی الرضا (ع) (در موزه
آستان قدس). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۳ - ۹۱۷)
□ سنگ قبر ستاره بنت ابوالحسن بن ابی یوسف. (توران
پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۵۱۷

□ کیانرسو از امیران سلطان علاءالدوله قنات نرسوآباد را
جاری ساخت. (جامع مفیدی، ج ۱، ص ۷۳۶)
□ بنای آرامگاه علاءالدوله حاکم یزد. (تاریخ جدید یزد،
ص ۶۱)
□ بنای محله یعقوبی و احداث قنات یعقوبی توسط ابو یعقوب
امیر سلطان علاءالدوله (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۶ - جامع مفیدی، ۱:
(۷۷

□ ایجاد قنات نرسوآباد، و ده نرسوآباد، و بنای مقبره و گنبد
عالی توسط کیانرسو امیر سلطان علاءالدوله که امروز به مورچهٔ فخر جلال
مشهور است. (۱) (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۶ - جامع مفیدی، ۱: ۷۷)

۵۲۰

□ در این سال کتابخانهٔ مدرسهٔ فخریه تأسیس گردید.

(جامع مفیدی، ص ۷۶)

□ کياشجاع در محله سرریگ طرح مدرسه و کتابخانه‌ای عالی در حدود این سال انداخت. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان، ۱۳ اردیبهشت ۶۵، ص ۳، ۱، شماره ۱۷۸۶۵)

□ در مسجد کوچک یک اطاقه با حیاط بسیار کوچک واقع در قسمت صحرای کهنو و مشهور به مسجد سرسه راه. سنگهایی از قرن پنجم هجری وجود دارد بدین شرح: سنگ قبرخاکی رنگ منصوب در قسمت قبلی قبل دیوار اطاق به خطوط کوفی و قسمتی از دلبه فوقانی و تحتانی آن شکسته است: متن: هذا قبر علی بن ابی القطب (?) بن ابوالحسن الازهر توفی فی جمادی الاخر سنه عشرين و خمس مائه. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۵۹)

۵۲۱

□ سنگ قبر ابو جعفر احمد بن ماهوک (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۷)

۵۲۳

□ منصوب شدن گرشاسب (علاءالدوله) به حکومت یزد از طرف سلطان سنجر. (تاریخ یزد، ص ۳۷ - جامع مفیدی ص ۸۲)

□ ایجاد مدرسه دو مناره توسط ابو جعفر علاءالدوله گرشاسب است که در سال ۵۲۳ آنرا به اتمام رسانید. خود او را نیز در آن مدفون کردند. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۳۸۹ - نیز تاریخ یزد جعفری، ص ۲۱)

۵۲۳ - ۵۳۶

□ بنای مسجد جمعه، و جماعتخانه عالی و احداث

باغ گرشاسبی در اهرستان و بنای بازار در دو طرف مسجد جامع بدستور گرشاسب بن علاءالدوله. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۷)

۵۲۴

□ سنگ قبر محمد بن ابو (؟) هم بن محمد بن (بافق)
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۰۹)

□ بانی مسجد قدیم جامع گرشاسب بن علی بن فرامرز بن علاءالدوله کالنجار (کالیجار) از دوره کاکوئیان یعنی از دودمان آل بویه است. این شخص در سال ۵۰۴ به حکومت یزد رسید و در سال ۵۲۷ در یزد وفات یافت. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۱۱۱)

۵۳۲

□ کشیدن حصار گرد شهر یزد، و نصب چهار دروازه توسط چهار سرهنگ علاءالدوله (ابومسعود بهشتی، ابویعقوب، ابوجعفر، و ابویوسف). در تاریخ یزد سال ۴۳۳ (اثنی و ثلاثین و اربعاً) نوشته شده است. (تاریخ یزد جعفری، ص ۳۵ - جامع مفیدی، ۱: ۷۹)

۵۳۳

□ سنگ قبر ابو عبدالله محمد بن حسن (در حسینیه سید صدرالدین قنبر). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۷۶)

□ سنگ قبر عبدالرحمن حسن بن محمد بن هلسوک (؟).
(توان پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۵)

□ در مسجد جامع ابرند آباد سنگ قبری از قرن ششم هجری به اندازه ۸۱×۶۵ است که در محراب قسمت باستانی نصب شده و در متن آن (خط کوفی) است: هذا قبر ابی عبدالله محمد بن احمد بن الحسن بن محمد بن الحسن توفی فی محرم من سنه ثلاث و ثلاثین و خمس مائه.

(یادگاری‌های یزد، ج ۲، ص ۴۸ - ۴۷)

□ سنگ قبر شیخ محمد بن علی بن محمد ستنبه (در مسجد جامع). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۱۵۴ - ۹۱۱)

۵۳۵

□ سنگ قبر فاطمه بنت زید بن احمد بن علی (معرفی شده در کتاب پوپ). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۳)

۵۳۶

□ وفات امیر فرامرز در جنگ با لشکر خطا و دادن یزد باقطاع دختران او. (جامع مفیدی، ۱: ۸۲ و ۸۳)

۵۳۷

□ سنگ قبر ابراهیم بن محمد بن علی بن عبدالله. (در بافق). (یادگارهای یزد، ج ۲ ص ۸۶۶ - ۹۱۱)

۵۳۸

□ سنگ قبر سید شهاب‌الدین ابو عبدالله محمد بن علی بن احمد بن حسین بن محمد بن محمد بن علی بن عبدالله حسینی. (در موزه سیاتل) (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۳)

۵۴۳

□ بنای قبر ابن ابی طاهر عماد بن علی بن عبدالرحمن. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۸۷۷)

۵۴۵

□ سنگ قبر ابی سعد بن محمد بن احمد بن حسن کادوک (در موزه متروپولیتین). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۴)

۵۴۷

- لوحه سنگ مشهد علی بن موسی الرضا (در موزه
فریر گالری) یادگارهای یزد ج ۲ ص ۹۱۴ - ۹۱۸.

۵۵۲

- سنگ قبر فاطمه دختر حسین بن الحسن (توران پشت)
یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۶.

۵۵۵

- سنگ قبر ابراهیم بن ابوبکر بن محمد (شوازه کهنه)
یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۹.

۵۵۶

- سنگ قبر دختر محمدالحسین (توران پشت). (یادگارهای
یزد، ج ۱، ص ۲۷۵)
□ سنگ قبر قاضی وجیه الدین (توران پشت). (یادگارهای
یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۵۵۷

- سنگ قبر شیخ ابو جعفر بن ابوالفتح (توران پشت).
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۷)

۵۵۹

- سنگ قبر زهره بنت عبدالرحمن (توران پشت).
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۵۶۱

- سنگ قبر شیخ ابی صالح بن محمد (توران پشت).
(یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۲۷۶)

۵۶۲

□ سنگ قبر فاطمه رشیدالدین ابی الفضل. (مسجد میبد).
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۸۵)

□ سنگ قبر فاطمه بنت رشیدالدین ابی افضل بن ابی سعد بن
احمد مهریزد. (در مسجد جامع میبد). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص
۹۱۲)

۵۶۴

□ سنگ قبر حسن بن عبدالله الرباطی. (رباط پشت بادام).
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۹۰)

□ سنگ قبر سیدالحاجی حسن بن عبدالله بن احمدالحاجی
الرباطی (در امامزاده زید رباط پشت مشهد). (یادگارهای یزد، ج ۲ ص
۹۱۲)

۵۶۷

□ سنگ قبر سستی بنت رشیدالدین. (توران پشت).
(یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۶)

۵۶۹

□ در حیاط مسجد امام حسن مریاباد یک قطعه سنگ قبر زرد
رنگ به اندازه ۴۰×۶۰ سانتیمتر به خط کوفی از قرن ششم هجری وجود
دارد که آقای خاصغین آنرا نخستین بار دیده و خادم مسجد را به حفاظت
آن مأمور کرده بود. متن آن اینست: هذا قبر ... (ناخوانا) ابوبکر احمد بن
ابی الحسن حواست (?). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۷۱) در وقایع
سنواتی نام او دختر محمد ابوبکر احمد بن الحسن حواست ذکر شده
است. (ضمیمه، ج ۲ ص ۱۳۲۲)

۵۷۰

- سنگ قبر موفق الدین ابی جعفر بن ابی سعد برادر مولف کشف الاسرار. (میبد). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۸۲)

- سنگ قبر شیخ موفق الدین ابی جعفر بن ابی سعد بن احمد مهریزد. (در مسجد کوچک میبد). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۲)

۵۷۷

- سنگ قبر کمال الدین ابو جعفر احمد بن سید ابوالحسن محمد بن علی بن محمد بن علی بن عبدالله علوی حسین عریضی. (در مسجد زین الدین آقا). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۶۰ - ۳۰۳)

۵۷۹

- یادگار محمد بن رستم بن علی. (قدمگاه فرشاه). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۳۸۶)

۵۸۱

- سنگ قبر حسن بن عبدالرحمن (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۷۷)

۵۹۰

- در این سال عزالدین لنگر فرمانروای شهر یزد شد. (جامع مفیدی، ۳: ۷۱۹)
- وفات اتابک سام و دفن او در مدرسه اتابک. (تاریخ جدید یزد، ص ۷۸ - جامع مفیدی، ۱: ۸۴)
- برادر عزالدین لنگر به نام رکن الدین سام وفات یافت.

(تاریخ یزد جعفری ، ص ۲۴)

۵۹۲

- تجدید بنای مشهدک (خرانق). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۷۷)

۵۹۳

- سنگ قبر (شواز). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۸۶)

۵۹۵

- لوحه یادگار تجدید بنای مشهدک (خرانق یزد، ج ۱، ص ۱۷۷ و ج ۲، ص ۹۲۳)

۵۹۹

- سنگ قبر شیخ بلفوارس بن ابوالحسن بن ابوالفرج (در امامزاده قاسم ساغند). (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۹۱۲)
- سنگ قبر بلفوارس بن ابوالحسن (ساغند). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۸۰ - ۱۸۱)

۶۰۰ قرن هفتم

- سنگ قبر ابی طالب محمد خطیب (ساغند). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۸۴)
- محراب و گچ بری پیر حمزه سبزهپوش (ابرقو). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۳۴۴)
- سنگ قبر ابوالقاسم بن ابوالفرج (بیده). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۹۲)

- سنگ قبر ناشناخته ... محمد... علی (ساغند). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۸۵)
- سال ایجاد عزآباد (رستاق) و حفر قنات عزآباد. (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۲۲ - تاریخ یزد جعفری، ص ۴۰ - جامع مفیدی، ۱: ۸۵)
- سال ایجاد عزآباد (نزدیک شهر). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۱۲۲)
- وفات سید تاج الدین جعفر یکی از اعقاب محمد بن علی بن عبیدالله عریضی مشهور به سید پنهان (یعنی امام زاده جعفر) است. بنا به نقل جعفری در تاریخ یزد بسیاری کرامات از او شده و گوشه انزوا داشتی و روزهای جمعه از خانه بیرون می آمدی و به مسجد رفتی و دیگر از خانه بیرون نیامدی و هیچ کس بر حال او اطلاع نداشتی و در مقام عبادتگاه او مدفون است.
- زیارتگاه او عبارت است از دو اطاق باریک و کوچک در کوچه سیدپنهون واقع در محله فهادان. (تاریخ جدید یزد، ص ۱۹۱ - جامع مفیدی، ۳: ۵۴۰ - یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۳۲۷ - تاریخ یزد جعفری، ص ۱۵۷)
- احداث ده عزآباد در شش فرسنگی شهر توسط عزالدین لنگر حاکم یزد. (جامع مفیدی، ۱: ۸۵)
- چهارمین پسر اتابک عزالدین که اسفہسالار ابومنصور نام داشت در این سال بجای پدر و برادرانش نشست. (تاریخ آیتی، ص ۱۰۳)

۶۰۴

- عزالدین لنگر پس از بیست سال حکومت وفات نمود.
(تاریخ یزد جعفری، ص ۴۰ - تاریخ جدید یزد، ص ۶۸)

۶۰۴ - ۶۱۵

- بنای مدرسه ورداندوز و بنای دو منابر در گاه مدرسه و بنای بازار. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۰ - جامع مفیدی، ۱: ۸۵)

۶۰۶

- شیخ تقی الدین عمر استادان در تازیان در خارج یزد فوت کرد. (تاریخ جدید یزد، ص ۱۷۴ - تاریخ یزد جعفری، ص ۱۴۱)

۶۱۰

- وفات معزالدین کیکاووس پسر عزالدین لنگر. (تاریخ جدید یزد، ص ۶۸)

- حفر قنات مهریجرد توسط مریم ترکان والده سلطان قطب الدین حاکم یزد. (جامع مفیدی، ۳: ۷۰۹)

- مریاباد را که یکی از آبادیهای قدیمی در جوار شهر یزد و در شمال شرقی آن است در سال ۶۱۰ مریم ترکان خاتون با ایجاد قناتی که از مهریز (مهریجرد) حفر نمود بنیاد نهاد. این مریم ترکان خاتون مادر سلطان قطب الدین از سلسله اتابکان یزد (متوفی در ۷۲۶) بود و بانی دروازه مادر امیر (مال امیر به تلفظ عامه) شهر نیز هم اوست. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۶۵ به نقل از جامع مفیدی، ج ۳، ص ۶۲۰)

- معزالدین کیکاووس مدرسه نیکوئی در وسط شهر ساخت و در این سنه وفات کرد. (تاریخ جدید یزد، ص ۶۸)

۶۱۵

- ورد انروز یکی از چهار پسر سلطان لنگر در این سال وفات نمود. (تاریخ یزد، ص ۴۰ - جامع مفیدی، ص ۸۵ - تاریخ یزد جعفری، ص ۲۴)
- مسجد مریاباد توسط مادر سلطان قطب‌الدین ساخته شد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۷۹)

۶۱۶

- یادگاری بر دیوار قدمگاه فراشاه. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۸۸۱)

۶۲۰

- سنگ قبر سعدبن محمد، (بیداخوید). (یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۲۶۰)

۶۲۳

- وفات کیکاووس پسر عزالدین لنگر در یزد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۰ - جامع مفیدی، ۳: ۸۵)
- وفات محیی‌الدین سام و تدفین او در مدرسه ورد انروز (۱). (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۰ - جامع مفیدی، ۱: ۸۵) (۱) در تاریخ یزد وفات محیی‌الدین سام اشتباهاً ثلاث و اربعین و ستمانه (۶۴۳) ذکر شده است. (تاریخ یزد، ص ۴۱)
- حکومت اسفہسار ابومنصور مشهور به سلطان قطب‌الدین در یزد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۱ - جامع مفیدی، ۱: ۸۵)

۶۲۳ - ۶۲۶

- بنای دولتخانه و مدرسه و بنای دو منار بر درگاه مدرسه، و

گنبدخانه توسط سلطان قطب‌الدین. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۱ - جامع مفیدی، ۳: ۸۷)

۶۲۴

□ بنای کتابخانه غیاثیه سرریگ بدست امیر غیاث‌الدین‌علی .
(روزنامه اطلاعات یزد و کرمان، ۱۰ اردیبهشت ۶۵، ص ۳، شماره ۱۷۸۷۱)

□ مدرسه غیاثیه سرریگ بدست امیر غیاث‌الدین‌علی در خارج از شهر ساخته شد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۹۵ - تاریخ یزد جعفری، ص ۱۱۷ و ۱۱۸)

□ اتاخان ملازم سلطان محمد خوارزمشاه، پسر رکن‌الدین در جنگ کشته شد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۲۴)

۶۲۵

□ بانیه این مسجد (مسجد جمعه مریاباد) مریم قتلغ مادر سلطان قطب‌الدین عزالدین لنگرست و از خیرات اوست و بنای این مسجد در خمس و عشرون و ستمائه تمام شده و مدتی بعد از در بند آل پسر ابوسعید خراب کرده و مردمان در مسجد جمعه یعقوبی نماز می‌گزارند. در اربع و اربعین و ثمانماه باتفاق اهالی آن محله احیا کردند. (تاریخ یزد، ص ۷۹)

اکنون از آن مسجد جز چند ستون و دیوار شکسته چیزی باقی نمانده است و ویرانه‌های آن حکایت از عظمت و جلال آن در دوران آبادانی دارد. محل مسجد درست مقابل زیارت زرنیدیان است. (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۷۱)

□ به حکومت رسیدن محمودشاه پسر سلطان قطب‌الدین در

یزد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۲ - جامع مفیدی، ۱: ۸۸)
 □ تاریخ وفات اتابک سلطان قطب‌الدین و تدفین او در مدرسه
 خودش. (تاریخ جدید یزد، ص ۷۱ تا ۸۸ - تاریخ یزد جعفری، ص ۴۲
 - جامع مفیدی، ۱: ۸۸)

۶۲۷

□ وفات شیخ‌الاسلام شیخ احمد فهادان. (تاریخ جدید یزد،
 ص ۱۹۳) در تاریخ یزد جعفری ۷۲۷ ذکر شده.

۶۲۶ - ۶۳۷

□ بنای مدرسه عالی با دو منار جنب مدرسه رکنیه جهت
 مدفن توسط سلطان محمودشاه. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۲ - جامع
 مفیدی، ۱: ۸۹)

۶۳۱

□ بنای مدرسه ضیائییه شهرستان داخل شهریزد توسط
 مولانا ضیاء‌الدین حسین رضی بن مونا لا شرف‌الدین علی. (تاریخ یزد
 جعفری، ص ۹۴)

۶۴۷ - ۶۳۱

□ احداث ده سلفرآباد و حفر قنات در یزد بدستور سلفرشاه.
 (جامع مفیدی، ۱: ۸۹)

۶۳۲

□ سنگ قبر فاطمه بنت حسین منصور. (بنافت).
 (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۴۴۵)

۶۳۵

- وفات شیخ محمد برادر شیخ احمد فهادان یزد تاریخ
جدید یزد، ص ۱۹۳)

۶۳۷

- درگذشت شاه محمود و تدفین او در مدرسه محمود شاه .
(تاریخ یزد جعفری ص ۴۲ - جامع مفیدی، ۱: ۸۹)

۶۴۰

- سلطنت سلغر شاه بن محمود شاه بن قطب الدین. (جامع
مفیدی، ۱ : ۷۹)
□ مدرسه سلطان محمود شاه بوسیله صفوه الدین آدم یاقوت
ترکان به اتمام رسید. زوجه محمود شاه و موسوم شدن آن به صفوتیه،
(تاریخ یزد جعفری، ص ۲۶ - تاریخ یزد جعفری، ص ۴۲)

۶۴۱

- سنگ قبر عایشه بنت حسن. (رشکو). (یادگارهای یزد، ج
۱ ص ۳۰۲)

۶۴۳

- محیی الدین سام دراین سال درگذشت (پسر عزالدین
لنگر). (تاریخ یزد جعفری، ص ۲۴)

۶۴۷

□ وفات سلغرشاه و مادرش ترکان خاتون، و تدفین ایشان در مدرسه محمود شاه. (جامع مفیدی، ص ۸۹)

□ سلطنت طغی شاه پسر سلغرشاه در یزد و بنای باغ طغی شاهی در اهرستان. (جامع مفیدی، ص ۸۹)

۶۴۸

□ سنگ قبر محمد بن ابوالقاسم. (توران پشت). (یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۲۷۷)

۶۵۴

□ سنگ قبر در تل شهدا. (بیداخوید). (یادگارهای یزد، ج ۱ ص ۲۵۹)

۶۵۵

□ کاشی قبر حاج قهار. (هفتادر). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۵۲)

۶۶۰

□ یادگار ولد محب شیخ ابوبکر با رجینی. (فراشاه). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۳۸۵)

□ اتمام عمارت دارالشفاء. (جامع مفیدی، ج ۳، ص ۱۴۲)

□ خواجه شمس الدین محمد تازیگو، مجلسی عالی ترتیب داده به احضار اکابر و اهالی فرمان داد. (جامع مفیدی، ۳: ۱۴۲)

۶۶۶

□ اتمام بنای دارالشفاء. یزد و بنای مسجد چهل محراب و

خانقاه توسط خواجه شمس الدین محمد تازی گوی. (تاریخ یزد جعفری، ص ۱۱۲ - ۱۱۱)

□ کاشیکاری قبر امامزاده محمد بن علی بن جعفر صادق (ع) توسط خواجه اسحاق پسر خواجه حسن ساروخ خوارزمی (تاریخ یزد جعفری ص ۱۳۲)

□ شمس الدین تازیکو بدستور صاحب دیوان دارالشفائی به سال ۶۶۶ در یزد ساخت که اکنون اثری از عمارات آن بر جای نیست و منحصر نام دارالشفاء بر محله و کوچه آن موضع باقی مانده است. تفصیل مربوط به این بنا در تواریخ یزد مندرج است. از جمله نگاه کنید به تاریخ یزد ص ۸۹ - ۹۱ و جامع مفیدی ۳: ۱۴۱ - ۱۴۳ برای شمس الدین تازیکو مراجعه کنید به رساله ممدوحین سعدی نوشته محمد قزوینی (تهران - ۱۳۱۷) ص ۴۷ - ۵۰ (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۵۴)

۶۶۷

□ تاریخ لوحه کاشی قبر دختر نظام الدین در مسجد باغ صندل . (یادگارهای یزد، ج ۲، ص ۲۳۸)

۶۶۸

□ کاشی سردر مسجد جامع (مهرجرد). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۹۴ - ۹۵)

۶۷۰

□ سال فوت طغی شاه (تاریخ جدید یزد، ص ۷۳ - جامع مفیدی، ۱: ۹۰)

□ به حکومت رسیدن علاءالدوله پسر طغی شاه در یزد.

(جامع مفیدی، ۱: ۹۰)

۶۷۳

- آمدن سیل و خراب شدن محله مریا آباد، سر سنگ و یعقوبی و سلفرآباد. (تاریخ جدید یزد، ص ۷۴ و ۷۳)
- سیل شدیدی محلات یزد را ویران کرد. (تاریخ جدید یزد، ص ۷۳)
- [جاری شدن] سیل به مدت ۵ شبانه روز و خراب شدن محله‌های یزد و حصار شهر. (جامع مفیدی، ۱: ۹۰)
- ایجاد محله سر جمع بعد از قطع سیل. (جامع مفیدی، ۱: ۹۰) (بعداً سرچم شهرت یافت)
- وفات علاءالدوله حاکم یزد بر اثر هراسی که از بروز سیل بر او مستولی شده بود. (جامع مفیدی، ۱: ۹۰)
- حکومت اتابک یوسف شاه برادر سلطان علاءالدوله در یزد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۲ - جامع مفیدی، ۱: ۹۰)

۶۷۳ - ۶۸۵

- آمدن پسر دراز جانب غازان خان به یزد و کشته شدن او و اسیر شدن زن و فرزندان او و تاراج آغرق او بدستور یوسف شاه. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۱ - جامع مفیدی، ۱: ۹۱)
- مأمور شدن امیر محمد ایداجی والی اصفهان از طرف غازان خان به یزد و فرار اتابک از یزد به سیستان. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۵ - جامع مفیدی، ۱: ۹۲)
- فتح یزد توسط امیر محمد ایداجی و تعیین بلغدر از طرف

امیر محمدایداجی به حکومت یزد. (تاریخ یزد جعفری، ص ۴۵، جامع مفیدی، ۹۲:۱)

۶۷۸

□ مجدالمک به مجلس اعلی در آمد. (جامع مفیدی، ۱۲۵:۳)

۶۸۰

□ در چهارشنبه ششم ذی الحجه اباخان در همدان به بستر ناتوانی افتاد و در ۲۰ ذی الحجه سال مذکور در گذشت. (جامع مفیدی، ۱۲۹:۳)

۶۸۵

□ تاریخ تعمیر باروی یزد. (یادگارهای یزد، ج ۲: ص ۶۷)
□ جدا شدن امیر مظفر از امیر یوسف و آمدن او به یزد و تصرف یزد. (جامع مفیدی، ۹۶:۳)

۶۹۴

□ در مقابل برج اولیا مسجدی است که در این سال ساخته شده است. (تاریخ یزد، ص ۱۸۴)

۶۹۶

□ سنگ قبر محمدبن حسین مولوک (شواز). (یادگارهای یزد، ج ۱، ص ۲۸۶)

۶۹۹

□ سنگ قبر شمس الدین بن پیر حسین بنادکی. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۴)

یادداشتها

- ۱- رجوع شود به تعلیقات تاریخ یزد جمفری نوشته ایرج افشار.
- ۲- اهمیت تاریخ یزد، از سعید نفیسی، طوفان، شماره اختصاصی سال ۱۳۳۸ ش. ص ۵۲ و ۷۱.

آل مظفر

دوران آل مظفر و حکومت آنان در یزد از اهمیت خاصی برخوردار است و همچنانکه گفته‌اند «درةالعقد»^۱ تاریخ یزد است. امیر مبارزالدین موسس این سلسله حکومت اتابکان یزد را مغلوب کرد^۲ و سلسله آل مظفر را بنیانگذاری کرده و یزد را مرکز حکومت خویش قرار داد و پس از آن برگسترش قلمرو خویش افزود. یزد در دوران امیر مبارزالدین و فرزندانش هم دستخوش حوادث بسیار بود و هم عمران و آبادیهائی را یافت. از فرزندان او شاه یحیی نیز موجب آبادیهائی گردید. احمد بن حسین بن علی کاتب دو صفحه از کتاب تاریخ جدید یزد را به ذکر عمارت شاه یحیی و قوم او در یزد اختصاص داده است.^۳ برخی از بناهائی را که این سلسله بنا کرده است یادگارهای ارزنده است که همچنان پابرجا و باقی است. در سالهائی که یزد مرکز قلمرو آل مظفر بود و بعدها وقتی افرادی از این خاندان بر آن حکومت می‌کردند یزد تحت تأثیر آنان بود و متناسب با شخصیت آنها هم رو به آبادیهائی می‌نهاد و هم جنگها و ستیزهائی را متحمل می‌شد. جنگها و ستیزها

و جاه طلبیهائی که فشارهائی سخت را بر مردم تحمیل می کرد و موجب افسردگی روح و پریشانی فکر و سختی و بلای مردم می گردید. و رای چهره ظاهری آل مظفر، چهره ای که در نخستین نظر اقتدار موسس آن مبارزالدین محمد و آثار عمرانی او و نیز برخی از فرزندان او را می نمایاند آنسوی چهره آنان نیز درخور مطالعه و پژوهش است. مطالعه ای که بی آن شناخت عمیق این گوشه تاریخ یزد ناتمام خواهد بود.

پژوهشگری که به حوادث تاریخ یزد می نگرد چه پروای آن دارد که اینجا و آنجا هر جا با تامل و تعمقی بیشتر به چهره ها و حوادث تاریخی بنگرد و و رای ظواهر آن اندکی به درونها و اعماق نیز غور کند و حقایق تاریخی را با در نظر گرفتن این ابعاد آن نیز دریابد. بویژه در تاریخی «پراز مظلومه»^۴ که سرگذشت اسلاف ستم دیده را می نگرد.

این تعمق و دقت نخست زندگی و شخصیت امیر مبارزالدین موسس آل مظفر را دربر می گیرد. آیا او براستی «شهریاری سانس دیندار شجاع است که در تقویت دین و تعظیم شرع سیدالمرسلین (ص) و تربیت علما و رعایت رعایا فکری متین و رائی رزین داشت»؟^۵ «موعود مائة سابعة» که بقول کاتب «فسق و فجور و بدع سیئه را برانداخت» و از فرط خلوص نیت و حسن عقیدت پروانه وار گرد شمع حضرت امیرالمؤمنین و یعسوب المسلمین طائف شد.^۶ و «چون سن او به چهل سالگی رسیده بود و محققان آن را بلوغ حقیقی گویند دواعی رحمت الهی را به لبیک اجابت مقرون گردانید و به توبت و انابت به درگاه الهی رجوع کرد و در

طاعت و عبادات اجتهاد تمام به جا آورد.^۷ بنظر می‌رسد که او بیش از آنکه یک دیندار واقعی باشد، یک سیاستمدار زیرک است که با وقوف بر همه عوامل و دقائق کار خود را آغاز کرده و با روانشناسی جامعه خویش راه این پیشرفت‌ها را هموار کرده است. هم به «عتبه‌بوسی پادشاه سعید مشرف شد»^۸ و هم متوجه زیارت سلطان اولیاء سخن‌گزار منبر سلونی، امیر المؤمنین^۹. در میان مردمی که خالصانه و بی‌ریا به عبودیت خدای خویش مشغولند تا آنجا که شهرشان موصوف به دارالعباده است کدام عامل برای پیشبرد در بین آنان موثر از عامل دین و دینداری و شرع وجود دارد؟ او از این عامل بهره می‌گیرد: «از جهت جلب افکار عامه و توجه روحانیون سختگیری‌هایی در امور مذهبی پیش کشید و شرابخواری را و شرابفروشی را ممنوع ساخت و آنقدر در این کار تند رفت که به او لقب محتسب دادند و برای تکمیل این نظر که حافظ دین و مذهب است از خاندان شمس‌الدین بمی خواست تا یک رشته تار موی حضرت محمد را که در دسترس آنان بود به او بدهند...»^{۱۰} اما تندروی این محتسب تا آنجا کشید که «می‌گویند حتی وقتی بجهت بعضی اشعار شیخ سعدی که به گمانش بوی بی‌اعتقادی می‌داد و بوی گناه در صدد برآمد که صندوق گور شیخ را بسوزد، پسرش شاه شجاع واسطه شد و گفت بر توبه شیخ اطمینان دارم تا آنکه وی ملزم شد و از آن عزم باز ایستاد»^{۱۱}

و بسیاری بود که در اثنای قرائت قرآن و نظر در مصحف مجید، جمعی را از او غانیان حاضر کردند به دست خویش ایشان

را بکشتی و دست بشستی پای مصحف و به تلاوت مشغول شدی. شاه شجاع از پدر سؤال کرد که هزار کس در دست شما کشته باشد؟ گفت هفتصد، هشتصد آدمی باشد!»^{۱۲}

برای شناخت حقیقت این موضوع که براستی او در جهت تعالی اخلاق و سلامت جامعه این همه سختگیری بکار می برد یا اینهمه آلوده به تزویر و ریاکاری و فریب بود چه کس اولی تر از حافظ که خود اینهمه را می دید و شاهد بود و بروح و حقیقت دین بیشتر و پیشتر از این مدعیان راه برده بود. وقتی او با طنز و طعن از این محتسب سخن می گوید که:

ای دل طریق رندی از محتسب بیاموز

مست است و در حق او کس این گمان ندارد

در واقع در همین بیت همه گفتنیها را می گوید و پرده از آنهمه ریاکاری او برمی دارد. وقتی که می گوید:

سروران را بی سبب میکرد حبس

گردنان را بی گنه سر می برید

نیز ماهیت آن اعمال را می نمایاند و نشان می دهد. بدینگونه: «این جبار سالوس که با انگشتهای خون آلود راه آسمان را به مردم نشان می داد برای آنها هیچ جایی باقی نمی گذارد جز زیرزمین، در اعماق!»^{۱۳}

این اشارت کافی است تا تاثیرات سوئی را که او از لحاظ

اخلاق و فرهنگ در محیط خویش گذارده است دریابیم. بدینگونه او هم موجبات انحراف و انحطاط را فراهم می‌کرد و هم عامل دوری وزدگی مردم بود؛ دلبستگیهای خویش به دین در محیطی که «از ترس محتسب نفسها را در سینه حبس کرده‌اند و مردم جوش امواج دروغ و فریب و تظاهر را با چشم می‌نگرند»^{۱۴} باری این سقوط اخلاقی و تزویر و انحراف خلقیاتی است که در برخی از سایر افراد این خاندان نیز کم و بیش دیده می‌شود و موجبات تباهی پیاپی را فراهم می‌سازد. شاه یحیی که در سالهائی چند در یزد حکومت می‌کند با همین روحیات و فریبکاریهاست که موجبات چند جنگ را فراهم می‌کند و مصائب بسیاری را ببار می‌آورد. این سقوط اخلاقی و تزلزل در عقیده و پای بند نبودن به موازینی انسانی یا ملی او را بزودی دست نشانده تیمور می‌سازد و شاه شجاع که در ورطه شهواتی شرمگین فرومی‌افتد هر زمان مصیبتی می‌آفریند و سرانجام با توصیه فرزند خویش رسماً راه تیمور را هموار می‌کند اما ثمره جنگهائی که این خانواده با یکدیگر کردند و سالهائی چند یزد در معرض آن قرار داشت چه بود؟ «لشکر کشیهای بی‌نتیجه و جنگهای داخلی خانمانسوز که جز خانمان براندازی رعایا و رکود کشاورزی و نکث محصولات و تعطیل کارهای عمرانی هیچ سودی نداشت. زیرا زارع و کارگری که می‌بایست در مزارع به کار پردازد و یا در بازار و کارگاه خویش هنرش را دنبال کند و درآمد شهر و مملکت را بالا ببرد ناچار بود به بیگاری درآید و برج و بارو بسازد و خندق و نقب بکند و در سپاه خدمت کند و تازه نتیجه آن چه

بود؟ جنگ میان شیرازی و یزدی و یزدی و کرمانی و کرمانی و اصفهانی و اصفهانی و تبریزی و تبریزی و لری و لری و شوشتری و باز شوشتری و شیرازی.»^{۱۵}

پس از هجوم تیمور درست است که شاه منصور مقاومت‌هایی می‌کند، با اینهمه مطالعه تواریخ این عصر بخوبی نشان می‌دهد که زمینه‌گرایی و تمایل به قدرت فراهم بوده است. با آنکه شرف‌الدین علی یزدی در ظفرنامه تیموری از درخواست مردم به تیمور برای نجات خویش از آن اوضاع البته با چرب‌زبانی‌های خویش یاد می‌کند، آیا این زمینه اجتماعی محصول و ثمره سالها اعمال این خاندان و همان تزویرها و فریبه‌ها نبود؟

تیمور هرچند که می‌آمد تا چپاول و غارت و جنایات خود را آغاز کند، با اینهمه نخست خاندان آل مظفر را نیز منظور نظر می‌ساخت و به نابودی می‌رساند و سرانجام آنکه سرنوشتی چنان ناگوار را برای مردم تعیین کرده بود. جز این چه می‌توانست باشد که بقول حافظ: «جزش در زن و فرزند و خان و مان گیرد.»

* * *

۷۰۰

- وفات شیخ سعید. (تاریخ جدید یزد ص ۱۶۲)
- کاشیهای قبر در مسجد (هفتادر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۵۰ - ۵۳)
- وفات حاجی حسین باغ اعلا از اولیا. (جی ۱۹۶ - جم:

□ وفات شیخ تقی‌الدین دادا محمد در یزد. (جامع مفیدی ج ۱ ص ۵۶۷ جی ۱۶۲ و جم ۵۶۷، ص ۱۳۸ تاریخ یزد)

□ امیر مبارزالدین محمد مظفر در این سال تولد یافت. (تاریخ یزد جعفری ص ۳۱ - جامع مفیدی ص ۹۷)

۷۰۱

□ تاریخ کاشی مدرسه شهاب‌الدین قاسم. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۰۷)

۷۰۲

□ سنگ قبری در لشکرگاه (تزر جان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۳۸)

۷۰۳

□ غازان خان وفات نمود. (تاریخ یزد جعفری ص ۲۸)

۷۰۴

□ سنگ قبر علاء‌الدین ابراهیم مرودشتی. (سخوید)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۲)

۷۰۵

□ بنای کتابخانه ضیائییه به دست بن‌رضی بن مولانا شرف‌الدین علی. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵ ص ۳ شماره ۱۷۸۷۱)

□ اتمام مدرسه ضیائییه و کتابخانه و حمام توسط مولانا ضیاء‌الدین حسن رضی. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۵۶ - ص ۶۵۶ جم)

- اتمام مدرسه ضیائیہ شهرستان داخل شهر یزد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۳۶)

۷۰۶

- وفات شیخ تقی‌الدین عمر استادان از اولیا. (جیم ۶۲۴)

۷۰۷

- تاریخ وفات بی‌بی عایشه ملکہ خاتون. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۴۵)

- سلطان محمد خداپنده یزد را به سید عضد داد تا مال جمع کند و به اردوی او بفرستد. (تاریخ یزد جعفری ص ۳۲)
- اتابک سعید علاءالدله توجه یزد فرمود. (مواهب الہی ص ۳۹)

۷۰۸

- سنگ قبر محمد احمد عمر جمشاه (تزر جان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)

۷۰۹

- سنگ قبر زین‌الدین علی بن محمد (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)
- تاریخ اوقاف رشیدی در یزد. (وقفنامه رشیدی). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۵۱)

۷۱۲

- مدرسه حافظیه بوسیله حافظ راضی بنا شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۹۸)

□ کتابخانه حافظیه اهرستان بنا شد. موسس آن قاضی ندوشنی و مولانا امامالدین علی معمار بود که بدستور امیرزاده اسکندر ساخته شد. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۳ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۶۵)

□ بنای مدرسه حافظیه نوغاباد اهرستان یزد توسط قاضی ندوشنی مولانا امامالدین علی معمار. (تاریخ یزد ص ۱۲۰ و ۱۲۱)

۷۱۳

□ سرکوبی اعراب شبانکاره توسط امیر مظفر. (جامع مفیدی ص ۹۷)

□ وفات امیر شرفالدین مظفر در شبانکار و تدفین او در مدرسه مظفریه میبد. (جامع مفیدی ۹۷ و ۱۱۷)
وفات امیر مظفر در تاریخ یزد سال ۷۱۰ هـ ذکر شده است. (ص ۴۸ تاریخ یزد)

۷۱۵

□ بنای کتابخانه خانقاه رشیدیه یزد. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵ ص ۳ شماره ۱۷۸۷۱ - جی ۱۳۴)
□ اتمام عمارت رشیدیه. (تاریخ جدید یزد ص ۱۳۵)

۷۱۶

□ سلطان محمد خدابنده درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۸۱)

□ ناصرالدین منتخبالدین یزدی منشی مؤلف کتاب معروفی است در تاریخ قراختائیان کرمان بنام سمط العلی للحضرة العلیا که به تقلید

عقدالعلی نوشته و کتاب منشیانه فصیحی است که در سال ۷۱۶ هجری به پایان رسانده. (تاریخ نهضت‌های فکری ایرانیان، بخش اول ص ۱۰۷، عبدالرفیع حقیقت)

۷۱۷

□ سید شمس‌الدین محمد در این سال مسجدی ساخت که خود بعدها در آن مدفون گشت و مسجد شمسیه نام گرفت. این مسجد در محله چهار منار واقع است. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۵۵)

□ وفات شیخ شکور. (جم ۶۳۰)

۷۱۸

□ در شوال سنه ثمان عشر و سبعه، امیر محمد به شرف عتبه بوسی پادشاه سعید مشرف شد و او را تربیت کرد و حکومت خطه یزد داد و به جهت محافظت راهها سفارش فرمود و روانه یزد گردانید. (تاریخ آل مظفر، محمود کتبی ص ۳۶)

□ سال وفات حسن بن کیخسرو. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۴۴)

□ خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی مقتول گشت. (جامع مفیدی ۱۴۸۰:۳)

۷۱۹

□ منصوب شدن امیر مبارزالدین محمد مظفر به حکومت یزد و مید از طرف سلطان ابوسعید بهادر. (ص ۹۸ و ۱۰۰ جامع مفیدی)

در تاریخ یزد نوشته شده محمد بن مظفر در سال ۷۰۷ یزد را به تصرف درآورد. (ص ۵۰ تاریخ یزد)

□ سرکوبی نکودریان و به اسیری گرفتن سه تن از امیران
ایشان توسط امیر مبارزالدین مظفر. (ص ۵۰ - ۴۹ تاریخ یزد)

۷۱۹ - ۷۲۶

□ بدست آمدن یکی از سه چاه گنج یزد گرد سوم در یزد در
زمان حکومت مبارزالدین. (جامع مفیدی ۱۲۴:۱)

۷۲۰

□ مدرسه کمالیه در سال ۷۲۰ هجری قمری ساخته شده است
و بانی آن کمال الدین ابوالمعالی می باشد. (مرورید کویر ص ۱۱۲).
مدرسه کمالیه که از بنای آن گنبد و قسمتی از طنبی باقی است اکنون به
شاه کمال الدین و در تلفظ عامیانه «شاخمالیه» در محله شاه ابوالقاسم
واقع است.

این مدرسه در سال ۷۲۰ توسط خواجه کمال الدین ابوالمعالی
بن خواجه برهان الدین ساخته شد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۱۰ - جی
(۱۳۷)

□ در سال ۷۲۰ خواجه کمال الدین ابوالمعالی قناتی در فراساه
تفت احداث نموده آبش را به شهر آورد و او مرد بزرگی بوده. (تاریخ
آیتی ص ۱۴۰)

خواجه کمال الدین ابوالمعالی از خواجهگان محتشم یزد و بانی قنات
فراساه تفت و مدرسه کمالیه در داخل شهر یزد به سال ۷۲۰ بوده و
پدرش سمت وزارت محمد مظفر را بعهده داشت. (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۲۳۴)

□ قاضی شهاب الدین صفه ای بر بالای مزار شیخ سعید

ساخت. (تاریخ جدید یزد ص ۱۶۲)

- بنای مدرسه کمالیه در داخل شهر یزد توسط
خواجه کمال الدین ابوالمعالی. (تاریخ یزد ص ۱۱۵ و ۱۱۶)

۷۲۲

- سنگ قبر حسین علی موسی (شواز). (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۲۸۶)

- مسجد جمعه نوغاباد بدست خواجه پیر حسین دامغانی
ساخته شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۷۷)

۷۲۳

- سنگ قبر شیخ نجم الدین محمود بن قاضی ابوبکر.
(گاریز). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۸)

۷۲۴

- سیدرکن الدین در سال ۷۲۴ مسجد جمعه جدید را بنا کرد.
(تاریخ آیتی ص ۱۲۲)

مؤلف تاریخ جدید یزد می نویسد که سیدرکن الدین محمد در
سال ۷۲۴ در جهت قبلی مسجد قدیم قطعه ای زمین بخريد و طول مسجد
نو بینداخت و صنفه و گنبد و مقصوره و غرفه ها بنا کرد و اساس آن به
سنگ و آجر و گچ بنهاد و چون تمام شد می خواستند که مسقف کنند
امیر رکن الدین محمد وفات کرد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۱۵)

- طرح بنای مسجد نو توسط امیررکن الدین محمد بن نظام

قاضی. (جی ۱۱۴ - جم ۶۴۳)

۷۲۵

□ تولد شاه شرف‌الدین مظفر پسر مظفرالدین محمد. (جامع مفیدی ۱۰۲:۱)

□ بنای مدرسه و رصد رکنیه توسط امیررکن‌الدین قاضی. (تاریخ یزد ص ۱۰۲ و ۱۰۵ - جی ۱۱۸ - جم ۶۵۲)

□ اتمام بنای مسجد مصلائی عنیق توسط رکن‌الدین محمد قاضی. (جی ۱۱۸ - جم ۶۵۲)

□ بنای مدرسه و خانقاه رشیدیه به اتمام رسید. (تاریخ یزد جعفری ص ۹۳)

□ فریار اودویکس در سنه ۱۳۲۵ و جوزف بارباروس در ۱۴۱۸ و تاورنیر در اواسط قرن هفدهم از یزد دیدن کردند. و مخصوصاً تاورنیر از نجابت و اصالت بانوان یزد تعریف کرده و ضرب‌المثل ایرانی (زن، زن یزدی - نان، نان یزدخواست - شراب، شراب شیرازی) را متداول ساخت. تاورنیر ادامه می‌دهد چون مکرر در اغلب جاها تعریف و توصیف صباحت و جمال و زیبایی زنهای یزدی را شنیده بودم خیلی میل داشتم صحت آنها برآی‌العین مشاهده نمایم و دیدم حقیقتاً از روی انصاف بود که آنها را به زن‌های تمام ایران ترجیح و از همه جمیل‌تر تشخیص داده‌اند. (مروارید کوثر، مقاله یزد از نظر جهانگردان و شرق‌شناسان - سیدابوالقاسم فاضلی ص ۵)

□ تاریخ تأسیسات وقت و ساعت. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۱۱)

□ مسجد محله گودال مصلی در محله مصلی عتیق یا گودال مصلی قرار دارد. در تاریخ جدید یزد شرحی درباره مسجد آمده است که

نقل آن موجب تتمیم فایدت است. بانی این مسجد امیر رکن‌الدین محمد قاضی بوده و مسجدی بغایت مروح است و مناره برگوشه مسجد نهاده است و طنبی فوقانی و غرفه متصل آن امیرمعین‌الدین اشرف ساخته و آب نرسوباد در آن جاری کرده و امیر شمس‌الدین محمد خضرشاه بسیار عمارت بیفزود و علیشاه فراش تخت موذنان در پیش گنبد از آجر ساخت و خواجه مرحوم شرف‌الدین فرشهای زیلو ببافت. و بواسطه سیل گنبد مسجد خراب شد و جماعت خانه منهدم گردید و اکنون خراب است. بنای این مسجد در سنهٔ خمس و عشرين و سبعمائه بسعی امیررکن‌الدین محمد قاضی تمام شد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۸۷ - ۲۸۶)

□ بنای مدرسهٔ رکنیه بدست سیدرکن‌الدین محمد حسینی.
(جامع مفیدی جلد ۳ ص ۶۵۵)

□ بنای رصد مدرسهٔ رکنیه توسط مولانا خلیل بن ابی‌بکر
آملی. (ص ۱۰۵ تاریخ یزد)

□ اتمام بنای مدرسه و خانقاه رشیدییه در یزد بنام خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی. (ص ۱۱۵ و ۱۱۴ تاریخ یزد)

۷۲۶

□ بنای مدرسهٔ کوچه حسینیان توسط امیر شرف‌الدین حسین.
(ص ۱۲۳ - ۱۲۴ تاریخ یزد)

□ وفات سلطان قطب‌الدین حاکم یزد. (جم ۶۲۱) (در تاریخ جدید یزد وفات سلطان قطب‌الدین را سال ۶۲۶ ذکر نموده. ص ۷۱)

□ بنای مدرسهٔ حسینییه در کوچه حسینیان در یزد. (جی ۱۳۷ - جم ۶۵۳)

□ تاریخ بنای بقعه تقی‌الدین دادا محمدا. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۰)

□ در کوچه حسینیان به سال ۷۲۶ مدرسه‌ای توسط سید شرف‌الدین حسین پدر امیرمعین‌الدین اشرف ساخته شد که نامش در تاریخ یزد مدرسه کوچه حسینیان و در تاریخ جدید یزد مدرسه حسینیه آمده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۹)

□ تاریخ سنگ قبر. (در ده شیر). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۷۸)

□ امیر شرف‌الدین حسینی کتابخانه مدرسه حسینیان را ساخت. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان، ۳ اردیبهشت ۱۳۶۵، شماره ۱۷۸۶۵)

۷۲۷

□ بنای کتابخانه شمسیه در محله چهارمنار. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ص ۳، ۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۷۱)

□ اتمام بنای مدرسه شمسیه و بازار چهارمنار، حمام، و کاروانسرا به دستور امیر شمس‌الدین. (تاریخ یزد ص ۱۱۱ و ۱۰۱)

□ سال وفات شیخ احمد. (شیخ فهادان). (تاریخ یزد ص ۱۴۳ - یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۶)

□ زن امیر شمس‌الدین عمارتی ساخت که در این سال اتمام یافت. (تاریخ یزد جعفری ص ۸۹)

□ شیخ شکور وفات کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۳۰ - جی ۱۹۴)

- تاریخ تأسیسات سیدرکن‌الدین طبق ضبط تاریخ یزد
جعفری سال ۷۲۸ هجری است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۱۵)
- تعیین تتمه موقوفات یزد بوسیله امیر شمس‌الدین محمد
(جی ۱۳۱)

- طرح و بنای مدرسه دارالسیاده، بازار و حمام در محله
چهارمنار یزد توسط امیر شمس‌الدین محمد که از طرف سلطان ابوسعید بر
مسند صدارت قرار داشت. (جم ۵۵۸)
- اتمام بنای شمسیه. (جی ۱۳۱)

۷۲۸

- وجه تسمیه جدید محله چهارمنار به مناسبت وجود چهار
مناره و مدرسه مقابل هم معروف به مدرسه چهارمنار بوده است که بدستور
شمس‌الدین محمد بن رکن‌الدین در سرکوچه بهروک ساخته شد (در سال
۷۲۸). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۴۹)

۷۲۹

- ازدواج امیر مبارزالدین مظفر با مخدومشاه، دختر شاه
جهان. (جامع مفیدی ص ۱۰۲)
- تاریخ بنای مدرسه میرآخوریه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۳۲۲)
- کتابخانه مدرسه امیرآخور بنا شد. (روزنامه اطلاعات یزد
و کرمان، ۳ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۶۵)
- کاشی محراب مسجد (طنج). (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۴۴۸)

□ اتمام بنای مدرسه میرآخوریه در خارج شهر یزد، مقابل مدرسه عبدالقادریه توسط محمود بن قاسم امیرآخر. (تاریخ یزد ص ۱۲۵)

۷۳۰

□ امیر رکن‌الدین شاه حسین وزیر شاه شجاع بدست دشمنانش که به او حسد می‌ورزیدند شهید شد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۱۶)

□ خواجه توکل قزوینی درگاه مسجد ریگ را که خراب شده بود ساخت و خواجه فخرالدین ابرقوهی گنبدی در پیش صفه ساخت و منبر را هم ساخت و جماعتخانه را مرمت کرد. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۵۰)

۷۳۲

□ تعمیر قنات یعقوبی و افزایش مقدار آب آن توسط جمعی از اصحاب. (جم ۷۰۹)

□ سید رکن‌الدین وفات یافت و تدفین او در گنبد مدرسه خودش در سر ریگ. (تاریخ یزد جعفری ص ۸۷ - جی ۱۲۹ - جم ۵۵۸ - تاریخ یزد ص ۱۰۹)

□ سنگ قبر ابن‌ابی‌علی بن محمد بن احمد منشادی. (بنافت) . (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۴۵)

۷۳۳

□ سید روح‌الله مشهور به دیگ‌بندان مسجد و مقبره‌ای ساخت. (تاریخ جدید یزد ص ۱۹۵ - جم ۵۳۸)

- بنای مزار سیدروح الله قطب العارفين. (جی ۱۹۵)
- سال اتمام تاسیسات شمسیه. امیر شمس الدین مدرسه شمسیه و بازار و چهارمنار و حمام و کاروانسرا و عمارتی دیگر را بنا کرد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۹۱)
- تولد شاه شجاع پسر امیر مبارزالدین. (جامع مفیدی ص ۱۰۲ و ۱۲۵)
- تسمه آهنی در مسجد جامع (ندوشن). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۷)
- تاریخ تسجیلات جامع الخیرات (یادگارهای یزد ج ۵۵۳:۲ - ۵۵۶)
- قطب الاولیا طرح مسجدی در محله دیگ بندگان ریخت. (جامع مفیدی ج ۵۳۸:۳)
- وفات امیر شمس الدین محمد در تبریز و آوردن جسد او به یزد و تدفین او در مدرسه شمسیه. (تاریخ یزد ص ۱۱۱)
- ۷۳۴
- سال بنای مدرسه عبدالقادریه. (جی ۱۴۳ - جم ۲۵۲:۳)
- یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۲
- بنای کتابخانه عبدالقادریه. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان، ۱۰ اردیبهشت ۶۵ ص ۳ شماره ۱۷۸۷۱)
- سنگ قبر تاج الدین بن عثمان (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۷)
- سنگ قبر زین الدین علی بن هزارسپ (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)

- رفتن امیر مبارزالدین محمد با شاه مظفر به ملازمت سلطان ابوسعید بهادر. (جامع مفیدی ص ۱۰۲)
- اتمام بنای مدرسه عبدالقادر به خارج حصار یزد توسط خواجه عبدالقادر بن محمد بن سدید. (تاریخ یزد ص ۱۱۹ و ۱۲۰)

۷۳۵

- وفات شیخ محمد، برادر شیخ احمد فهادان (جم ۶۳۲)
- (در تاریخ جدید یزد ص ۱۹۳ سال وفات شیخ احمد را ۶۲۷ نوشته است.)

- سال وفات محمد اسفنجردی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۶)

- سال وفات شیخ محمد فهادان در یزد. (تاریخ یزد ص ۱۴۳)

۷۳۶

- وفات سلطان ابوسعید و برافراشتن علم استقلال توسط امیر مبارزالدین. (تاریخ یزد ص ۵۰ - جامع مفیدی ۹۸)
- تسجیلات جامع الخیرات. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۵۲ - ۵۵۵ - ۵۵۶)

۷۳۷

- سید روح الله مشهور به دیگ‌بندان درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۱۹۶)

- سال بنای مدرسه شهاب‌الدین قاسم طراز. (جی ۱۳۸ -

یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۰۵)

□ اتمام بنای مدرسه اصیلیه دھوک در خارج شهر یزد و بنای حمام و بازار و کاروانسرا و مسجد در مجاورت آن توسط خواجه اصیل الدین محمد بن مظفر عقیل. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۰۵)

□ وفات سید روح الله از عرفا. (جی ۱۹۶ - جامع مفیدی ۵۳۶)

□ تصرف یزد توسط امیر مبارزالدین محمد مظفر و شکست سید عضد. (جی ۸۳ - جم ۱۵۲:۳)

□ مدرسه اصیلیه دھوک در این سال ساخته شد. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۵۸)

□ آمدن سید عضد به یزد جهت جمع آوری مال یزد. تصرف یزد توسط امیر مبارزالدین محمد و تصرف اموال و خزاین سید عضد. (در تاریخ یزد آمدن سید عضد به یزد اشتباها سال ۷۰۷ (سبع و سبعمانه) ذکر شده است. ص ۵۰ تاریخ یزد.)

۷۳۸

□ تسجیلات جامع الخیرات. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۵۳)

□ محراب گچبری مسجد جامع ابرقو (یادگارهای یزد: ۳۳۹:۱ - ۳۳۷)

۷۴۰

□ بنای غارت سرای ترکان و حفر خندق میبد توسط امیر مبارزالدین محمد مظفر (ص ۵۲ تاریخ یزد)

۷۴۱

- سنگ قبر زین‌الدین علی رودبزانی (سخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۲)
- سنگ قبر شمس‌الدین محمدبن عثمان بن محمد بن جعفر (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- تسخیر ایالت کرمان توسط امیر مبارزالدین محمد مظفر و بنای مسجد جامع در کرمان. (تاریخ یزد ص ۵۳، جامع مفیدی ص ۹۸ و ۱۲۲)

۷۴۳

- شمس‌الدین در این سال وفات یافت. (تاریخ آیتی ص ۱۳۲)

۷۴۷

- گرفتن محلات بیرون شهر یزد و کشیدن روگرد آن. حفر خندق و احداث هفت دروازه و بنای حمام و بازار و خانقاه توسط امیر مبارزالدین محمد. (ص ۵۰ و ۵۱ تاریخ یزد ص ۱۲۰ - ۱۱۹ جامع مفیدی)
- ظاهر شدن قبر پیربرج در میان فصیلی دروازه مهریجرد است. (۱۵۳ و ۱۵۴ تاریخ یزد)
- کشف جسد مرده‌ای که یاره‌ای حریر سفید با نوشته سبز در دست داشت تدفین او در مزار تازیان (ص ۱۵۸ تاریخ یزد)
- امیر مبارزالدین محمد در این سال کوچه سنبلان، کوچه جلال، کوچه صندوقیان، باغ بهشتی، مدرسه اتابک سام، دارالشفای

صاحبی، ایلچی خان، مزار شرف الدین خضر، کوچه پای بوز سنجستان و باب کیا را داخل شهر نمود.

□ ظهور قبر امامزاده فضل بن موسی کاظم و بنای صومعه توسط امیر مبارزالدین محمد مظفری. (جم ۵۳۲:۳)

□ تعمیر حصار و باروی شهر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۷۳)

□ اظهار قبر پیر برج در این سال بود. (تاریخ جدید یزد ص ۱۸۹)

□ در این سال محمد بن مظفر بعضی عمارات بیرون شهر را تصرف کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۳۳)

۷۴۸

□ محاصره میبد توسط لشکر شاه مظفر و مصالحه امیر شیخ ابواسحق با شاه مظفر. (ص ۱۰۴ و ۱۰۵ جامع مفیدی)

□ تسجیلات جامع الخیرات. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۵۷)

□ لشکرکشی مجدد امیر شیخ ابواسحق به یزد و تصرف یزد (ص ۱۰۴ جامع مفیدی)

□ وفات قاضی شهاب الدین بن قاضی مسعود و تدفین او در جوار مزار شیخ الاسلام دادا محمد (ص ۱۶۲ تاریخ یزد)

□ طرح و اتمام بنای مسجد جمعه سرآب نو توسط امیر معین الدین اشرف (ص ۶۵۲ جم) (تاریخ جدید یزد ص ۱۱۶ سال ۷۹۸ ذکر شده)

- محمد بن محمود بن ابوالعباس ابوالکرم در ماه شوال این سال وقف نامه جامع‌الخیرات را نوشت (جامع‌الخیرات ص ۲۳۴)

۷۴۹

- سنگ قبر دختر محمدبن حسین (شواز). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۶)

۷۵۰

- اتمام مدرسه ضیائیه در یزد. (جی ۱۳۶)
- بنای بقعه شیخ احمد فهادان به امر محمدبن مظفر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۷)
- بنای ساباط و عمارت سلطان مبارزالدین محمد مظفر در مقبره شیخ محمد فهادان. (تاریخ یزد ص ۱۴۳)

۷۵۱

- لشکرکشی مجدد امیر شیخ ابواسحق به یزد و شکست و مراجعت از به شیراز. (ص ۱۰۵ جامع مفیدی)

۷۵۲

- سنگ قبر (شواز کهنه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۹)

۷۵۳

- مامور شدن امیر به بیکجکار (از امرای معتبر روم) از طرف امیر شیخ ابواسحق برای تصرف یزد و شکست از شاه مظفر و شاه شجاع فرزندان امیر مبارزالدین محمد. (ص ۱۰۵ جامع مفیدی)
- سنگ قبر عزالدین عمر (شواز کهنه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۹)

۷۵۴

- تصرف شیراز توسط امیر مبارزالدین محمد و فرار شیخ ابواسحق از شیراز. (ص ۵۳ تاریخ یزد، ص ۱۰۶ جامع مفیدی)
- وفات شاه شرفالدین مظفر هنگام محاصره شیراز و فرستادن جسد او به یزد و تدفین او در میبد. (ص ۱۰۷ جامع مفیدی، ص ۱۱۶ تاریخ یزد)
- وفات حاجی قوامالدین حسن در طول محاصره شیراز. (ص ۱۰۷ و ۱۰۸ جامع مفیدی)
- طرح قریه ده شیربفرمان امیر مبارزالدین محمد. (جم ۷۰، ۱۲۳)

۷۵۵

- سنگ قبر نجمالدین محمود بن ابوبکر محمد (رشکو). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۰۲)
- شرفالدین خضر خانقاهی ساخت. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۲۶)
- بنای مزار شیخ الاسلام، مولانا شرفالدین خضر از اولیاء. (ص ۱۹۰ جم ۶۲۷)

۷۵۷

- سنگ قبر ابراهیم بن بامس بن علی (شواز کهنه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۰)
- سنگ قبر شمس الدین بن محمود (شواز کهنه). (یادگارهای

یزد ج ۱ ص ۲۹۰)

□ مولانا شرفالدین علی وفات یافت. (تاریخ جدید یزد ص

۱۷۰ جم ۶۳۸)

۷۵۸

□ دستگیری امیر شیخ ابواسحق در اصفهان بدستور شاه

سلطان و محبوس کردن او در صندوق و فرستادن او به دارالملک شیراز

نزد امیر مبارزالدین محمد. (ص ۱۱۰۱ جامع مفیدی)

□ قتل امیر شیخ ابواسحق بدستور امیر مبارزالدین محمد. (ص

۱۱۱:۱ جامع مفیدی)

۷۵۹

□ مدرسه میر آخوریه توسط محمد بن قاسم بن سعید امیر آخر

ساخته شد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۴۳)

□ تسخیر اصفهان توسط شاه سلطان خواهرزاده مبارزالدین

محمد مظفر. (۵۳ تاریخ یزد)

□ بنای مدرسه امیر آخوریه. (جی ۱۴۳ و ۶۵۷ جم)

□ آمدن امیر مبارزالدین محمد مظفر به اصفهان و حسد بردن

او به شاه سلطان و تاراج اموال او بدستور امیر مبارزالدین. (ص ۱۱۲

جامع مفیدی)

□ توطئه شاه شجاع و شاه محمود فرزندان امیر مبارزالدین

محمد برای دستگیری و کور کردن امیر مبارزالدین. (جامع مفیدی

۱۱۳:۱ و ۱۱۶ جامع مفیدی)

۷۶۰

□ دستگیری امیر مبارزالدین محمد مظفر و محبوس شدن او در قلعه طبرک. میل کشیدن چشمان او بدستور فرزندانش شاه شجاع و شاه محمود. (ص ۵۳ تاریخ یزد ۱۱۳ و ۱۱۴ جامع مفیدی)
در تاریخ یزد سال دستگیری امیر مبارزالدین ۷۶۱ ذکر شده است. (ص ۵۳ تاریخ یزد)

□ محمد مظفر باغ کمال غاشی را بر مقابر مسلمانان وقف کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۳۲)
□ محبوس شدن امیر مبارزالدین بعد از کور شدن در قلعه سفید فارس. (۱۱۵:۳ جامع مفیدی)
□ وفات مولانا شرفالدین خضر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۱۰ جی ۱۹۰ جم ۶۲۷)

□ سنگ قبر دختر محمد بن محمود. (شوازه کهنه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۰)
□ عذرخواهی شاه شجاع و شاه محمود اریدرو آمدن امیر مبارزالدین به شیراز و سلطنت مجدد او. (جامع مفیدی ص ۱۱۵ و ۱۱۶)

۷۶۱

□ در این سال مملکت بین پسران محمد مظفر تقسیم شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۳۵)
□ تقسیم متصرفات امیر مبارزالدین محمد بین شاه شجاع و شاه محمود. حبس کردن شاه یحیی بدستور شاه شجاع و قهاندز شیراز.

(ص ۵۳ تاریخ یزد)

- رهائی شاه یحیی از زندان و نصب او به حکومت یزد
بدستور شاه شجاع. (جامع مفیدی ص ۱۲۱)

۷۶۲

- مدرسه صاعدیه خواجه رکن الدین صاعد وزیر که صاحب
خیرات و مبرات بود اتمام گردید. (تاریخ جدید یزد ص ۱۳۸)
□ بنای کتابخانه صاعدیه. روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰
اردیبهشت ۶۵. (ص ۳ شماره ۱۷۸۷۱)
□ خواجه رکن الدین مدرسه ساخت. (جامع مفیدی ج ۳ ص
۱۵۴)

- تمرد شاه یحیی در یزد و لشکرکشی شاه شجاع به یزد.
(جامع مفیدی ص ۱۲۸)
□ لشکرکشی شاه شجاع به یزد. صلح بین شاه یحیی و شاه
شجاع. (جامع مفیدی ص ۱۳۰)

۷۶۵

- توطئه مفسدان با امیر مبارزالدین برای قتل شاه شجاع.
(جامع مفیدی ص ۱۱۶)
□ دستگیری مجدد امیر مبارزالدین محمد و زندانی شدن او
در قلعه جهرم بدستور شاه شجاع. (جامع مفیدی ص ۱۱۶)
□ وفات امیر مبارزالدین محمد. (جامع مفیدی ص ۱۱۶)
□ لوحه کاشی وقف آب بر مسجد جامع توسط خواجه امین
الدین حسین بن علی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۱)

۷۶۶

- سنگ قبر فاطمه بنت ابوبکر. (شواذ کهنه). (یاد گارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۰)
- سنگ قبر تاج الدین علیشاه بن شمس الدین ابوبکر شاه بن تقی الدین دادا محمدا. (بندرآباد) (یاد گارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۱ - ۱۳۲)
- وفات حاجی تاج الدین علیشاه. (یاد گارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۲)

۷۶۷

- ساباطی بر در مزار محمد بن عبدا... بدست امیر معین الدین اشرف ساخته شد. (تاریخ یزد جعفری) (یاد گارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۲)
- بنای مدرسه غیاثیه (یاد گارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۲)
- سنگ قبر مریم بنت نورالدین. (سخوید) (یاد گارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۱)
- سنگ قبر شمس الدین بن رئیس نجم الدین محمود (بید خوید). (یاد گارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۹)

۷۶۸

- مسجد جمعه سرآب نو در خارج یزد در این سال به دست امیر معین الدین اشرف احداث گردید. (تاریخ یزد ص ۹۷، تاریخ یزد جعفری ص ۷۶)
- شاه محمود که در ملک فارس متمکن گشته بود به اصفهان

عزیمت کرد. (تاریخ آل مظفر ص ۹۶)

۷۶۹

□ کتیبه چوبی مسجد جامع. (تزر جان) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۳۷)

۷۷۰

□ ایجاد تأسیساتی توسط معین‌الدین اشرف. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۲)

□ سنگ قبر عمادالدین هادی بن قطب‌الدین محمد (بنافت)
(یادگارهای یزد ج ۱: ۴۴۴)

□ بنای مسجد جامع در خارج یزد در محله سرریگ بدستور
جلال‌الدین چخماق. (ص ۷۵ تاریخ یزد)

□ شاه محمود با متوکل عباسی بیعت کرد. (تاریخ آل مظفر
ص ۹۶)

۷۷۱

□ محراب کاشیکاری معرق بقعه شیخ احمد فهادان.
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۸)

۷۷۲

□ سنگ قبر بوبکر بن محمد (سخوید). (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۲۵۲)

یادداشتها

- ۱- مجله یغما، سال ۱۳ شماره ۸، ص ۴۱۱ - ۴۰۹.
- ۲- تاریخ مغول: از عباس اقبال، چاپ دوم، ص ۴۰۳.
- ۳- تاریخ جدید یزد، ص ۸۶ - ۸۳.
- ۴- تاریخ جدید یزد، مقدمه.
- ۵- تاریخ آل مظفر: از محمود کتبی، ص ۳۴.
- ۶- تاریخ یزد آیتی، ص ۱۴۹.
- ۷- تاریخ آل مظفر، ص ۴۲.
- ۸- همان کتاب، ص ۳۶.
- ۹- همان کتاب، ص ۳۸.
- ۱۰- شاه منصور، ص ۳۳ - ۳۲.
- ۱۱- منتخب التواریخ معینی، ص ۱۸۵.
- ۱۲- تاریخ آل مظفر، توضیح شماره ۱۲.
- ۱۳- از کوچه رندان، ص ۷۱.
- ۱۴- از کوچه رندان، ص ۷۰.
- ۱۵- شاه منصور، ص ۹۵ - ۹۴.

تیموریان (۷۷۱ - ۹۰۳)

در نخستین سالهائی که تیمور ایران را عرصه تاخت و تازهای بیرحمانه خود میساخت یزد با مصیبتی بزرگ همراه بود - فتنه حاجی آبدار. این حاجی آبدار رهبری گروهی را برای طغیان به عهده داشت آنها «ابوسعید طبسی» را به حکومت یزد برگزیدند و امیرعلی بیک فرستاده تموک فوجین حاکم یزد را که از طرف تیمور حکومت یافته بود بقتل رسانیدند. امیر تیمور سپاهیان خود را متوجه یزد کرد اما حاجی آبدار برایشان شبیخون زد و نزدیک به سیصد تن از آنها را کشت و دویست تن را اسیر کرد. از طرف فارس امیرزاده پیر محمد متوجه یزد شد. یزد محاصره گردید و محاصره آن چهارماه طول کشید و قحطی سختی پدید آمد چنانکه «قریب سی هزار نفر از گرسنگی جان به قابض ارواح سپرده در سر راه افتاده بودند» در این واقعه ایثارگرهای اخیار و مشایخ در نجات زنان و کودکان قابل ذکر است. پس از این واقعه امیر تموک فوجین بحکومت یزد رسید و نارین قلعه را ساخت. بنائی که همچنان مرکز حکومت یزد است. پس از او

اسکندر بن عمر شیخ به یزد آمد و بعد امیر چقماق. در دوران حکومت امیر چقماق و همسرش فاطمه خاتون در یزد مسجد میر چقماق بوسیله آنان ساخته شد که از یادگارهای پراچ یزد است. تعمیراتی که آنها بر مسجد جامع یزد کرده‌اند نیز قابل ذکر است. و در هر حال تاریخ یزد از آنها بخوبی یاد میکند. در این عصر ورود مهد علیا بیگم سلطان تیموری به یزد و استقبال از او و نیز خریدی که از پارچه یزد کرده است قابل توجه است و قطعاً مؤثر بوده است در توجه مردم باین کار. پس از امیر چقماق امیر شمس‌الدین فرزند او بحکومت یزد رسید و موقوفاتی برای مسجد تعیین کرد و مخصوصاً ده محمد را در راه خراسان وقف بر مسجد کرد. با اینهمه در این عصر چند حاکم در یزد آمده‌اند که موجب تلخی‌هایی گردیده‌اند و از جمله باید از فتنه احمد مغول که شرف‌الدین علی در فرونشاندن آن همکاری داشت یاد کرد. حکومت حاجی قنبر نیز که تواریخ یزد از او بخوبی یاد میکنند شایان ذکر است که «بازار حاجی قنبر» یادگار اوست.

از سال ۸۵۵ یزد مورد هجوم شاهزادگان تیموری و شاه‌رخ بود و قحط و غلای سال ۸۵۸ از اتفاقات تلخ این روزگار است.^۲ از افراد دیگری که در این دوران باید یاد کرد امیر قندان و امیر پیر بdaq است و همچنین آمدن گوهرشاد و شاهزاده خاتون خان بیگم سیل سال ۸۶۰ نیز که موجب خسارات زیاد گردید از وقایع ناگوار این قرن است. باری این وقایع در مجموع این قرن را در یزد قرنی پس از بلیات نشان می‌دهد. قرنی که بقول آیتی «آشوب و انقلاب زمینی و آسمانی برای یزد و یزدیان شروع شد و تا سال

نهمصد و هفت که سال جلوس شاه اسمعیل صفوی است یکقرن تمام
این شهر دچار نکبت و خسران بود^۳»

۷۷۳

- وفات کمالالدین محمود شاه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۲)
- سنگ قبر کمالالدین محمود شاه بن شمسالدین محمد شاه بن تاجالدین ابوبکر شاه بن تقیالدین دادا محمدا. (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۲)

۷۷۴

- سنگ قبر.... خیلواکوش بن احمد هزارسپ (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)
- دو تکه کتیبه چوبی مسجد جامع (منشاد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۴۶ - ۴۴۷)

۷۷۶

- اتمام بنای دو مدرسه عالی و قبر عالی موسوم به نصرتیه توسط شاه نصرالدین یحیی. (تاریخ یزد ص ۵۴، جامع مفیدی ۷۳۸:۳)
- بنای چهارسوق با چهل دکان موسوم به بازار گنبد و بنای طنب عالی و عمارت و ایوان توسط خانزا خانم دختر محمد مظفر. (درجامع مفیدی ۷۳۸:۳ نصرتالدین شاه یحیی است.)

۷۷۶ - ۷۸۰

- بنای باغ نعمت آباد و حفر قنات یحیی آباد و فتح آباد در
 قصبه مهریجرده و احداث آب نعیم آباد (آبشاهی) بدستور شاه یحیی.
 (تاریخ یزد ص ۱۷۹ و ص ۵۴ و جامع مفیدی ص ۱۳۶ - ۱۳۵)
 □ نخستین سال مرمت امامزاده. (یادگارهای یزد ص ۲۹۷ ج
 ۲)

- سنگ قبر زین العابدین کمال الدین علی حسینی.
 (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۷)
 □ سنگ قبر حسام الدین ابراهیم بن احمد کانسالار (گاریز).
 (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۸)
 □ سنگ قبر بنت شمس الدین محمد (بنافت). (یادگارهای
 یزد ج ۱ ص ۴۴۴)

۷۷۷

- شاه یحیی ابن مظفر دستور داد که از موقوفات مسجد جمعه
 و اموال خود درگاه و جماعت خانه‌ائی برابر مسجد ساختند توسط مولانا
 ضیاءالدین محمد. (تاریخ یزد جعفری ص ۷۴ و ۷۵ و تاریخ یزد ص
 ۹۵)
 □ سنگ تاریخ مسجد آمنه گل (ندوشن). (یادگارهای یزد ج
 ۱ ص ۱۵۶)
 □ سنگ قبر بی بی بنت ابی بکرین محمود (خرانق). (یادگارهای
 یزد ج ۱ ص ۱۷۵)

□ در سال سبع و سبعین و سبعمائۀ شاه یحیی بن مظفر بفرمود که از موقوفات مسجدنو (که قسمتی هم از موقوفات سیدرکن الدین بوده است) و از اموال خاصه خود در گاهی و جماعتخانه‌ای برابر مسجد عالی بساختند و درگاه تمام از خشت پخته کرد... و مولانا ضیاءالدین معمار آن بوده» جامع مفیدی بنای شاه یحیی را چنین تعریف کرده است: «شاه نصره‌الدین یحیی مظفری در طرف دست چپ گنبد و مقصوره و صفه و طنبی عالی بنا فرمود.»

استاد ایرج افشار در مقدمه این موضوع می‌نویسد: نکته‌ای که در تاریخ جدید یزد و جامع مفیدی در خصوص بنای دهلیز و گنبدخانه در سال ۷۷۷ توسط سیدشمس‌الدین محمد آمده غلط است. زیرا سید محمد در سال ۷۳۲ وفات کرد. مطلب صحیح عبارتی است که جعفری در تاریخ یزد خود آورده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۱۶)

□ شاه یحیی کتابخانه نصرتیه و مدرسه‌ای را جنب خانقاه ساخت. روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۳ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۶۵

□ سنگ قبر شیخ ابوبکر بن محمود (خرانق). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۷۵)

□ بنای دهلیز مسجد جامع بتوسط امیر شمس‌الدین محمد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۸)

□ سنگ قبر عفیفه بنت فرخ (تزر جان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۳۸)

□ کتیبه شعر بر دهلیز مسجد جامع از اشعار سیدحسن متکلم. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۸ - ۱۲۸)

- بنای شبستان شرقی مسجد جامع بدستور شاه یحیی.
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۴۵)
- لوحه سنگی با حاشیه کاشی معرق (در دهلیز مسجد جامع). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۶ - ۱۳۷)
- کتیبه کاشی زیر گنبد مسجد جامع با نام حاج بهاءالدین محمد والاد حسینی (بنا). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۵۰)

۷۷۸

- سنگ قبر بی بی سر. (نیر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۸)
- سنگ قبر عایشه بنت نجم الدین محمود (شواز).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۸)
- سنگ قبر فرامرز بن.... (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- سنگ قبر سرخویه شاهان بنت فخرالدین ابوبکر.
(بید اخوید) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۹)

۷۸۰

- احداث باغ کوشک واقع در تفت توسط شاه یحیی.
(تاریخ یزد ۵۴، ۱۷۴ و جامع مفیدی ۱۳۵)
- بنای باغ لایستان و احداث دریاچه و قصر عالی و بنای مسجد جامع. (جامع مفیدی ص ۱۳۶)
- بنای کتابخانه خاتونیه یزد بدست خواهر شاه منصور و شاه یحیی مظفر. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵. شماره ۱۷۸۷۱ ص ۳)

- احداث باغستان نعیم آباد. (جی ۲۲۰)
- ابتدای عمارت (نعیم آباد) سال ثمانین و سبعمائه بوده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۹۰ به نقل از تاریخ یزد ص ۱۵۱ - ۱۵۰)

- وفات مولانا مجدالدین حسن. (تاریخ جدید یزد ص ۱۷۰)
- شاه حسین به شیراز آمد و به نوازش عم خود مخصوص گشت و قائم مقامی برادرش شاه منصور بدو تفویض گشت. (تاریخ آل مظفر ص ۱۰۷)

- بنای ده فتح آباد و احداث باغ و قصر و دریاچه وسیع در زمان شاه یحیی. (جامع مفیدی ص ۱۳۶)

۷۸۱

- شاه حسین عزیمت سلطانیه کرد. (تاریخ آل مظفر ص ۱۰۷)

- سنگ قبر علی بنیمان (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۶)

- مدرسه غیاثیه به اتمام رسید. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۰۰)

- بنای کتابخانه غیاثیه مشهور به گنبد کبیر. روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵ ص ۳ شماره ۱۷۸۷۱.

- اتمام مدرسه غیاثیه مشهور به گنبد شیخ کبیر توسط امیر غیاث الدین محمد بن قطب الدین سلیمان شاه. (ص ۱۲۳ تاریخ یزد)

- وفات شیخ زین الدین علی بن محمود بن بنیمان مشهور به بابا شیخ علی بیداخویدی. (جم ۶۰۶:۳)

۷۸۲

□ سنگ تاریخ بنای گنبد سنگی (هک ابرقو). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۶۳)

□ لوحه و گچ قبر زین الدین علی بن نجم الدین محمود (بر دیوار بیرون مسجد باغ گندم). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۳۹)

۷۸۴

□ بنای عمارت مزار شیخ الاسلام محمد بن احمد بن محمد بن مهریزد بن انوشیروان عادل توسط مولانا غیاث الدین علی منشی (ص ۱۴۶ و ۱۴۷ تاریخ یزد)

□ بنای مقبره جمال الاسلام محمد بن احمد بن مهریزد از عرفا (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۳ جی ۱۶۹ و ۶۲۳ جم)

۷۸۵

□ اتمام بنای مسجد محله یعقوبی، توسط شاه نصره الدین یحیی مظفری (جی ۱۲۱، ۶۵۳ جم)

از ابنیه قدیم که در یعقوبی بنا شده و ذکر آنها در کتب تاریخ یزد آمده مسجد جامع آن محل است که نصره الدین یحیی مظفری در ۷۸۵ (یا ۷۸۶ طبق ضبط جعفری) ساخت. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۵)

□ سال بنای مسجد لاسون در آبشاهی. برکنار راه قدیمی یزد به کرمان که از نعیم آباد می گذشته است و در جهت مغرب آن آبادی ویرانه های مسجد جامع قدیم نعیم آباد قرار دارد. مردم آن را مسجد لاسون می نامند و همیشه برسر آن خرابه ها علم می آویزند. مؤلف تاریخ یزد مینویسد: این مسجد از استحداث شاه یحیی بن مظفرست و چون معمور

شد شاه یحیی باغ لاسدان بساخت و امرا و وزراء و اهالی باغها بساختند و هر جمعه در آن مسجد اقامت جمعه به جای می آوردند و امام و خطیب و موعذن و پیشنماز و عمله آنجا را همه ادراری مقرر کرد. در سال خمس و ثمانین و سبعمائه بود که بنای آن مسجد شد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۹۰ - ۹۱)

۷۸۶

□ رفتن شاه یحیی از یزد به اصفهان پس از مرگ شاه شجاع و تصرف اصفهان. (۱۴۹ و ۱۵۲ جامع مفیدی)

بین ۷۸۶ - ۷۹۷

□ مخالفت مردم اصفهان با شاه یحیی و غارت اسباب و خزانه او و آمدن شاه یحیی به یزد (ص ۱۵۳ جامع مفیدی)

□ آمدن سپاه منصور به یزد و متحصن شدن شاه یحیی در یزد (ص ۱۵۰:۱ جامع مفیدی)

□ کشته شدن گرگین یکی از امرای شاه منصور و خشم شاه منصور و فرمان خراب کردن توابع و مضافات یزد. (ص ۱۵۵ - ۱۵۶ جامع مفیدی)

۷۸۶

□ بنای کتابخانه خانزاده خاتون یزد (مسجد گلدسته).
(روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۷۱ ص ۳)
□ بنای مدرسه و چند حجره و گنبد وصفه در جنب مزار شیخ دادا محمد توسط خانزاده خاتون دختر مبارزالدین محمد (جی ۱۶۲)

و جم ۵۶۸)

□ تاریخ بنای مدرسه خانزاده (یادگارهای یزد ج ۲ ص

۳۵۱-۳۸۷)

□ شاه شجاع وفات کرد. (تاریخ آل مظفر ص ۱۱۸)

۷۸۷

□ اتمام بنای مدرسه قطیبه مشهور به حاجی عماد (جی ۱۴۶

جم ۶۵۹ تاریخ یزد جعفری ص ۷۸)

□ مدرسه خواجه ابوالمعالی توسط ابوالمعالی در این سال

ساخته شد (ص ۱۲۶ تاریخ یزد جی ۱۴۵ و جم ۶۵۸ جامع مفیدی ج

۳ ص ۶۵۸)

□ وفات سید مجدالدین حسن قاضی (ص ۱۱۷ و ۱۱۹

تاریخ یزد یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۱۸)

□ بنای کتابخانه خواجه حاجی ابوالمعالی. (روزنامه اطلاعات

یزد کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵ ص ۳ شماره ۱۷۸۷۱)

□ تاریخ اتمام آثار خواجه ابوالمعالی (مدرسه و طبینی، خانه،

بادگیر، اشترخان، حمام، صفه). (حاشیه یادگارهای یزد ص ۲۳۴ ج ۲)

□ نام این مدرسه و محله [مدرسه ابوالمعالی یا دبستان

طاهری) طبق نوشته محمد مفید مستوفی منسوب به خواجه ابوالمعالی

نامی است که از مردم متمول شهر بود و در سال ۷۸۷ مدرسه بنا کرد و در

قرن یازدهم نیز پا برجا بود. تا اینکه بشرح مذکور در زیر بعلت خرابی

توسط حاجی محمد طاهر مرمت شد. بنای این مدرسه چهار طرف است.

حیاط در وسط قرار دارد. محل آنرا از حدود سی سال قبل به دبستان

اختصاص داده و نام قدیمش را به دبستان محمد طاهری تبدیل کرده‌اند. طبعاً به مناسبت آنکه طبق نوشته عبدالوهاب طراز مدرسه قدیمه باثرب بود و حاجی محمد طاهر آنرا از نو احداث نموده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۸)

□ در این سال مادر شاه یحیی مدرسه خاتونیه را ساخت.
(تاریخ جدید یزد ص ۱۳۸ - ۱۴۰)

□ اتمام مدرسه حاجی عماد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۴۶)
□ مولانا قوام‌الدین مشهور به شیخ ورگنبندی جدید بر مزار شیخ خلیل آسوده ساخت. (تاریخ جدید یزد ص ۱۷۴)
□ بنای مقبره بر قبر شیخ خلیل توسط مولانا قوام‌الدین (شیخ دوران). (جم ۶۲۵)

□ بنای مدرسه خواجه شهاب‌الدین قاسم طراز در داخل شهر یزد. (ص ۱۲۸ و ۱۲۷ تاریخ یزد)
□ بنای مدرسه خواجه ابوالمعالی در خارج یزد. (ص ۱۲۶ تاریخ یزد)

□ بنای مدرسه نصرتیه که بانی آن شاه یحیی بن مظفر است باتمام رسید. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۰۵ - ص ۱۳۰ تاریخ یزد)
□ اتمام بنای مدرسه خاتونیه داخل حصار شهر یزد توسط خواهر شاه یحیی و بنای مسجدی در آستانه مقابل قبه مدرسه. (ص ۱۳۰ تاریخ یزد)

بنای مدرسه خانقاه باتمام رسید. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۵۷)
(در تاریخ یزد ص ۷۱۵:۹۳ است).

- بنای گنبد مزار شیخ خلیل آسوده مشهور به گوردارین.
(جی ۱۷۴ جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۵۷)

۷۸۸

- بنای مدرسه ضیائیه. (تاریخ جدید یزد ص ۱۴۴)
□ بنای کتابخانه ضیائیه. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان
۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۷۱ ص ۳)
□ خواجه ضیاءالدین محمد دادویان فوت کرد. (تاریخ
جدید یزد ص ۱۴۴ - ۱۰۴ جامع مفیدی)
□ بنای کتابخانه اصیلیه دھوک به دست اصیل الدین محمد
مظفر. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان. ۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۷۱
ص ۳)

۷۸۹

- بنای مسجد عالی و گنبد جهت مدفن در اهرستان توسط
مولانا معین الدین معلم یزدی. (ص ۱۸۵ جامع مفیدی)
□ سنگ قبر زین الدین علی بن محمد بن احمد (ندوشن).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۴)
□ این مسجد را مولانا معین الدین جلال حافظ ساخته (مسجد
اھرستان) و مقبره خود، در جنب آن احیا کرده. مولانای مشارالیه از
فضلای زمان خود بوده و منشآت او در غایت نیکوئی است و بعضی...
رسائل در انشاء و غیره تصنیف کرده که بر کمال دانشووری او را است. و
در سال تسع و ثمانین و سبعمائه (۷۸۹) ساخته شده و اگر عمرش
وفا کردی آن مسجد را مزین به کاشی می کرد. (ص ۹۸ تاریخ یزد،

یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۲۸)

- تعمیر باروی شهر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۷۳)
- سنگ قبر سالار نجم‌الدین محمود بن حسن میبیدی (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۹)
- مسجد مولانا معین‌الدین توسط مولانا معین‌الدین جلال‌الدین حافظ ساخته شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۷۸)
- مسجد مولانا معین‌الدین معلم یزد اتمام شد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۲۱ و ۱۲۲)
- وفات مولانا معین‌الدین معلم یزدی و تدفین او در مقبره مسجد خودش. (ص ۱۸۵ جامع مفیدی)

۷۹۰

- سنگ قبر شمس‌الدین محمد بن فخرالدین ابوبکر بن تقی‌الدین دادا. (بندرآباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۰)
- وفات حاجی شمس‌الدین محمد شاه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۲)

۷۹۲

- سنگ قبر نجم‌الدین محمود بن شمس‌الدین محمد (مبارکه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۱۴)
- کتیبۀ مدرسه کمالیه (شاه کمال) بامر شیخ علی بن فتح‌الله. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۱۲ - ۶۱۳)

۷۹۳

- سنگ قبر محمد بهاء‌الدین (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱

(ص ۳۲۱)

- سنگ قبر علی بن محفوظ بن محمد (خانقاه).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۰۲)

۷۹۴

- آمدن سیل و اجتماع مردم در مسجدی پرکنار برج
اولیاء که به سرچم مشهور شده است. (جم ۶۴۰:۳)
□ سنگ قبر محمد بن سید حسین مهریجردی (نیر).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۱)

۷۹۵

- کشته شدن شاه منصور و قلع و قمع اولاد آل مظفر
بدستور امیر تیمور. (ص ۱۶۰ جامع مفیدی)
□ منصوب شدن قرحین از طرف امیر تیمور به حکومت
یزد. (ص ۱۶۱ جامع مفیدی)

۷۹۵ - ۷۹۸

- تعیین امیر علی بیک از طرف قرحین به نیابت حکومت
یزد. (ص ۱۶۲ جامع مفیدی)
□ قتل امیر علی بیک و خواجه فیروز بدست حاجی آبدار
خراسانی محمد پسر ابوسعید طبسی و ضبط اسباب و خزانه ایشان. (ص
۵۶ و ۱۶۲ جامع مفیدی)
□ لشکر کشی والی اصفهان به یزد و شبیخون زدن حاجی
آبدار بر لشکر او و اسیر کردن لشکریان او. (ص ۵۶ و ۱۶۲ جامع
مفیدی)

□ لشکرکشی حاکم اردستان و نائین به یزد و شکست او.
(ص ۱۶۲ جامع مفیدی)

□ قتل امیر سید صدرالدین قنبر وزیر و چهل تن از اکابر
داعیان بدستور ابوسعید و ضبط اموال او. (ص ۱۶۲ جامع مفیدی)

□ لشکرکشی امیرزاده پیر محمد والی فارس به یزد و
سرکوبی ابوسعید طبسی و تصرف یزد. (ص ۵۶ تاریخ یزد، ص ۱۶۲
جامع مفیدی)

□ سنگ قبر محمدبن رئیس (سخوید). (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۲۵۲)

□ تصرف یزد و به حکومت رسیدن سلطان محمد پسر
ابوسعید طبسی در یزد بوسیله حاجی آبدار خراسانی. (ص ۱۶۲ جامع
مفیدی، ص ۵۶ تاریخ یزد)

□ تیمورگورکانی امر به کشتار آل مظفر کرد. (جامع
مفیدی ج ۳)

□ بروز قحطی شدید در یزد بر اثر طولانی شدن محاصره و
مرگ سی هزار نفر در اثر قحطی و گرسنگی. (ص ۵۷ تاریخ یزد، ص
۱۶۲ جامع مفیدی)

□ متحصن شدن ابوسعید طبسی در یزد و محاصره یزد توسط
سپاهیان امیرزاده پیرمحمد. (ص ۵۷ تاریخ یزد، ۱۶۲ جامع مفیدی)

۷۹۶

□ اتمام قلعه مبارکه در یزد. (تاریخ جدید ص ۹۲)

۷۹۷

- حاجی حسین درباغ اعلا وفات کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۲۹، ص ۱۵۶ تاریخ یزد)

۷۹۸

- در این سال داروغه یزد امیز تبوک قوچی بود. (تاریخ جدید یزد ص ۸۹)
- گریختن سلطان محمد پسر ابوسعید طبسی از راه نقبی که به ریگ فیروزی منتهی می شد. (ص ۵۷ تاریخ یزد، ص ۱۶۴ جامع مفیدی)
- منصوب شدن مجدد کموکه قوجین به حکومت یزد (در تاریخ یزد تبوک قوجین نوشته شده است). (ص ۱۶۴ جامع مفیدی، ص ۵۷ تاریخ یزد، ص ۵۷ تاریخ یزد)
- سال وفات مولانا محمود واعظ. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۷)
- سال وفات مولانا عزالدین ابراهیم فیروزانی و دفن او در آرامگاهش نزدیک باغ مولایی. (تاریخ جدید یزد ص ۱۸۳ و جم ۶۴۰)
- مولانا محمود فوت کرد. (تاریخ جدید یزد. ص ۱۹۳)
- بنای گنبد مسجد ریگ توسط خواجه فخرالدین ابر قوی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۲)
- امیر معین الدین اشرف، جلال الدین اشکذری را خطیب مسجد سواب نو قرار داد. (تاریخ آیتی ص ۱۳۹)
- سال قتل سلطان محمد پسر ابوسعید طبسی. (یادگارهای

یزد ج ۲ ص ۱۹۲ - ۶۷۴)

- خریداری یک قطعه زمین توسط امیرصدرالدین قنبر و داخل کردن آن زمین در صحن مزار امامزاده علی بن عبدالله. (جم ۵۲۷)
- اتمام بنای مسجد سرآب نو. (جی ۱۱۷)
- تغییرات در بنای امامزاده ابوجعفر محمد. (یادگارهای

یزد ج ۲ ص ۲۹۸)

- وفات مولانا محمود واعظ. (جی ۱۹۳)
- مولانا غرالدین ابراهیم فیروزانی وفات نمود. (تاریخ جدید یزد ص ۱۸۳)

- بنای گنبدی به پیش صفه و بنای جماعت خانه مسجد جمعه سرریگ (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۲)
- امیر صدرالدین قنبر قطعه زمینی که جنب حرم امامزاده ابوجعفر بود خریده داخل آن کرد. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۵۲۶ - ۵۲۹)
- کشته شدن پسر ابوسعید بدست یکی از ملازمانش بنام محمد حاجی عوض. (ص ۵۷ تاریخ یزد ص ۱۶۴ جامع مفیدی)

۷۹۹

- سنگ قبر عمادالدین پهلوان بن محمد پهلوان (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- اتمام بنای قلعه مبارک. (جی ۹۱ و ۹۲)
- قدیمترین ذکر که از قلعه یزد در مراجع داریم مربوط است به عهد امیر تیمورگورکان و اینکه اتمام آن قلعه در سال ۷۹۹ واقع شده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۵)

- احداث قلعه مبارکه در یزد بدستور امیر تیمور توسط
تیوک قوجین (تموکه قرچین). (ص ۵۷ تاریخ یزد، ص ۱۶۴ جامع
مفیدی)

۸۰۰

- سنگ قبر حسن بن محمد بن ابوبکر (سخوید).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۲)
□ بنای مدرسه قطیبه به اتمام رسید. (تاریخ یزد جعفری ص
۹۹ - ۱۰۰)

۸۰۴

- مولانا قطب‌الدین وفات نمود. (تاریخ یزد جعفری ص
۹۹ - ۱۰۰)
□ و تدفین او در مدرسه قطیبه. (ص ۱۲۳ تاریخ یزد)

۸۰۵

- بنای دارالفتح یزد توسط غیاث‌الدین سمنانی عامل یزد.
(۵۸ تاریخ یزد - ۱۶۶ جامع مفیدی. جی ۹۲)
□ خواجه غیاث‌الدین سالار سمنانی جهت ضبط اموال به یزد
آمد و عمارت دارالفتح را ساخت. (تاریخ جدید یزد ص ۹۲)

۸۰۶

- بنای خانقاه موسوم به دارالغربا توسط خواجه غیاث‌الدین
سالار مقابل دارالفتح یزد. (ص ۵۹ تاریخ یزد، ص ۱۶۶ جامع مفیدی)
□ وفات حاجی صدرالدین در خارج یزد نزدیک باغ کمال

و اسکندریه. (ص ۱۵۲ تاریخ یزد)

- حاجی صدرالدین دراین سال دفن شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۲۶ - ۱۲۵، جی ۱۷۶)
- دراین سال خانقاهی بنام دارالغربا احداث شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۴۱)

۸۰۷

- لوحه کاشی قبر امیر تاج الدین حسن. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۹۷)

۸۰۸

- ورود اسکندر عمر شیخ به یزد. (تاریخ جدید یزد ص ۹۲)
- زیلوی مسجد جامع (میید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۸۶)
- ایجاد بارویی عریض و طویل و حفر قنات و برجهای بلند بدستور امیر تیمور. (جم ۷۴۰)
- تعمیر باروی شهر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۷۴)
- در این سال امیرزاده پیر محمد یزد را به برادر امیرزاده اسکندر داد. (تاریخ یزد جعفری ص ۴۱)
- اتمام بنای قلعه مبارکه دارالعباده یزد. (ص ۱۶۵ جامع مفیدی)

۸۰۹

- بنای باغ امیر شاهی توسط خواجه امیر شاه. (ص ۱۷۴ تاریخ یزد)

□ کتیبه منبر مسجد جامع بندرآباد. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۶)

□ خواجه جلال‌الدین محمود خوارزمی... به یزد آمد و طبق آنچه مؤلف تاریخ جدید متذکر شده است جهت گنبد مسجد شهر و صفة انا فتحنا به کاشی تراشیده و بعضی ثبت کرد... و اندرون گنبد تمام کاشی کرد و منقش ساخت و محرابی مرمر نهاد و در میان مسجد پایابی حفر کرده به خشت و کاشی مزین گردانید و پنجره آهنین بر سر پایاب ساز کرد. اما کاشی کاری صفة ناتمام ماند همانطور که مؤلف مذکور گوید بعضی بر دیوارها نصب و ثبت شد و شاه نظام کرمانی بود که توفیق اتمام آن عمل را یافت. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۱۶ - ۱۱۷)

۸۱۰

□ سنگ قبر قطب‌الدین پیر محمود (بندرآباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۱۷ - ۱۱۶)

□ سنگ قبر تقی‌الدین دارا محمد بن علی‌شاه بن ابی بکر بن دادا محمدا (بندرآباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۳)

□ در این سال امیرزاده پیر محمد اسکندر را گرفت و محبوس کرد و خواجه محمود خوارزمی را جهت اموال به یزد فرستاد. (تاریخ یزد جعفری ص ۴۱) (ص ۵۹ و ۶۰ تاریخ یزد)

□ سنگ قبر محمد بن احمد اصفهانی (کهدویه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۵)

□ ابابکر خازن عصیان ورزید و خواجه جلال‌الدین محمود خوارزمی به محاربه یزد آمد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۸۶)

۸۱۳

- وفات شیخ الاسلام سعید فریدالدین عبدالباقی. (ص ۱۸۶. جم ۶۳۳)
- لوحه سنگی محراب (درشاه نشین مسجد جامع). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۵۲)
- در این سال خواجه شهابالدین قاسم سرایی عالی، بادگیر، حوض خانه، سراستان، و یک باغ ساخت. (تاریخ یزد جعفری ص ۴۱)
- احداث سرای عالی و باغ مشجر و حمام توسط خواجه شهابالدین قاسم در محله نرسوآباد. (ص ۶۰ تاریخ یزد)

۸۱۴

- سنگ قبر زینالدین علی بن محمد بن خبری (خیر). (یادگاری یزد ج ۱ ص ۳۱۹)
- سنگ قبر نجمالدین زینالدین علیشاه بارجینی (بارجین). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۰)

۸۱۵

- مولانا محمد وفات یافت. (جی ۱۹۰)
- سنگ قبر شیخ داوود (نصرآباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۴)
- محمد پسر مولانا شرفالدین خضر درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۱۹۰)

۸۱۷

- سنگ قبر شمسالدین محمد بن جمالالدین حسین

(بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۶)

□ سنگ قبر غیاث بن محمد بن عبدالسلام (خبر).

(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)

□ بنای مدرسه حافظیه در اهرستان. (تاریخ جدید یزد ص

۱۴۸ جم ۱۵۵)

۸۱۸

□ ورود امیرزاده محمد درویش به یزد (حاکم یزد). (جی

(۱۱۱)

□ یادگاری محمد بن صفی‌الدین عمر جامی. (یادگارهای یزد

ج ۲ ص ۶۰۱)

□ سنگ محراب بقعه حسن بن کیخسرو (ابرقو). (یادگارهای

یزد ج ۱ ص ۳۴۸)

۸۱۹

□ در این سال جهت مفرده اعمال شاه نظام‌الدین به یزد آمد و

تمام پیش صفه مسجد جامع را به کاشی تزئین نمود و نصب سوره انا فتحنا

(تاریخ یزد جعفری ص ۴۵)

□ سنگ قبر جمال‌الدین بن پیر حسین بن علی (خبر).

(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)

□ در سال ۸۱۹ شاه نظام کرمانی (یعنی نظام‌الدین طبق تاریخ

یزد جعفری) بجهت مفرده اعمال یزد (که رسیدگی به وضع مالیاتی

است) به یزد آمد و تمام پیش صفه مسجد را با کاشی تراشیده (یعنی

معرق) مزین و کتابه‌ای از سوره انا فتحنا بر آن الحاق کرد...

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۱۷)

□ تعمیر و تجدید بنای چاه دارالشفای صاحبی توسط شاه نظام‌الدین. (ص ۱۸۴ و ۱۸۵ تاریخ یزد)

□ کتیبه مسجد جامع به نام شاهرخ و تهیه شده بوسیله شاه نظام. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۶)

۸۲۰

□ کتیبه چوبی سر در ورودی خانقاه از سلطان اسکندر (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۰)

□ لوحه کاشی معرق با نام قطب‌الدین صیرفی (در مسجد جامع). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۷)

۸۲۱

□ بنای خانقاه تفت. (جی ۲۱۷)

□ سید نعمت‌الله نورالدین خانقاه تفت را بنیاد نمود. (تاریخ جدید یزد ص ۲۱۷)

۸۲۲

□ اتمام بنای جماعتخانه در سرکوچه غازیان و بنای مقبره و خانقاه توسط خواجه پیر حسین دامغانی. (ص ۱۸۴ جامع مفیدی)

□ شیخ الاسلام فریدالدین عبدالباقی وفات کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۲۵ و ص ۱۵۱ تاریخ یزد)

□ مسجد پیر حسین در کوچه بیوک در محله اهرستان (ارسون ARESSUN) واقع است. مسجد از بناهای خواجه پیر حسین دامغانی و دارای ایوان و گنبدی مرتفع است. مؤلف تاریخ یزد این مسجد

را به مسجد نوغاباد موسوم ساخته و تاریخ بنای آن را ۸۲۲ نوشته است. بنا بقول آقای افشار در متن چاپی کتاب مذکور به غلط ۷۲۲ آمده است. سرگذشت خواجه پیر حسین در تاریخ جدید یزد آمده است. (یادگارهای یزد ج ۲: ۲۳۷، جی ۱۱۸)

۸۲۳

□ اتمام بنای خانه و طنب و مسجد بر در خانه و احداث کاروانسرا مقابل خانه توسط امیر شمس‌الدین محمد خضرشاه. (ص ۱۸۵ و ۱۸۶ جامع مفیدی)

۸۲۴

□ وفات مولانا فخرالدین پیر خواجه و تدفین او در داخل حصار یزد در شهرستان. (ص ۱۵۶ تاریخ یزد)

□ دفن فخرالدین پیر خواجه در خانقاه شهاب‌الدین محمد. (جی ۱۹۱ و جم ۶۲۵)

□ باغ حاجبی توسط دختر حسین بن مظفر بر مقابر مؤمنین وقف گردید. (تاریخ یزد جعفری ص ۱۳۳ و ص ۱۶۱ و ۱۶۲ تاریخ یزد)

۸۲۵

□ بنای مسجد جمعه مصلائی عتیق توسط امیر رکن‌الدین قاضی. (ص ۹۶ تاریخ یزد)

□ خواجه حافظ رازی فوت کرد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۴۹)

□ بنای بازار بر دروازه مهریجرد توسط علی آقا داروغه یزد. (ص ۸۱ تاریخ یزد)

- مسجد مصلاى عقیق در این سال بنا شد. (تاریخ یزد
جعفری ص ۷۶)
- علی آقا داروغه یزد بازاری عالی بنا کرد. (تاریخ یزد جعفری
ص ۶۲)
- امیر جلال‌الدین چقماق حمامی بنا کرد. (تاریخ یزد
جعفری ص ۴۵)
- ایجاد بازار بر کنار دروازه مهریجرد. (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۶۸۲)
- وفات خواجه غیاث‌الدین محمد حافظ رازی وزیرالوزراء در
هرات و انتقال وی به یزد و دفن در مدرسه حافظیه (گنبدخانه). جی
۱۴۹ و جم ۱۵۷)

۸۲۶

- موقوفات امیر ترمش بر خانقاه (بیدادخویه). (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۲۶۱)
- بنای قبر شیخ علی و وقف باغات و زمین بیدادخوید بر
مزار شیخ مذکور توسط امیر ترمش که داروغه یزد بود. (جی ۱۶۷)

۸۲۸

- ورود خواجه شمس‌الدین (محمد طاهر) به یزد و وزارتش
در آن شهر بدستور شاهرخ تیموری. (جی ۱۱۲ و جم ۱۶۴)
- وفات بابامجدالدین مجذوب غیر سالک و صاحب کمال و
جمال. جی ۱۸۱ و جم ۶۲۶)
- پایان عمارت (خانه وطنی) توسط قطب‌الدین خضرشاه.
(جی ۱۱۱ و ۱۱۰)

- اتمام کتاب ظفرنامه. (جم ۳۰۳:۳)
- دوطبقه ساختن مسجد جامع خارج یزد و بنای گنبد رفیع و جماعت خانه توسط خواجه فخرالدین ابرقوهی. (ص ۹۶ تاریخ یزد)
- سنگ قبر استادالله داد بن حسن محمد ترکمان (بنافت). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۴۴)
- صاحب اعظم سعید حمید خواجه شمس الدین برسم وزارت به یزد آمد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۱۲)

۸۲۹

- سنگ قبر عزالدین اسفہسالار علی بن فخرالدین ابوبکر شاه بن عزالدین سیسختی (ابرکو). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۴۲)
- اتمام بنای چاه خانه سرریگ توسط خواجه امیراحمد تبریزی. (ص ۱۸۶ و ۱۸۷ تاریخ یزد)

۸۳۰

- بنای مسجد جمعه تمام شد. (تاریخ یزد جعفری ص ۷۴ - ۷۵)
- امیر جلال چخماق ساختمان کاروانسرا، قنادخانه و خانقاه را تمام کرد. (تاریخ جدید یزد ص ۹۹)

۸۳۱

- بنای دیوانخانه امیر چخماق در قلعه مبارکه و اتمام بنای چهار صفه و طنبی و شاه نشین و دیوان خانه ای توسط امیر چخماق شاهی در اندرون قلعه مبارکه. (جم ۷۴۱ و یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۹۶)

- سنگ قبر یادگار خاتون بنت نصیرالدین علی (مهرجرد).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۹۳)
- خواجه نورالدین مباشرالموالی یزد چهارمنار را بنا نمود.
(تاریخ جدید یزد ص ۲۲۶)

۸۳۲

- مدرسه دارالصفاء توسط خواجه قطب‌الدین بناشد. (جامع
مفیدی ج ۳ ص ۶۵۸)
- بنای کتابخانه قطبیه بلوک بدست خواجه قطب‌الدین
محمود. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره
۰۱۷۸۷۱ ص ۳)
- اتمام بنای مدرسه قطبیه سرپلوک. (جم ۶۵۸:۳)

۸۳۳

- بنای مسجد توسط خواجه عمادالدین مسعود در یزد. (ص
۸۱ تاریخ یزد)

۸۳۴

- سنگ قبر محمود بن اسمعیل (خبر). (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۳۱۹)
- اتمام مدرسه یوسف چهره. (تاریخ جدید یزد ص ۱۴۶ و
جم ۶۵۹)
- بنای کتابخانه یوسف چهره. روزنامه اطلاعات یزد و کرمان.
(۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره ۰۱۷۸۷۱ ص ۳)

۸۳۵

- سنگ محراب مسجد (توران پشت). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۸)
- سنگ قبر شمس‌الدین احمد بن زین‌الدین علی (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۱۹)

۸۳۶

- دفن خضرشاه در صفا. در یزد (جی ۱۷۱)
- سنگ قبر شهاب‌الدین بن سعدالدین بن عبدالسلام (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)

۸۳۷

- سنگ قبر راهزار بن محمود بن منصور (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)
- اتمام مدرسه اصیلیه سردهوک. (تاریخ جدید یزد ص ۱۴۵)

۸۳۸

- امیر غیاث‌الدین علی در این سال خانه عالی، باغچه و زیرزمین و دیوان‌خانه‌ائی بنا کرد همچنین ساباطی ساخت و آب تفت در آن جاری کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۴۸)

۸۳۹

- محمود خوارزمی تمام یزد را عمارت کرد و بازارها سفید گردانید و ساباط را هم سفید گردانید. (تاریخ جدید یزد ص ۲۰۱)

۸۴۰

- اتمام بنای عمارت وقبه و خرگاه در باغ امیر قطب‌الدین خضرشاه. (جی ۲۱۱)
- سه‌هزار دینار حاجی خواجه جان تبریزی برای امور مسجد ریگ وصیت کرد. (جی ۱۱۶ و جم ۶۵۰:۳)
- وصیت خواجه جان تبریزی بر مصارف مسجد ریگ. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۲)
- سنگ قبر جلال‌الدین بن سعدالدین (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)
- سنگ قبر حسام‌الدین ابراهیم زنگی (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- سنگ قبر شعبان بن محمود (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)
- سنگ قبر حاجی بن محمد بن محمود بن ابوبکر یوسف (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)
- سنگ قبر جمال‌الدین حسین بن علی بن محمد (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۰)

۸۴۱

- بنای آسیا در محله سرآب‌نو توسط بی‌بی فاطمه خاتون زوجه امیر جلال‌الدین چخماق و بنای گنبد جهت مدفن و وقف آسیا بر مدفن و سنگ مرمر کشیدن سطح مسجد جامع. (ص ۹۵ تاریخ یزد ۱۷۷ جامع مفیدی، ۱:)

- اتمام بنای باغستان یزد و محلات یزد. (ص ۱۶۸ تاریخ یزد)
- بنای عمارات عالی و قلعه مبارکه و احداث باغی در میدان قلعه توسط امیر شمس الدین محمد میرک حاکم یزد. (جم ۷۴۲)
- سنگ قبر محراب مسجد جامع (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۱)
- اتمام چاه خانه آب سرد در مسجد که بانی آن بی بی خیرالنساء فاطمه خاتون حرم امیر جلال الدین چخماق بود. (جی ۲۲۴)
- سنگ قبر بدرالدین شعیب بن شرف الدین حسن (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۱۹)
- در این سال امیر شمس الدین محمد میرک باامارات یزد رسید. (جم ۷۴۲)
- لوحه کاشی معرق (در کعبه مسجد امیر چخماق). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۰)
- فاطمه خاتون چاهخانه مسجد بیرون را تمام کرد. (تاریخ جدید یزد ص ۲۲۴)
- مسجد جامع میرچخماق در این سال به کوشش زن او بی بی فاطمه خاتون اتمام شد. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۴۹)
- اتمام بنای مسجد جمعه نو در محله دھوک در خارج یزد توسط امیر جلال الدین چخماق و موسوم شدن به مسجد چخماقیه. (ص ۱۷۱ جامع مفیدی)
- اتمام بنای خانقاه امیر جلال الدین چخماق شاهی در یزد. (جی ۹۷)

۸۴۲

□ بنای کتابخانه باوردیه. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان. ۱۰ اردیبهشت ۶۵ شماره ۱۷۸۷۱. ص ۳)

□ خواجه زین الدین علی مدرسه‌ای عالی هم در سال ۸۴۲ ساخت که بمدرسه باوردیه شهرت یافت. اما در مدت کوتاهی بعلت هجوم سیل منهدم گشت. این مسجد در عهد تألیف جامع مفیدی رو به خرابی رفته بوده و عواید موقوفاتش هم بمصرف نمیرسیده است. اکنون هم رونقی ندارد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۴۶)

□ اتمام بنای مدرسه باوردیه به قرب اسکندر در خارج یزد توسط پسران خواجه صدرالدین احمد ابیوردی. (ص ۱۲۱ و ۱۲۲ تاریخ یزد، تاریخ جدید یزد ص ۱۴۷)

۸۴۳

□ امیر شمس الدین محمد خضر شاه جماعت خانه صفا و گنبد مصلی عتیق را ساخت و نصف مسجد را دو طبقه کرد. (تاریخ یزد جعفری ص ۷۶)

□ بنای حمام عالی در محله مدرسه عبدالقادریه برکوچته کامرانان. (ص ۱۷۹ و ۱۸۰ جامع مفیدی - تاریخ یزد ص ۹۶)

□ بنحوی که در وقفنامه مسطورست حظیره محمدیه بقعه‌ای بوده است برای سکونت فقرا و نیز محل عبادت و در سال ۸۴۳ از اموال حاجی شمس الدین محمد بن زین الدین علینشاه میبیدی در محله ابرو مبارکه مقابل دروازه فتح یعنی محله‌ای که به پیر برج نیز شهرت داشت ساخته شد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۲۴)

□ مرتضی اعظم سید قطب‌الدین حیدر شیرازی فوت کرد.
(تاریخ یزد جعفری ص ۱۵۱)

و تدفین او در مزار باغ حاجبی. (ص ۱۶۴ و ۱۶۵ تاریخ یزد)

۸۴۴

□ آقا یوسف حلبی در محله دھوک سفلی چهارخانه معتبر و
باغچه‌های عالی در پشت آن ساخت و مسجد دھوک را بنا کرد. (تاریخ
یزد جعفری ص ۷۱ و ۷۲)

□ شمس‌الدین محمد خضرشاه مزار پیر برج را احیاء کرد.
(تاریخ جدید یزد ص ۱۸۹)

□ بنای پایاب عمادالدین مسعود. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۵۹۰)

□ اتمام پایاب کوچه بهروک. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۳۶۰)

□ پایان بنای پایاب در سر چهارمنار توسط مولانا عمادالدین
مسعود (جی ۱۰۶)

□ کتیبه شرف‌الدین علی یزدی برای قبر خواجه کمال‌الدین
شاه علی کهجویی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۳)

□ امیر قطب‌الدین خضر شاه قطعه زمینی به قبر شاهزاده فضل
بن امام موسی کاظم اضافه کرد و بقعه را زینت بخشید. (جامع مفیدی ج
۳ ص ۵۳۲)

□ تجدید ساختمان مسجد مریاباد. (تاریخ یزد جعفری ص
۷۹ و ص ۹۹ تاریخ یزد)

□ بنای مقبره و صومعه پیر برج توسط امیر قطب‌الدین

خضرشاه ص ۱۵۴ تاریخ یزد)

۸۴۵

□ خرید یک قطعه زمین و بنای صومعه و احیاء مزار بوسیله
امیر قطب‌الدین خضرشاه بن امیراعظم سعید شمس‌الدین محمد خضرشاه.
(جی ۱۸۹ و جم ۵۳۲)

□ خواجه جمال‌الدین خودری مصنعه ایی وسیع بساخت.
(جامع مفیدی ۱۶۳:۱)

□ سنگ قبر زین‌الدین علی بن رجب بن علی احمد (خبر).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)

□ مرگ امیر غیاث‌الدین علی بن امیر لطف‌الله وزیر و تدفین
او در مزار امامزاده محمد بن علی ... جعفر صادق. ص ۱۳۳ تاریخ یزد)

□ سنگ قبر شهاب‌الدین یوسف بن ابوبکر بن محمد (خبر).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)

□ خواجه جلال‌الدین محمود فرزند خواجه عماد‌الدین مسعود
مصنعه‌ای را که ساخته بود به اتمام رسانید. (تاریخ جدید یزد ص ۱۰۷)

۸۴۶

□ عمارت باغ امیرزاده مشارالیه (امیرزاده اعظم امیر
قطب‌الدین خضرشاه) به پایان رسید. (تاریخ جدید یزد ص ۲۱۱)

سنگ قبر شمس‌الدین محمد هوابرجانی (خبر). (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۳۱۹)

□ حکومت یزد به امیر چهره تعلق گرفت. (تاریخ جدید یزد
ص ۲۲۷)

- سنگ قبر شهاب‌الدین قاضی بن محمود بن ابوبکر بن محمود (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)
- حکومت امیر حمزه چهره در یزد و تجدید بنای مصلاهی عیدگاه. (جی ۲۲۷)
- سنگ قبر زین‌الدین علی بن شهاب‌الدین مبارز بن بهاء‌الدین بن سلیمان (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)

۸۴۷

- خواجه ناصرالدین محمود سمنانی در یزد وزیر بود. (تاریخ جدید یزد ص ۱۸۷)
- بنای عمارتی بلند در سرمزار شیخ فریدالدین عبدالباقی بدستور خواجه ناصرالدین محمود سمنانی وزیر یزد. (جی ۱۸۷ جم ۶۳۳)

- سنگ قبر شمس‌الدین محمد بن ابوبکراهمیم (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)
- سنگ قبر شرف‌الدین حسین بن حسن (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۱)

۸۴۸

- کاشی قبر کمال‌الدین حسین (مجمورد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۴۴)
- سنگ قبر ابراهیم بن اسمعیل (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- سنگ قبر سالار شادمحمد بن ابوبکر سلیمان (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)

- سنگ قبری در بقعه شاه خلیل الله (تفت). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۱۴)

۸۴۹

- بنای مسجد جمعه جدید در چهار منار. (جی ۱۲۱)
- پایان بنای گنبدخانه عمادالدین مسعود (یادگارهای یزد ۳۶۰:۲)
- تراشیدن محرابی از سنگ مرمر و نصب آن در قبله گاه مزار شیخ علی توسط شمس الدین محمدامیرک. (جی ۱۶۸)
- بنای عمارتی بر در خانقاه شیخ ، علی و گنبد بوسیله شیخ حاجی خلیفه. (جی ۱۶۸)
- وفات شیخ حاجی خلیفه خادم بقعه شیخ علی . (جی ۱۶۸)
- بنای مسجد جمعه جدید در کوچه بهروک و بنای جماعت خانه عالی. (ص ۱۸۷ جامع مفیدی)

- مسجد خضر شاهی (که میر خضرشاه هم می گویند) مرکب از ایوان و صحن تابستانی و گرمخانه از آثار سید امیرجلال الدین خضرشاه است و آغاز بنای آن سال ۸۴۹ بود و در زمان تألیف تاریخ جدید یزد هنوز به اتمام نرسیده بود. جلال الدین خضرشاه از مردان دولتمند و خیر یزد و صاحب ابنیه و آثار زیادی بود که در تواریخ یزد بانها اشاره شده است. (یادگارهای یزد ، ۲: ۲۵۰)
- وقف محراب بر خانقاه از طرف شمس الدین محمد میرک (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۱)

- اتمام بنای گنبدخانه عمادالدین مسعود. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۰)
- سنگ محراب بقعه (بیداخوید)، (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۴)
- سنگ قبر شعبان بن ابوبکر بن سلیمان (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)
- اتمام مسجد جمعه جدید در چهارمنار. (تاریخ جدید یزد ص ۱۲۲)
- محمد خلوتی فوت کرد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۸۷ - جم ۶۳۴)
- تجدید عمارت چاهخانه دارالشفاه صاحبی پس از افتتاح درب چاهخانه به بازار بوسیله خواجه روح الله. (جی ۲۲۴)

۸۵۰

- سنگ قبر شرف الدین پیر حسین بن شمس الدین محمد (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- کتیبه کاشی (بازار کوشکنو). (یادگارهای یزد ۲: ۸۰۶ ص ۳۲۲)
- ایجاد میدان خواجه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۰۲)
- وفات شاهرخ. (جی ۲ ص ۲۴۴)

۸۵۱

- سنگ قبر شمس الدین محمد محیابادی (بشنیغان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۷)

- فتح امیرزاده عبدالله اتفاق افتاد. (جامع مفیدی ج ۲ ص ۲۴۹)

۸۵۲

- وفات حاجی نظام‌الدین اسحق حموی و دفن وی در صفه مقابل قبله که امیر قطب‌الدین ساخته بود. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۸ و جی ۱۵۶)

۸۵۳

- ورود مولانا شرف‌الدین علی یزدی از ماوراءالنهر به شهر یزد. (جم ۳: ۳۰۱)
- عزل امیراحمد مغول از یزد و نصب شیخ‌الاسلام جلال‌الدین بفرمان شاهزاده محمد سلطان. (جی ۲۵۵)
- سنگ قبر حاجی محمد بن عمر خبری (خیر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)
- شاهزاده محمد در این سال متوجه هرات شد. (جی ۲ ص ۲۵۹)

۸۵۴

- طرح بنای مدرسه مسدس خواجه احمد فراش از ملازمان سلطان محمد تیموری. (جی ۱۵۶ - جم ۵۲۷)
- شیخ حاجی محصل مصنعه‌ای بر مزار محمد بن علی بن عبدالله ساخت. (تاریخ جدید یزد ص ۱۵۷)
- سنگ قبر شمس‌الدین محمد بن نجم‌الدین محمود بن ابوبکر بن محمود (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)
- تعمیرات امامزاده ابوجعفر محمد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۵۹)

(ص ۲۹۹)

□ سنگ قبر طیبه بنت شمس‌الدین محمد (گاریز).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۷)

□ سنگ قبر دختر تقی‌الدین دادامحمد. (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۳۵۵)

□ خواجه احمد فراش بناهای قبلی را خراب کرد و بنای
جدیدی در جوار قبر امامزاده ابوجعفر بنا کرد. (جامع مفیدی جلد ۳ ص
۵۲۶ - ۵۲۹)

۸۵۵

□ سنگ قبر حسن بن محمود بکره (خبر). (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۳۲۲)

□ وفات مجدالدین فضل‌الله قاضی و دفن وی در مزار خواجه
پیر محمد قمی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۹ و جی ۱۵۶)

۸۵۶

□ تعیین امیرک احمد نبیره امیرجلال‌الدین چخماق به
حکومت یزد. (ص ۲۰۱ جامع مفیدی)

□ سال وفات سید سرچم و دفن او درمزارش. (تاریخ جدید
یزد ص ۱۸۴ و جم ۵۴۱)

□ سنگ قبرغیاث‌الدین علی بن شمس‌الدین محمد
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۰۰)

□ سنگ قبر رئیس شمس‌الدین محمد شاه خبری (خبر).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۱۹)

۸۵۷

- محاصره یزد توسط امیرزاده خلیل و بروز قحطی عظیم در یزد. (ص ۲۰۲ جامع مفیدی)
- آمدن شاهزاده میرزا پیر بوداق برای دفع امیرزاده خلیل به یزد. (ص ۲۰۳ و ۲۰۲ جامع مفیدی)
- لشکرکشی امیرزاده خلیل به یزد و در بندان شهر یزد (از دیماه تا آخر بهمن ماه). (جی ۲۹۶)
- فرار امیرزاده خلیل و غارت محلات اطراف یزد و منصوب شدن امیر محمود گرگیراق به حکومت یزد. (جی ۲۷۰)
- در بندان یزد در این سال اتفاق افتاد. (تاریخ جدید یزد ص ۲۶۹)
- چون میرزا با بر توجه سپاه ترکمان را استماع نمود حکومت شیراز را به میرزا سنجر و ایالت یزد را به میرزا خلیل تفویض نمود. (احسن التواریخ تألیف حسن روملو باهتمام دکتر نوائی ص ۳۲۷)
- دکتر نوائی در ذیل مینویسد: این میرزا خلیل دخترزاده شاهرخ و پسر میرزا محمد جهانگیر بن میرزا محمد سلطان پسر جهانگیر پسر تیمور است.

۸۵۸

- سنگ قبر شمس‌الدین محمود شاه (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)
- وفات مجدالدین فضل‌الله عالم و فاضل و قاضی.
- سنگ قبر شیخ زین‌الدین علی بن نجم‌الدین محمود

جونابادی. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۹)

- وقوع قحطی در یزد و عدم نزول باران. (جی ۲۷۱)
- سنگ قبر خواجه عمادالدین مسعود تمیمی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۹)
- در این سال در یزد قحطی واقع شد، باران نبارید و آب چشمه‌ها خشک شد. (جامع مفیدی ج ۲ ص ۲۷۱)
- و مرگ و کشتار مردم از گرسنگی. (ص ۲۰۴ تاریخ یزد)
- در اردیبهشت‌ماه خواجه جلال‌الدین مرشد درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۲۷۲)
- در سوم شعبان‌خواجه عمادالدوله مسعود از وزراء و حکام درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۲۷۲)
- محمدالباقی الواعظ درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۲۷۳)
- امیر شهاب‌الدین احمد محتسب درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۲۷۳)
- شرف‌الدین علی یزدی درگذشت. (تاریخ جدید یزد ص ۲۷۳)

۸۵۹

- طنبی و صفه عالی توسط جلال‌الدین محمد در مزار محمد بن علی بن عبدالله ساخته شد (تاریخ جدید یزد ص ۱۵۷)
- تعمیرات امامزاده ابو جعفر محمد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۹)
- مرمت و رفع خرابیهای قریه بفروئیه که از سیل ناشی شده

بود توسط خواجه معین‌الدین علی (جی ۲۷۶)

- تجدید بنای بفروئیه. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۹۶)
- شاهزاده خاتون جان بیگم دختر شاهزاده خان بهادر تیموری در سال ۸۵۹ به یزد آمد. (تاریخ آیتی ص ۲۱۰)
- مزار امامزاده و مدرسه عالی که برسم حظیره بوسیله معین‌الدوله ساخته شده بود بوسیله او دوباره ساخته شد. (جامع مفیدی ج ۵۲۷:۳)
- آمدن مجدد میرزا پیر بوداق به یزد و تصرف یزد. (ص ۲۰۶ تاریخ یزد)

۸۶۰

- بروز سیل شدید در یزد از سمت کوه دو دلوله مشهور به کوه برک و ویران شدن نوات، باغستانها و شانزده محله از محلات یزد. (ص ۱۸۳ و ۲۰۸ جامع مفیدی)
- بروز مخالفت و دشمنی میان امیر مقصود و امیر شاه اعظم ولی. (جی ۲۷۹)
- در سال ۸۶۰ هجری بواسطه سیل عظیمی گنبد و قسمتی از جماعت‌خانه مسجد ریگ، منهدم شد و مجدداً به حال عمارت آوردند. (تاریخ طاهری ص ۴۰ جی ۱۱۷)
- آمدن سیل و خراب کردن محلات خارج شهر یزد. (جی ۲۷۶)
- در سال ۸۶۰ سیلی به یزد آمد که مصلاهی کهنه را بکلی ویران کرد. (تاریخ آیتی ص ۲۱۱)
- در اثر سیل قسمتی از عمارت مزار امامزاده محمدبن علی

- بن عبدالله خراب شد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۵۷)
- در اثر سیل کاریز دهاباد و بیوتات نرسوباد ویران شد.
- (تاریخ جدید یزد ص ۲۱۳)
- آمدن سیل و خراب شدن گنبد مسجد مصلاى عتیق. (جی ۱۱۸ و جم ۶۱۲ وصف سیل در ص ۲۷۸ تاریخ جدید یزد آمده)

۸۶۱

- درین سال امیرنظام‌الدین حاجی قنبر جهانشاهی که حکومت یزد بر عهده‌اش قرار گرفته بود «القاب پادشاه زمان میرزا جهانشاه بخت مولانا شمس‌الدین محمد شاه خطاط به کاشی تراشیده به کار گذاشت (در مسجد جامع) این کتابه هم‌اکنون باقی است.
- (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۰)
- تعمیرات قلعه شهر بتوسط نظام‌الدین قنبر جهانشاهی.
- (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۹۶)
- قسمتی از خرابی‌های عمارت امامزاده محمدبن علی بن عبدالله تعمیرشد. (تاریخ جدید یزد ص ۱۵۸)
- اتمام تعمیر قلعه مبارکه. (تاریخ جدید یزد ص ۲۸۳)
- معین‌الدین علی بن قطب‌الدین در این سال خانقاهی در فیروزآباد میبید ساخت. (تاریخ جدید یزد ص ۲۸۴)
- خواجه معین‌الدین علی در مقابل مزار منور سلاله آل‌طه‌ویس مدرسه عالی ساخت. (جامع مفیدی ج ص ۱۶۶)
- احیاء عمارات امامزاده محمدبن علی بن عبدالله بعد از سال ۸۶۰ توسط جلال‌الدین محمد و امیر شیخ دادایی. (جی ۱۵۸)

- بنای عمارات قلعه مبارکه. (جی ۲۸۳)
- مراجعت خواجه اعظم معین الدوله علی به یزد از اردو. (جی ۲۸۳)

- بنای مدرسه معینی در تازیان. (جی ۲۸۳ و جم ۱۶۶)
- بنای خانقاه مروح در فیروزآباد میبد. (جی ۲۸۴ و جم ۶۶۰)

- افزایش خیرات و موقوفات بر امامزاده معصوم. (جی ۲۸۴)

۸۶۲

- مؤلف جامع مفیدی از مدفونین در مزار زنگیان نام مولانا شمسالدین محمدشاه حکیم خوشنویس مشهور را می‌برد که کتیبه‌های مسجد جامع و مسجد میر چقماق بخط اوست و به سال ۸۶۲ فوت و در مزار زنگیان دفن شد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۱۸)

- وفات خواجه اعظم معین الدوله علی. (جی ۲۸۵)
- در این سال امیر نظام‌الدین حاجی قنبر جهانشاهی به فرمانداری یزد آمد. (تاریخی آیتی ص ۱۲۴)

- وفات مولانا شمس‌الدین محمدشاه حکیم خوشنویس. (جم ۳۹۷)

۸۶۳

- لوحه‌کاشی دریاب معافیت از عهد جهانشاه (در مسجد جامع). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۴۴)

۸۶۶

- تاریخ احداث مسجد جامع (فیروزآباد). (یادگارهای یزد)

ج ۱ ص ۷۲)

□ کتیبه کاشی سردر مسجد حاجی ملک (بفروئییه).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۹۷)

□ لوحه کاشی مسجد جامع (فیروزآباد). (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۷۲ - ۷۳)

۸۶۷

□ یادگاری شهاب‌الدین بن جلال‌الدین سمنانی (در شمسیه).
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۰۲)

□ کتیبه کاشی معرق محراب مسجد (میبد). (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۸۵)

□ یادگاری احمد بن محمد بن شیرازی گیوه فروش (در
شمسیه). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۰۲)

۸۷۰

□ سنگ قبر عایشه بنت علی خضر (بنافت). (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۴۴۴)

۸۷۲

□ در حوالی چپاقچور به قاسم بیک پروانچی که والی یزد و
طارم بود دچار شده جنگ کردند و به نیروی دولت قاهره غالب آمده
هشتاد نفر از ملازمان او را به قتل آوردند.... قاسم بیک مزبور.... به
اردوی شاه جهان معاودت نمود. (احسن‌التواریخ ص ۴۵۸)

۸۷۳

□ سنگ محراب مسجد شاه ولی (تفت). (یادگارهای یزد ج

۱ ص ۴۲۰)

□ حاجی قنبر در زمان جهانشاه پادشاه حاکم یزد بود.
(احسن التواریخ ص ۴۷۵)

□ بعد از قتل سلطان ابوسعید حسن پادشاه امرا را به محافظت
بلاد مقرر گردانیده از آنجمله یعقوب را تاج خلعت داده روانه اصفهان
ساخت ویرا «ظهیرالدین» ابراهیم شاه را که از مقربان درگاه بود بحکومت
یزد تعیین نمود. (احسن التواریخ ص ۴۸۸)

۸۷۵

□ سنگ قبر سید محمد بن قاضی (سخوید). (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۲۵۱)
□ لوحه سنگی معافیت از حسن بهادر خان (در مسجد
جامع). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۴۰)

۸۷۶

□ سنگ قبر تاج الدین بن رجب (خبر). (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۳۲۱)
□ کتیبه کاشی معرق خانقاه (تفت). (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۴۲۱)

۸۷۸

□ کتیبه آب انبار خبک. (یادگارهای یزد، ۲: ۶۵۴)
□ سنگ محراب بقعه سلطان محمودشاه (بندرآباد).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۰)
□ کاشی قبر جمال الدین محمود (مجمورد). (یادگارهای یزد

ج ۱ ص ۱۴۵)

۸۷۹

□ کتیبه آهنی در مسجد حاجی ملک (بفروئی). (یادگارهای

یزد ج ۱ ص ۹۷)

□ سنگ قبر مولانا محمد کوسج، شمس‌الدین محمد

(بنافت). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۴۵)

□ در سال ۱۴۷۴ میلادی جوزاف باربارو بایران آمد و از یزد

نیز دیدن کرد و راجع به تیمچه آن شرحی دارد. (تاریخ سیاسی و

اجتماعی ایران - ابوالقاسم طاهری ص ۷۲)

۸۸۲

□ سنگ محراب مسجد جامع (اشکذر). (یادگارهای یزد ج

۱ ص ۱۳۹)

۸۸۹

□ سنگ قبر مجدالدین حسن (فهرج). (یادگارهای یزد ج ۱

ص ۲۱۶)

□ سنگ قبری در بقعه شاه خلیل الله (تفت). (یادگارهای یزد

ج ۱ ص ۴۱۷)

□ کتیبه معرق اطراف درگاه مسجد شاه ولی (تفت).

(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۲۰)

۸۹۰

□ محراب کاشی در محوطه قرائتخانه (در مسجد جامع).

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۴۶)

۸۹۱

- کتیبه شعر در مدخل مسجد جامع. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۵)

۸۹۲

- کاشی قبر حسین بن حسن هفتادری (رباط پشت بادام).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۸۹)
- لوحه کاشی معرق بر قبری در بقعه تقی الدین دادامحمدا.
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۵)

۸۹۳

- کتیبه معرق خانقاه (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۴)
- سنگ قبر غیاث الدین علی بن تاج الدین حسن (در مقبره تقی الدین دادامحمدا). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۵۵)
- سنگ مرمر شهدا (فهرج). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۱۶)

۸۹۴

- یادگاری از محمد بن مسیح الله (بر دیوار مسجد کهنو).
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۱)
- تاریخ عمارت خانقاه (بیداخوید). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۶۲)

۸۹۵

- کتیبه به خط کمال بن شهاب (در اصفهان). (یادگارهای

یزد ج ۲ ص ۸۸۳)

۸۹۶

□ چون قایتمش بیک بایندر در یزد با میرزا بایسنقر مخالفت کرده بود میرزا بایسنقر حکمی فرستاده منصور بیک را بجنگ او مقرر گردانید.... در حوالی یزد جنگی عظیم به وقوع انجامید تا آنکه منصور بیک قایتمش را کشته سر او را بدرگاه فرستاد. (احسن التواریخ ص ۶۳۱ «وقایع سال ۸۹۶».)

۸۹۷

□ سنگ قبر قطب الدین ابابکر بن شیخ جمال الدین حسین اردکانی (بندرآباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۴)

۸۹۸

□ سنگ قبر بدرالدین بن کمال الدین بن ابراهیم (خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۳)

□ کتیبه در مسجد (هنزا). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۴۰)

۸۹۹

□ بنای صفه و طنبی توسط امیر جلال الدین محمد از سادات. در امامزاده جعفر (جم ۵۲۷)

□ بنای پایاب و جاری شدن آب در آن توسط خواجه معین الدین علی میبیدی. (جم ۵۲۷) (در تاریخ جدید یزد صفحه ۱۵۷ بنای نایاب توسط خواجه را سال ۸۵۹ ذکر کرده است)

□ در این سال امیر جلال الدین محمد زمینی را به امامزاده ابوجعفر اضافه کرد. (جامع مفیدی ج ۳ ص ۵۲۹)

۹۰۰

□ سنگ محراب مسجد جامع (منگ آباد). یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۲۲۷)

□ سنگ قبر شمس‌الدین محمد بن ناصرالدین عمر خبری
(خبر). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۲۲)

□ مسجد کهنو در زمستان ۱۳۴۹ که قسمتی از مسجد را
تخریب کرده‌اند اطاق باریکه‌ای از زیر خاک بیرون آمد که در آن صورت
دو قبر بود و قبرها به کاشیه‌های مسدس فیروزه‌ای رنگ باحاشیه‌های آبی و
سفید پوشیده بوده است. بر دیوارهای گچی اطاق یادگارهایی به مرکب
نوشته بوده‌اند که بعلت مرور ایام و رطوبت اغلب محو شده است و رقم و
تاریخ دو یادگار فقط قابل خواندن بود.

.... السنه ۸۹۴ حرره محمد بن مسیح‌الله.

.... رمضان المبارک ۹۰۱. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۱)

۹۰۱

□ سنگ قبر محمد بن محمود شاه‌آبادی (محمد آبادرستاق).
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۰۸)

۹۰۳

□ کتیبه چوبی موقوفات مسجد جامع (بنافت). (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۴۴۳)

یادداشتها

- ۱- جامع مفیدی، جلد اول، ص ۱۶۳.
- ۲- شرحی که کاتب در تاریخ جدید یزد درباره این قحطی داده است خواندنی است. جملاتی از آن نقل میشود: «چون سال ثمان خمسين و ثمانمانه در آمد در یزد قحط واقع شد و باران نبارید و آب چشمه‌ها خشک شد و وبا واقع گشت. اغنیا فقیر شدند و مساکین اسیر. جوان پیرگشت و پیر درگذشت. اطفال خرد و عورات بر سر راهها و گذر بازارها برهمدگرافتادند. گلستان خارستان و مسجدها بیمارستان شد. قرص گندمین چون قرص آفتاب در ابروی ماهی محبوب ماند و هر که نان نداشت جان و سر می‌افشاند و هر روز صد و بیست می‌مردند و بیشتر به تکفین نمی‌رسیدند.» (تاریخ جدید یزد، ص ۲۷۱).
- ۳- تاریخ آیتی، ص ۲۱۱.

عصر صفوی (۹۰۶ - ۱۱۳۵)

در عصر صفویه تنی چند از حاکمان یزد از نسل شاه نعمت الله‌ولی بودند. از آنجمله است نعمت الله باقی که با خان‌خانم دختر شاه اسمعیل ازدواج کرد و در ایام حکومت خویش دیوانخانه‌ای بنام عباسیه ساخت و مسجد تاریخی شاه طهماسب نیز یادگار اوست. حکومت فرزند او میرمیران نیز که قنات غیاث آباد را احداث کرد قابل توجه است.

مدرسه شفیعیه واقع در میدان خان که همچنان پا برجاست یادگار میرزاشفیعی از حاکمان این عصر است. از حاکمان دیگر این عصر شاه خلیل الله‌سیم است که ممدوح وحشی بافقی است و با دختر شاه اسمعیل دوم سلطان بیگم ازدواج کرد و در کتب تاریخ از او مخصوصاً بجهت دستگیریش از صفابخوبی یاد شده است. از دیگر حکام این عصر شاه ابوالوالی است که مسجد شاه ولی در تفت بدستور او ساخته شد و باغی در اهرستان بنا کرد همچنین تعمیر قنات مهریجرده و مبارک آباد میبد از اقدامات اوست. همچنین باید از جلال‌الدین حسن که خیرخواه مردم بود در این

عصر یاد کرد. آخرین واقعه این قرن حادثه (بکتاش) است که داعیه حکومت داشت و داماد میرمیران سیم از اعقاب شاه نعمت‌الله بود وی با یعقوب‌خان منازعه کرد و به قتل رسید. در این عصر شهر یزد بخصوص به مناسبت جنبه تجاری وسیع خود مورد توجه سیاحان و مسافران اروپائی بود. پارچه‌های دست‌باف آنجا در تمام ممالک فرنگ خواستار داشت. بافندگان یزدی در آن عصر شهرت خاص داشتند. عده‌ای از آنها برآورنده احتیاجات دربار سلطنتی صفوی بودند مانند غیاث‌الدین نقشبند همو که با شاه عباس مناظرات شعری هم داشته و در کتب تذکره ذکر اورفته است.^۱

* * *

۹۱۱

□ کشته شدن قاضی میرحسین منطقی (تذکره سخنوران یزد

ص ۲۸۸ - ۲۸۷)

۹۱۳

□ یادگراز رفیع‌الدین محمد عبیدالله (درشمسیه)

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۹۱۳)

□ کتیبه چوبی در مسجد جامع (بشنیغان) (یادگارهای یزد

ج اص ۸۴)

۹۲۱

□ سنگ‌قبر نظام‌الدین احمد بن امیرعلی (ندوشن)

(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۴)

۹۲۲

سنگ قبر رئیس علی بن حسین (خبر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص

(۳۲۲)

۹۲۵

سنگ قبر شاه خلیل الله (تفت) (یادگارهای یزد ج ۱ ص

(۴۱۱)

۹۲۷

محراب مسجد جامع محله اعلیا (رکناباد) (یادگارهای

یزد ج ۱ ص ۱۰۳)

زیلوی وقفی خانقاه (بیداخوید) (یادگارهای یزد ج ۱ ص

(۲۶۵)

۹۳۰

زیلوی خانقاه شیخ علی (بیداخوید) یادگارهای یزد ج ۱ ص

(۲۶۵)

۹۳۲

در قبرستان مریاباد یک قطعه سنگ به بلندی ۳۰ و عرض

۳۸ و طول ۱۸۰ سانتی متر از آن کمال الدین حسین در ۹۳۲ دیده شد که

بر اطراف آن سه رباعی و سه بیت شعر به نستعلیق و دوازده امام و بر

سطح آن نقش گل و بوته و سرو و لاله‌الاله نوشته شده است. (قبر

خواجه کمال الدین حسین بن حاجی محمد بن قطب الدین نظام.

(یادگارهای یزد ۶۹۰:۲ - ۶۸)

۹۳۴

□ ضریحی چوبی و مشبک مورخ ۹۳۴ هجری که بر قبر اصلی در زرنندیان نصب بوده است و اکنون آن را کنار گذاشته‌اند و ضریح تازه‌ای بر جای آن نصب کرده‌اند. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۷)

۹۳۶

□ سنگ قبر شمس‌الدین محمد بن محمود صباغ. (بشنیغان)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۸)

۹۳۹

□ چون وحشی بافقی قطعاً در ۹۹۱ در گذشته پس ناچار ۹۳۹ ولادت یافته است. (دیوان وحشی تصحیح م. درویش مقدمه ص ۱۲ به قلم مرحوم سعید نفیسی)

۹۴۰

□ کتیبه چوبی آب انبار ملا حسن. (فیروز آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۱)
□ سنگ قبر میر محمد در مسجد (نصر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۸۰)

۹۴۲

□ لوحه کاشی قبر قطب‌الدین شمس‌الدین حاجی‌آبادی (در حاجی آباد) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۲)
□ برابر بقعه اصلی (امامزاده حسن) مزاری هست و بر قسمت بالای آن کتیبه‌ای از کاشی معرق بخط نسخ خوش دیده می‌شود که قسمت زیادی از آن ریخته و از میان رفته است. قسمت باقیمانده عبارت است از:

[ق] طب‌الدین [بن] شمس‌الدین بن (ریخته) محمد بن (ریخته) احمد
حاجیابادی در تاریخ عاشر شهر محرم الحرام سنه ۹۴۲ (یادگارهای یزد
۲ ص ۵۲)

۹۴۴

□ سنگ قبر خواجه کمال‌الدین (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۴۵۶)

۹۴۷

لوحه کاشی صنع‌الله معماریزدی (در دهلیز مسجد جامع)
یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۹

۹۴۸

□ سنگ قبر استاد حسن بن زین‌الدین اصفهانی در امامزاده پیر
چراغ (بیده) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۹۱)

۹۵۱

□ کتیبه کاشی معرق آب انبار محله بالا (فیروزآباد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۳)

۹۵۳

□ سنگ قبر شاه سلطان دختر شمس‌الدین فهرجی (در فهرج)
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۷۱)

۹۵۵

□ سنگ قبر شاه سیدرضا. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۴-
۳۴۵)

۹۵۷

□ کاشی قبر شاه حسین بن شمس‌الدین سراج ماهانی (ماهانه)

(یادگارهای یزد ج ۱، ص ۱۷۱)

□ کتیه آب انبار محله مصلی عتیق (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۶۶۳)

۹۵۸

□ کتیه میرک شربتدار (درمصلی) (یادگارهای یزد ج
۲ ص ۶۲)

۹۵۹

□ کاشی سر در حمام محله چرخاب (اردکان) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۶۰)

۹۶۰

□ کاشی قبرشاه حسین هفتادری (هفتادر) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۵۱)

۹۶۱

□ سنگ قبر شریف‌الدین نورالله (هنزا) (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۴۴۱)

۹۶۳

□ زیلوی مسجد شاه ولی تفت. (یادگارهای یزد ص ۴۲۱ ج
(۱)

□ سنگ قبر امیرنظام‌الدین اسحق بن برهان‌الدین خ
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۸)

۹۶۵

□ سنگ قبر (در سادات قل‌هوالله) (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۳۲۰)

۹۶۷

- لوحه کاشی از فاطمه بنت جمال‌الدین (ماهانه) یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۱۷۱

۹۶۸

- سنگ قبر بهاء‌الدین حبیب‌الله (شمس آبادمیبد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۸۹ - ۹۰)

۹۶۹

- لوحه سنگی زمان شاه طهماسب (در مسجد شاه طهماسب)
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۹)
□ سنگ قبر شیخ اسحق (در شمسیه) (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۵۹۶)
□ سنگ قبر برهان‌الدین خلیل‌الله (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۳۰۷)

۹۷۱

- زیلوی وقفی خانقاه (بیداخوید) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۲۶۵)
□ کتیبه آب انبار باغ گندم (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۶۴۹)

۹۷۲

- سنگ قبر حسین بن شاه محمود (بافق) (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۲۰۴)

□ در وقفی زین الدین علی و دباغ برجماعتخانه مسجد
میرچقماق (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۰)

۹۷۴

□ کتیبه در مسجد محله آسیاب (دهاباد) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۱۰۱)

□ تخت نشینی در مهر پشت خانعلی (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۱۸۴)

□ سنگ قبر خواجه قاسم علی (در مسجد شیخداد)
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۷۳)

۹۷۷

□ سنگ تاریخ بقعه زین الدین علی خاموش (ندوشن)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۱)

۹۷۹

□ سنگ قبر پیرحسین بن استادحسن (درسید گل سرخ)
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۳۵)

۹۸۱

□ کتیبه معرق آب انبار محله گرمسیر (تفت) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۴۲۳)

□ سنگ قبر محمدعلی بن شاه حاجی حسین فخرالدین (بافق)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۹)

□ تاریخ بنای آب انبار محله گرمسیر تفت (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۴۲۳)

۹۸۴

- سنگ قبر قاسم بهله دوز (در سادات قل هو الله)
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۰)

- سنگ قبر علی بن عمید شمس‌الدین بن رئیس حسن علی
بن ابراهیم زارچی (زارچ) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۴۶)

۹۸۶

- سنگ قبر دختر غیاث الدین نعمته‌الله (فهرج) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۲۱۵)

۹۸۸

- آقا محمد شرقی یزدی در سال ۹۸۸ رخت به عالم سرمد
کشید (تذکره سخنوران یزد ص ۱۶۹)

۹۸۹

- کتیبه معرق آب انبار برسه (تفت) (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۴۰۷ - ۴۰۸)

- تاریخ بنای مسجد (بغداد آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۲۳۴)

- در وقفی قاسم حاجی جلال بر مسجد زیرده (اردکان)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۹ - ۵۸)

۹۹۰

- کتیبه در مسجد جامع (بغداد آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۲۳۵)

- شوخی یزدی در سال ۹۹۰ وفات یافت. (تذکره سخنوران
یزد ص ۱۷۰) سنگ قبر شوخی باندازه ۳۳ × ۳۸ سانتی متر منصوب بر

دیوار قسمت زنانه بخت‌نستعلیق ناخوش و اشعاری بر آن نقر شده است:
 شوخی آن بی قرنیه عالم که نبودش در این زمانه قرین
 از عرب تا عجم به صنعت او ندهد کس نشان به روی زمین
 شرح تاریخ فوت او پرسید گفتمش جای او بهشت برین
 (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۱۶)

۹۹۲

□ سنگ مرمر وقف شده محمود بن استاد محمد در
 مسجد (توران پشت) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۹)

۹۹۳

□ سنگ قبر آقاعلی در بقعه تقی‌الدین دادا. (یادگارهای یزد
 ج ۲ ص ۳۵۴)

۹۹۷

□ وفات وحشی بافقی و دفن او در محله پیر برج (جامع
 مفیدی ۴۲۵:۳)

□ بنای آب انبار خواجه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۶۲)

۹۹۸

□ سنگ وقف دائر بربرپا بودن امامزاده علی بن عبدالله
 (بناد کوک) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۳)

۹۹۹

□ لوحه کاشی (در مدرسه شهاب‌الدین قاسم) (یادگارهای یزد
 ج ۲ ص ۶۰۷)

□ بنای کاروانسرای خواجه (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۶۱)

- سنگ محراب مسجد کاروانسرای خواجه (یادگارهای یزد
ج ۲ ص ۲۶۱)

۱۰۰۱

- سیل یزد (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۵۰)

۱۰۰۴

- لوحه سنگی فرمان شاه عباس در رفع بدعت بوسیله
استادحاجی مادلاک (در مسجد جامع) (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۱۳۰)

۱۰۰۷

- نسخه دیوان عراقی بخط میرک یزدی (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۸۷۷)

- سنگ قبرگلم آغا نبت شاهقلی آقا ثمالو (ابرقو)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۴۱)

۱۰۰۹

- رحل چوبی در مسجد جامع (ندوشن) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۱۵۷)

۱۰۱۲

- سنگ قبر محمد مؤمن بن میرک یزدی (اردون)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۷)

- سنگ قبر (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۳)

۱۰۱۶

- وفات شاه خلیل الله سوم (تاریخ آیتی ص ۲۴۳)

- کتیبه بنای مسجد امام حسن (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۳۶)

۱۰۱۷

- کاشی مسجد زیرده (اردکان) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۵۹)

- سنگ قبر (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۳)

۱۰۱۸

- سنگ موقوفات (بیداخوید) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۱)

۱۰۱۹

- سنگ تاریخ مسجد سرپل (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۴)

- سنگ تاریخ آب انبار (بافق) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۱)

۱۰۲۰

- سنگ قبر عمادی بن عین‌الدین (بافق) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۴)

- مولانا سلطان حسین ندوشنی از فقها در معیت صدراعظم قاضی‌خان به روم رفت جم ۳۳۲

۱۰۲۲

- الوحه فرمان‌معافیت رسوم (در مسجد جامع) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۸)

- سنگ تعمیر مسجد حاجی کامل (ابرقو) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۸)

ج ۱ ص ۳۵۳)

۱۰۲۳

- مولانا اختری یزدی طبیب و حائز سایر فضائل در معیت
میرزا محمد امین شهرستانی (میر جمله) به هند رفت (جم ۴۵۰)
- کتیبه سنگی رباط (خرگوشی یادگارهای یزد ج ۱ ص
۴۳ - ۴۴)

- کتیبه مدخل رباط خرگوشی بخط علیرضا عباسی
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۳ - ۴۴)

۱۰۲۵

- قندیل وقفی جان کلان بنت شاه محمد دامغانی (بندر
آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)
- سنگ قبر ملامحمد بن ملاسبزعلی (بنادکوک دیزه)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۴)

۱۰۲۷

- قندیل وقفی شاهمیر بن علادوله عز آبادی (بندر آباد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)
- آب انبار پائین کوچه (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۳۵)

۱۰۲۸

- محمد مؤمن شمیمی یزدی در سال ۱۰۲۸ از وطن به
هندوستان آمد. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۷۶)

۱۰۳۰

- تاریخ وفات امیر سید محمد (مهرپادین) (یادگارهای

یزدج ۱ ص ۲۳۲)

□ امیر محمد مؤمن ادائی بقروئی در سال ۱۰۳۰ هـ در بندر
سورت (از بند صورت رسته و بعالم بقا پیوسته و بنا به مطلب تذکره رکن
۱۰۳۸ (تذکره سخنوران یزد ص ۱۱ - ۱۰)

۱۰۳۱

□ زیلوی وقفی بر مزار زین الدین علی خاموش (ندوشن)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۲)

□ . پایان سال وزارت میرزا حسن علی اصفهانی در یزد (جم
(۱۸۹)

۱۰۳۲

□ در این سال قرآنی به خط میرزا حسن اصفهانی در مسجد
جامع میر چخماق بوده است (جم ۱۸۸)

□ ورود میرزا عنایت الله اصفهانی وزیر به شهر یزد (جم ۱۸۹)

۱۰۳۳

□ سنگ قبر ملا حسین ملک بن ملک احمد بناد کوکی
(بناد کوک) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۴)

□ کتیبه آب انبار چهار سوق (یادگارهای یزد ج ۲ ص
(۶۵۶)

۱۰۳۴

□ حکومت میرزا خلیل الله بر زردشتیان (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۸۱۴)

□ ورود میرزا خلیل الله وزیر به یزد (جم ۱۹۰)

۱۰۳۵

□ کتیبه اسحق بیک (بر سردر مصلی) (یادگارهای یزد ۲ ج ص ۶۲۱)

۱۰۳۶

□ یگانه اثر تاریخداری که در مسجد یعقوبی دیده می‌شود یک قطعه کاشی نوشته داراست که بر بالای سر در کوچک شمالی مسجد نصب است بدین عبارت: وقف نمود قریبه‌الی ... بنده راجی عطاء ... نقشبند مجاری چهار جره میاه از جمله یکمزارو پانصد و شصت جره از فئات مریاباد حومه دارالعباده یزد بر مصنعه‌ای که بانی آن است در موضع یعقوبی مقابل مسجد که هریک از مؤمنین که متصرف میاه مذکوره باشد مصنعه را پر آب کند مشروط آنکه نخرند و نفروشند و مرهون نسازند. خلاف کننده این شروط به لعنت خدا باشد و کان ذلک فی شهر سنه ۱۰۳۶. این لوحه تاریخ مربوط است به آب‌انبار یعقوبی که خواجه عطاء ... نقشبند در عصر شاه صفی صفوی بنا نهاد. (یادگارهای یزد ۲ ج ص ۷۶)

□ سنگ قبر کز بلائی فرج (هفتادر) (یادگارهای یزد ۱ ج ص ۵۰)

۱۰۳۷

□ سنگ قبر محمد شفیع (در مسجد میر چقماق)
(یادگارهای یزد ۲ ج ص ۱۸۹)

□ سنگ قبر حاجی میرعلی بن شرف‌الدین (منگ آباد)
(یادگارهای یزد ۱ ج ص ۲۲۸)

۱۰۳۸

- کتیبه در چوبی مسجد ریگ (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۴)
- سنگ تاریخ آب انبار (عزآباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۲۴)
- زیلوی مسجد جامع (اردکان) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۵۸)

۱۰۳۹

- سنگ تاریخ آب انبار توده (رکنآباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۰۴)

۱۰۴۰

- آب انبار گودال مصلی در ۱۰۴۰ ساخته شده است.
(تاریخ آیتی ص ۲۴۹)
- سنگ قبر آغابیجه (ده شیر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۲)
- قندیل وقفی غلامرضا بن محمد امین صفار (بندر آباد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

۱۰۴۱

- حفر قنات بنام علی آباد توسط حاجی محمد علی (جم ۷۲۶)

۱۰۴۴

- قندیل وقفی بیجه جان سید (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

- لوحه کاشی قبر ابوالحسن (بر دیوار مسجد باغ گندم)
(یادگارهای یزد ۲ ص ۲۴۰)
- سنگ قبر محمد طالب بن شاه حسین (خنک)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۲۳)
- قنديل وقفی محمد رفیع بن آقا علی (ساغند) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۱۸۲)

۱۰۴۵

- وفات میرزا جعفری از اطبای معروف یزد (جم ۴۰۸:۳)
- سنگ قبر خدیجه صدر (اردون) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۲۵۷)
- سنگ آب انبار پای برج (سریزد) (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۲۱۹)
- تاریخ کتابت سنگ تاریخ آب انبار (عزآباد) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۱۲۴)
- تاریخ قنديل وقفی فاطمه خواند (بندرآباد) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

۱۰۴۶

- عزل میرزا حکیم از کلاتتری یزد بنا بر شکایت میرزا مقیم
(جم ۲۴۶:۳)
- حفر پنج فرسخ قنات و چشمه در حوالی قصبه مهریجرد
توسط محمد علی بیکا (جم ۴۸:۳)
- لوحه سنگی فرمان معافیت مالیاتی شاه صفی (درمسجد
جامع) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۴۳)

□ محمد علی بیکا در سنه ست و اربعین و الف در حوالی قصبه مهریجرد چشمه جاری کرده قریب به پنج فرسخ راه قنات حفر نموده آن آب را به موضع چاهوک آورد و در آن صحرا امر فرمود تا معماران دانا و استادان بناطرح قریه انداختند مشتمل به خیابان بسیار متساوی الاضلاع. مسجد و حمام و بازارچه و کاروانسرا و باغات و عمارات رفیع الارتفاع بنا کرده به اتمام رسانیدند. این محمد آباد از آبادیهای بزرگ و آبادان نزدیک یزد است معصومعلی شاه شیرازی در سفر نامه خود طرائق الحقایق آنرا بسیار جای باصفا خوانده. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۷ - ۷۸)

۱۰۴۷

□ کتیبه سنگی آب انبار بولمیری (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۵۱)

□ لوحه سنگی فرمان معافیت از رسوم میر شکارباشی (در مسجد جامع) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۵)

□ قندیل وقفی محمد بن نادعلی طباطبائی (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۶)

□ اجری در سال ۱۰۴۷ باکارد و خنجر کشته شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۹)

□ قتل میر محمد حسین مشهور به میر اجری بدست جمعی از اشرار (جم ۳: ۳۷۰)

۱۰۴۹

□ بنای آب انبار تقی در محله مصلی عتیق (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۶۲)

۱۰۵۰

- وفات معزا محمد نویسنده معروف یزد (جم ۲۶۶:۳)
- انتصاب آقابدیعا محمد به شیخ الاسلامی یزد (جم ۳۷۲:۳)
- وفات امیرمعزالدین محمد شیخ الاسلام (جم ۳۷۲:۳)
- داود بیگ در زمان امارت در قلعه کوه مجاور تفت تختی
- ساخت (جامع مفیدی ج ۳ ص ۶۸۳)
- تاریخ صندوق چوبی زین الدین خاموش (ندوشن)
- (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۲)
- سنگ قبر (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۳)
- احداث مزرعه رضی آباد حوالی طرنج توسط میرزا محمد
- ابراهیم (ج ۷۰۱:۳)

۱۰۵۱

- قندیل وقفی جان پرورینت شمس الدین عزآبادی
- (بندرآباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

۱۰۵۳

- انتصاب محمد مؤمن بیگ به داروغگی خطه یزد
- (جم ۴۸۱:۳)
- طرح باغی جهت دیوان خانه توسط محمد مؤمن بیگ
- داروغه یزد در (جم ۴۸۱)
- تولد میرزا نورالدهر بیگ از نویسندگان یزد (جم ۴۸۵:۳)
- وقفنامه مدرسه مصلی (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۴۲)

۱۰۵۴

□ عزل میرکمال بندر آبادی از حکومت زرتشتیان
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۱۴)

□ عزل و حبس میرکمال بندر آبادی از منصب نظارت
خالصه یزد و حکومت و داروغگی مجوسیان (جم ۵۰۳:۳)

۱۰۵۵

□ کتیبه حمام نو (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۷)
□ سنگ تاریخ حمام نو (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۴۵۲-۴۵۳)

۱۰۵۷

□ قنبدیل وقفی میرمحمد صالح بن میرقاسم (بندرآباد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

۱۰۵۸

□ میرزا حسین در سال ۱۰۵۸ مستوفی یزد شد. تذکره
سخنوران یزد ص ۱۰۹
□ منصوب شدن میرزا واهب به مقام مستوفی یزد (جم ۲۶۲)
□ یادگاری نورالدین محمد کچویی (بردیوار شمسیه)
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۹۹)

۱۰۵۹

□ محمد مهدی یزدی در این سال اسطرلاب جامعی
طرح کرد که در آن افزون بر محاسبات ریاضی و مثلثاتی نام منازل ماه و
برجهای دوازده گانه و عناصر چهار گانه و طول و عرض و انحراف شهرها

ذکر شده بود (ندای یزد شماره ۱۰۸ نوشته محمد رضا جونی به نقل از تاریخ علم در ایران تألیف دکتر مهدی فرشاد)

□ قندیل وقفی اسکندر آقا (ساغند) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۸۲)

□ ورود میرزا محمد شفیع از هند به یزد و دادن درم و دینار توسط او به امراء و ارکان دولت و در نتیجه رسیدن به مقام وزارت (جم ۳: ۱۹۳)

۱۰۶۰

□ یادگاری دیگر از نورالدین محمد کچویی بر دیوار مسجد شمسیه (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۰۱)

۱۰۶۱

□ یادگاری از نورالدین محمد کچویی (در نسخه کتابخانه ملک) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۳ - ۶۰۰)

□ نورالدین مدامی یزدی متوفی ۱۰۶۱ قمری است. (تذکره سخنوران یزد ص ۲۷۹)

□ مولانا اختری یزدی درگذشت (جامع مفیدی ص ۴۵۰:۳)

□ وفات شیخ شودمال مالمیری متخلص به مدامی سال ۱۰۶۱ است. (مجموعه وزیری ص ۶۰)

۱۰۶۳

□ وفات مولانا محمد صادق جامع علوم معقول و منقول (جم ۳۰۹:۳)

۱۰۶۴

- در این سال میرزا عبداللها به سمت مقسم وجوه منصوب شد. (جم ۳۷۱)
- وفات میرزا عنایت‌بیک یوزباشی (جم ۲۹۲:۳)
- انتصاب حاجی محمد تقی بسمت استیفاچیگری یزد (جم ۳۲۸:۳)
- وفات استاد محمد صالح که سمت مهندسی داشت (جم ۵۱۲:۳)
- ورود صفی قلی‌بیک وزیر به یزد (جم ۱۹۶:۳)
- قنبدیل وقفی بر مزار زین‌الدین علی‌خاموش (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۲)
- قنبدیل وقفی بر مزار سلطان محمود شاه (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)
- قنبدیل وقفی شمایل بابو محمود بن حسین (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)
- قنبدیل وقفی منیجه‌جان (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

۱۰۶۵

- بازگشت مولانا نظاما فیروز آبادی، از هند به ایران و اقامت در قصبه فیروز آباد که مردی فهیم و اهل مطالعه و کتابت بود (جم ۴۵۴:۳)
- انتصاب میرزا همایون به سمت استیفاچیگری یزد (جم ۲۶۳:۳)
- در این سال مولانا شاه تقی نایب‌الصداره بکار قضا در یزد

پرداخت و مدتی شیخ الاسلام یزد شد (جم ۳۵۷:۳)

- در این سال میرزا شاه ابوالمهدی که از علماء و بزرگان یزد بود از این شهر عازم زیارت خانه خدا گردید (جم ۷۷:۳)

۱۰۶۶

- در این سال میرزا ابوالحسن فرزند مولانا قادری یزدی به زیارت حج رهسپار شد (جم ۴۹۳:۳)
- سنگ قبر صفی قلی بیگ (تفت) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۰۸ - ۴۰۹)

- وفات صفی قلی بیگ وزیر (جم ۱۹۸:۳)
- سنگ قبر امیر محمد مؤمن بن شمس الدین محمد الحسنی (هنزا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۴۱)

- انتصاب میرزا جعفر بوزارت شهر یزد (جم ۱۹۹:۳)
- صفی قلی یزدی در سال ۱۰۶۶ دل از جهان پرداخته در تفت در بقعه شاه ولی مدفون شده. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۸۷) وی فرماندار یزد هم بوده است. تاریخ آیتی ص ۳۰۳
- ورود شاه ابوالمهدی بوادی یثرب (جم ۸۰)

۱۰۶۷

- میرزا محمدامین به جانب حجاز و یثرب روان شد (جامع مفیدی ص ۴۹۰)
- امیر سیدعلی میرصوتی یزدی (سنه ۱۰۶۷) مورد توجه شاه عباس بوده (مجموعه وزیری ص ۵۸)
- مسجد شاه ولی در سال ۱۰۶۷ بنا شده. (تاریخ آیتی ص ۲۴۳)

- مادر صفی بیگ، وزیر یزد دستور ساختن آب انبار گازرگاه را داد. (جامع مفیدی ۷۰۹:۳)
- وفات میرزا شاه عبدالباقی فرزند شاه ظهیرالدین علی (جامع مفیدی ج ۳ ص ۷۰۹)
- سفر میرزا ابوالفتح به هند (جم ۳۵۹:۳)
- وفات مولانا نورالله زاهد و واعظ (جم ۳۸۶:۳)
- بدستور شاه عباس ثانی در این سال امیرسیدعلی (میرصوفی) که از شعرا و موسیقیدان بزرگ یزدی بود. باردوی معلی شتافت (جم ۴۴۱:۳)

۱۰۶۸

- بنای مصنعه گازرگاه (جم ۶۷۰:۳)
- حفر قنات در حوالی فیض آباد توسط میرمحمد شعراف (جم ۶۹۷:۳)

۱۰۷۰

- محمدامین وقاری شاعر و نویسنده و استاد خطوط ثلث نسخ و نستعلیق از یزد به اصفهان رفت (جم ۳۷۲:۳)
- وقاری در سال ۱۰۷۰ درگذشت. (تاریخ آیتی ص ۳۴۳)
- سنگ زیارت بانو پارس (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۷)
- سنگ قبر (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۳)
- سنگ آب انبار کلار (میبد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۸۶ - ۸۷)

۱۰۷۱

- وفات شفیعا محمدا دانشمند خانی عارف. (جم ۳۱۷)
- بنای عمارات در باغ شمس میرزا محمد رفیعا (جم ۶۹۱)
- وفات میرزا سلطان مسعود مین‌باشی (جم ۲۹۴)
- قنبدیل وقفی امیرمحمدتقی بن میرعبدالرضا (بندرآباد)
- (یادگارهای یزد ۱ ص ۱۳۵)
- سنگ‌قبر رئیس محب‌علی بنادکوک (بنادکوک)
- (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۴)
- آبادی خلیل آباد (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۹)

۱۰۷۲

- میرزا حسین یزدی اول در سال ۱۰۷۲ وفات کرده‌است.
- (تذکره سخنوران یزد ص ۱۰۹)
- وفات مولانا تقی نایب‌الصداره (جم ۳۷۶)
- وفات میرزا محمد ناظر خالصه یزد (جم ۴۱۲)

۱۰۷۴

- وفات میرزا جعفر پس از عزل از وزارت یزد در اصفهان
- (جم ۲۰۳)
- بنای دریاچه عالی بر ساحت خانقاه تفت توسط میرزا شاه
- ابوالمهدی (جم ۶۸۷ یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۱۹)
- کاشی لوحه قبر سلیم حافظ (تفت) (یادگارهای یزد ۱ ص
- (۴۲۱)

۱۰۷۵

- در این سال حاجی محمد باقر بیگ طبق فرمان شاه عباس دوم به وزارت یزد رسید (جم ۲۰۴)
- وفات میرزا محمد شفیع وزیر (جم ۲۰۴)
- میرزا محمد عظیم فرزند میرزا محمد مفید که احتساب خطه یزد به او رجوع گردیده بود در این سال به زیارت حج رهسپار شد (جم ۳۶۷)
- محمد امینا یزدی بسال ۱۰۷۵ در گذشته است. (تذکره شعرای یزد ص ۵۸)
- وفات میرزا محمد سلیم فرزند مولانا زین الدین که در سلک زهاد و اعیان و اشراف یزد بود (جم ۳۲۴)
- در این سال منصب تقسیم وجوه مستحقین یزد به شیخ الاسلام میرزا محمد باقر امامی واگذار شد (جم ۳۷۵)
- میرزا محمد ابراهیم فرزند میرزا عبدالکریم حکیم برای دیدار پدر به هند رفت (جم ۴۰۹)
- وفات میرزا عبدالکریم حکیم یزدی در هند (جم ۴۰۹)
- وفات امنیا محمدا از سفرای یزدی که در عنفوان شباب برای کسب معلومات و تحصیل علوم دینی به دارالتعلیم شیراز رفت (جم ۴۳۲)

۱۰۷۶

- اتمام بنای حمامی در محله مالمیر (مال امیر) توسط حاجی غلامرضا (جم ۵۰۲)

۱۰۷۷

- تاریخ قبّه‌های مسی وقفی محمد بن سالار موسی (نصرآباد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۷۵)
- خواجه علی اکبر طراح در این سال درگذشت (جامع
مفیدی ج ۲ ص ۵۰۴)
- صدور رقم از طرف شاه سلیمان مبنی بر نظارت قلی بیگ
بربلده یزد (جم ۲۱۹)
- وفات میرزا همایون در اصفهان که سمت او استیفاء خطه
یزد بود (جم ۲۶۳)
- وفات مولانا ابوالاداب شاعر و نویسنده و پسر امینا (جم
۴۳۵)
- وفات خواجه سمیع زرگر که در علوم ریاضی و نجوم ماهر
بود (جم ۵۱۳)
- وفات خواجه محمد مقیم فرزند علی اکبر طراح (جم
۵۰۵)

۱۰۷۸

- برج‌زدست راست مدخل مسجد (جامع ابرند آباد) یک
قطعه کاشی کوچک مربوط به قبر میرزا مفید که در ۱۰۷۸ فوت کرده بود
نصب است و بر آن اشعار زیر اثر طبع ابراهیم فکری خوانده می شود.
.....
- بود تاریخ وفاتش الف وسبعین وثمان گشت این مرثیه ازو چونکه او کافی ندید
- الله‌قلی بیگ به وزارت یزد منصوب شد (جم ۴۶۷)
- تجدید عمارت (مسجد فرط) توسط مولانا محمد امین بزاز

(جم ۶۵۲)

□ وفات نورالدین محمد کچویی خطاط (یادگارهای یزد ج

۲ ص ۱۳۳)

□ مسجد فرط توسط مولانا محمدامین پسر شاه میرک نائینی

تعمیر شد. (حاج مفیدی ۶۵۲:۳)

□ عزل حاجی محمد باقر بیگ از وزارت یزد و انتصاب وی

جهرم (جم ۲۰۵)

□ صدور رقم شاه سلیمان در این سال مبنی بر انتصاب الله قلی

بیگ به وزارت در خطه یزد (جم ۲۱۰)

□ آمدن شیخ میرزا محمد کاظم از اصفهان به یزد برای

جانشینی شیخ تقی الدین دادامحمد (جم ۱۱۲)

□ در این سال میرزا محمد نصیر اردکانی مستوفی موقوفات

دارائیه شد (جم ۳۲۷)

□ وفات مولانا نورالدین محمد کجویی از خوشنویسان یزد

(جم ۳۹۹)

□ امیر سیدعلی متخلص به میر صوتی به مجالست شاه

سلیمان مفتخر شد. وی از شعرای یزد بود (جم ۴۴۱)

۱۰۷۹

□ تولد میرزا جمال الدین محمد فرزند میرزامحمد که جانشین

تقی الدین دادا محمد شده بود (جم ۱۱۲)

□ وفات الله قلی بیگ وزیر یزد (جم ۲۲۶)

□ رفتن میرزا ابوالفتح ولد میرزا شاه عبدالباقی متصدی

موقوفات یزد به هند و رسیدن به منصب دو صدی (جم ۳۵۹)

۱۰۸۰

□ حاجی احمدخان روانه هندوستان شد (جامع مفیدی ج ص ۴۸۵)

□ خواجه محمد ظهیر مخمل باف یزدی درسنه ثمانین الف (۱۰۸۰) درگذشت. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۲۳)

□ خراب بودن آثار خواجه رشیدالدین مانند مدرسه خانقاه بازار و غیره (جم ۱۴۹)

□ وفات مولانا علاءالدین محمد که جامع فضل و کمال بود (جم ۳۱۸)

□ وفات محمدتقی استیفاچی (جم ۳۲۸)

□ وفات محمد اردکانی که عالم و فاضل بود (جم ۳۳۸)

□ وفات خواجه محمد ظهیر مخمل باف شاعر (جم ۴۵۲)

□ بنای سرایی در نارستان و سرایی در عقدا توسط حاجی

شرفالدین عقدایی (جم ۷۲۷)

□ در این سال مولانا رحیمای قاری استاد خط نسعلیق درگذشت

(جم ۴۰۲)

□ میر سیدعلی صوتی یزدی در سال ۱۰۸۰ بدرود

زندگانی گفت. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۸۸)

۱۰۸۱

□ تعمیر مسجد مولانا معین الدین توسط میرزا محمد کاظم

دادائی (جم ۳۳۰)

- میرزا محمد مفید به احتساب خطه یزد منصوب شد
(جم ۳: ۳۶۶)
- بنای مصنعه و حسینه توسط حاجی معزالدین محمد (جم
۷۱۱)
- قندیل وقفی محمد بن سید صفار (ساغند) (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۱۸۲)
- خواجه محمد ظهیر مخمل باف در این سال متوجه ریاض
شد (جامع مفیدی ج ۲ ص ۴۵۲)
- تعمیر مسجد اهرستان (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۲۹)
- مصنعه حاجی معزالدین (درکهنو) (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۵۷)
- ملا شفیعی یزدی در ۱۰۸۱ درگذشت. (تذکره سخنوران
یزد ص ۱۸۳)
- از بناهای دیگری که در این آبادی (کشنویه) ساخته شده و
ذکرش در جامع مفیدی ج ۳: ۷۱۱ - ۷۱۲ آمده مصنعه و حسینه‌ای
است که حاجی معزالدین محمد ریش سفید آنجا در سال ۱۰۸۱
ایجاد کرد. (یادگارهای یزد ۲: ۵۷)

۱۰۸۲

- اقدام (محمد مفید مستوفی بافق بتألیف جامع مفیدی (جم
۱۶۱)
- میرزا محمد مغیث و میرزا محمد حسیب پسران محمد
شیخ الاسلام بدیعا به افاده و استفاده و بر مسند قضاء در این سال اشتغال
داشتند. (جم ۳۷۴)

- در این سال میرزا حسن بیگ (طبيب حاذق) در یزد به مداوای بیماران اشتغال داشت (جم ۴۱۹:۳)
- مولانا عبدالله عادل از علماء یزد بود. در این سال مردم در دارالعباده یزد در مکتب دانش او تلمذ می کردند (جم ۳۳۴)
- عزیمت میرزا ابوالفتوح به کشمیر، او فرزند متصدی موقوفات یزد به نام میرزا شاه عبدالباقی بود (جم ۳۵۹)
- دبیری یزدی متوفی به سال ۱۰۸۲ هجری قمری است. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۲۹)
- تاریخ وفات کمالا میرحسن مهریجردی (مهرپادین) (یادگارهای یزد ج ص ۲۳۲)
- عبدالله محمد بن محسن یزدی از خوشنویسان و استادان بنام این فن ظریف که موجب افتخار یزد می باشد در ۱۰۸۲ تولد یافت. (مرورید کویر ۵۱)
- لوحه سنگی موقوفات امین نائینی (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۱۵)
- لوحه سنگی موقوفات مسجد فرط (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۱۸)
- کتیبه سنگی آب انبار شاه قاسم (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۵۸)
- سرلشکری پانصد نفر به حاجی احمدخان مفوض گشت. (حاج مفیدی ج ص ۴۸۶)

۱۰۸۳

- مراجعت آقا احمد احمدا مشهور به ناو خدا، شاعر و تاجر از حیدر آباد هند به ایران (جم ۴۵۳)
- وفات آقا احمد احمدا (ناو خدا) (جم ۴۵۳)
- عزیمت میرزا عسگر فرزند خواجه ملک قاسم از یزد به هند وی از زهاد و عباد بود (جم ۴۸۸)
- وفات خواجه کریم الدین برکوهی از اشراف یزد (جم ۴۹۸)
- لوحه کاشی قبر آقا ابوالبقا (یاد گارهای یزد ج ۲ ص ۲۴۰ - ۲۴۳)
- سنگ قبر عزت بنت شرف الدین (عقدا) (یاد گارهای یزد ج ۱ ص ۴۵۶)
- خواجه کریم الدین پاریزی در تاریخ ۱۰۸۳ ه در گذشت. او مدت سی و پنج سال در یزد روزگار گذرانید. در وقفنامه او عبارتی به این مضمون بوده که اگر بین اولاد من در امور موقوفه اختلافی روی دهد علماء کرمان به هیچوجه حق مداخله ندارند و بعهده علماء دارالعباده یزد است که رفع اختلاف نمایند. (سنگ هفت قلم. دکتر باستانی پاریزی ص ۳۵۵)

۱۰۸۴

- وفات میرجلال الدین حسن (تاریخ آیتی یزد ص ۲۵۰)
- در این سال میرزا فخر الدوله بمقام یوزباشیگری اشتغال داشت (جم ۲۹۱)

- در این سال میرزا فخرالدین احمد در بافق و بهاباد حکومت می کرد، (جم ۲۹۵)
- وفات میرزا صادقی فرزند امیر جلال الدین حسن از سادات والاشان یزد (جم ۹۵:۳)
- وفات مولانا محمد مقیماء یزدی از علماء بزرگ یزد (جم ۳۱۴)

۱۰۸۵

- کاشی قبر صالح نامی (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۳)
- محمد فدائی اردکانی در سال ۱۰۸۵ به هند سفر کرده است. (تذکره سخنوران یزد ص ۲۳۶)
- وفات نوری تنباکو فروش درسنة خمس و ثمانین و الف در خطه یزد اتفاق افتاد. (تذکره سخنوران یزد ص ۳۱۹)

۱۰۸۷

- قنديل وقفی بمان علی بن حاجی ابراهیم (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)
- سنگ قبر ملاخیری خانم (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۵۶)
- سنگ وقف مسجد امامزاده احمد (ابرقو) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۵۴)

۱۰۸۸

- میرزا محمدامین وفات کرد (جامع مفیدی ۳ ص ۴۹۰)

□ کاشی قبر محمد تقی (ساغند) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۸۱)

□ سنگ موقوفات رضا بن حاجی علی (نیر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۷)

۱۰۹۰

□ بنای مسجد شمس (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۸)

۱۰۹۳

□ سنگ تاریخ مسجد توده (سخوید) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۰)

□ سالک یزدی از شعرای اواخر قرن یازدهم هجری قمری که او هم به ملاسالک معروف بوده (ص ۱۵۰ ریحانه الادب ج ۲)

۱۰۹۵

□ برج‌رزدست چپ ورودی مسجد [جامع ابرند آباد] (در کوچه کاشی یکپارچه‌ای که قسمت بالای آن سه گوش است و به دو رنگ آبی و سیاه پخته شده نصب است. این کاشی عبارت است از موضوع وقفیت آب‌انبار مسجد. متن آن بدین شرح است. "..... اما بعد باعث تحریر این کلمات شرعیه آنکه وقف صحیح شرعی نمود [مرحمت] شعار توفیق و تأیید آثار حاجی الحرمین الشرفین حاجی شاه منصور ولد قاسم علی ابرند آبادی از روی صحت و (ریخنه) ارادهٔ بلاکراه (ریخته) توابع دو جره و دودانگ جره میاه قنات قریهٔ ابرند آباد به رستاق دارالعباده یزد از جملهٔ مبرات معینه مشخصه اجارهٔ میاه مذکوره صرف مصنعه‌ای شود که مشارالیه ساخته است از در مسجد جامع و

محمد ابراهیم ولد خلف خود را وصی نمود که بعد از وفات او نیز بدان عمل نماید و خلاف کننده این امر به لعنت خدا و نفرین رسول گرفتار شود. وقف صحیح الشرعی « تحریراً فی دهم شهر جمادی الاول ۱۰۹۵ » (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۱ - ۵۰)

۱۰۹۷

□ سنگ قبر حاجی زین العابدین (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۳)

۱۰۹۹

□ سنگ قبر دلارام باجی (تفت) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۱۱)

۱۱۰۰

□ کتیبه در چوبی مسجد (توران پشت) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۷۹)

□ لوحه سنگی پایاب کوچه دارالشفاء (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۵۸)

□ تجلی اردکانی در اواخر سال ۱۱۰۰ هجری رهگرای عالم بقا گردید. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۴)

۱۱۰۱

□ تاریخ قنديل مزار (بندر آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۵)

۱۱۰۲

□ مدرسه شفیعیه در ضلع غربی میدان خان واقع و طبق ضبط کتیبه آن در دوره شاه سلیمان صفوی در سال ۱۱۰۲ بنا شده است.

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۸۶)

□ سنگ قبر صید صفرای میرعلی اصغر (در سید صحرا)

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۹)

۱۱۰۶

□ لوحه کاشی قبر آقا اسدبیک (یادگارهای یزد ج ۲ ص

۲۶۹ - ۲۶۸)

۱۱۰۸

□ لوحه کاشی قبر ابوالقاسم (فیروزآباد). (یادگارهای یزد ج

۱ ص ۷۲)

□ قنديل وقفی سالار ظهیر (بندر آباد). (یادگارهای یزد ج ۱

ص ۱۳۵)

۱۱۱۵

□ لوحه سنگی فرمان معافیت از تفنگچی به استدعای میرزا

محمد محسن وزیر در مسجد جامع. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۲)

□ کتیبه آب انبار فهادان (یادگارهای یزد ج ۲ ص

۶۵۹)

۱۱۱۶

□ تاریخ سنگ قبر سرور بنت شمس الدین (در سید صحرا)

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۹)

□ سنگ محراب مسجد (اردون). (یادگارهای یزد ج ۱ ص

۲۵۷)

۱۱۱۷

□ لوحه‌ای از معبد بیکی بخط پسر ذبیحی (یادگارهای یزد ج

(۲ ص ۵۸۴)

۱۱۱۸

□ عنایت سلطان در سال ۱۱۱۸ برای سرکشی املاک خود به یزد آمد. هموست که اهالی یزد بدو متوسل شده در هجوم افاعنه از او یاری خواستند. (تاریخ آیتی ص ۲۵۵)

□ میرزا عنایت سلطان تا سال یکهزار و یکصد و هیجده هجری مقیم بافق و اواخر سال مزبور متوجه پای تخت خاقان شهید دارالسلطنه اصفهان شده کفالت مهم باشیگری می کرده‌اند. (جامع جعفری ص ۲۳۹)

۱۱۲۰

□ لوحه سنگی وقف قهوه‌خانه میرزا محمد محسن وزیر (در مسجد میر چقماق) (یادگارهای یزد، ۲ ص ۱۸۷)

۱۱۲۱

□ آب انبار وقت و ساعت در سال ۱۱۲۱ هجری بنا شد. تاریخ آیتی ص ۲۴۸.

□ کتیبه آب‌انبار میدان وقت و ساعت. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۶۴)

□ لوحه سنگی موقوفات حاجی افضل بن سلطان محمود برای مسجد جامع. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۰)

۱۱۲۳

□ نوسازی مسجد سرپلک. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۶۳)

□ بنای مسجد هلاکو (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۶)

۱۱۲۸

□ سنگ قبر شیخ احمد (فیروز آباد). (یادگارهای یزد ج ۱

ص ۷۳)

یادداشتها

۱- بیاض سفر، از ایرج افشار، ص ۲۹۸

فتنه افغان

در فتنه محمود افغان دلاوریهای میرزا عنایت سلطان در یزد چشمگیر است. بنا به نقل محمدجعفر منشی در جامع جعفری محمود افغان با ترس آماده جنگ با عنایت سلطان میشود^۱ و پس از آن واقعه که به جنون او منجر شد بوسیله اشرف افغان بقتل رسید سپس اشرف افغان در یزد با میرزا عنایت سلطان وارد کارزار شد این جنگها تا چهار سال پیایی به شکست اشرف منجر گشت. در دفعه پنجم اشرف یعقوب خان و رحیم خان را مأمور و واسطه کرده بسوی اشرف فرستاد و با مکرو فریب بر او دست یافت. سپس آنها را به اصفهان برد و بوضع فجیع او را بباستگان و دودمانش (جز دو کودک مؤمن خان و محمدتقی خان) بقتل رسانید^۲. در این واقعه اقدام میرزا جعفر عریضی نیز شایان ذکر است. و صورت این وقایع محنت پرور در شهر سال پرانده و ملال یک هزار و یکصد و چهل و دودار السلطنه اصفهان از ورای پرده غیب نمایان گردید^۳.

۱۱۲۹

- ولادت محمدتقی خان در شهر سنه یکهزار و یکصد و بیست و نه هجری در قبه بافق. جامع جعفری ص ۲۹۹
- آقا محمد تقی خان (خان بزرگ) فرزند میرزا محمد باقرو فاطمه بیگم خواهر عنایت سلطان از سادات عقیلی در سال ۱۱۲۹ هجری در بافق بدنیا آمد. (تاریخ آیتی ص ۳۵۸)

۱۱۳۰

- کتیبه در مسجد (نیر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۶).
 - لوحه کاشی قبر باقر صادق (درمسجد پشت باغ).
- (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۳۱)

۱۱۳۱

- در این سال سیستانیان بر جانب کرمان طغیان کردند و مردم کرمان از میرزا عنایت سلطان کمک خواستند و او با دویست نفر از اهالی بافق و بهاباد روانه کرمان شد و این طغیان را دفع کرد. (جامع جعفری ص ۲۴۱)

۱۱۳۲

- سنگ قبر سید حسین (در شمسیه) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۹۶)
- سال در خواست اهالی یزد از عنایت سلطان برای حکومت یزد. (جامع جعفری ص ۲۵۱)
- خیانت مردی بنام کریم و فرمان قتل او توسط عنایت سلطان. (جامع مفیدی ص ۲۵۲)

- میرزا فخرالدین احمد در کرمان کشته شد (جامع جعفری ص ۲۵۰)

۱۱۳۳

- سنگ قبر کدخدا استاد منصور (ابرقو). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۵۵)

۱۱۳۵

- کوششهای محمود برای تصرف یزد (۱۱۳۵ هـ) موفقیتی بدست نیاورد. مردم شهر توطئه زرتشتیان را که می‌خواستند دروازه را بروی افغانان بگشایند کشف کردند. وطن پرستان خائن را به قتل رسانیدند . . . سپس فعالانه خود را برای دفاع آماده نمودند. (تاریخ اجتماعی ایران - مرتضی راوندی ج ۲ بخش ۱ ص ۴۶۳)

۱۱۳۶

- قندیل وقفی بیجه سمیعه (بندرآباد) (یادگارهای ج ۱ ص ۱۳۶)

۱۱۳۸

- وقفنامه مصلائی میرک بیک موسوم به بقعه اسحقیه توسط میرزا اسحق بیک

۱۱۴۰

- از خوشنویسان یزد عبدالوهاب یزدی است که در خط ثلث و نسخ و سرآمد استادان خط بوده و در کتیبه نویسی ید طولائی داشته فعلاً کتیبه‌ای که از او باقیماند کتیبه‌ایست که بر سر درب مصنعه شاهی باکاشی معرق است و بیننده را از حسن و انسجام خطش خطی وافر دست میدهد. در سنه ۱۱۴۰ وفات نموده و عمر او به ۵۸ سال رسیده بود.

(مروارید کویر ص ۵۲)

۱۱۴۲

□ عنایت سلطان در سال ۱۱۴۲ کشته شد و همه اهالی اصفهان و یزد و کرمان بلکه ایران عزادار شد (تاریخ آیتی ص ۲۶۱)

۱۱۴۲

□ لوحه سنگی وقف مسجد عبدالخالق (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۸۹)

□ در سنه ۱۱۴۲ حکومت دارالعباده یزد به عیسی خان افغان قرار گرفته توسن توجه به صوب آن ولایت برانگیخت و بعد از آنکه لوای ورود به ساحت آن بلدا افراخت طرح نزول در بیوتات نارین قلعه شهر ریخت. (جامع جعفری ص ۲۷۷)

۱۱۴۳

□ تا مدت یکسال لوای حکومت عیسی خان و در ساخت آن سامان مرفوع بود و اسباب ستم و اجحاف و تعدی و اعتسافش از هر کنار مجموع تا در شهر سنه یکمزارو یکصد و چهل و سه منجنیق آه مظلومان طایفه افغان را در حصار و دمار سخت گرفت و از صفحه عالم بی نام و نشان گردید. (جامع جعفری ص ۲۸۰)

یادداشتها

- ۱- جامع جعفری، ص ۲۶۲.
- ۲- جامع جعفری، ص ۲۷۰.
- ۳- جامع جعفری، ص ۲۷۲.

عصر نادر ۱۱۴۸ - ۱۱۶۲

در دوره کوتاه اشرف افغان «عیسی خان» حاکم یزد بود و با شکست اشرف از یزد گریخت نادر فضلعلی بیک عقدائی را به حکومت یزد برگزید. وی یکسال حکومت کرد و پس از او میرزا حسن نائینی نیز یک سال در این سمت بود و آنگاه در سال ۱۱۵۴ میرزا رضی خراسانی بفرمانداری یزد منصوب گردید بنا به نقل جامع جعفری : (اوراق مجموعه رفاه رعیت و امنیت ولایت در عهد این سه نفر قرین شیرازه بوده چه تا مدت سه سال رعیت بر حسب حکم قضابسطت نادر از ادای حقوق دیوانی معاف بوده اند و حکام مذکور قلم و قدم از مطالبه تحمیلات کشیده و کوتاه می داشته اند)^۱ پس از میرزارضی نوبت حکومت به محمدرضا بیک نامی اصفهانی اعرج رسید که (سالك مسلک بی اعتدالی بود از جمله ابوابی که به هریک از ولایات مخروسه به موجب فرموده پادشاهی رسیده بود مبلغ چهارهزار تومان به یزد بود - ای بسا خونهای ناحق که به جهت وصول این وجه ریخته شد و چه بسیار تنها که با خاک و خون آمیخته گشت او زمام

توسن تعدی را به دست شقاوت نفس سپرده در ایصال وجوه ابوابی هر گونه بیدادی که به خاطرش خطور می نمود در باره مستمندان به تقدیم میرسانید.»^۲

بعد از او نجفقلی بیک نامی ترک^۳ به حکومت یزد رسید و چون بیدادش از حد تجاوز کرد زیر دستان یزد دست انتقام از آستین بیرون آورد تا اینکه او را هلاک کردند^۴ باری بعد از او گرگین بیک گرجی به حکومت یزد آمد که با قتل نادر از یزد گریخت و لطفعلی خان خودسرانه حاکم گردید اما علیقلی خان برادرزاده شاه، علم خان ترک مغانی را «به تفویض حکومت یزد سر بلند ساخته با معادل دویست نفر از اتراک مغانی روانه آن سامان ساخت بعد از ورود به آن دیار با همراهیان خود در نارین قلعه شهر قرار گرفت»^۵ از این علم خان بلا بتنهائی نقل شده است از جمله: (یکی از عورات یزد را می خواست در حباله نکاح خود آورده باشد. چون حسب القرار شارع مقدس مرد تزویج نماینده را از قرارداد صدیقی که حق البضع زن متزوجه است گریزی نیست و ذمه هر کسی که زنی را تزویج نماید مشغول مهرا و می باشد بناء علیه علی الرسم کسان عروس اظهار صدق در نزد او کردند. آثار خشم از او ظاهر شد و به عتاب گفت که قانون ما این است که زنی را که به حباله نکاح در می آوریم و در سلک زوجیت منسلک می سازیم. صدق از او می گیریم و ذمه زن در شرع... (؟) ما مشغول صدق... است! همین ساعت بروید و بیاورید. حاضرین که رایت حمق را آسمان رسا و بازوی جهل را توانا دیدند هر یک توجیهی کرده وجه صدق زن را از خاصه خود

دادند. بالجمله شش هفت ماه عروس حکومت را در حجله مراد بیش نداشت که بواسطه سوء سلوک و فرط حماقت او اهاالی یزد براو شوریده به نیروی بازوی توانای نوابخان سعید مغفور ریشه حکومت او را از قعر زمین ولایت قلع و ماده ریاست او را به مسهل یاری آن بزرگوار از مزاج آن خطه قلع و قمع نمودند.^۵

۱۱۵۱

□ ولادت علی نقی خان فرزند محمدتقی خان (جامع جعفری ص ۴۶۶)

۱۱۵۲

□ وفات عبدالله بن محمد محسن یزدی از خوشنویسان یزد مروارید کویر ص ۵۱

۱۱۵۹

□ در سنه ۱۱۵۹ شخصی در صحن ایوان عام پادشاهی بضرب شمشیر کارانجام بانجام رسانید. (تذکره سخنوران یزد ص ۲۴)
□ در سال ۱۱۵۹ نادرشاه از راه یزد عازم خراسان شد. (تاریخ آیتی ص ۳۵۴ بنقل از منتظم ناصری)

۱۱۶۰

□ باغ دولت آباد از آثار محمد تقی خان یزدی حدود سال ۱۱۶۰ هجری قمری ساخته شده است. (مروارید کویر ص ۱۱۴)
□ ذبیحی یزدی در سال ۱۱۶۰ وفات یافت. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۳۳)

ذبیحی عالمی جلیل بود. چون میرزا حسن غنغب فرماندار یزد شد ذبیحی کارپرداز وی بود مثنوی نرگسدان را بمیل او انشاء کرد. (تاریخ آیتی ص ۲۸۹)

□ پس از محمدرضا بیک اعرج نجفقلی بیک نامی ترک [به حکومت یزد رسید]... چون بیدادش از حد تجاوز کرد زیر دستان یزد دست انتقام از آستین بیرون آورد... تا اینکه او را هلاک کردند... از غرایب امور اینکه قتل نجفقلی بیک نام ترک هم در دارالعباده بدست اعیان ولایت شب قتل نادر وقوع یافته بود... (جامع جعفری ص ۲۸۵)

۱۱۶۱

□ محمد تقی خان به همراه هفتاد مرد جنگی از تفنگ چنان بافقی به یزد آمد. (جامع جعفری ص ۳۰۲)

□ [محمد تقی خان] در سنه ۱۱۶۱ بر علم خان که حاکم یزد و مردی سفیه بود خروج نموده و او را از یزد بیرون کرد و خود از طرف شاهرخ میرزای نادری بحکومت آن شهر منصوب شد و تا سال اول سلطنت فتحعلیشاه بدان برقرار بود و در این مدت که زیاده بر پنجاه سال میشد هر کس پادشاه وقت بود وی از طرف او حکومت داشت و بالیقت و کاردانی خود سلطان را باجرا مراسم عدالت و مردم را از خود راضی نگاه میداشت و در احداث قنوت و تأسیس صدقات جاریه همتی بسزا می نمود و چند کس با او بمنازعه برخاسته و همه مغلوب شدند.... ۲۴ نفر پسر و چندین دختر برجا نهاد که از آن جمله حاجی عبدالرحیم خان بود و او فرزند دویم خان بزرگ و مانند پدر از معاریف و رجال بود. (مکارم الاثار تألیف میرزا محمد علی معلم حبیب آبادی جلد سوم ص ۱۰۲۲ - ۱۰۲۳)

۱۱۶۲

- ابراهیم خان در این سال تا حوالی اردکان پیش آمد. (ص ۸۰ جامع جعفری)

۱۱۶۳

- کتیبه محراب مسجد جامع (مروست). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۱۲)

یادداشتها

- ۱- جامع جعفری، ص ۲۸۳.
- ۲- جامع جعفری، ص ۲۸۴.
- ۳- مرحوم آیتی راجع به این محمدرضابیک اعرج نوشته: «آتشی در یزد افروخت که نمرود از شراره‌اش آتش بجان بود، زنان بی‌تقصیر و اطفال صغیر را بگرو میبرد و زر می‌جست».
- ۴- جامع جعفری، ص ۲۸۸ - ۲۸۷.
- ۵- جامع جعفری، ص ۲۸۹.

زندیه ۱۱۶۳ - ۱۲۰۹

از اواخر دوره افشاریه تا حدود نیم قرن که تمام دوره زندیه را تا دوره فتحعلیشاه قاجار در بر میگیرد حکومت یزد با «محمد تقی خان» بوده است.^۱ گذشت از اهمیتی که این دوران نسبتاً طولانی حکومت وی دارد این دوره بدلیل برخوردهائی که داشته مخصوصاً برخوردی که در اواخر دوره زند بین آقامحمدخان قاجار و لطفعلیخان زند پیش آمده و یزد نیز در معبر و معرض آن بوده است حائز اهمیت است. از اینها گذشته، آثار تاریخی، بناها و موقوفاتی از محمد تقی خان باقیمانده و هر یک از آنها از دیدنیهای یزد یا خیراتی است که مایه خیر و برکت عمومی است مانند باغ دولت آباد، میدان خان، بازار قیصریه و موقوفات عام و نیز از وی اولاد کثیری باقیمانده که این خود موجب تشکیل خانواده ای گسترده گردید و همه آنان خود بتدریج با تشکیل خانواده سلسله وسیعی را بوجود آوردند که بیشتر آنان همچنان در یزد سکونت دارند و برخی نیز در سایر نقاط و شهرهای ایرانند. اینهمه پژوهش و تحقیق پیرامون زندگانی او را بر می انگیزد.

بطوریکه میدانیم کتاب جامع جعفری بدلیل آنکه موضوع خود را شرح زندگانی این خوانین قرار داده است بنام «کتاب خوانین» نیز خوانده میشود و به جهت اطلاعات تازه‌ای که در آن آمده است از اهمیت شایانی برخوردار است. چون در اینجا بنابر اشاره‌هایی کوتاه در سرآغاز تاریخی هر فصل است در مورد زندگانی او نیز اشاره‌ای میشود و سپس چند نکته را نیز متذکر میشویم. بنا بنوشته جامع جعفری از نخستین مسائل حکومت محمدتقی‌خان، حاجی‌تقی جندقی است که در آن زمان کلانتر آن سامان بود و محمدتقی‌خان پس از اینکه یکنفر را برای احضار او می‌فرستد نمی‌پذیرد ازینرو بار دیگر می‌فرستد و باز قبول نمی‌کند «پس سی نفر را می‌فرستند تا او را حاضر کنند چون در خانه حاضر نبوده سراغش را در حمام کردند، چون مأمور به آوردن او در هر حالت بودند به حمام ریخته او را رنگ بسته بیرون کشیدند و تا موقف حضور عالی همه جا او را دوانیدند و بعد از اینکه به شرف حضور مبارک دریافت حکم قضا بسطت نفاذ یافت تا او را به فلک برکشیدند و تا تاب و توان داشت ضرب بسیار به تقدیم رسانیدند پس او را بفرمود در دریاچه سر افکندند و ریشه تکبر او را از ساحت وجود کردند»^۲.

مسئله بعدی محاصره علم‌خان است در قلعه بوسیله پهلوان کاشف تا اینکه علم‌خان فرار میکند و با وجود تعقیب او را دستگیر نمی‌کنند. اهالی یزد عریضه‌ای به عادلشاه نوشته و از بدرفتاری وی او را خبر میدهند اما چون عادلشاه بقتل رسیده بود و شاهرخ بجای او بوده عریضه را بوی میدهند و او فرمان حکومت

یزد را به محمدتقی خان صادر میکند. محمدتقی خان پس از حکومت کسانی را برای مناصب یزد تعیین میکند که از نظر تاریخی اجتماعی شایان توجه است و در جامع جعفری آمده است.^۳ درگیری بعدی وی با میررفیع خان عرب عامری و بعدها برخورد وی با لطفعلیخان زند شایان توجه است. طرب راجع به دوران و شیوه حکومت وی مینویسد: در مدت پنجاه سال حکومت او احدی از رعیت را غبار ستمی بر صفحه احوال ننشسته و خاطرش به ناوک احجاف و ظلمی نخسته بلکه همگی در مهاده امان و از صمیم دل و جان دوام دولتش را از خدا خواهان بوده، اگر مقروض را قامت احوال زیر بار قرض خم بود، به برداشتن بارگران از دوش دل ناتوانش اهتمام می فرمود. اگر عزبی از سختی عزوبت شکایت آغاز میکرد برگ تزویجش را ساز میکرد اگر صاحب فراشی از آتش رنجوری می گداخت طبیبان را به معالجتش روانه می ساخت بالجمله بینوایان را نوا، رنجوران را شفا، بیکسان را کس غریبان را مونس فقیران را در هم مجروحان را مرهم بیماران را طبیب محرومان را نصیب ناکامان را بخشانیده کام گمنامان را رساننده به نام بودی و در ابطال انکار منکرین خویش و دعوی جاحدین معاندت اندیش بدستاری این خجسته صفات ید بیضامی نمودی^۴.

نکته ای که شایان دقت و تأمل است اینست که متأسفانه بدلیل اغراقی که در نوشته طرب دیده میشود نمیتوان به همه مطالب این کتاب ارزشمند اعتماد کرد و باید در گزینش و قبول آن مطالب احتیاط کرد. برای اینکه به نمونه ای از اغراق او توجه کنیم

باید باین جملات او توجه کرد: «عهدی که تشریف فرمای ساحت خطه یزد گردیدند.... آبادی از بناهای آن دیار مانند صبوری از خاطر عاشقان بقرار هزارهزار فرسنگ دوری نموده و ساحت آن خطه سعادت انتساب با دل‌های نژند دل‌باختگان بیتاب مسلک مشاب‌هت پیموده»^۵ و باز: «نه زاهدان را مسجدی که در آن کاشانه و به تقدیم فرایض پنجگانه اقدام نمایند و نه عابدان را معبدی که در آن مسلک عبادت یزدان را به قدم خضوع و خشوع پیمانند. نه راهبان خدا را دیری و نه راغبان دنیا را محل تفرج و سیری نه مریضان را به غیر از شفاخانه رحمت کبریائی دارالشفائی نه طبیبان را بجز ساحت سکنه بیماران حکمت‌سرائی نه حسینیه‌ای که در آن اقامت مراسم تغریت جگر گوشه بتول را ذاکران و مرثیه‌خوانان به تقدیم رسانند و نه حظیره‌ای که غریبان بلد بساط آسایش در ساحت حجرات آن گسترانند نه خانی که قابل حط رحال کاروانان آید، نه مکانی که به حسب نزهت طبایع طوایف مردم بجانب آن گراید. نه مدرسه‌ای که در آن زمره محصلان به دست قیل و قال به دامن مباحثه و جدال آویزند، نه مصنعه‌ای... تطویل چیست؟ شاهد ولایت بکلی از حلل آبادانی و شهریت که مستلزم تمدن اصناف و کسبه و تاجر و پيله‌ور و اهل فلاح و ... باشد عاطل بود»^۷.....

آیا طرب با این ادعا قلم بطلان بر زحمات پیشینیانی نمی‌کشد که آنهمه زحمات در راه تأسیس مساجد، مدارس و ابنیه سودمند کشیده‌اند؟ تنها کافی است قرن هشتم را در نظر داشت که یکصد مدرسه و دویست گنبدخانه و خانقاه و دوازده

مسجد در یزد بنا شده است و اکثر این بناها در معرض دید طرب بود.

باری، بطوریکه گفته شد زندگانی محمد تقی خان پژوهشی خاص را می‌طلبید و در اینجا مجالی برای اشاره بیشتر نیست و برای این مطالعه باید همه نظریاتی که درباره اوست و آثار و موقوفات او را منظور داشت و از جمله مدارکی که برای این مطالعه مفید تواند بود، مقدمه محضر الشهود نظریات رشید شهرمدان، گلستانه ندیم کریمخان، محمد علی جراحی ندای یزد شماره ۸۴، معزالدینی ندای یزد، رجال ایران ج اول ص ۲۲۹ و تاریخ اجتماعی ایران، مرتضی راوندی را باید نام برد.

۱۱۶۶

□ میر رفیع خان عرب عامری باغ‌وای آقا محمد محسن وکیل برای تسخیر یزد با جمعی از اعراب حرکت کرد. (جامع جعفری ص ۳۸۸)

۱۱۶۷

□ سنگ محراب مسجد جامع (علی آباد پیشکوه). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۷۱)

□ سنگ قبر (کافی آباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۹)

□ در شهر سال یک هزار و سیصد و شصت و هشت هجری [محمد مؤمن خان] در دارالعباده یزد به فوز لقای حق فایز و چهار تکبیر بر حیات دنیا که متاع غروری بیش نیست زده، به فردوس عدن... تحویل فرمودند. کالبد شریف ایشان در مقبره جوی هرمر در جوار مرقد شریف

قطب الاولیا آخوند ملا محمد جعفر کرباسی رحمه الله علیه مدفون ساختند.
(جامع جعفری ص ۲۹۳)

۱۱۷۶

□ سنگ قبر محمد علی بن میرزا سید محمد (رباط پشت بادام)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۹۰)

۱۱۷۷

□ بنای مسجد جامع محمد آباد چاهوک (یادگارهای یزد ج
۲ ص ۷۸)

۱۱۷۹

□ دو لوحه چوبی شرح موقوفات مسجد جامع یزد.
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۳۵-۱۳۶)

□ وقف پیرمزید بن خداداد بن اردشیر. . . یکدرب واقع در
خلف خانعلی چهار قطعه زمین در نعیم آباد و یکدرب باغ واقع در تفت
جهت گهنبار. م.

۱۱۸۲

□ زیلوی وقف بر مسجد باغ گندم. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۲۳۹-۹۰۱)

۱۱۸۴

□ سنگ تاریخ آب انبارهای حاجی کریم (دهاباد)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۰۰)

۱۱۸۵

□ قاب آینه وقفی نظرعلی شریف یزدی بر مسجد فرط.

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۱۵)

□ زیلوی وقف بر مسجد سرکوچه شاه‌علی. (یادگارهای یزد

ج ۲ ص ۲۷۰)

۱۱۸۶

□ لوحه سنگی تاریخ بنای قیصریه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص

۷۶۲-۷۶۴)

□ لوحه سنگی تاریخ بنای مدرسه خان. (یادگارهای یزد ج

۲ ص ۳۷۵)

۱۱۸۷

□ سنگ وقف حسینیہ غیاث‌آباد (تفت). (یادگارهای یزد ج ۱

ص ۴۲۲)

۱۱۸۸

□ آخوند ملاسمعیل بن عبدالملک (یا حاجی ملک) عقدائی

متولد ۱۱۸۸ از علمای یزد و از فقه‌های قرن سیزدهم هجری است. مقبره او

جوار مسجد اوست. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۷)

□ به نقل از آغا بزرگ طهرانی طبقات اعلام الشیعه الجزء الثانی

نجف ۱۳۷۴ ص ۴۲ نیز آتشکده یزدان ص ۳۹۰-۳۹۱

□ تاریخ وقفنامه مدرسه خان. (یادگارهای یزد ج ۲ ص

۳۸۶)

□ وقفنامه محمدتقی خان برای مدرسه کوچک خان جهت

حق التدریس مدرس - حقوق طلاب مدرسه - حقوق خادم - تعمیرات

لازمه مدرسه، هزینه سوخت و روشنائی، طبخ در روز عید غدیر و عاشورا

نوشته شد. م.

۱۱۹۰

- سنگ موقوفات عبدالله بن ذوالفقار بافقی (بافقی)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۶)
- سنگ وقفنامه آب و ملک حاجی محمدبیک دهبادی
(دهاباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۹۶)
- سنگ موقوفات عبدالله بن ذوالفقار بافقی (بافقی)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۶)

۱۱۹۲

- بنای مسجد جامع (بهاباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص
۱۹۶)

۱۱۹۳

- زیلوی وقف بر مسجد باغ گندم. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۹۰۱)
- محمد کریم خان درگذشت. (جامع جعفری ص ۱۹)

۱۱۹۶

- بر بالای سر مدخل آب انبار مشهور به آب انبار زردشتیها
در کشنویه، یک قطعه سنگ باندازه ۳۰×۲۰ سانتی متر نصب است
و کتیبه‌ای در سال ۱۱۹۶ بر آن نقر کرده‌اند در هفت سطر و به خطی بسیار
ناخوش بدین کلمات:
- «بنام ایزد یکتا بهرام مهر فرامرز شاور بهرام مهر شهریار بهرام
مهر بهرام شاور بهرام خدایشان برحمت بیامرزاد ۱۱۹۶. علی‌الظاهر
سنگ گویای تاریخ ایجاد آب انبار است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۸)

۱۱۹۷

□ تاریخ وقفنامه کتابی مربوط به خاندان وزیری. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۰)

□ زیلوی وقف بر مسجد فهرج. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۸۶۹)

۱۱۹۹

□ علیمراد خان درگذشت (جامع جعفری ص ۲۶)

۱۲۰۱

□ عبدالرحیم خان در سال ۱۲۰۱ مرحوم شد. (تاریخ طاهری ص ۶۱)

۱۲۰۵

□ [تاریخ وقف] آب انبار حاجی حسین عطار

این آب انبار بر لب جاده قدیم تهران نزدیک بجاده کنونی و روبروی کاروانسرای قرار دارد که اکنون متروک است. آب انبار دارای پنجاه و پنج پله است و سنگی بر مدخل آن نصب شده و بر آن این عبارت منقور است: هوالواقف السرائر. وقف صحیح نمود حاجی حسین عطار این مصنعه با شش جره و چهار دانگ جره میاه قنوة گرد فرامرز جهت آب و خرج ممر آب مصنعه مزبوره و تولیت آنرا مفوض نمود به عالی جناب ملا احمد و بعد به اولاد او و بطناً بعد بطن. التماس دعا می باشد. فی شهر شعبان المعظم ۱۲۰۵ (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۴۵-)

(۴۴)

۱۲۰۹

□ لوحه سنگی موقوفات حیدر برخوردار. (یادگارهای یزد ج

۲ ص ۷۵۳)

یادداشتها

۱- این دوران مقارن بوده است با حکومت عادلشاه، ابراهیم خان، شاهرخ شاه، آزادخان، محمدکریم خان، محمدزکی خان، علی مرادخان، ابوالفتح خان، محمدصادق خان، جعفرخان، لطفعلیخان، میرمحمدخان، آزادخان، محمدحسنخان، آقامحمدخان و فتحعلیشاه.

۲- جامع جعفری، ص ۳۰۴.

۳- همان کتاب، ص ۳۰۹.

۴- همان کتاب، ص ۳۳۱.

۵- همان کتاب، ص ۳۳۲.

۶- همان کتاب، ص ۳۳۶.

۷- همان کتاب، ص ۳۳۷.

قاجاریه ۱۲۱۰-۱۳۴۵

در چند سال اول حکومت قاجار که مصادف با حکومت آغامحمدخان و فتحعلیشاه است حکومت یزد با محمدتقی‌خان بود. با درگذشت وی (۱۲۱۳ هـ.) چند تن از فرزندان وی به حکومت یزد رسیدند. حاج علینقی‌خان در سال ۱۲۱۴ از طرف فتحعلیشاه به این سمت منصوب شد. او در دوران فرمانداری خویش قنات همت‌آباد را جاری کرد و آن قریه را حصارکشی کرد و در نظر داشت شهری جدید بسازد اما عمرش کفاف نداد و در سال ۱۲۱۹ درگذشت. پس از او حاجی عبدالرحیم‌خان مصدر این سمت گردید وی نیز دست بساختن‌ها و آثاری زد و قناتی را نیز احداث نمود. احداث قنات وی از سایر خوانین بیشتر است و تعداد آنرا مرحوم آیتی ده قنات و دو چشمه ذکر کرده است. پیش از حاجی عبدالرحیم‌خان نیز چندی زین العابدین در یزد حکومت داشت و دست به بناهایی زد. این نکته نیز شایان ذکر است که اقداماتی را که این حاکمان در احداث قنات یا تعمیر آن داشته‌اند از خدمات شایسته و انسانی است که

در واقع موجب رونق و عمران یزد بوده و بدلیل اهمیت آب در این منطقه باعث حیاتی دیگر در این شهر میشده است. باری، عبدالرحیم خان در سال ۱۲۳۷ درگذشت و پس از او شاهزاده محمدولی میرزا به حکومت یزد رسید.

در دوران حکومت او مدرسه شاهزاده، مدرسه‌ای در بافق رباطهای گرد مهریز، دهشیر و مساجدی ساخته شد و واقعه قابل ذکر نزاعی است که با عبدالرضا خان پیش آمد و سرانجام به کشته شدن او با وضعی ناگوار منجر گردید و چون بنای این گفتار اشاره‌ای به حوادث است از شرح و بسط آن خودداری میشود.^۱

از حوادث دیگر این دوره غائله محمد عبدالله است که موجب آشوبهایی شد و سرانجام نیز منجر به قتل وی گردید. در دوران ناصرالدین شاه بیست و چهار نفر به فرمانداری یزد آمدند و حکومت محمد خان والی از اهمیت شایانی برخوردار است، شرح دوران حکومت وی در کتاب تاریخ یزد آیتی آمده و وی بخوبی از او یاد میکند از آثار ارزنده این فرماندار بازار معروف خان است که سالها از مراکز اصلی خرید و فروش بوده و همچنان رونق خود را داراست. دیگر عمارت پست و تلگراف اما معروفتر از همه که در واقع از ارکان اصلی بناهای دیدنی و تاریخی یزد است باغ خان است در دوازده کیلومتری یزد و شرح و بسط آن در کتاب نفیس یادگارهای یزد آمده است و برای آگاهی از آن باید بدانجا رجوع کرد.

۱۲۱۰

- سنگ موقوفات عبدالله بن ذوالفقار بافقی (بافق)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۶)

۱۲۱۱

- محمد حسن خان به یزد بازگشت (جامع جعفری ص
۴۸۴)

۱۲۱۲

- در رمضان این سال محمدتقی خان اراضی دولت آباد را
وقف کرد.م.

۱۲۱۳

- در عشر ثالث شهر رمضان المبارک از شهر سال یکم هزار و
دویست و سیزده ذات مبارک [محمدتقی خان] را عارضه حبس البولی
طاری شد. . . لاجرم در ۶ شهر شوال المکرم سنه مزبوره رخت مسافرت
به عالم اقدس بریست. (حاج جعفری ص ۴۶۲)

- پدر محمد حسن خان درگذشت (جامع جعفری ص ۴۸۴
و ۴۸۵)

۱۲۱۴

- علی نقی خان حاکم یزد شد (جامع جعفری ص ۴۸۶)
□ سنگ موقوفات حسن عقدائی (عقدا) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۴۵۵)

- سنگ تاریخ آب انبار حاجی یادگار (فیروزآباد)

(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۷۴)

□ حاجی علی‌نقی فرزند محمدتقی‌خان در سال ۱۲۱۴ رقم حکومت یزد بنامش و با عنوان نواب علینقی‌خان از دربار فتحعلیشاه فرستاده شد. دیوانخانه و اندرونی و . . . ساخت. (تاریخ آیتی ص ۳۷۶)

۱۲۱۵

□ پهلوان عبدالقیوم یزدی مرحوم شد. (کتاب تاریخ ورزش باستانی یزد ص ۳۶)

۱۲۱۷

□ حسینی یزدی از شعرائی است که شهید شده. در زمان زند میزیسته صاحب دیوان است. شهادت وی در سال ۱۲۱۷ (آئینه دانشوران ج ۱ ص ۱۱۴).

□ بنای رباط زیر آب (راه خراسان) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۷۸)

۱۲۱۸

□ تعمیر مدرسه محسنیه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۴۶)
□ سنگ موقوفات حسین بن صفی اردکانی در مسجد زیر ده (اردکان) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۵۹)

۱۲۱۹

□ هفتم شهر ذیحجه الحرام از شهر سال ۱۲۱۹ علینقی‌خان بمرض استسقا [درگذشت] (جامع جعفری ص ۴۹۹)
□ آبادی رحیم‌آباد در شمال غربی یزد واقع و حاجی عبدالرحیم خال پسر محمدتقی‌خان که در سال ۱۲۱۹ پس از مرگ برادر

(حاجی علینقی خان) بحکومت یزد رسید بانی آن است و نصف آنجا وقف عام است. رحیم آباد تا پنجاه سال قبل موضع باغهای اعیان و تجار و محل تفرج آنان بوده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۲)

۱۲۲۰

□ سنگ قبر حسین نامی (رکناباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۰۴)

□ سنگ موقوفات محمدعلی نیری (نیر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۶)

□ مسجد بزرگ پشت باغ در محله پشت باغ (کوچه خلف باغ) بنا بر ضبط عبدالوهاب طراز در سال ۱۲۲۰ ساخته شد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۳۱)

□ تاریخ زیلوی مسجد کوشکنو (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۴)

۱۲۲۲

□ کتیبه آب انبار جوی هرهر (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۵۵)

□ ایجاد قسمتی از مسجد ملاسمعیل (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۷)

□ وقف زمین و باغ در محمدآباد به مقدار ده قفیز توسط زینت برای افطاری در سه شب نوزده تا بیست و یکم رمضان و تعزیه‌داری در دهه اول محرم

۱۲۲۳

□ زیلوی وقف بر مسجد پشت باغ (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۳۱)

□ پارچه نخل میرچقماق (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۳۱)

- تاریخ وقفنامه خانهای در خلف خانعلی توسط زربانو بنت
مرزبان بن جاماسب برگه‌نبار. (م)

۱۲۲۴

- سنگ معافیت رسومات دیوانی (بافقی) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۲۰۰)

۱۲۲۵

- وقفنامه عرصه پمپ بنزین روحانیون - زمین و باغ مشجر
برای هرشب جمعه تعزیه‌داری. (م)

۱۲۲۶

- سنگ موقوفه آب‌انبار حسینی (فهرج) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۲۱۴)

- طاس وقفی میرمحمد بن آقامیرعباس بافقی (بافقی)
(یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۰)

- سنگ موقوفات ابوتراب بافقی (فهرج) (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۲۱۴)

- تاریخ عمارت رحیم‌آباد - قضائی ماده تاریخ آنرا چنین
سروده است:

چون قلم برگرفت رضوان گفت رشک فردوس من رحیم‌آباد
(جامع جعفری ص ۵۱۶)

۱۲۲۹

- محمدحسن خان درگذشت (جامع جعفری ص ۵۴۴)

۱۲۳۰

- تا سال ۱۲۳۰ میرزا موسی حکومت یزد داشت. (تاریخ طاهری ص ۶۲)
- آخوند ملاسمعیل بن عبدالملک عقدائی در سال ۱۲۳۰ هجری وفات کرد.^۲ (نسب‌نامه دودمان آیت‌اللهی یزدی ص ۶)
- سوادبرداری وقف‌نامه حظیره ملا (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۲۴)

۱۲۳۱

- محمدزمان خان از طرف پدر نایب یزد شد (جامع جعفری ص ۵۵۰)

۱۲۳۲

- وفات محمدجعفرخان در سال ۱۲۳۲ (جامع جعفری ص ۷۶۳)
- سنگ موقوفات ملا محمدبن تقی (بافق) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۱۰)

۱۲۳۴

- در شهر سال ۱۲۳۴ نگین حکمرانی یزد در کف اهریمنان بیگانه افتاد. (جامع جعفری ص ۵۰۵)
- محمدزمان خان ولد حاجی محمدحسین خان حاکم یزد شد (جامع جعفری ص ۵۰۵)
- صفائی نامش میرزامحمدعلی، و دیوانی در اشعار دارد و در این سال وفات نموده چنانکه در الذریعه ۶۱۳:۹ ش ۴۳۷۴ آمده.^۳ (مکارم‌الاثار ج ۳ ص ۹۸۴)

- تأسیس مسجد ده شیر (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۲)
- ابوالهادی خان در عهد حکومت محمدزمان خان وارد یزد شد. (ص ۷۸۶ جامع جعفری)

۱۲۳۵

- علی اکبرخان در شب چهاردهم ماه رمضان این سال فوت نمود. (ص ۷۶۵ جامع جعفری)
- ابوالهادی خان در ماه شوال این سال فوت نمود. (ص ۷۸۶ جامع جعفری)
- تاریخ وقفنامه دوازده باب مغازه در خیابان سلمان فارسی برای روشنائی مسجد، آب حوضخانه، تعمیر مسجد، حق امام جماعت و خادم توسط آقا زین العابدین. (م)

۱۲۳۶

- وفات امهانی، شاعره یزدی.
- وی دختر حاجی عبدالرحیم خان بن خان بزرگ محمدتقی خان بن میرزاحمدباقر یزدی است. در تاریخ یزد: ۲۷۵ او را عنوان نموده و درباره وی نوشته که: زنی فاضله و کامله و طبعش سخنان بکرحامله بوده و سالها بدون شوهر بسر برد و آخر به سیدی محترم شوهر کرد و بدون فرزند رو بسرای آخرت آورده هم از اوست.
- خال بکنج لب یکی طره مشکفام در وای بحال مرغ دل دانه یکی و دام دو
- پس نوشته که گویند در حال نزعش کنیزی انگشترئی قیمتی را از دستش بیرون میکرده وی چشم گشوده و این بیت را خواند یا سرود.
- کم فرصت اند مردم دنیا بهوش باش پر میکنند بسل در خون طپیده را
- (مکارم الآثار ج ۳ ص ۱۰۲۲-۱۰۲۳)

□ در روز شنبه نهم شهر شعبان المعظم از شهر سنه ۱۲۳۶ فتحعلیشاه محمدولی میرزا را بعد از تفویض فرمان و خلعت صاحب اختیاری دارالعباده یزد رخصت توجه بآن دیار ارزانی فرمودند. (جامع جعفری ص ۵۷۷)

□ در سال ۱۲۳۶ ق محمد ولی میرزا پسر فتحعلیشاه حکومت یزد را یافت و در این وقت ۳۲ سال را داشت. (حماسه کویر ص ۵۱)

□ تعمیر حصار یزد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۷۴)
 □ تعمیر شازده فاضل. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۴۲)
 □ سنگ موقوفات محمدتقی بن عبدالحی (بهاباد)
 (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۹۷-۱۹۸)

۱۲۳۷

□ سنگ تاریخ مسجد توده (رکناباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۰۳)
 □ سنگ تاریخ سقاخانه سباط رفیع (بافق) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۸)

□ در سال ۱۲۳۷ در بافق موجودی با دو سر و چهار دست و دو پا پیدا شد و قضائی در ماده تاریخش گفت «زهی اعجوبه خلقت»
 (تاریخ آیتی ص ۳۷۹ الی ۳۸۷)

□ سنگ قبر حاجی سیداحمد آقابن میرزاصادق. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۵)

□ در شهر سنه ۱۲۳۷ [عبدالرحیم خان] بواسطه عروض

عارضه وبا به عموم اهل ولا با آن مرض مهلک بدورد سرای ناپایدار فرموده
بدار بقا شتافتند و نیز فرزندش محمدعلی خان و محمدجوادخان. (جامع
جعفری ص ۵۲۰)

□ در یادگارهای یزد ۱۳۳۵:۲ سال فوت عبدالرحیم خان
۱۲۱۹ ذکر شده که اشتباه است. این، سال فوت علی نقی خان است.

۱۲۳۸

□ زیلوی وقف بر مسجد مال امیر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۲۸۴)

۱۲۴۰

□ تاریخ بنای مدرسه جدید شاهزاده
محمدولی میرزا پورشه بود بانی این همایون بنا
(جامع جعفری ص ۶۲۰)
□ وفات عبدالعلی یزدی از خوش خطان و استادان بزرگ که
بعضی خط او را از خط احمد نیریزی برتر دانسته اند این استاد در فضل و
دانش و دینداری یگانه عصر و مورد محبت همگان بوده است.
(مروارید کویر ص ۵۳)

□ «در سنه ۱۲۴۰... محمدولی میرزا... بناهای قدیمه
مسجد جامع را به تازگی تعمیر فرموده... اما موقوفات بر مسجد نیفزوده
و موقوفات قدیمه مسجد هم بکلی از میان رفته. فی الجمله باقیمانده را
عالیحضرت ملاعلیرضا بعنوان تولیت ضبط و ربط می نماید. همچنانکه در
ازمنه سابقه آباء و اجداد آن جناب راتق و فاتق امور تولیت مسجد جامع
می بوده اند.» (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۲)

□ [شبستان شاهزاده] بعرض بیست و طول سی و هفت ذرع
شاه در طرف غربی صحن شمالی (مسجد جامع) توسط شاهزاده
محمودلی میرزا در سال ۱۲۴۰ قمری ساخته شد. دارای چهل و هشت
ستون است. باید دانست که این شبستان زمستانی است. (یادگارهای یزد
ج ۲ ص ۱۴۶)

□ مدرسه شاهزاده در چهار سوق قدیم در بازار نزدیک
مسجد جامع که از بناهای شاهزاده محمودلی میرزا است و فعلاً نوانخانه
شهرست در سال ۱۲۴۰ قمری بانجام رسیده. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۵۷۲)

۱۲۴۱

□ سنگ مسجد محله گرمسیر (تفت) (یادگارهای یزد ج ۱
ص ۴۲۲)

□ تاریخ درچوبی میان دو صحن مسجد ملا اسمعیل
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۶)

□ وقفنامه مدرسه شاهزاده. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۸۰)

۱۲۴۲

□ زیلوی وقف بر مسجد بیاق خان. (یادگارهای یزد ج ۲
ص ۲۲۵-۲۲۶)

۱۲۴۳

□ تاریخ سنگ موقوفات محمدعلی نیری (نیر) (یادگارهای
یزد ج ۱ ص ۲۴۶)

□ ظل السلطان در سال ۱۲۴۳ هجری حکمران یزد گردید و
پس از مرگ فتحعلیشاه قبل از آنکه ولیعهد رسمی محمدشاه از تبریز به

پایتخت برسد بیاری برادران خود در تهران بر تخت سلطنت جلوس کرد و خود را عادلشاه خواند. اما پس از ۹۰ روز مغلوب شد و بروسیه رفت. (صدرالتواریخ محمد حسن اعتماد السلطنه بکوشش محمد مشیری ص ۱۳۲)

□ فتح‌لعیشاه در سال ۱۲۴۳ ه. ق. حکومت [یزد و کرمان] را به شجاع‌السلطنه داده او را با قشون ابواب جمعی خود برای انتظامات آنحدود گسیل داشت. شجاع‌السلطنه ابتدا به یزد رفت و سپس بکرمان عزیمت نمود در این سفر است که قاآنی به‌مراه وی به یزد و کرمان رفته است. (رجال ایران - ج اول ص ۳۰۹ - مهدی بامداد)

۱۲۴۴

□ تولد میرزا محمد علی طبیب فرزند میرزا عبدالوهاب متخلص به حکیم^۶ (دیوان غزلیات حاج میرزا محمد علی طبیب متخلص به حکیم ص ۳۴)

□ سنگ موقوفات رفیع بن ملاحسن (عبدالله) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۴)

□ قضائی شاعر بزرگ یزدی در این سال درگذشت^۸ (حدیقه الشعرا ج ۲ ص ۱۴۲۹)

۱۲۴۵

□ کتیبه چوبی قلمی مسجد (تزر جان) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۳۷)

□ تاریخ اجرای قنات محمد آباد رحیمی توسط ملاباشی که منبع آن سرچشمه بغداد آباد است (جامع جعفری ص ۷۹۲)

□ پهلوان ابراهیم معروف به یزدی بزرگ فرزند غلامرضا یزدی متولد یزد ۱۲۴۵ ه. ق. و متوفی در اول فروردین ۱۳۲۰ ه. ق. در

سن ۱۲ سالگی شروع به ورزش کرد در سال ۱۲۶۶ هـ. ق. شب عید نوروز به تهران وارد شد پس از چند کشتی که با پهلوانان پایتخت گرفت بازویند پهلوانی را بدست آورد. آخرین کشتی او با پهلوان اکبر خراسانی بود. در مدت ۲۹ سالگی که بازویند پهلوانی بدست کرد بدست هیچکس در کشتی مغلوب نشد؛ (لغت نامه علامه دهخدا)

□ لوحه سنگی سقاخانه بازار ملاسمعیل (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۵۶)

□ طومار تقسیم ترکه میرزا سیدمحمد وزیر (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۰)

□ ملاباشی در این سال علاوه بر به پایان رساندن قنات منجمدآباد طاحونه‌ای در خیرآباد اهرستان بنا نمود. (ص ۷۹۴ جامع جعفری)

۱۲۴۶

□ سنگ محراب مسجد حاجی رجب (اشکدز) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۳۹)

□ وقفنامه قنات آب شورک توسط صدرالممالک دختر نواب میرزامحمد رضا (کتابخانه وزیری). م.

□ سنگ محراب مسجد دامک (علی آباد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۷۱)

□ لوحه سنگی ورود عباس میرزا به یزد و صاحب اختیاری سیف‌الدوله میرزا و معافیت از وجوه دیوانی صنف خبازی (در مسجد ملاسمعیل) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۸)

□ در سال ۱۲۴۶ هـ شجاع السلطنه و ها کومیرزا نه تنها کار کرمان را یکسره کردند بلکه به یزد لشکر کشیدند تا عبدالرضا خان یزدی پسر تقی خان را سرکوبی کنند. ظاهراً این حرکات بدون اجازه مرکز بوده اگر هم فتحعلیشاه بی خبر نبود لااقل نایب السلطنه از این کار ناراضی بوده است. بدین سبب چون شجاع السلطنه بی استیذان امنای دربار با سواران سیستان و کرمان و خراسان در اواخر دیحجه به یزد رو نهاده بود نایب السلطنه عباس میرزا به امر دولت مأمور یزد شد و با قائم مقام از تبریز به تهران آمدند و از اینجا به یزد رفتند. (کوچه هفت پیچ ص ۲۱۴-۲۱۵)

□ سنه هزار و دویست و چهل و شش هجری که نایب السلطنه به امر دولت به جهت دفع طغیان عبدالرضا خان حاکم یزد پسر تقی خان بافقی مأمور شدند با قائم مقام از تبریز به طهران آمده و از اینجا به یزد رفتند به ورود خاک یزد عبدالرضا خان مطیع و منقاد شد. سنه ۱۳۴۷ نواب نائب السلطنه عباس میرزا پس از نظم و مراجعت از یزد و کرمان به طهران آمده مأمور خراسان شدند. (صدرالتواریخ- محمد حسن اعتماد السلطنه- ص ۱۲۳)

۱۲۴۷

□ آية الله العظمی آسید محمد کاظم یزدی صاحب عروه در سال ۱۲۴۷ و یا ۱۲۵۶ هجری در یکی از قراء یزد متولد شد^{۱۱}. (گنجینه دانشمندان جلد هفتم ص ۴۳۷)

□ لوحه سنگی فرمان معافیت بناها در عهد سیف الدوله میرزا. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۴)

□ لوحه سنگی ورود عباس میرزا و صاحب اختیاری

سیف‌الدوله میرزا و فرمان معافیت (در مسجد ملاسمعیل) (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۰)

۱۲۴۸

□ در سال ۱۲۴۸ هـ قهرمان میرزا پسر نایب‌السلطنه که حکمران یزد بود عزم تسخیر کرمان نمود ولی از آباقاخان پسر دیگر شجاع‌السلطنه شکست خورد و به یزد مراجعت نمود. (کوچه هفت پیچ ص ۲۱۵)

□ لوحه سنگی فرمان معافیت از سیف‌الدوله میرزا بر دیوار مسجد ملاسمعیل. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۱)

۱۲۴۹

□ دوشنبه بیست و هشتم محرم ۱۲۴۹ ق هنگام سپیده فرزندان و اهل شاهزاده محمدولی میرزا که نزدیک به سیصدتن بودند و این جمله بدست عبدالرضاخان منهوب و مخدول شده بودند بر او تاختند. اهل و عیال و خدمه و غلام و بچه بلکه عموم سیاه و سفید دولتخانه والا که هر یک از او داغی در دل داشتند به آلات و ادوات جارحه از قبیل شمشیر و خنجر و کارد و تبرزن و ششپیر و [مقراض و ساطور و کارد مبیطبخ (تاریخ نو)] روی بسوی آوردند و پاره‌پاره و ریزه‌ریزه‌اش کردند و نعشش را در معبر عام دفن نمودند. (حماسه کویر ص ۵۸-۵۷ به نقل از روضه‌الصفا ج ۱۰ ص ۵۴)

۱۲۵۰

□ محمد جیحون در حدود نیمه قرن گذشته (۱۲۵۰ هجری قمری) در محله گازرگاه یزد متولد شد. (یغما سال اول ص ۱۷۵)

- لوحه وقف خانه امام حسینی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۱۶)
- تاریخ بنای آب‌انبار سرده تفت. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۰۷)
- زیور در سال ۱۲۵۰ متولد شد. (تاریخ آیتی ص ۲۹۴)

محمد شاه

۱۲۵۱

- در سال ۱۲۵۱ آقاخان محلاتی فرزند شاه خلیل‌الله. . . به یزد رفت و به کمک مریدان سر به شورش برداشت ولی حاکم یزد بهاء‌الدوله به جنگ او شتافت. (تاریخ اجتماعی ایران- مرتضی راوندی ج ۲ بخش ۱ ص ۵۰۲)
- وفات میرزا سلیمان طباطبائی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۷)
- ساختن شبستان مسجد ریگ به توسط حاجی کاظم کلاهدوز. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۳)
- کتیبه محراب شبستان مسجد ریگ خط محمدصادق بن عبدالحی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۶)
- لوحه سنگی معافیت فرمان محمدشاه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۹۹)
- وقف ده قاسم آباد و. . . توسط ابوالقاسم رشتی. م.

۱۲۵۲

- سنگ قبر میرزا سلیمان طباطبائی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۰)

(ص ۳۶۵)

۱۲۵۳

□ ساختمان مزار ملا اسمعیل. (یادگارهای یزد ج ۲ ص

(ص ۳۶۳)

۱۲۵۴

□ بهمن میرزا ملقب به بهاءالدوله پسر سی و هفتم فتحعلیشاه

در سال ۱۲۵۴ ه. ق. بجای خانلر میرزا (احتشامالدوله) پسر هفدهم عباس میرزا نائب السلطنه بحکومت یزد تعیین گردید. (رجال ایران- مهدی بامداد- جلد اول ص ۱۹۹-۱۹۸) (رجال ایران- مهدی بامداد- جلد ۶ ص

(ص ۶۰)

□ تعمیرات مسجد فرط. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۱۲)

۱۲۵۵

□ لوحه سنگی بنای قلعه رحمت آباد. (یادگارهای یزد ج ۲

(ص ۸۵)

□ قلعه ابوالقاسم رشتی که در شمال آبادی [رحمت آباد] و

بفاصله یک کیلومتر از مرکز آن است قلعه وسیعی (حدود صدمتر در صدمتر) است و وی آن را در سال ۱۲۵۵ ایجاد کرد. (یادگارهای یزد ج

(ص ۸۴-۸۵)

□ آب انبار حاجی سید حسین (ختک) (یادگارهای یزد ج ۱

(ص ۲۲۲)

□ حاج محمد نصیری در این سال بدنیا آمد. (هنروران یزد

(ص ۵۵ فصل ۳)

۱۲۵۶

- محمدحسین خان مقدم در سال ۱۲۵۶ ق بحکومت یزد رسید. (رجال ایران- مهدی بامداد ج ۲ ص ۲۷۴)
- لوحه سنگی موقوفه آب انبار کوچه بیوک. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۴۱)

۱۲۵۷

- زیلوی وقف بر مسجد محله علاقه‌بند. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۵)

۱۲۵۸

- لوحه سنگی معافیت‌های زمان حسین خان آجودانباشی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۴)
- کتیبه در مسجد وزیر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۰)
- حکومت حسین خان نظام‌الدوله از ۱۲۵۸ تا سال ۱۲۶۲ (وی ربع قنوات اهرستان را وقف نمود که در شهر یزد جاری شود). (تاریخ طاهری ص ۷۲)

۱۲۵۹

- وقفنامه آب وقف آباد. م.

۱۲۶۰

- وفات میرزا سیدمحمدعلی مشهور به میرزای مدرس بزرگ یگانه عصر خود در فقه و ادبیات و خط در غرای دی سال ۱۲۶۰ هجری قمری اتفاق افتاده. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۴)
- این شعر معروف از اوست:

جهان جام و فلک ساقی اجل می
 خلایق بساده نوش جرعه وی
 رهائی نیست اصلاً هیچکس را
 از این ساغر ازین ساقی از این می^{۱۱}

□ وفات نصرالله بیک بن اسدالله بیک. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۵۹۷)

□ سنگ آب انبار باغاده (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۵۵)

□ حاجی میرزا علی نقی حجاب یزدی در سال ۱۲۶۰ هجری قمری ولادت یافت. (مروارید کویر ص ۶۹)

۱۲۶۱

□ تاریخ فوت طراز^{۱۲}. (تذکره فتوحی ص ۸۳)

۱۲۶۲

□ تاریخ وقف رباط حاجی ابوالقاسم رشتی (عقدا).
 (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۴)

۱۲۶۳

□ حکومت قاسم خان والی از جانب حسینعلی خان. (تاریخ طاهری ص ۷۲)

۱۲۶۳

□ تولد سیدیحیی یزدی فرزند مرحوم سید کاظم موسوی^{۱۳}
 (مکارم الآثار ج ۵ ص ۱۷۳۴)

□ وقفنامه عطابابا در اشکذر و فیروزآباد و جهانشایی و

رکنا باد (باغ و زمین) م

□ وقف باغ شهاب به مساحت تقریبی بیست و پنج قفیز.م.

مرگ محمدشاه و آغاز سلطنت ناصرالدین شاه

۱۲۶۴

□ فرمانداری دوستعلی خان معیرالممالک فرزند حسینعلی خان

معیر در یزد. (تاریخ طاهری ص ۷۲)

۱۲۶۵

□ تولد سیدعلی حایری فرزند حاج میرزا محمدرضا که بعد از

فوت میرزا حسن شیرازی مرجع تقلید گردید. (سنگ قبر در امامزاده) م.

□ حکومت حاجی بیژن خان در یزد (مدت حکومتش یک

سال بوده است) (تاریخ طاهری ص ۷۴)

□ محمدحسن خان سردار ایروانی در سنه ۱۲۶۵ هجری

حکومت یزد یافت. (تاریخ طاهری ص ۷۵)

□ در انقلاب یزد جمعی از هنگامه طلبان بخانه بعضی از

زرتشتیان آنجا ریخته و اموال آنها را بغارت بردند و ملارستم برادر

ملا بهرام کلانتر رئیس طایفه زرتشتیان حکایت به تهران نزد امیر برد در

دستورالعملی که به آقاخان نایبالحکومه یزد میدهد در ذیحجه ۱۲۶۵ هـ.

ق. مینویسد: «بآن عالیجاه قلمی می شود که در این باب نهایت اهتمام

بعمل آورده اموال آنها را تمام و کمال از مرتکبین گرفته بآنها برساند و از

آنجا که رفاهیت طایفه مزبوره را اینجانب طالب است می باید آن عالیجاه

در هر باب مراقب و مواظب باشد که احدی بملا رستم و کسان او به هیچ

وجه من الوجوه معترض و مزاحم نشده که در کمال آسودگی و فراغت مشغول رعیتی و کاسبی خود بوده و بدعا گوئی دوام دولت قاهره اشتغال نمایند. «فرزانگان زرتشتی ص ۲۳»

۱۲۶۶

□ وفات ملاعلی اکبر زارچی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۲)

۱۲۶۷

□ سنگ تاریخ مسجد پای برج (سریزد) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۱۸)

□ حکومت شیخعلیخان تا سنه ۱۲۶۷ هجری (در یزد) بوده است. (تاریخ طاهری ص ۷۷)

□ وقف نصف یکدرب مزرعه موسوم به محمد از توابع قصبه طبس توسط محمدباقر خلف مرحمتشان محمد حسن کوراغلی یزدی بر مسجد امیرچقماق. م.

۱۲۶۸

□ تاریخ حلقه در خانه محمود مشروطه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۲۷)

□ سنگ موقوفات مسجد مراد (نیر) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۴۸)

□ بودجه ایران در سال ۱۲۶۸ : ارقام درآمد خالص نقدی ایالات که پس از کسر مخارج ایالتی بخزانة دولت پرداخت گردیده است. «خراسان ۲۲۷۰۰۰ تومان. . . یزد ۷۳۰۰۰ تومان» (تاریخ اجتماعی ایران جلد ۴ بخش ۲ ص ۱۰۲۴)

□ بعد از شیخعلیخان میرزا عباس خان و سرتیپ خان بعنوان حکومت بیزد آمده و از ۱۲۶۸ الی ۱۲۷۴ حکومت نمودند. (تاریخ طاهری ص ۷۷)

۱۲۶۹

□ لوحه وقف آقای آفاحسین بن استاد جعفر [در مسجد جامع محمدآباد چاهوک]. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۹)

□ تاریخ وقف روغن چراغ که بر روی سنگی در مسجد جامع محمدآباد است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۸)

۱۲۷۰

□ بنا به اقدامات زرتشتیان جناب شریعتمدار آقای میرزا علی مجتهد یزد در جمادی الاولی ۱۲۷۰ ه. ق. حکمی صادر نمودند مبنی بر اینکه طایفه پارسیان مجازند بیرون شهر بر چهارپایان خود سوار شوند و موبدان موبد آنها دستور نامدار می‌تواند در شهر سوار گردد. (فرزانگان زرتشتی ص ۲۳)

□ پهلوان حسن مولا یزدی دارفانی را وداع گفت. (تاریخ ورزش باستانی یزد ص ۵۶)

۱۲۷۱

□ وقفنامه مقبره ملاسمعیل- ۱۳ باب مغازه- جهت روضه‌خوانی در مقبره ملاسمعیل در صورت ازدیاد روضه‌خوانی زنانه و چنانچه زیاد آمد صرف امور خیرات، پاپوش زوار گردد. م.

□ کتیبه آب‌انبار تحت استاد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۵۳)

□ در وقفی عبدالرحیم افشار بر مسجد فرط. (یادگارهای یزد

ج ۲ ص ۲۱۲)

۱۲۷۲

□ ذکر حقایق اخبار سال یزد در یکهزار و دویست و هفتاد و دو. حکومت دارالعباده یزد به محمدیوسف خان خلف ارشد محمد حسنخان سردار که با این خردسالی خرد پیران سالخورده دارد و به این عهد شباب کفایت شیخ تجربه برده مفوض گردید و میرزا شفیع نویسرگانی به وزارتش سرافرازی یافت. (حقایق الاخبار ناصری- محمدجعفر خورموجی بکوشش حسین خدیو جم چاپ دوم ص ۱۶۱)

- مرمت آتش در هرام. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۳۲)
- سنگ زیارت بانو پارس. (عقدا) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۷)
- کتیبه در مسجد محله بالا (دهاباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۹۹)

۱۲۷۳

- تاریخ وقفنامه موقوفه حاجی محمدحسین میبیدی مشهور به حیدری واقع در میبد. م.
- سنگ وقف کریم بن حسن بن حسین کدخدای (بافق) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۱۰)

۱۲۷۴

- وفات حاجی ملاعلی لاری (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۵)
- جمادی الاولی ۱۲۷۴
- وقف حاجی محمدعلی علاقه‌مند آب و باغ در اشکذر و

اهرستان و محمدآباد و گرد فرامرز و زارچ و ابرندآباد برای هزینه طبخ در روز عید غدیر و دو روز بعد از میلاد.م.

□ وقف ناظمالتجار، جهت روضه خوانی و احکام، ۳۱ فقره از آب و زمین و مغازه در صادق آباد و باقرآباد و لطف آباد و کاظم آباد. م.

۱۲۷۵

□ حکومت صاحب دیوان در یزد. (تاریخ طاهری ص ۷۷)
 □ عیسی خان در همین سال [۱۲۷۵-۱۲۷۶ هـ. ق.]
 بحکومت یزد برقرار گردید. (رجال ایران- ص ۵۱۱)
 □ لوحه سنگی شرح موقوفات مسجد جمعه ابرندآباد.
 (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۴۹)

□ در محراب گرمخانه [مسجد جامع ابرندآباد] که بنا بر سنگ آن در سال ۱۲۷۵ بنا شده یک قطعه سنگ مرمر باندازه ۱۳۰×۵۰ سانتی متر نصب است و بر آن کتیبه‌ای بخط نستعلیق با نقش قندیل و گل و بوته نقر و نوشته سنگ عبارت است از: هذا وقف استاد محمدعلی ولد آقا حسین علی وقف شرعی نمود قریه الی الله عالی شان سعادت ارکان استاد محمدعلی مقنی خلف مرحوم آقا حسین بر گرمخانه جدید جنب مسجد جمعه واقع در قریه ابرندآباد، تحریراً فی شهر رجب ۱۲۷۵.
 (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۴۹ - ۴۸)

۱۲۷۶

□ سنگ قبر آقا علی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۵)
 □ کاشی قبر عبدالعلی بن ملا محمد رضای طبسی (بهباد).
 (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۹۵)

- کتیبه‌های گچی مسجد جامع (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۷)
- آینه‌الاعظمی شیخ عبدالکریم حایری [مؤسس حوزه علمیه قم] در سال ۱۲۷۶ هـ. ق. در قریه مهرجرد از توابع یزد تولد یافت. (در فرهنگ معین باشتباه ۱۳۷۶ ذکر شده است.) (ریحانة الادب ج ۱ ص ۳۲)
- حکومت میرزا آقاخان اعتماد. . . (تاریخ طاهری ص ۷۷)
- در این سال دارایی دارالعباده یزد به عیسی‌خان قاجار قوانلو اعتمادالدوله مفوض و مرجوع آمد. (حقایق الاخبار ص ۲۵۶)

۱۲۷۷

- در سال [۱۲۷۷] که اول نوبت وزارت و حکمرانی میرزاشفیعی تویسرکانی در دارالعباده یزد و ثانی اشرف چوپانی بود از حاجی احمد نام افشار که از معتبرین و اشرف تجار آن دیار است مبلغی گزاف که به مرتبه عشرات و آلف می‌رسیده مصادره نمود. پس از اشتها چون مقام جحه و انکاری نبود اجتهادی نموده و وجه جهادیه‌اش نامید به دارالخلافه حمل نمود. شهریار عدالت گستر چون از ماجرا مطلع و مستحضر آمد پس از موأخذه شدید بدون زیاده و نقصان به حاج مشار مسترد گردانید. (حقایق الاخبار ص ۲۷۱)
- زیلوی وقف بر مسجد کوشکنو. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۸۱)

۱۲۷۸

- تاریخ بنای مسجد (حسینی تفت). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۳۰)

- حکومت حشمت‌الدوله در یزد. . . (تاریخ طاهری ص ۷۷)

۱۲۷۹

- سنگ وقف مسجد حسینی (بناد کوک). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۵۴)
- سنگ موقوفات کربلائی اسمعیل (عبدالله) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۸۳)
- حکومت مجدالدوله در یزد. (تاریخ طاهری ص ۷۷)

۱۲۸۰

- حکومت محمدخان والی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۹۷)

۱۲۸۱

- وفات حاجی سیدعلی مدرس یزدی پسر مدرس بزرگ. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۲۰)
- محمدخان والی از ۱۲۸۱ الی ۱۲۸۷ قمری حکومت یزد داشته. (تاریخ طاهری ص ۷۷)

□ تولد شیخ محمدحسین یزدی در ندوشن

روزنامه تجدد ایران سال ۱۲۴۰ از مرحوم شیخ محمدحسین یزدی بعنوان یکی از زعمای مشروطیت و شیر و خورشید سرخ ایران یاد کرده و در آنجا مینویسد: «مرحوم شیخ محمدحسین یزدی یکی از پیشقدمان و زعمای انقلاب مشروطیت ایران بودند تولد معظم‌له در سال ۱۲۸۱ هجری قمری در ندوشن که یکی از قراء یزد است بود.» (مجمع‌الجواهر ج ۱ ص ۳۳)

- نقاشیهای امامزاده عبدالله (بافق). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۱)
- نقاشی خانه میرزا احمدعرب (فاتح). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۲۰)

۱۲۸۲

- سنگ تاریخ رباط (کرمانشاهان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۲۶)
- وفات احمدالشریف یزدی از استادان خط که در خطوط سته استاد مسلم و مورد اعتماد تمام همشهریان بوده و بسیار کتاب از دواوین شعرای یزد را نوشته و رقعات زیادی را به یادگاری گذارده ۵۷ سال عمر نموده. (مروارید کویر ص ۵۵)

۱۲۸۳

- وفات ابوتراب زارچی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۶۲)
- زیلوی وقف بر مسجد محله پیربرج. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۴)

۱۲۸۴

- گچکاری باغ میرزا عباس بمی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۴۷)
- سنگ بنائی در پیرسوز (اردکان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۶۵)
- وقف حاج نوروز علی خرمشاهی دو قطعه زمین در خرمشاه جهت روغن چراغ مسجد خرمشاه و سورک. م.

□ تاریخ نکاح نامه آقامحمد و خدیجه سلطان دختر حاج مهدی قندهاری یزدی بامهریه هفت هزار تومان، (متن نکاحنامه در کتابخانه وزیری موجود است و از لحاظ اهمیتی که مبلغ مهریه در آن تاریخ دارد نقل شد).

۱۲۸۵

□ ابوطالب سیاح یزدی متولد ۱۲۸۵ قمری است. (تذکره سخنوران ص ۸۲۷)

□ وقف محمدهادی شحنه زمینهایی در شحنه و نیز باغ و آب و خانه جهت روضه خوانی، لباس اطفال فقیر در شب عید نوروز، لحاف فقرا در آذرماه، کمک باولاد واقف بالسویه. م.

۱۲۸۶

□ بنای خانه تاریخی حاجی محمدابراهیم لاری

این خانه محل فعلی خانقاه نعمت‌اللهی (پاقلعه‌ای) است، واقع در کوچه مونس‌ی خیابان شاه [قیام فعلی] و ملکیت آن از آن آقای مودت است. این خانه در سال ۱۲۸۶ ساخته شده و از آن حاجی محمدابراهیم لاری بوده است. درها و پنجره‌ها و ارسیه‌های خانه و نیز اطاق‌های آینه کاری و نقاشی شده آن یکی از نمونه‌های زیبا و عالی خانه‌های اعیانی قرن سیزدهم است. صحنه‌های نقاشی عمده در این بنا عبارت است از: معراج، یکی از جنگ‌های رستم، یکی از شاهزادگان قاجاری در شکارگاه. رقم نقاشی در اطاق گوشواره دست راست چنین است: عمل فرخ خان حرره فی شهر شعبان سنه ۱۲۸۶. در خانقاه یک تخته قالیچه کوچک با نقش درویش که بسیار ظریف بافته شده است دیده شده و بر روی آن سفارش

مفتخر الممالک ۱۳۳۵ را بافته‌اند. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۱۵)

۱۲۸۷

- پایان حکومت محمدخان والی در یزد. (تاریخ طاهری ص ۷۷)
- تاریخ کتابت کاشی قبر عبدالعلی (بهاباد). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۹۵)
- سنگ وقف‌نامه حاجی ملا ابوالحسن (ندوشن) (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۱۵۵)
- حکومت طهماسب میرزا مؤیدالدوله در یزد. (تاریخ طاهری ص ۷۷)
- حکومت سلطان مراد میرزا احسام السلطنه در سال ۱۲۸۷ هـ. ق. در یزد. لکن خودش به یزد نرفت و بجای خود ابوالفتح میرزا (مؤیدالدوله) پسر بزرگ خویش را بحکومت یزد فرستاد. (رجال ایران ج ۲ ص ۱۰۸)
- کتیبه آب انبار افشار (در محله فهادان). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۶۶۰)

۱۲۸۸

- حکومت اسکندر خان در یزد تا دو سال. (تاریخ طاهری ص ۷۸)
- عبدالحسین آیتی در سال ۱۲۸۸ بدینیا آمده. (تاریخ آیتی ص ۲۷۷)
- لوحه سنگی وقف محمد اسماعیل شیرازی (در سهل بن علی). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۳۲۶)

□ وقف یک جره آب دولت آباد توسط حاجی غلامرضا و حاجی غلامعلی.

۱۲۹۰

□ نظام‌الملک در سال ۱۲۹۰ قمری بحکومت یزد منصوب گردید (وی معلوماتش این بوده که پسر صدراعظم است!!) (رجال ایران ج ۳ ص ۱۴۷)

□ قتل ارباب رشید مهربان یکی از تجار متمول و متنفذ عصر خود (وی در حدود سنه ۱۲۹۰ هجری در موقعیکه به تجارتخانه خود میرفته در محلی معروف به بازار مصلی هدف گلوله قاتل قرار می‌گیرد) (تاریخچه اله آباد رستاق- اردشیر خاضع ص ۵۹-۵۸)

□ مسعود میرزا ظل‌السلطان چهارمین پسر ناصرالدین شاه بود در سال ۱۲۹۱ بحکومت اصفهان منصوب شد چون عملش پسند پدرش افتاد چندی بعد حکومت ولایتهای فارس و یزد و لرستان و... زیر فرمان وی درآمد بدینگونه بر بیشتر قسمت آباد ایران فرمانروا شد. (شهید راه آزادی ص ۸۱)

۱۲۹۱

□ حکومت حسین قلی خان در یزد. وی در سال هزار و دویست و نود یک، بحکومت یزد برقرار و به لقب سعدالملکی قرین افتخار آمد. تخته پلهای اطراف شهر را که خراب بود از مال خود بدون آنکه از دولت بخواهد با گچ و آجر بساخت و حمامی در اطراف غربی عمارت حکومتی از سنگ مرمر بنا نهاد و قنات نه گنبد را که معدوم‌الاثَر شده بود احیا کرد و آتش را به مجرا آورد. (افضل‌التواریخ ص ۲۴۶)

۱۲۹۲

- وقف خانه و دکان و زمین در خرمشاه توسط غلامرضا خرمشاهی جهت امام جماعت مسجد خرمشاه، روشنائی مسجد، افطاری رمضان، خیرات سورک، تعمیر مسجد یا موعظه واعظ، آبکشی حوضخانه، (شهربانی استان یزد، محل حزب جمهوری، چندین خانه و مغازه در محدوده این موقوفه است)
- تولد دکتر میرزا محمدعلی حافظ الصبحه مؤسس داروخانه رایگان برای ضعفا در یزد (دیوان حکیم ص ۹۳)
- کاشی قبر ملا عبدالله مؤذن (عقدا). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۳۷)

۱۲۹۳

- حکومت مجدد محمدخان والی در یزد تا سال ۱۲۹۷
- محمدخان والی دوبار حاکم یزد شد. . . بار دیگر از ۱۲۹۳ تا ۱۲۹۷. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۳)
- وی فرمانداری بود که خشنودی ملت را فراهم کرد. . . مردی بود با دیانت و پارسا باعاطفه خیرخواه عدالتش ضربالمثل بود.
- نخستین بنایش بازارخان بود و دیگر کاروانسرای والی، مسجد والی، دیگر باغ خان مشهور به ناصریه، عمارت پست و تلگراف. (تاریخ آیتی ص ۳۹۳)
- لوحه سنگی وقفنامه (در مسجد سرچم). (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۶۸)
- وقف باغ لالا برای افطاری مسجد جامع توسط

محمد حسین خلف مرحوم علی محمد (از روی متن موجود در کتابخانه وزیر یزد) م.

□ وقف حاجی حسن زمین و آب واقع در محمد آباد جهت روضه خوانی تعزیه داری و گلاب م

۱۲۹۴

□ سنگ موقوفات حاجی اسمعیل (بافق). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۷)

□ کتیبه سقاخانه شازده فاضل. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۵۲)

□ حلقه در خانه مهدی رشتی. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۲۷)

□ سنگ مرمر محراب مسجد خضرشاه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۵۲)

□ زیلوی وقف بر مسجد کوچه خطیب. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۹۴)

□ در این سال محرم یزدی در تهران در گذشت. (حدیقه الشعراء ج ۳ ص ۱۵۵۱)

□ سنگ وقف سقاخانه روضه حضرت شاهزاده فاضل توسط حسن کاشانی.

۱۲۹۵

□ سنگ وقفنامه حاج سیدجواد (بافق). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۰۳)

□ در اواخر شوال ۱۲۹۵ (۱۲۵۷ شمسی) حاج سیاح از یزد

دیدن کرد. [زیارت اودر تفت از زیرزمینی که شایع است بدریا وصل است خواندنی است]^{۱۶}. (خاطرات حاج سیاح بکوشش حمید سیاح ص ۱۷۲)

□ تولد حاج شیخ غلامرضا فقیه خراسانی در شعبان هزارو دویست و نود و پنج هجری. (مفتاح علومالقران ص الف)

۱۲۹۶

□ حکومت ابراهیم خان از جانب ظل السلطان در سال ۱۲۹۶ (۶ سال). (تاریخ طاهری ص ۷۸)

□ تولد عبدالوهاب ایرانپور اردکانی متخلص به گلشن فرزند حاج محمدحسین در اردکان. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۹۵)

□ لوحه سنگی بنای حسینیه میرچقماق. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۰۸)

۱۲۹۷

□ تأسیس مسجد (حاجی محمدعلی عرب) در محله فهادان در کوچه‌ای مقابل مسجد چهل محراب. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۵۶)

□ سنگ تاریخ آب انبار سرده (تفت). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۰۷)

□ بنای مسجد و بافت زیلوی وقف بر مسجد عرب. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۵۶)

۱۲۹۸

□ وقف زمین در خیابان امام ۳۱۰۳ مترمربع با ۴۶/۵ جره قنات سلف آباد و قنات یعقوبی و غیره جهت تعمیر و فرش مسجد واقف (واقع در کوی فهادان) و خادم مسجد ۵ تومان ناصرالدینی و روشنایی ۳

تومان و ۶ هزار دینار، آب حوضخانه مسجد ۳ تومان و ۶ هزار دینار، اذان گو یک تومان و پنج هزار دینار، تعزیه خوانی در دهه اول صفر در مسجد ۵ تومان، جهت بیان احکام شرع ۲ تومان و جهت قرائت سوره ۲ تومان (سازمان پزشکی حضرت سیدالشهدا بر روی این زمین موقوفه احداث شده است). م.

□ آینه کاری خانه میرزا احمدعرب. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۲۰)

□ تأسیس دبستان پسرانه خرمشاه. (سالنامه دبیرستان ایران شهر ص ۳)

۱۲۹۹

□ وقفنامه سیدحسین برای تعزیه حضرت سیدالشهدا زمین و آب. م.

۱۳۰۰

□ تولد شیخ محمد مجتهد علومى فرزند شیخ محمدرضا^{۱۷}. (دیوان طبیب (حکیم) ص ۱۱۴)

□ تولد بانو شمس جهان کسمائی یزدی در سال ۱۲۶۲ خورشیدی در یزد پدرش خلیل و مادرش همایون نام دارد (وی آشنا به زبانهای روسی و ترکی است). (تذکره سخنوران یزد ص ۶۹۳)

□ سنگ پیرانگاه (نارکی). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۴۵۰)

□ زیلوی وقف بر سید فتح الرضا. (یادگارهای یزد ج ۲ ص

(۳۳۱)

۱۳۰۱

□ وقفنامه موقوفه حاج محمدحسن و حاج محمدحسین برای

تعزیه و روضه خوانی جناب سیدالشهدا. م.

۱۳۰۲

□ تولد دکتر میرزا ابوالفضل مسیح الممالک. (دیوان غزلیات

میرزا محمد علی طبیب «حکیم» ص ۴۲)

۱۳۰۴

□ وقف یک درب باغ واقع در محله سر دو راه مشهور بباغ

پائین به بسط دو قفیز و یکدست توسط حاجیه ام کلثوم صبیئه حاجی علیرضا

سردورایی (از روی متن کتابخانه وزیری). م.

□ تأسیس دبستان پسرانه مریم آباد. (سالنامه دبیرستان

ایران شهر ص ۳۰)

□ تعمیر پیرانگاه خرمشاد. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۹۳ و

(۹۴

۱۳۰۵

□ لوحه معافیت‌های فراشباشیگری و غیره (مسجد ملاسمعیل).

(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۰۵)

□ حکومت بدیع الممالک میرزا حشمت السلطنه در یزد.

(رجال ایران صفحه ۱۹)

□ لوح کاغذی زیارت شمسیه. (یادگارهای یزد ج ۲ ص

(۲۰۵

□ حکومت میرزا حشمت السلطنه، وی در رجب ۱۳۰۶

معزول و بجای او اقبال‌الملک منصوب گردید. (رجال ایران ۱۹۰:۱)

۱۳۰۶

□ تأسیس مدرسه کیخسروی توسط کیخسرو مهربان رستم^{۱۸}.

(ماهنامه فروهر سال ۲۱ شماره ۹ و ۱۰)

□ محمد فرخی متولد شد^{۱۹}. (تذکره سخنوران یزد ص

(۶۳۱)

۱۳۰۷

□ وقف زمین در محل فعلی خیابان طالقانی توسط عبدالرشید

از روز دهم تا بیستم صفر- جهت طبخ آش (هم اکنون چند باب مغازه

است)

□ تولد آیت الله حاج شیخ محمود فرساد فرزند شادروان

مجدالعلماء روحانی روشن ضمیر اردکان^{۲۰}. (تذکره سخنوران یزد ص

(۶۲۹)

۱۳۰۸

□ سلطان حسین میرزا جلال الدوله پسر بزرگ ظل السلطان در

حکومت یزد خود در سال ۱۳۰۸ ه. ق. جمعی از هموطنان خود را

به جهت باج گیری بوضع فجیعی کشت و نعلش آنان را برای ترساندن

مردم و استفاده شخصی در کوچه های شهر یزد گردانید.

حکومتش تا سال ۱۳۰۹ ه. ق. در یزد ادامه داشت و در این مدت

شاکیان زیادی پیدا کرد که برای عرض شکایت به تهران آمده متحصن

شدند نامبرده از حکومت یزد معزول گردید. (شرح رجال ایران ج ۲ ص

۷۸ روزنامه اعتمادالسلطنه ص ۸۶۳)

۱۳۰۹

□ تولد شیخ جلال آیت اللهی فقیه و حکیم روحانی. (نسب

نامه دودمان آیت اللهی ص ۱۰۷)

۱۳۱۰

- تولد ابوالحسن حایریزاده (وکیل دوره چهارم و دوره‌های بعد بود که بر روی هم ۷ دوره وکیل بود). (طوفان شماره مخصوص ۱۳۳۸ ص ۵۹)
- تولد سلطان دوشیزه آقاسیدمرتضی مدرس که اسم و تخلصش سلطان است. وی اولین بانوئی است که در یزد به خدمت فرهنگ درآمد. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۶۲)
- تولد دکتر سیدحسین مؤید علائی^{۲۱}.
- تولد عباس معروف به فرات فرزند محمد کاظم^{۲۲}. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۴۴)

۱۳۱۱

- وقفنامه بازار علاقه‌بندی. م.
- تعمیر مسجد فرط. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۱۲)
- میرزا عبدالله خان یاسائی متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۸۲)
- تولد دکتر محمود افشار یزدی^{۲۳}. (پنج وقف نامه ص ۱۱۰) (در تذکره‌ها ۱۳۱۳ آمده است)

۱۳۱۲

- تأسیس دبستان پسرانه قاسم آباد. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۰)
- وفات غلامرضا حکیم پژوهی تفتی که طبیبی حاذق بوده است. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۳)

- تأسیس دبیرستان مارکار. (نامه آموزشگاه مارکار مورخ
(۶۷/۱/۲۴)
- تولد محمدحسین ناصر ترک فرزند میرزاعباس. (تذکره
سخنوران یزد ص ۷۵۰)

۱۳۱۳

- تولد شیخ علی علمی. (دیوان طبیب ص ۱۲۱)
- تولد سیدعلی محمد وزیری^{۲۴}. (مروارید کویر ص ۱۰۸)
- وقف حاج حسین حسن خانه و آب و زمین بر حضرت
أباعبدالله الحسین برای تعزیه آن حضرت و افطاری در ماه مبارک رمضان
در اهرستان.

۱۳۱۴

- تولد میرسیدعلی فرزند مرحوم سیدابراهیم افصح الملک.
(تذکره سخنوران یزد ص ۷۹۲)
- حکومت یزد در این سال به تصویب امین الدوله رئیس الوزراء
به عهده کفایت میرزا محمدخان اقبال الملک واگذار آمد و شاهزاده
جلال الدوله بن نواب و الاظل السلطان فرمانفرمای اصفهان از حکومت یزد به
دارالخلافه احضار شدند. (افضل التواریخ ص ۸۹)
- بنای آب انبار پیر هریشت (در اردکان). (یادگارهای یزد
ج ۱ ص ۶۲)

۱۳۱۵

- وقفنامه محمدآباد- زمین کشتخوان یک قفیز و دو دست و
۴ قصبه توسط شهربانو و فاطمه برای طبخ نان. م.
- در این سال آقا میرزا مرتضی رئیس و مدیر مجلس

حفظالصحه یزد به لقب مسیح الممالک و اعطاء یک توپ لباده
ترمه کشمیری سرافراز آمد. (افضل التواریخ ص ۱۹۰)

□ در این سال یک توپ جبه ترمه کشمیری با فرمان جنابی
برای میرزا فتح الله خان یزدی که وزیر یزد بود ارسال شد. (افضل التواریخ
ص ۱۹۴)

□ وقفنامه مسجد ریک برای هزینه روشنایی مسجد ریک،
حق الامام، روضه خوانی در محرم و صفر توسط محمد حسین (پنج باب مغازه
در بازار ملاسمعیل و پنجه علی). م.

□ تولد مهدی مشتاق علی یزدی فرزند جعفر. (تذکره
سخنوران یزد ص ۷۳۶)

۱۳۱۶

□ وقف سید حسین سه قطعه زمین متصل اربابی واقع در محله
سفلی قریه خورمیز به بسط سه قفیز و نیم با اشجار و کافه ملحقات آن
مشهور به ابراهیمی برای تهیه خرما در ماه مبارک رمضان در قریه خورمیز
برای صائمین، منافع اعیانی آن صرف عزاداری حضرت امام حسین در
حسینیه خورمیز گردد. م.

□ اقبال الملک از حکومت یزد به تهران احضار شد و حکومت
آنجا در جزء اداره جناب سلطان علی خان منضم گردید و عدل الدوله
پیشخدمت خاصه حضور همایونی برادر مشارالیه از جانب ایشان به
حکمرانی یزد مأمور شدند. (افضل التواریخ ص ۲۷۵)

□ در این سال عدل الدوله به دربار همایونی احضار شد و به
تصویب وزیر بقایا شاهزاده حاجی مهدی قلی میرزای سهام الملک

امیرتومان به حکومت یزد منصوب شد. (افضل التواریخ ص ۳۵۶)
 □ میرزا سیدمحمد نواب رضوی از علماء یزد که این اوقات به
 تهران آمدند به یک قبضه عصای مرصع نایل شدند. (افضل التواریخ ص
 ۳۶۷)

۱۳۱۷

□ تأسیس دبستان پسرانه راحت آباد تفت. (سالنامه دبیرستان
 ابرانشهر ص ۳۰)
 □ علی فرزند عبدالکریم ملقب به دانش متولد شد. (تذکره
 سخنوران یزد ص ۸۱۳)
 □ برای میرزا فتح الله خان مشیرالممالک وزیر ولایت یزد یک
 توب جبه شمس مرصع ارسال شد. (افضل التواریخ ص ۴۳۳)
 □ کاشی کتیبه منظریه در اردکان ساخته شد. (یادگارهای یزد
 جلد ۱ ص ۶۱-۶۰)
 □ تولد سیدعباس فاضلی. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۳۸)
 □ تأسیس مریضخانه مرسلین. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
 ۸۰۳)

□ تأسیس اولین مدرسه در شهرستان تفت در سال (۱۲۷۸
 خورشیدی) باهتمام زردشتی نیکوکار رستم امیران. . . در کوی راحت آباد
 بنام دبستان رستمی. (ندای یزد شماره ۴۹-۴۸ ص ۳)
 □ تعمیرات پیرکوشک. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۴۴)

۱۳۱۸

□ تولد عبدالوهاب سیاح زرگر یزدی فرزند ابوطالب. (تذکره

سخنوران یزد ص ۸۲۸)

□ مرحوم میرزا فتح‌الله خان مشیرالممالک که سالها شاغل مقامات و مصدر خدمات دولتی بوده و از بانیان فرهنگ جدید این شهرستان به‌شمار می‌رود در اواخر این سال به‌فکر تأسیس نخستین مدرسه مدرن افتاده و بنا به سوابقی که با دانشمند ارجمند معاصر خود مرحوم محمدعلی فروغی داشت انتخاب و اعزام سه تن از اشخاص بصیر و آشنا به تعلیم و تربیت جدید را از مغری الیه درخواست کرد و معلمان منتخبی که به یزد فرستاده شدند عبارتند از: ۱- آقای حسین قلی‌خان که مردی فاضل و دانشمند بود برای مدیریت و تدریس فرانسه ۲- آقای سیدفخرالدین ۳- آقای شیخ علی ساوجی. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ مقالات مشیری ص ۶)

□ تعمیرات آتش وره‌رام. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۸۳۲)

۱۳۱۹

□ تولد عباس حکیمیان^{۲۵}. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۰۴)

□ خدارحم پور، مرزبان «اردشیر خاضع در حدود سال ۱۲۸۰ شمسی در قریه اله‌آباد رستاق یزد پا به عرصه گیتی نهاد [صاحب تذکره سخنوران یزد- تاریخچه اله‌آباد در رستاق] (تذکره سخنوران یزد ص ۵۱۷)

□ وقف زمین در خیابان منتظر قائم که هم اکنون ۸ دستگاه مغازه است، توسط قاسم برای صوم و صلوه بر نیابت مرحومه سکینه بنت حاج نوروزعلی. م.

□ حجة الاسلام احمد علومی فرزند آخوند ملا محمد حسین اردکانی به دنیا آمد. (دیوان طبیب ص ۱۳۳).

- وقف سیدعلی اکبر قناد جهت تعزیه در دهه اول عاشورا و آب در اشکذر و ده شیخی و نیز زمین و خانه. م.
- حاجی علی اکبر فتحی رباط پشت بادام فرزند حاج محمدابراهیم متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۳۳)
- تأسیس دبستان پسرانه کوچه بیوک. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۰)

۱۳۲۰

- وفات پهلوان یزدی بزرگ. وی در شهرستان قم در صحن بزرگ بین حوض و سمت راست ایوان بزرگ مدفون گشت. (تاریخ ورزش باستانی یزد ص ۶۶)
- فرمان مظفرالدین شاه تعیین مستمری برای میرزا ابراهیم افصح الممالک یزدی (متن در کتابخانه وزیری موجود است). م.
- بنای قلعه ارنون. (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۲۹۵)

۱۳۲۲

- وقف همگی و تمامی مبالغ و مجاری چهار شبانه روز از مزرعه منصورآباد که مشتمل بر دو قنات می باشد. م.

۱۳۲۳

- تاریخ وقف نامه وقف آباد. (مجموعه وزیری ص ۱۰۶)
- تولد محمود ملکی یزدی مؤلف کتاب دیوان غزلیات حاج میرزا محمدعلی طبیب. (دیوان طبیب ص ۵۴)

۱۳۲۴

- سیدحسین فقیهی فرزند سیدهاشم متولد شد. (تذکره

سخنوران یزد ص ۶۶۲)

- تولد دکتر علی صدارت «نسیم» فرزند شیخ محمدجعفر در اردکان. (تاریخ آیتی ص ۳۳۶)
- تولد رضا شوق الشعرا فرزند رجبعلی. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۷۹)
- تولد عالی محمود آبادی فرزند حاج جواد. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۳۹)
- تولد سیدمصطفی آیه‌اللهی از خوشنویسان پرفضل و دانش. (هنروران یزد ص ۱۳۲)

یادداشتها

۱- ابرج افشار در حاشیه مقدمه جامع جعفری اشاره‌ای مختصر و مفید راجع به واقعه عبدالرضاخان کرده‌اند که در اینجا نقل می‌شود: واقعه عبدالرضاخان یکی از گوشه‌های مهم تاریخ یزد و از وقایع قابل رسیدگی عصر فتح‌ملیشاه است، بدان حد که منجر به آمدن عباس میرزا به یزد شد. قاآنی درباره فتح یزد و شکست عبدالرضاخان قصیده‌ای سروده است. عبدالرضاخان در افواه یزدیان شهرت وافری یافته بود و مردم برای او اشعاری عامیانه سروده‌اند یکی از ابیات معروف این است: عبدالرضاخان که شاه میشه بافق ما کرلا میشه. علت ذکر بافق ازین باب است که اجداد او بافقی بودند و اغلب تفنگچیان او هم که به حدود چهارهزار نفر بالغ میشده بافقی و بهابادی بوده‌اند و شاید هم از باب اینکه عبدالرضاخان به مردم بافق صدمه‌ها زد (مقدمه جامع جعفری، ص ۱۹).

۲- سرگذشت مرحوم آخوند ملاسمعیل در ص شش کتاب نسب‌نامه دودمان آیت‌اللهی یزدی، تألیف مرحوم سیدابوالقاسم آیت‌اللهی آمده است.

۳- تذکره شعرای یزد: از فتوحی، ص ۸۶ سال فوت صفائی را ۱۲۴۴

آورده است.

۴- این شعر به بهار دارا یجردی نیز منسوب است. استاد گلچین معانی در تاریخ تذکره‌های فارسی آنرا از ام‌هانی نمیداند. ج ۲ ص ۵۶۰
 ۵- در تاریخ آیتی نیز همین سال ذکر شده است. اما مهدی بامداد میگوید این سال اشتباه است و صحیح آن ۱۲۳۸ قمری است (رجال ایران، ج ۴، ص ۳۲).

۶- این مدرسه بازسازی شده و هم‌اکنون مدرسه حوزه علمیه است.
 ۷- در تذکره شعرای یزد سرگذشت وی با عنوان قتیل آمده است، زیرا در آغاز تخلص او قتیل بوده و سپس به حکیم تغییر داده است. ضمناً در آنجا از دیوان طبی وی ذکر نشده است. دیوان غزلیات حاج میرزا محمدعلی حکیم همراه با منظومه طبی چند سال پیش توسط آقای محمود ملکی چاپ شده و نگارنده توسط دوست ارجمند آقای کمال علومی از آن باخبر شد و ایشان کتاب را برای استفاده در اختیارم گذاشتند که بدینوسیله از ایشان سپاسگزاری میشود.

۸- در تذکره شعرای یزد آمده است: سال فوت قضائی بدست نیامد، همینقدر معلوم است که در سال ۱۲۴۶ حیات داشته. (ص ۸۹)

۹- راجع به پهلوان ابراهیم رجوع شود به «وقایع شگفت‌آور تاریخ» از اسمعیل ابراهیمی، ص ۵۷۷ و تاریخ ورزش باستانی یزد، ص ۶۶.

۱۰- سرگذشت آیت‌الله آسیدمحمد کاظم یزدی در بیشتر کتب رجال اسلامی مندرج است.

۱۱- در کتاب سیاحت شرق سال تولد ایشان ۱۲۵۶ ذکر گردیده است، ص ۲۹۷.

۱۲- در تاریخ یزد آیتی (ص ۳۴۰) سال فوت مدرس بزرگ ۱۲۴۰ آمده است.

۱۳- در تاریخ یزد آیتی این سال ۱۲۲۱ ذکر گردیده است ولی اشتباه است. مؤلف مکارم‌الانار (ج سوم، ص ۷۸۴) راجع به این اشتباه آیتی شرح داده و آنرا نقد کرده است. همچنین غلامرضا مرشد در ایستایس شماره ۲ ص ۱ بدان

اشاره کرده است. باید گفت که مرحوم آیتی در ذکر سالها اشتباهاتی دارد و برخی از آنها در کتاب «یادگارهای یزد» توضیح داده شده است. در اینجا نیز مواردی از آن نشان داده شده است. همچنین در مورد اشعار شاعران نیز اشتباهات فاحشی وجود دارد که در اینجا بحث آن موردی ندارد اما تنها در اینجا اشاره می‌شود که شعر معروف سعدی: بسیار سالها بسر خاک ما رود / وین آب رفته آید و باد صبا رود، را وی به شاه شجاع نسبت داده!

۱۴- آیت‌الله آقا سیدیحیی فرزند سیدکاظم فقیه بزرگ و اعلم زمان، شاگرد و همشهری و دوست دانشمند یگانه و فقیه نبیه آیت‌الله سیدمحمدکاظم یزدی صاحب عروه‌الوثقی بود و سالها در نجف اشرف از محضر افادات علمی و فقهی آن سید جلیل و بزرگان دیگر کسب دانش و کمال کرده سپس به یزد آمده و تا پایان عمر مرجع معتمد عموم و ملجأ طالبان علوم و صاحب مسند شرع و رئیس و مدرس حوزه علمی این شهر بوده است. نسنامه دودمان آیت‌اللهی، ص ۲.

۱۵- در تذکره سخنوران یزد سال ۱۲۷۸ ذکر شده است، ص ۳۷۴.

۱۶- مرحوم محبوبی اردکانی در راهنمای کتاب سال یازدهم درباره این کتاب مقاله‌ای نوشته است.

۱۷- وی مؤلف کتابی درباره ظروف نقره و طلا و نقش بهداشتی و اقتصادی آنست.

۱۸- تاریخچه مدرسه کیخسروی را آقای پریبرز نسیمی در ماهنامه فروهر سال ۲۱ شماره ۹ و ۱۰ مشروحاً نوشته‌اند.

۱۹- اهم مدارک مربوط به زندگی محمد فرخی یزدی است در فرهنگ سخنوران و تذکره شعرای یزد ذکر گردیده است.

۲۰- درباره مرحوم فرساد که علاوه بر مقام روحانی و علمی از طریق انجمن ادبی یزد خدماتی ادبی به یزد انجام داده است تاکنون مقالاتی نوشته شده است. رجوع فرمائید به: مرگ شاعر نوشته احمد ذوالقدر در ایستایس شماره ۳، مقاله محمود رستگار در مجله وحید، مقاله سیدمحمد نواب رضوی در ندای یزد و مقاله مرحوم محمدکیانی، نشریه آموزش و پرورش، سال ۵۶.

۲۱- دکتر سیدحسین مؤید علائی در ۲۳ آبانماه ۱۳۶۵ درگذشت. مهندس مؤیدعلائی اطلاعاتی راجع به پدر خویش داده‌اند که باتشکر از ایشان قسمتهائی از آنرا در اینجا نقل میکنیم: مرحوم دکتر مؤید علائی فرزند سیدیحیی بود. پدر و جد وی (محمد و میرحسین و میرعلا) همگی طبیب بوده‌اند. عنوان مؤید را نیز ایشان از طرف احمدشاه دریافت کرده بود. مرحوم دکتر سیدحسین میرعلائی در سنی بیش از یکصد سالگی درگذشت و تا پایان عمر از سلامتی برخوردار بود و راز این طول عمر و سلامتی در پرهیز از چربی، نمک و نیز پیاده‌روی و نداشتن هیچگونه اعتیاد بود.

۲۲- مرحوم استادامیری فیروزکوهی راجع به فرات در مجلهٔ یغما شمارهٔ ۹ آذر سال ۴۷ مطلبی نوشته است که چون نظر وی دربارهٔ این شاعر یزدی حجت است نقل میکنیم. وی مینویسد: «امسال چهارتن از مشاهیر شرای عصر دعوت حق را لبیک اجابت گفتند اولین از آنها دانش بزرگ‌نیا و دومین و سومینشان حسین مسرور و عباس فرات و چهارمین از ایشان رهی معیری بود که هر یک از این چهارتن رکنی از ارکان شعر صحیح دری و هریک برگزیده‌ای در چند فن از فنون سخنوری و جمله آنان از دوستان قدیم و هم‌سخنان صمیم این گشته وادی بی‌خبری بودند».

۲۳- دربارهٔ زندگانی و خدمات مرحوم دکتر محمود افشار یزدی رجوع فرمائید به مجلهٔ آینده سال ۱۳۶۳ مقالهٔ آقای دکتر جواد شیخ‌الاسلامی؛

۲۴- مرحوم سیدمحمدعلی وزیری مستغنی از آنست که در اینجا مطلبی دربارهٔ او بنویسیم. شرح خدمات، فضائل اخلاقی و شخصیت روحانی وی معروف خاص و عام است. «کتابخانهٔ وزیری یزد» یادگار نفیس و ارزنده او کافی است که به تنهایی معرف مقام آن بزرگوار باشد. مرحوم دکتر قاسم رسا دربارهٔ او گفته است:

بزم ادب و لطف و محبت چو وزیری استاد سخندان و سخن‌سنج ندیده‌است
نگارنده را بیاد آن فقید سعید ایاتی است و چند بیت آنرا در اینجا ترجمان
احساس خود قرار میدهد:

ای وزیری که به‌هر جائز خیر توماند نه فقط مسجد جامع که به‌هر کوی و محال

- یادگیری زتو بس مدرسه اسلامی وان کتب‌خانه یا ارزش بی‌مثل و همال
 مرگ تو گرچه بسی سخت بود مویه چه سود؟ «که در این مرحله امکان خلوداست محال»
 همه معدوم ولی هست خداوندالست همه فانی و بقا راست خدای متعال
 لاجرم نام تو جاوید شود ماه به ماه دولت عزّ توافزوده شود سال به سال
 از تو خشنود بود ذات خداوند کریم وز تو خرسند بود جدّ تو پیغمبرو آل (ص)
 ۲۵- عباس حکیمیان در تاریخ ۶۵/۹/۹ درگذشت.
 ۲۶- دربارهٔ مرحوم شیخ احمد علومى رجوع شود به ندای یزد، شمارهٔ ۹۴،
 نوشتهٔ سیدمهدی علمى.

مشروطیت ۱۳۲۴

همراه با شور و شوقی که برای حکومت قانون و رفع استبداد و زورگوئی بوده است، تاریخ یزد از این شور و شوقها برای آزادی و قانون نشان میدهد. این شور و شوقها گاه همراه با شعارها و انبوه جمعیتها بوده و برخی از علما نیز در دفاع از مشروطیت سخنرانیها میکرده‌اند. با اینهمه همچنانکه در سایر نقاط ایران این جوش و خروشها بقیمت جان آزادیخواهوان به سردی و خاموشی گرائید و مصائبی را پیش آورد در یزد نیز توأم با این حوادث بود. بنظر میرسد کسانی که استقرار این شیوه حکومت را با نیستی و زوال خویش یکسان میدانستند، مصمم و استوار در محو و نابودی آن کوشیده و پیش از آنکه این نغمه‌ها موجب بیداری یا آگاهی دیگران شود آنرا درهم کوبیده باشند. از وقایع مهم بیست ساله مشروطیت تا حکومت پهلوی واقعه محمدتقی مازار، فتنه استاد محمد بنا و قتل حاج ملا رضاست.

مرحوم عبدالحسین آیتی که دوران حیاتش با این حوادث نیز مقارن بوده است در کتاب خویش شرحی از این وقایع را نوشته

است و نیازی بباز گوئی آن در اینجا نیست. راجع به واقعه محمدتقی مازار یکی از نوادگان آن مرحوم نوشته‌ای در اختیار نگارنده گذاشته است که در زیرنویس این یادداشتها نقل می‌شود.^۱ همچنین راجع به فتنه استاد محمد بنا نیز یحیی نواب در جلد سوم نامواره^۲ مرحوم دکتر محمود افشار شرحی نوشته است که برای مطالعه درباره این حوادث باید بدان رجوع کرد.^۲ باید گفت گذشته از مطالعه این حوادث بررسی علل وقوع آنها و عواملی که موجب ایجاد آن شد و دلائلی که آن آمال و آرزوها را باین شکستها و قتلها و آشوبها کشاند خود از موضوعاتی است که باید مورد توجه و تحقیق قرار گیرد. در هر حال مرحوم آیتی به سی فرمانداری که از ۱۳۲۵ - ۱۳۴۵ حکومت کرده‌اند اشاره میکند و تنها دو تن از آنها ضیغم‌الدوله قشقائی و انتظام‌الملک را نام میرد («اینهم برای آنکه ارتباط دارد با خرابی باغ ناصریه و خرابیهای دیگر») با آنکه عدم ذکر این فرمانداران از نظر تاریخی مایه تأسف است با اینهمه گفته پر معنای آیتی موجب تأسفی عمیق تر میشود که حاکی است از هرج و مرجهای بیشتر از دوران مشروطیت در این دوره و البته پس از جانبازیهای که در راه مشروطیت برای رفع این هرج و مرجها صورت گرفت.

۱۳۲۴ ه. ق. (۱۲۸۴ ش)

□ زرتشتیان ایران ارباب جمشید [جمشیدیان پور بهمن یزدی]
را بسمت نمایندگی دوره اول مجلس شورای ملی برگزیدند.^۳ (فرزانگان

زردشتی ص ۴۴۱)

۱۳۲۴ (۸ شوال)

- تولد علی اکبر افسر نام خانوادگی یغمائی. (تذکره سخنوران یزد ص ۴۲۰)
- سید علی رضا آصف ذروکی بلوک در این سال متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۴۱۷)

۱۳۲۵

- ارسال تلگرافی از یزد به مجلس شورای ملی به شرح زیر:
- توسط جنابان عمادالاسلام، سقراط الحکما حضور امنای مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه!
- چهار روز قبل تلگرافی از محمدعلی شاه بر ملاطفت ظاهرانه رسید ولی در قلوب فدویان حقیقت آن جای نگرفت تا اینکه امروز خبر موخش در تهران مبشر بر نقض و پیمانش رسید اسباب هیجان عامه گردید و چون ما خود را رعیت سلطان مسلمان میدانیم لذا ناقض عمل کلام الله مجید را به سلطنت مسلمانان نمی شناسیم و تماماً در راه مقصود مشروع مشروطیت که شعار اسلام است جاناً و مالاً حاضریم و منتظر اخبار احضاریم که خون خود را نثار شورای ملی نموده باشیم ریشه مستبدین و مفسدین را از بیخ و بن کنده در ترویج مذهب اثنی عشری بکوشیم. عمومی اهالی دارالعباده یزد.

واقعات اتفاقیه در روزگار از محمد مهدی شریف کاشانی بکوشش منصوره اتحادیه (نظام مافی) (سیروس سعدوندیان ج اول ص ۱۵۰-۱۴۹)

- تأسیس دبستان پسرانه اهرستان. (سالنامه دبیرستان

ایران شهر ص ۳۰)

□ نشریه هفتگی سفینه نجات در یزد سال ۱۳۳۵ هجری قمری به مدیریت محمدصادق انتشار یافته است. (تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطه تألیف ادوارد براون- ترجمه محمدعباسی ج ۲ ص ۴۴۶)

□ امیرمعزز بعنوان فرمانداری وارد یزد و بعد از هفت ماه حکومت رهسپار تهران شد و سردار جنگ بختیاری برای بار دوم انتخاب گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۵)

□ آقا مسیح تویسرکانی در این سال به بعد چندی رئیس معارف و اوقاف یزد بود. (تاریخ جراید و مجلات ایران ج ۴ ص ۲۵۳)

□ معظم السلطنه کاشی فرماندار یزد شد و در مدت چهار ماه که فرماندار یزد بود مفاسد غیرمنتظره رخ داد. (تاریخ آیتی ص ۳۹۵)

□ روز نوزدهم ماه ذیقعد پنچ تلگراف یکی از تبریز و دو از یزد و یکی از ساری و یکی از شیراز آمده بود تلگراف از یزد توسط جناب افتخارالحکماء حضور مبارک امناء مجلس مقدس و دارالشورای کبراء، شیدا... ارکانه خبر موحش نقص عهد محمدعلی شاه موجب هیجان گردید ما سادات بنی فاطمه او را به سلطنت نمی شناسیم. منتظر احضاریم مالا و جانا حاضریم در راه مقصود مشروع صرف نمائیم. (انجمن فاطمیه نمره ۴۶)

□ حاج محمدتقی از مشروطه خواهان بود و مستبدین ابوالقاسم برادرش را تحریک کردند و اغراض فامیلی هم در میان بود تا سرانجام وی محمدتقی مازار را در این سال کشت. (تاریخ آیتی ص ۳۹۵)

۱۳۲۶ هشتم صفر

□ شهید آیه‌الله صدوقی در این سال متولد شد. (گنجینه دانشمندان ج ۷ ص ۴۴۲)

۱۰ صفر ۱۳۲۶

□ شرح وقایع اتفاقیه در ولایت مختلف ایران بر اساس گزارش کنسولگریها.

یزد- شهر ناآرام است. اهالی یزد از قتل زرتشتی ثروتمند منقلب و هیجان‌زده هستند. خبر سوءقصد به جان شاه با خشم اهالی مواجه شده است. (کتاب نارنجی^۱ ص ۱۵۶- بکوشش احمد مشیری).

۱۳۲۶- سه‌شنبه ۱۷ ربیع‌الاول

□ سیدرضا لوطی سیدابوالقاسم را کشت و یزد منقلب گشت. (تاریخ آیتی ص ۳۹۶)

۱۳۲۶ = ۱۲۸۶ شمسی

□ تأسیس دبستان اله‌آباد. (سالنامه دبیرستان ایران‌شهر ص ۳۰)

□ تأسیس دبستان رحمت‌آباد. (سالنامه دبیرستان ایران‌شهر ص ۳۰)

□ تأسیس دبستان نصرآباد. (سالنامه دبیرستان ایران‌شهر ص ۳۰)

□ تأسیس دبستان پسرانه خیرآباد. (سالنامه دبیرستان ایران‌شهر ص ۳۰)

□ در این سال بعد از رفتن معظم‌السلطنه انتظام‌الملک پسر سهام‌السلطنه به فرمانداری یزد آمد. (تاریخ آیتی ص ۴۰۰)

□ زیلوی وقف برای مسجد زین الدین آقا. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۲۵۹)

□ تولد شه حسن پڑمان اهرستانی فرزند کریم: (تذکره سخنوران یزد ص ۴۶۵)

□ اولین تارزن نسبتاً خوبی که وارد یزد شد در این سال و شخصی موسوم به محمد حسین خان کرمانی بوده که چندی در یزد بسر برده و باعث آموختن فن بوسیله پسران مرحوم مستوفی می شود. (مروارید کویر ص ۳۱)

□ در ۲۱ رمضان این سال تمام راههای یزد بدست سارقین افتاد و تجارت تقریباً از میان رفت. (گزارشهای محرمات و وزارت امور خارجه انگلیس درباره انقلاب مشروطه ایران جلد ۱ ص ۳ تا ۵)

□ میرزا سید کاظم وفات یافت. (مجموعه وزیری ص ۱۳)

۱۳۲۷

□ ورود نصیر به یزد روز سه شنبه چهارم شوال این سال بود. وی بعد از ورود با کمال جدیت و سرعت پس از تحقیق و رسیدگی در صحت انتخاب انجمن ولایتی را منعقد نمود و این اولین فرمانداریست که در یزد پرچم مشروطیت را برافراشت. (تاریخ طاهری ص ۸۱)

۱۲ ربیع الاول ۱۳۲۷

□ وقف استاد علی اکبر خلف مرحوم استاد صادق ساکن محله کوچه بیوک جهت تعزیه داری امام حسین (ع) .

کاغذ سربار کلی به سرادوار گری مورخه ۱۸ ژون ۱۹۰۹ ۲۹ ج ۱

۱۳۲۷ قمری

یزد

خبراستقرار مشروطیت که از طرف شاه اعلان شد مردم ابداً اعتنائی نکردند و بخوبی نپذیرفتند. عقیده مردم این است که این اقدام شاه محض پیدا کردن فرصت است. یک عده از اهالی بر آنند که شاه میخواهد بوسیله این اقدام مردم را وادار به پرداخت مالیات نموده که پس از آن دوباره اساس مشروطیت را برطرف سازد. (کتاب آبی ج ۳ ص ۶۰۱)

۱۳۲۷ ق (۱۲۸۷ ش)

□ تولد دکتر اسفندیار یگانگی در یزد بنیانگذار روش آبیاری نوین بوسیله چاههای عمیق در ایران وی از دوره بیستم قانونگذاری در چهار دوره نماینده زردشتیان در مجلس شورای ملی بود. (زندگی نامه دکتر اسفندیار یگانگی)

□ نصیر بختیاری ملقب به سردار جنگ به حکومت رسید و مدرسه‌ای بوضع جدید به نام مدرسه نصیر دایر گردانید. (سالنامه فرهنگ یزد ص ۲۸-۲۷ و ص ۷)

□ حسن سخنور متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۶۸)

□ روز هفده ماه رجب این سال در مسجد ملاسمعیل انعقاد مجلس عمومی برای تشکیل انجمن نظارت و تعیین نظار برای تشکیل انجمن ولایتی گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۰)

□ روزنامه هفتگی چاپ سنگی در یزد به نام محاکمات به مدیریت محمدصادق منتشر شد. (تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران ج ۳ ص ۶۹)

۱۳۲۸

□ سردار جنگ در اواسط ماه رمضان این سال احضار به

تهران گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۱)

□ بعد از سردار جنگ سالار مؤید دوماه فرماندار و پس از او

ضیغم‌الدوله در این سال حاکم یزد شد. (تاریخ طاهری ص ۸۲)

□ در این سال روزنامه‌ای بنام اتحاد در یزد با چاپ سنگی

منتشر شد. (تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران ج ۲ ص ۱۱۹)

۲۹ شوال ۱۳۲۸

خلاصه ماهیانه

مراسله سر جرج بار کلی

□ حاکم کماکان مشغول تعدی و گرفتن پول از مردم بوده و

به واسطه سوءرفتارش با رؤسای ادارات مختلفه کار ادارات بکلی تعطیل

است. رئیس عدلیه درب عدلیه را بسته و در تلگرافخانه انگلیس متحصن

شده و بالاخره راضی شد که از آنجا خارج شود. رئیس نظمیه را نیز

حکمران علناً شتم و توهین نمود. اهالی دو مرتبه تلگرافات به طهران کرده

و از حکمران شکایت و تظلم نمودند ولی چون جوابی در ترضیه آنها

نرسید در تاریخ ۱۳ و ۱۴ اکتبر بعضی نمایشها بر ضد عوارض محلی

تشکیل دادند، درب انجمن ولایتی را سوزانده و به رئیس پلیس تیر

انداختند و مشارالیه فرار نموده و بازارها بسته شد. (کتاب آبی ج ۴ ص

(۹۵۹)

۱۳۲۹

□ در اوایل این سال نامه هفتگی (انجمن ولایتی یزد) به

مدیریت میرزا محمد صادق قمی انتشار یافت. (نامواره د کتر محمود افشار

ج ۲۶:۵)

□ چاپ روزنامه حکایت جانگداز وقایع یزد الی شیراز
بمدیریت حاج فتح‌الله نجفی. (تاریخ جرائد و مطبوعات ایران ج ۲ ص
۲۲۷)

□ تولد محمد قیصری فرزند حسین. (تذکره سخنوران یزد
ص ۷۷۰)

□ بعد از ضیغم‌الدوله حاجی فخرالملک حاکم شده آتش فتنه
مشتعل گردید و در ۲۶ رمضان این سال حاجی فخرالملک به مرکز
احضار گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۲)

□ روز اول شوال این سال شاهزاده امیراعظم فرماندار کرمان
وارد حجت‌آباد ۴۸ کیلومتری یزد شد و از مرکز مأمور بود که اسباب
امنیت یزد را فراهم کند. (تاریخ طاهری ص ۸۲)

□ ولی صدر کاشف پماد معروف ولی در بیستم صفر این سال
متولد شد. م.

□ تولد سید محمد علی ریاض یزدی* (مروارید کوثر ص ۷۵)

□ اسدالله میرزا شهاب‌الدوله شمس ملک آرا در اواخر سال

۱۳۲۹ هـ. ق. بحکومت یزد منصوب شد و در این سفر بکلی برخلاف
انتظار مردم رفتار کرد پس از مراجعت او جمعی از اهالی یزد به تهران
آمده از رشوه‌گیریهای بی‌انصافانه او بعدلیه مراجعه و او را محکوم کردند.
(شرح رجال ایران- مهدی بامداد ج اول ص ۱۱۴)

۱۳۳۰

□ میرزا کاظم آیت‌اللهی ابن مرحوم حاج میرزا علی متخلص

به ادیب یزدی در این سال متولد شد (تذکره سخنوران یزد ص ۸۷)

□ میرزا محمدعلی عالمی از خوشنویسان بافضل در این سال متولد شد.^۵ (هنروران یزد ص ۱۳۴)

□ روز سه‌شنبه ۱۶ ذی‌قعدة ۱۳۳۰ تلگرافی از میرمحمد‌ماشاءالله‌خان رسید که از یزد عزیمت نماید. (تاریخ طاهری ص ۸۳)

□ وقف استادحسین فرزند استادکریم یک قطعه زمین درکوچه حنا دو قفیز جهت ذکر مصیبت خامس آل عبا (ع) شبهای جمعه بعد از نماز در مسجد قدیم یخدان. م.

□ وفات میرزا علینقی حجاب. (تذکره فتوحی ص ۹۵)

□ وفات آیه‌الله میرزا سیدعلی حائری فرزند حاجی میرزامحمد رضا. (سنگ قبر در امامزاده جعفر)

۱۳۳۱

□ عباس فرزند مرحوم جعفر شهرت و تخلص شاکری متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۷۸)

□ تأسیس دبستان مرزعه کلانتر. (سالنامه دبیرستان ایران شهر ص ۳۰)

□ وقف حاج محمدحسن برای تعزیه حضرت سیدالشهدا

□ سردار فاتح برادر سردار جنگ بعنوان حاکم یزد انتخاب

شد. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۲۹-۲۷ ص ۸)

□ سردار فاتح بعنوان فرماندار یزد روز پنج‌شنبه ۲۶ ذی‌قعدة

وارد ارگ دولتی شد سردار فاتح پس از یک سال و یک ماه احضار و از یزد حرکت نمود. (تاریخ طاهری ص ۸۴)

- تاریخ آجر... ترکاباد (اردکان). (یادگارهای یزد ج ۱ ص ۶۶)

۱۳۳۲

- روز یکشنبه ۷ صفر این سال اعتمادالملک از یزد رفته و صارم‌السلطان به جای ایشان به نیابت حکومت برقرار گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۴)
- روز بیستم صفر این سال معاضدالسلطنه به یزد وارد و بعد از هفت ماه به تهران احضار و فرمانداری یزد به منتظم‌الدوله بختیاری واگذار گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۴، رجال ایران - ج ۱ - ص ۳۹)
- تأسیس اداره فرهنگ در یزد. (سالنامه فرهنگ ص ۲۷ و ۲۸)

- احمدخان ملک ساسانی در این سال به پیشکاری دارائی یزد منصوب و به یزد آمد. (شرح رجال ایران ج ۴ ص ۲۲)

۱۳۳۳

- در این سال مرتضی قلیخان فرزند صمصام‌السلطنه بختیاری وارد یزد شد و بعد از ۹ ماه استعفا کرده به اصفهان رهسپار شد. (تاریخ طاهری ص ۸۵)
- سیدابوالقاسم آیت‌اللهی در این سال متولد شد. (روزنامه ندای یزد شماره ۱۱ ص ۳)
- چاپ روزنامه مخبر یزد. (تاریخچه مطبوعات یزد)
- حسین محبوبی اردکانی در این سال به دنیا آمد. (روزنامه ندای یزد شماره ۱۰ ص ۳)
- در سال ۱۳۳۳ ه. ق. رستم بهرام نرسی آبادی در منزل

آقای سیدیحیی مجتهد بزرگ یزد نشسته باشد که چند نفر از تجار مسلمان یزد از جمله آقای حاجی محمدحاجی وارد منزل مجتهد میگردند. در حالیکه ایستاده باشند آقای حاج سیدیحیی میپرسد چکار دارید جواب میدهد زرتشتیان دارند لباسهایی میپوشند که دیگر نمیتوان آنها را از مسلمانها تشخیص داد خواهش دارند حکمی صادر فرموده و آنها را از پوشیدن البسه رنگین مانع گردید. مجتهد از استماع این حرف غضبناک گردیده میگوید اگر مسلمانی در لباس است بروید لباس عربها بپوشید که پیغمبر آنها میپوشید و آن پیراهن دراز بی تبان می باشد بروید از اینجا چکار دارید خودتان را اصلاح کنید. برید برید و آنها را از منزل خارج می کند. (فرزانگان زرتشتی ص ۱۹)

□ تأسیس دبستان مبارکه. (سالنامه دبیرستان ایران شهر ص

(۳۰)

۱۳۳۴

□ در ۹ جمادی الاولی ۱۳۳۴ خبر انتصاب ضیاءالدوله بحکومت یزد رسید و روز سه شنبه ۲۶ جمادی الثانی مطابق ۱۰ اردیبهشت ماه ۱۳۳۴ وارد یزد شد و روز ۳ شنبه ۱۶ صفر ۱۳۳۵ از حکومت یزد استعفا نموده بطهران برگشت نمود. (تاریخ طاهری ص ۸۵)

□ تأسیس عدالتخانه در یزد (داد گستری سابق). (نامه داد گستری یزد)

۱۳۳۵

□ تولد استاد علی محمد کاوه. م.

□ در ۲۴ ذیحجه ۱۳۳۵ مهدیقلی کنگرلو (سدیدالملک)

معاون حکومت یزد شد. (تاریخ طاهری ص ۸۵)

□ قالی سفارش متحدالممالک (در مسجد چارمنار).
(یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۱۵)

۱۳۳۶

□ در زمان حکومت سردار جنگ در یزد خشکسالی و
ملخ خواری شد و تجار یزدی برای تأمین نان یزد هزار خروار گندم از
رفسنجان خریدند حکومت کرمان حمل گندم را به یزد قدغن کرد تجار
برای رفع قدغن در تلگرافخانه متحصن شدند تحصن تجار یزد از ۷ صفر
۱۳۳۶ الی دوم ربیع الاول ۱۳۳۶ طول کشید تا رفع قدغن رسید و گندمها
از توقیف خارج شد و تجار نیز از تلگرافخانه بیرون آمدند. (تاریخ
طاهری ص ۸۶)

□ در این سال مدارس دولتی در یزد باز شد. (سالنامه فرهنگ
یزد سال ۲۹-۲۸)

۱۳۳۷

□ آیت الله سید محمد کاظم طباطبائی در این سال
رحلت کردند. (مروارید کویر ص ۸۵)

□ آقای امیرحضور از این سال تا ۶ سال رئیس فرهنگ یزد
بوده است. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ ص ۱۱)

□ بانو ربابه فرزند سلطان متخلص به نابغه متولد این سال بود.
(تذکره سخنوران یزد ص ۷۶۴)

□ تولد دکتر محمدعلی رشتی وکیل یزد. (سالنامه ایسایس
سال ۱۳۴۳ ص ۸)

۱۳۳۷-۱۴ جمادی الثانی

- وقف معصومه بیگم دختر حاجی سید مرتضی محمود آبادی
چهار جره و دو دانک جره میاه قنات قریه حسن آباد رستاق برای اقامه
ذکر مصیبت خامس اصحاب کساء ... م.
- روز ۱۸ ربیع الاول این سال خبر انفصال سردار جنگ و
اقبال الملک و سدید الملک به یزد رسید و سردار ظفر بختیاری برای
حکومت معین شد. (تاریخ طاهری ص ۸۵)
- عباس رشتی از خوشنویسان یزد در این سال متولد شد.
(هنروران یزد ص ۱۴۸)
- شروع ریاست فرهنگ امیر حضور تا ۶ سال. (سالنامه
فرهنگ یزد ۳۳-۳۲ ص ۱۱)

۱۳۳۸

- علی کاشانی در این سال متولد شد. (تذکره سخنوران یزد
ص ۶۹۱)
- انتشار مجله هفتگی باران بهار به مدیری و سردبیری
سید حسن شکوهی جای اداره بازار افشار چاپ مطبعه مدرسی. (تاریخچه
مطبوعات یزد)
- وقف حاج محمد علی بزاز، اراضی نقی آباد، آب
خشک آباد. . . جهت طبخ برنج و حلوا در نیمه شعبان و روضه خوانی
هفتگی در ایام سال (اداره کل سیلو در محدوده این موقوفه است)

۱۴ رجب ۱۳۳۸ ه. ق.

- وقف حاجی علی اکبر محله تلی آب و باغ در رستاق
میبد، تفت، اردکان، حومه یزد، پشتکوه جهت روضه خوانی و اطعام در ماه
محرم. م.

۱۳۳۹

- میرزاعلی فرزند علی اکبر فامیل نسیم سبحان تخلص
جانسور متولد این سال است. (تذکره سخنوران یزد ص ۴۹۱)
□ محمدحسین فرزند بمانعلی در این سال متولد شد. (تذکره
سخنوران یزد ص ۷۱۵)

- شبکه گچ بری مسجد شاه ولی (تفت). (یادگارهای یزد ج
۱ ص ۴۲۰)

۱۳۴۰

- سیدمحمد صاحب کرامت فرزند حاج میرزامحمدعلی
مدرس متوفی این سال است. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۸۲)
□ عباس فرزند علی اکبر دارای نام خانوادگی کلان طرزجانی
و نیز تخلص کلان در طرزجان یزد در این سال متولد شد. (تذکره
سخنوران یزد ص ۸۲۵)
□ تأسیس دبستان هدایت. (نامه ۷۱۴ مورخه ۶۷/۳/۳۰)
□ سنگ قبر قوام الدین حسن. (یادگارهای یزد ج ۲ ص
۹۰۵)

- روز چهارشنبه ۲۸ ربیع الثانی خبر عزل امیر حسینخان
بختیاری فرزند سردار ظفر رسید. (تاریخ طاهری ص ۸۶)

- روز ۵ شنبه ۲۵ جمادی‌الثانی ۱۳۴۰ امیرحسینخان معاضدالسلطنه مجدداً بحکومت یزد منصوب و وارد یزد شد و بعد از پنج ماه حکومت از یزد حرکت کرد. (تاریخ طاهری ص ۸۶)
- روزنامه شیرکوه در شهر یزد بصاحب امتیازی و نگارندگی شیخ احمد مدیر تأسیس و در ذیقعه ۱۳۴۰ قمری منتشر شده است. (تاریخ جراید و مجلات ایران ج سوم ص ۹۴)
- تولد سیدرضا روشن^۸. م.
- علی حافظی متولد این سال است. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۰۰)
- تأسیس آموزشگاه مارکار. م.

۱۳۴۱

- میرزا سلیمان‌خان میکده عصر جمعه محرم این سال بسمت فرمانداری وارد یزد شد وی روز سه‌شنبه ۲۳ شعبان معزول و به تهران رهسپار شد سدیدالملک بسمت حکومت معین و روز ۱۹ ذیحجه ۱۳۴۱ وارد مقر فرمانداری گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۶)
- تولد سیدعلی آیت‌اللهی از فرهنگیان نمونه یزد. (ندای یزد شماره ۳۸ ص ۳)
- روز ۴ محرم ۱۳۴۱ خبر انفصال سدیدالملک رسید. (تاریخ طاهری ص ۸۷)
- آغازگشایش نخستین مدرسه بوسیله مسلمانان در شهرستان تفت. (ندای یزد- مقاله سیری در فرهنگ تفت شماره‌های ۴۹-۴۸)
- روزنامه پیکار در تاریخ جمعه ۵ ربیع‌الثانی این سال به مدیریت و صاحب امتیازی موسوی‌زاده یزدی [دوست صمیمی مرحوم

فرخی] در تهران منتشر شده است. (تاریخ جراید و مجلات ایران ج ۲

ص ۸۷)

۱۳۴۲

□ سید محمد لسانی یزدی فرزند سیدرضا در این سال متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۲۱)

□ تأسیس دبستان دوشیزگان ماهیاری قاسم آباد توسط کیخسرو خداداد. (سالنامه دبیرستان ایران شهر، ص ۳۱)

□ از بزرگان دانش و خطاط چیره دست که وجودش منبع فیض و اثر بوده مرحوم حاجی جناب پور داماد مرحوم حایری زاده وکیل اسبق مجلس شورای ملی بوده عمر او ۷۲ سال و در تاریخ ۱۳۴۲ هجری فوت نموده و قرآنهائی بخط ثلث و نسخ این مجتهد بزرگ در یزد و سایر کتابخانه‌ها موجود است که نمونه‌ای از ذوق و استادی او را می‌رساند و به عقیده نگارنده از خط احمد نیریزی بهتر می‌نوشته. علی محمد کاوه (مروارید کویر، ص ۵۴)

□ اولین کسی که توانست در دارالعباده یزد علناً ساز بنوازد مرحوم حسینعلی نشاطی بود که از افراد موزیک قشونی سابق بود و برای اولین دفعه در سال ۱۳۰۲ در دسته تعزیه‌داری که وسیله افراد پادگان یزد ترتیب داده شده بود قره‌نی نواخت و در میادین امیرچقماق و میدان شاه و کوچه و بازار بگوش مردم رساند. (مروارید کویر ص ۳۲-۳۱)

۱۳۴۳

□ تولد کاظم ثابتی اشرف فرزند محمدعلی (از شعرای یزد) (تذکره سخنوران یزد ص ۷۲۳)

□ از استادان شکسته‌نویس یزد استاد میرزا حسن بزرگ

میباشد که در عهد ناصرالدین شاه در محله مصلائی عتیق میزیسته و مرقعات شکسته او در بیشتر منازل یزدیها موجود است. این استاد بزرگ در سال ۱۳۴۳ بدرود حیات گفته و ۷۰ سال عمر نموده است. چند کتاب حافظ را با خط شکسته تمام نوشته که یکی از آنها را به ناصرالدین شاه اهدا نموده است. (مروارید کویر ص ۵۴)

□ میرزا حسین خان فاطمی جمادی الثانی ۱۳۴۳ قمری تا دو سال رئیس فرهنگ یزد بود. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ ص ۱۱)

□ در زمان حکومت خان شوکت در ۷ دیماه ۱۳۰۳ مطابق با ۲۵ جمادی الاولی ۱۳۴۳ باران مفصلی بارید و سیل جاری گردید و در بافق ۴ شبانه روز باران بارید و سیل عظیمی جاری گردید و تقریباً نصف بافق را خراب کرد. (تاریخ طاهری ص ۸۷)

□ ریاست میرزا حسین خان فاطمی به فرهنگ یزد تا دو سال. (تاریخ طاهری ص ۸۷)

□ بعد از میرزا حسین خان فاطمی ریاست فرهنگ تا سال ۱۳۰۴ به عهده میرزا ابوالحسن قمی و بعد او وی تا یکسال کفالت فرهنگ به عهده فتح الله فاطمی بود. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۳-۳۲ ص ۱۱)

□ تولد دکتر سیدرضا پاک نژاد^{۱۰}.

یادداشتها

۱- آقای علی اصغر رئیس زاده یکی از نوادگان مرحوم حاج محمدتقی مازار نوشته اند: حاج محمدتقی مازار فرزند آقا حسن ملارمضان به مناسبت مظالم جلال الدوله حاکم وقت یزد با عده ای از روشنفکران زمان مانند مرحومان آقامحمد و

آقا حسین مشروطه و مرحوم آقا سید ابوالقاسم مازار (پدر مرحوم موسوی زاده) و جمعی دیگر. جلساتی بر ضد مستبدین تشکیل می دادند.

مرحوم حاجی حسین جشن مشروطیت را در باغهای سرچشمه دهنو (۹ کیلومتری یزد) برپا کرد و بوسیله جارچیان مردم کوچه و بازار را به این جشن دعوت کرد.

بعد از ظهر آن روز در عمارت اشترگلوی باغ چند نفر از رجال مشروطه خواه مانند مرحوم حجه الاسلام حاج سید محمد رضا (میبدی) (پدر آقای امامیان وکیل دادگستری) سخنرانی کردند. سخنران دیگر مرحوم آقا سید علی اکبر موسوی زاده (بعدها وزیر دادگستری) بود که جوانی خوش بیان و فعال بود. خود حاج محمد تقی گفته بود «حاضر م کلّیه ثروت خود را در راه به ثمر رسیدن مشروطیت نثار کنم و فقط به یک سنگ و دو شتر مازاری قانع هستم». حاجی عصر روز ۲۹ رمضان سال ۱۳۲۵ هجری قمری به گلوله ابوالقاسم حسابدارش کشته شد و قاتل در امامزاده جعفر به تحصن رفت.

۲- تاریخ آیتی، ص ۳۹۹.

۳- فرزنانگان زرتشتی تألیف رشید شهردان دیده شود.

۴- درباره مرحوم سید محمد علی ریاضی یزدی شاعر نامی یزد جز آنچه در تذکره های یزد ذکر شده رجوع شود به کیهان فرهنگی شماره ۱، باغ صائب، آینده سال ۱۳۶۲، تذکره خوان نعمت، سیمای یزد، نشریه آموزش و پرورش یزد سال ۵۶، و مقالات نگارنده در ندای یزد سال اول از شماره ۶.

۵- عالمی از روحانیون و شعرای وارسته یزد بود و در تذکره خاضع و فتوحی و نیز هنروان یزد احوال ایشان ذکر گردیده است. جز اینها رجوع فرمائید به نشریه آموزش و پرورش مقاله مرحوم محمد کیانی.

مطلبی را نیز نگارنده در شماره ۱۳۸ ندای یزد بیاد وی نوشته است. وی در

تاریخ فروردین ۱۳۶۷ چشم از جهان فرو بست.

۶- مرحوم سید ابوالقاسم آیت اللهی از فرهنگیان شایسته یزد بود و در سال

۱۳۵۷ چشم از جهان فرو بست. وی کتاب کشکول شیخ بهائی را ترجمه کرده که

چاپ شده است. همچنین کتاب نسب‌نامه دودمان آیت‌اللهی یزدی که قبلاً از آن نام بردیم از اوست. نمونه‌ای از خط ایشان را نیز آقای سیدعلی آیت‌اللهی که خود از فرهنگیان بنامند برای درج در این کتاب در اختیار نگارنده گذارده‌اند که بدینوسیله از ایشان تشکر می‌شود.

۷- برای سرگذشت و مکارم اخلاقی حسین محبوبی اردکانی رجوع شود به راهنمای کتاب سال ۱۳۵۶ شماره ۸ - ۱۰، مقاله ایرج افشار.

در سالهائی که مرحوم محبوبی اردکانی رئیس دبیرستان ایران‌شهر بود دکتر ابوالقاسم قلمسیاه معاون ایشان بود و این دو با علاقه‌مندی و نظم و سخت‌کوشی منشأ خدمات بسیار شدند.

۸- روشن در سال ۶۵ برحمت ایزدی پیوست. وی از شعرا و عرفای یزد بود و بخشی از اشعار او با مقدمه مرحوم محمدعلی‌فتی‌بنام اندیشه روشن چاپ شده است. کتابی نیز بنام اندرز روشن دارد. روشن شعر را خوب می‌سرود و چند سال پیش شعر او در مسابقه‌ای پیرامون مقام معلم رتبه اول یافت. وی انسانی وارسته بود و بیاد وی یادنامه‌ای نیز انتشار یافته است. نگارنده نیز در ندای یزد (شماره ۶۷) مطلبی با یاد وی نوشته است با عنوان «خاموشی روشن».

۹ - علی جواهرکلام. ش ۸۳۷ مجله اطلاعات هفتگی ۳۶/۷/۵ انتقادی از یزد داشته است و آقای ثابتی اشرف آن انتقاد را با اشعار خود پاسخ داده است که در شماره ۱۶۸ روزنامه ملک ۳۶/۷/۲۹ (سال هشتم) درج گردیده است. چند بیت از آن اشعار را در اینجا می‌آوریم:

فرخی بکه‌تاز عصر وزمان	شاعر انقلابی ایران
آنکه ضیغم دهان او را دوخت	لیک خود را بدرهمی نفروخت
زادگاهش بدون شک اینجاست	مایه افتخار کشورماست
الغرض ماگل سرسبیدیم	همه جا قهرمان خلع یدیم
حافظ خاک پاک ایرانیم	کشور خویش رانگهبانیم

۱۰- دکتر سیدرضا پاک‌نژاد پزشک و اولین نماینده یزد پس از انقلاب بود.

قرن اخیر

در بررسی تاریخ دوره معاصر یزد مانند هر دوره دیگر باید نظام حاکم و اوضاع کلی کشور را در نظر داشت. در فاصله‌ای کمتر از دو دهه از انقلاب مشروطیت ایران آشفته‌گیها و نابسامانیها و جنایتها فضای کشور را در بر گرفته بود. آقای دکتر اسمعیل رضوانی راجع به این سالها مینویسد: از آن پس تا کودتای ۱۲۹۹ تاریخ ایران پر است از شرح وقایع انقلاب و ضدانقلاب پر است از شرح آدمکشیها، قتلها، غارتها، تبعیدها. پر است از حوادثی وحشتناک و وقایعی ترسناک^۱. دیدیم که در یزد نیز وقایعی اسفبار چون قتل محمدتقی مازار پیش آمد. این اوضاع آشفته که بر وفق مراد و مرام دشمن استعمارگر و مکاری چون انگلستان بود زمینه‌های سیاسی و اجتماعی را برای قد علم کردن رضاخان فراهم میکرد. ملک الشعراء بهار در تاریخ احزاب سیاسی خود چگونگی این اوضاع آشفته و پایداری رجال متعهد آن دوران را که سرانجام نیز نتوانستند کاری از پیش برند و رضاخان زمام امور را بدست گرفت نشان میدهد.

استقرار حکومت رضاخان دوره جدیدی از استبداد را همراه با فریب و زور با عناوین تجدد و تحول در تاریخ کشور ما گشود. بررسی دوران حکومت پهلوی در یزد مجال بسیار میطلبد. با اینهمه باید باختصار گفت در یزد نیز حکام او همان شیوه‌ها و ترندها و برنامه‌های رائج او را اعمال میکردند. انتصاب برخی از فرمانداران ارتشی، تأسیس ادارات، تبلیغ و اصرار بر اجرای لباس متحدالشکل و . . .

در اجرای برخی از این برنامه‌ها نیز بر طبق رسم زمان شیوه زور و ستم و شتم و آزار بکار میرفت و این شیوه حتی روستائیان یزد را شامل میشد. چنانکه گوشه‌هایی از این زورگوئیها و آزارها را میتوان در کتاب «روزها» دید.

در دوره پهلوی دوم نیز یزد مانند شهرهای دیگر دارای تحولاتی شد. برخی از آثار تمدن و صنعت بدان راه یافت. کارخانه‌ها تأسیس شد. ادارات گسترش یافت و در شئون مختلف زندگی مردم دگرگونی‌هایی بوجود آمد با اینهمه از آنجا که نظام پهلوی نظامی وابسته بود آنچه بتدریج و با ظواهری آراسته و فریبنده انجام میگرفت بویژه پس از کودتای بیست و هشتم مرداد ۳۲ در نهایت و در اعماق چه بسا تخریب بنیادهای فرهنگی و مذهبی را بدنبال داشت و بقول آقای دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن: دستگاه حاکم که سرمست غرور و پول خود شده بود بنحوی سبانه به فرهنگ و دین و معتقدات مردم حمله میکرد و آنان را تا آستانه یک خلاء اخلاقی و معنوی پیش برد. نقشه‌ای که کشیده شده بود این بود که مردم از لحاظ فرهنگی

خلع سلاح شوند یعنی به هیچ اصل و اعتقاد و منش و شرف و انسانیت پای‌بند نمانند. به گذشته خود بی‌اعتقاد شوند و از حال چیزی نیاموزند و از آینده بی‌خبر بمانند و جز غم لحظه مجال غم دیگری نیابند و توفیق و سعادت خود را جز در تسلیم به زور، اعتقاد به زور و پول‌پرستی نبینند. بدینگونه از هر سو تخم بی‌اعتمادی و بدبینی و سست عقیدگی افشانده می‌شد و مطبوعات و رادیو و تلویزیون تا حد یک مکتب حیوان سازی تنزل کرده بود.»^۲

بدیهی است که یزد نیز با سابقه فرهنگی و مذهبی خود مخالفت‌های خود را با نظام پهلوی نشان داد و بهمین دلیل پس از حادثه تبریز در بهمن ماه ۵۶ مراسم چهلم شهدای آن حادثه در دهم فروردین ۵۷ در یزد برگزار شد. روزی که سرآغاز فصلی دیگر در تاریخ این دیار می‌گشود و ما سخن خود را با یاد آن به‌همین جا به پایان می‌بریم.

سالهای شمسی

۱۳۰۴

- تأسیس دبستان قدس. (نامه اداری)
- تأسیس دبستان دوشیزگان کوچه بیوک توسط رستم خداداد. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۲)
- تولد ایرج افشار (تذکره سخنوران یزد ص ۴۱۹)

□ تولد دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن^۲

۱۳۰۵

□ تأسیس بنگاه گلپهار توسط مرحوم حاجی محمدرضا مدرس زاده. (روزنامه طوفان شماره ویژه (۳۲۶) سال ۱۳۳۸ ص ۱۴)

□ تأسیس دبستان دوشیزگان خیرآباد توسط مهربان ایران. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۲)

□ تأسیس دبستان پسرانه شیرین تفت توسط خداداد و بهرام. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۲)

□ تأسیس دبستان خدابخشی چم توسط خدابخش خداداد. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۲)

□ تأسیس دبستان نصرت آباد توسط اردشیر مهربان. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۲)

□ تأسیس دبستان علی آباد توسط فریدون اسفندیار. (سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۲)

□ وقف آب محمدآباد آب حسینی در تفت و اراضی تابعه. .
جهت روضه خوانی در دهه اول محرم و دهه آخر ماه صفر توسط حسین.

۴

□ چاپ روزنامه آفاق به مدیریت میرزا حسین خان. (تاریخچه مطبوعات یزد)

□ مهربان فرزند شاهپور نام خانوادگی ابریشمی از خاندان هیربد متخلص به مهر در سال ۱۳۰۵ خورشیدی در مبارکه یزد متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۴۶)

□ غلامعلی خان معین الممالک آخر اردیبهشت ۱۳۰۵ شمسی مطابق آخر جمادی الثانی ۱۳۴۵ هجری قمری احضار به تهران شد. (تاریخ طاهری ص ۸۸)

□ غلامرضا هدایت مخیرالدوله در تاریخ رجب ۱۳۴۵ مطابق دیماه ۱۳۰۵ شمسی بحکومت یزد منصوب و وارد اداره فرمانداری گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۸)

۱۳۰۶

□ احمدعلی رونق یزدی فرزند حسین قلی خان در سال ۱۳۰۶ خورشیدی در گذشت. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۴۶)

□ تولد دکتر علی محمد کاردان. م.

□ روزنامه شیرکوه در اوائل سال ۱۳۰۶ شمسی پس از مدتها تعطیلی مجدداً پا به دایره انتشار گذاشت و شماره اول آن مصادف با ششمین سال تأسیس روزنامه است در اردیبهشت سال ۱۳۰۶ منتشر گردیده است. (تاریخ جرائد و مجلات ایران ج ۳ ص ۹۵)

□ در گذشت آیه الله سید محمد فیروزآبادی مرجع تقلید جمعی از شیعه، صاحب جامع الحکم فی حکم اللباس المشکوک... (ریحانه الادب ج ۳ ص ۲۳۶-۲۳۵)

□ سید حسین خدیو جم فرزند سیدعلی در ۱۳۰۶ در یزد متولد شده [در بعضی نوشته ها مشهد است]. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۵۹)

۱۳۰۷

□ غلامحسین شارق در دهم آبانماه ۱۳۰۷ در یزد دیده از جهان فرو بست. (تذکره سخنوران یزد ص ۱۵۹)

□ تأسیس دبستان دوشیزگان خرمشاد توسط اردشیر کیخسرو.
(سالنامه دبیرستان ایرانشهر ص ۳۳)

□ تولد دکتر عبدالحسین جلالیان. (مقدمه پله‌های سنگی)
□ تأسیس اداره ثبت احوال یزد (نامه شماره ۹۰۹ -
۶۷/۳/۲ اداری)

□ شروع فعالیت و تأسیس دبیرستان ایرانشهر. (سالنامه
دبیرستان ایرانشهر ص ۳۸ - سی‌خاطره علی‌اصغر حکمت ص ۳۱۶)
□ سرلشکر علی آقاخان نقدی در تاریخ ۲۱ مرداد ۱۳۰۷
[بعنوان فرماندار یزد] وارد یزد شدند در زمان ایشان اداره آمار و ثبت و
احوال در یزد دائر و شروع به کار نمود و اهالی برای گرفتن شناسنامه
استقبال شایانی نمودند. دیگر قانون لباس متحدالشکل بود. . . در زمان
فرمانداری ایشان اهالی یزد از هر حیث راحت و آسوده و امنیت کامل در
طرق و شوارع حکمفرما بود. (تاریخ طاهری ص ۸۹-۸۸)

□ تولد دکتر محمد بقائی یزدی وکیل تفت. (سالنامه ایساپس
ص ۱۱)

□ حاج سید علی‌اکبر ضیاء کاشانی متخلص به ضیائی در ۲۹
ذیحجه ۱۳۴۷ هجری قمری در یزد به دنیا آمد. (تذکره سخنوران یزد ص
۵۸۹)

۱۳۰۸

□ تأسیس بیمارستان مجانی دولتی توسط دکتر محمدخان
طاهری با همکاری فتحعلی‌خان در منزل مرحوم حافظ الصحه. (طوفان ص

۳۱ شماره ۳۲۶)

□ مجله نمکدان در تهران بصاحب امتیازی و مدیریت
عبدالحسین آیتی در سال ۱۳۰۸ شمسی منتشر شده است. (تاریخ جرائد
و مجلات ایران ج ۴ ص ۳۰۹)

۱۳۰۹

□ رضاشاه در سال ۱۳۰۹ خورشیدی به یزد آمد. (تاریخ
آیتی ص ۴۰۲)

□ تأسیس اداره مالیه در یزد. نامه شماره ۶۱۸۰ - ۶۷/۴/۱

اداره

□ ساختمان آب انبار دوره مرحمت آباد - (یادگارهای یزد

(۸۶:۲)

□ تأسیس پایه گذاری مولد برق. نامه شماره (۷-۲-۳۳۷

مورخ ۶۷/۲/۱۱ اداری)

□ دکتر محمد نعمت‌اللهی فرزند حاج میرزا محمدعلی در

سال ۱۳۰۹ خورشیدی متولد شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۶۵)

□ تأسیس دبستان دوشیزگان جمشید رحمت آباد توسط

جمشید. (سالنامه دبیرستان ایران شهر ص ۳۲)

□ تعمیر خواجه خضر. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۷۲)

۱۳۱۰

□ محمدعلی نصیریان از سال ۱۳۱۰ تا دو سال رئیس

فرهنگ یزد بود. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ ص ۱۱)

□ در تیرماه این سال محمد علیخان اویسی به فرمانداری یزد

منصب شد در زمان فرمانداری وی نقشه خیابان یزد کشیده و به موقع

اجرا گذارده شده و نیز کارخانه اقبال تأسیس گردید. (تاریخ طاهری ص ۸۹)

□ آقا حسین فرزند میرزا محمد متخلص به پهلوان متولد این سال است. (تذکره سخنوران ص ۸۰۲)

□ تأسیس اداره دارائی اردکان. نامه شماره (۶۱۸۰ - ۶۷/۴/۱ اداری)

□ محمدجعفر عرب تقوی فرزند حاج میرزا علی متولد این سال است. (تذکره سخنوران ص ۶۲۷)

□ شرکت نخریسی اقبال به ثبت رسیده و ماشین آلات آن از آلمان و انگلستان خریداری شد. (طوفان شماره مخصوص ۳۲۶ ص ۶۵)

□ تأسیس دایره ای بنام بلدیة در فرمانداری [نخستین سیستم تأسیس شهرداری یزد] نامه شهرداری.

□ تولد عباس فتوحی یزدی. (مؤلف تذکره شعرای یزد). م.

۱۳۱۱

□ سید محمد نواب رضوی متولد ۱۳۱۱ شمسی است (تذکره شعرای یزد ص ۱۶۳)

□ محمد کاظم کامران یزدی فرزند عبدالوهاب در سال ۱۳۱۱ شمسی بدنیا آمد. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۰۰)

□ تولد دکتر رضا داوری. (ندای یزد شماره ۸۱ ص ۸)

□ علی اکبر فلاح تفتی فرزند محمد متولد ۱۳۱۱ شمسی است. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۶۴)

□ ابوطالب سیاح یزدی فرزند محمد حسین در سال ۱۳۱۱

خورشیدی فوت کرد. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۲۷)

- سیحون یزدی در سال ۱۳۱۱ خورشیدی درگذشت.
(تذکره شعرای یزد ص ۱۱۸)

۱۳۱۲

- میرزامحمد مضطر یزدی در سال ۱۳۵۲ قمری وفات یافت.
(تذکره شعرای یزد ص ۱۲۴)
- چاپ روزنامه یزد به مدیریت محمدحسین نواباردکانی.
(تاریخچه مطبوعات در یزد)
- کمال السلطنه بحرالعلومی از سال ۱۳۱۲ تا ۸ ماه رئیس فرهنگ یزد بود. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ ص ۱۸)
- تأسیس مدرسه راهنمایی مارکار پسران.
- شاهبهرام شهروین (موبد یزدی) حدوداین سال رخت بربسته به عالم باقی شتافت. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۴۰)
- وارد کردن ماشین چاپ چاپخانه گلپهار. (طوفان ۳۲۶ شماره مخصوص ۳۸ ص ۱۴)
- روزنامه یزد در سال ۱۳۱۲ شمسی در شهر یزد تأسیس و منتشر شد. (تاریخ جراید و مجلات ایران ج ۴ ص ۳۴۴)
- چاپ روزنامه گلپهار بمدیریت مرحوم عبدالمولی مولوی مؤسس اولیه بنگاه گلپهار. (طوفان ۳۲۶ ص ۱۴)
- سیدمحمد قدس یزدی در سال ۱۳۱۲ شمسی بدزود حیات گفت. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۷۸)

- حسینقلی هراتی با شرکت ایدون بتأسیس یک کارخانه
پشم‌ریسی و پارچه‌بافی بنام درخشان اقدام کرد. (طوفان شماره ۳۳۶ ص
۶۷)
- درگذشت دکتر میرزا عبدالوهاب ملکی یزدی (دیوان طبیب)

۱۳۱۳

- درگذشت مشیرالممالک. (سنگ قبر در امامزاده جعفر)
- ابوتراب فرساد از ۲۵ بهمن ۱۳۱۳ تا ۲۱ اردیبهشت
۱۳۱۵ رئیس فرهنگ یزد بود. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ ص ۱)
- تولد مهندس سیدعلی اکبر مؤید علائی. م.
- باقر دهقان در این سال به دنیا آمد. (تذکره سخنوران یزد
ص ۵۳۴)
- تأسیس اداره دارائی تفت. (نامه شماره ۶۱۸۰ مورخ
۶۷/۴/۱ اداره دارائی)
- پروین ریاضی فرزند دکتر معتمد ریاضی در این سال به دنیا
آمد. (تذکره سخنوران یزد ص ۴۷۰)
- علی اصغر حکمت در این سال به یزد آمد. مروارید کویر
ص ۳۲

۱۳۱۴

- چاپ سالنامه دبیرستان کیخسروی به مسئولیت جمشید
بندریانزاده و چند نفر دیگر. (تاریخچه مطبوعات در یزد)
- در آبشاهی دو پیرانگاه وجود دارد یکی موسوم به پیر
مهریزد که بنای آن شکسته و رو به ویرانی است اثر قبلی در آن دیده نشد

دیگری پیر مراد است در صحرای میان قاسم آباد و آبشاهی و در این سال تجدید بنا شده است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۹۲)

□ احداث اولین خیابان یزد بنام خیابان پهلوی که اکنون بنام امام خمینی تغییر نام یافته از مقابل دارائی تا فلکه پهلوی (میدان شهید بهشتی). (نامه شهرداری)

□ تأسیس بیمارستان دولتی

۱۳۱۵

□ تأسیس دبستان دخترانه سمیه. (نامه شماره ۵۵۸ مورخ ۶۷/۱/۲۳)

□ دکتر عبدالرسول طبیب در این سال مرحوم شد. (تذکره سخنوران یزد ص ۶۳)

□ تأسیس انجمن ادبی در یزد بریاست مرحوم فرساد. (تاریخ آیتی ص ۴۳۳)

□ در ۸ خرداد این سال آقای رضای حکمت (سردارفاخر) بفرمانداری یزد منصوب وارد یزد شدند آقای حکمت بعد از دو سال و یک ماه از شغل خود استعفا کرد. (تاریخ طاهری ص ۹۰)

□ میرزا سیدعلی مشفق فرزند سیدمحمدباقر متوفی این سال است. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۳۲)

□ محمد ظریفزاده یزدی در بهمن این سال متولد شد

(تذکره سخنوران یزد ص ۵۹۶)

۱۳۱۶

□ تأسیس دبستان دخترانه مریم آباد. (سالنامه دبیرستان

ایران شهر ص ۳۳)

- تولد محمود حرازی^{۱۰} (هنروران یزد ص ۱۵۱)
- تأسیس دبستان زهرا. (نامه مورخ ۶۷/۱/۲۰ دبستان)

- فوت شیخ عبدالغفور طاهری^{۱۱} (تذکره سخنوران یزد ص ۵۹۵)
- تأسیس زایشگاه بهمن. (نامه شماره ۸۵۹ مورخ ۶۵/۶/۲۹ مدیریت طرح و برنامه بهداری استان یزد)

- ۱۳۱۷
- چاپ تاریخ یزد- آتشکده یزدان- عبدالحسین آیتی- توسط گلبهار یزد.م.
- ورود پرفسور یوپ به یزد (وی در ضمن سؤال از محل خانه غیاث‌الدین علی‌گفت: در موزه لایپزیک آلمان یک قطعه پارچه زربفت بسیار نفیس بنام غیاث‌الدین نقشبندی موجود است که هر بیننده‌ای را به اعجاب و تحسین وادار می‌کند» (مروارید کویر ص ۱۰۱)
- در تیرماه این سال زین‌العابدین قیامی بفرمانداری شهرستان یزد منصوب شد. (تاریخ طاهری ص ۲۰)
- چاپ سالنامه دبیرستان مارکار. (تاریخچه مطبوعات در یزد)
- درگذشت حاج سیدیحیی واعظ یزدی^{۱۲} خطیب معروف. م.
- تأسیس اداره دخانیات یزد. (نامه شماره ۲۷۱ مورخ ۶۷/۲/۲۴ اداره)

□ درگذشت قوام‌الشعرا. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۳۷)

۱۳۱۸

□ سید محمود رستگار فرزند سید حسین متولد ۱۳۱۸ شمسی است. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۱۸)

□ دکتر حسن مرشد در سال ۱۳۱۸ از دانشکده پزشکی با درجه ممتاز و شاگرد اولی فارغ‌التحصیل شد. (روزنامه ملک شماره ۴۸- بهمن ۱۳۳۰ ص ۴)

۲ خرداد ۱۳۱۸

□ تولد دکتر علی سلطانی گردفرامری. م.

۱۳۱۹

□ احمد قاسمی از اول مرداد این سال تا مهرماه ۱۳۲۴ رئیس فرهنگ یزد بود. (سالنامه فرهنگ یزد هر سال ۳۲ ص ۱۱)

□ سید محمد فقیهی فرزند سید حسین متولد ۱۳۱۹ در یزد است. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۰۹)

۱۳۲۰

□ تأسیس اداره دارائی ابرکوه. (نامه شماره ۶۱۸۰ مورخ ۶۷/۴/۹)

□ تأسیس فرمانداری خرانق. (نامه شماره ۱۲۳۰ مورخ ۶۷/۳/۱۶)

□ وقف یک قطعه زمین و یک باب خانه در کوچه صبا توسط سکینه جعفر خرمی برای هزینه روضه‌خوانی در حسینیه حاجی محمد علی

واقع در خرمشاه و مسجد جنب آن. م.

۱۳۲۱

□ درگذشت دکتر مسیح الممالک. (دیوان طبیب متخلص به حکیم ص ۴۴)

□ گشایش ساعت مارکار. (نامه شهرداری یزد)

□ تولد سید ابوالقاسم بهشتی (خطاط). م.

۱۳۲۲

□ درگذشت ازهدالناس از خوشنویسان یزد. (هنروران یزد ص ۷۴)

□ حسین ملک‌زاده در سال ۱۳۲۲ خورشیدی بدنیا آمد. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۱۲)

□ احداث دومین خیابان یزد بنام خیابان شاه که بنام قیام تغییر نام یافته حدفاصل میدان امیرچقماق و میدان شاه (شهید مصطفی خمینی). (نامه شهرداری یزد)

۱۳۲۳

□ تعمیر بقعه شاه خلیل الله ثانی توسط عبدالحسین ذوالریاستین شیرازی با همکاری احمد قاسمی و... استاد جلال همائی در ماده تاریخ آن سروده‌اند.

سال انجام بناخواست سنا گفتمش مقبره شاه خلیل

(دیوان سنا ص ۱۷۴)

□ تأسیس بیمارستان ضیائی اردکان به‌همت حسن ضیائی

اردکانی فرزند سلطان‌العلماء: (نامه شماره ۸۵۹ مورخ ۶۵/۶/۲۹)

مدیریت طرح و برنامه بهداری استان یزد)

□ احداث سومین خیابان یزد بنام خیابان کرمان (خیابان دهم فروردین) حدفاصل فلکه پهلوی (شهید بهشتی) و میدان مارکار. (نامه شهرداری)

□ تولد رضا پهلوان نصیر (تذکره شعرای یزد ص ۲۰۹)

۱۳۲۴

□ آخرین تصرفات و مرمت‌های چشمگیری که در ظاهر و باطن مسجد جامع شده مربوط است به اقداماتی که از سال ۱۳۲۴ شمسی توسط هیأت حامیان مسجد جامع کبیر شروع شد محرک واقعی و بانی حقیقی این اقدامات خیرخواهانه حاج سید علی محمد وزیری از روحانیون و وعاظ نیکدل و بسیار ساعی شهر یزد است. (یادگارهای یزد ج ۲ ص ۱۲۳)

۱۳۲۵

□ دکتر اسلامی (خطاط) در این سال به دنیا آمد. (هنروران یزد ص ۱۵۳)

□ در تاریخ چهارشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۲۵ شمسی نخستین روزنامه رهبر یزد [دکتر مرتضی یزدی] منتشر شد. (فهرست روزنامه‌های فارسی- ولی مراد صادقی نسب ص ۱۰۵)

□ احداث چهارمین خیابان یزد پشت تکیه میرچقماق بطرف شرق بنام خیابان ثریا (سلمان فعلی). (نامه شهرداری)

□ ساختمان دبستان کاظمی تفت^{۱۲}. (یغما سال دوم شماره ۴

ص ۱۶۳)

- فوت آقامیرزامحمد فرزند میربهاء خوشنویس از استادان بنام خط که قرآنهائی بخط ثلث و نسخ از او باقی مانده که نهایت زیبایی و هنر را دارد. (هنروران یزد ص ۱۰۵)
- تأسیس اداره دارائی مهریز. (نامه شماره ۶۱۸۰ مورخ ۶۷/۴/۱ دارائی یزد)
- تأسیس دبستان شهید نعمت‌اللهی. (نامه شماره ۵۶۳ مورخ ۶۷/۴/۲ دبستان)
- احداث پنجمین خیابان یزد، ادامه خیابان پهلوی (امام خمینی) بطرف شمال. (نامه شهرداری یزد)
- چاپ روزنامه رهبر یزد به مدیریت عباس استادان. (تاریخچه مطبوعات در یزد)

۱۳۲۶

- تأسیس باشگاه شهردوست توسط احمد اویسی. (طوفان ش ۳۲۶)

۱۳۲۷

- انتصاب کاظم معصومخانی بریاست اداره آموزش و پرورش یزد. (نامه شماره ۷۰۶۲/۱۶ مورخ ۶۷/۳/۷ اداره کل آموزش و پرورش یزد)
- چاپ دیوان قوامی توسط چاپخانه گلپهار یزد. م.
- تأسیس شرکت سعادت نسا جان. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)
- در این تاریخ دکتر هال امریکائی بیزد وارد شد. (سالنامه)

فرهنگ یزد سال ۲۹-۲۸ ص ۸)

- چاپ وقفنامه مرحومان امیرچقماق و زوجه‌اش فاطمه.
- تأسیس اداره دارائی شهر بابک. (نامه شماره ۶۱۸۰ مورخ ۶۷/۴/۱)
- تأسیس دبستان موسوی بکوشش مرحوم سیدصادق موسوی بیوکی. (نامه شماره ۶۰۲ مورخ ۶۷/۲/۱۳)

۱۳۲۸

- فرشته ریاضی فرزند سید کاظم متولد این سال است. (تذکره سخنوران یزد ص ۸۲۰)
- تأسیس دبستان نوربخش. (نامه شماره ۳۹۴ مورخ ۶۷/۱/۲۹)
- در ساعت ۶/۵ شب ۱۶ خرداد ۱۳۲۸ بی‌پاس خدمات گرانبهایکه آقای مارکار بفرهنگ شهرستان یزد نموده وزارت فرهنگ یک قطعه نشان درجه اول در سالن دبیرستان ایرانشهر بوی اهدا کرد. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۲۹-۲۸ ص ۴۷-۴۶)
- تأسیس روزنامه ناصر به صاحب امتیازی حسین ناصر. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۲۰۵)
- تأسیس جمعیت شیر و خورشید یزد. (نامه شماره ۵۴۷ مورخ ۶۷/۳/۱۹)

- چاپ کتاب اشعه حیات مشتمل بر هشتاد شعاع و ضمائم یادگار هشتادمین سال از زندگانی عبدالحسین آیتی. توسط چاپخانه

گلبهار یزد. م.

□ روزنامه صدای یزد به صاحب امتیازی علومی در این سال
تأسیس شد. (ولی مراد صادقی نسب)

□ چاپ کتاب زبده نظامیه و احوالات حضرت فاطمه (ع) از

□ شیخ حبیب‌الله نظام‌الدین یزدی ۱۹۶ ص ۲۲×۱۰۴ توسط

گلبهار یزد. م.

□ روزنامه طوفان یزد به صاحب امتیازی محمد کاظم اسلامی

در این سال تأسیس شد. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۱۴۹)

□ تأسیس کارخانه جنوب. م.

□ افتتاح بیمارستان گودرز یزد که از مؤسسات مفید و عظیم

زرتشتیان در ایران. (یغما سال ۲ ص ۴۴۰)

□ تعمیر ساختمان شاه چراغ و آب‌انبار آن واقع در خرمشاه

توسط جمشید مهربان. م.

□ چاپ روزنامه اتحاد ایران بمدیریت علی جناب‌زاده و تا

شماره ۲۵ سال اول دیده شده است. (نامواره دکتر افشار ۵: ۲۶۷۲)

۱۳۲۹

□ تأسیس هنرستان فنی شهید رجائی یزد. (نامه شماره ۴۵۶۱

مورخ ۶۷/۴/۴ هنرستان)

□ تأسیس روزنامه شهپر به صاحب امتیازی احمد مدرسی.

(فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۱۳۳)

□ از فروردین ماه ۲۷ تا ۲۴ مرداد ۱۳۲۹ کاظم معصوم‌مخانی

رئیس فرهنگ یزد بود. (سالنامه فرهنگ یزد سال ۳۲ ص ۱۱)

- مهدی طاهری بمعاونت اداره فرهنگ منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- معاون زاده رئیس دادگستری کفیل فرمانداری شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- حاج میرزا رائی در این سال در گذشت. (تذکره سخنوران یزد ص ۵۴۷)
- افتتاح باشگاه ورزشی هراتی بوسیله سپهبد جهانبانی. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- نجم آبادی رئیس اداره اقتصاد ملی بآذربایجان منتقل شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- خان محمدی رئیس اوقاف شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- اولین کلنگ ساختمان استخر شنا باغ ملی بدست سپهبد جهانبانی بزمین زده شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- محمدرضا علومی بازپرس دادسرای یزد وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- سید محمد مجدالحسینی فرزند سیدعلی (مجدبنادکی) در

این سال درگذشت. (تذکره سخنوران یزد ص ۷۳۹)

- انتصاب علی اصغر عدالت بریاست اداره آموزش و پرورش یزد. (نامه مورخ ۶۷/۳/۷ شماره ۶۷/۱۶/۷۰۶۲)
- جهانسوز فرماندار جدید وارد یزد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- علی اصغر بهرامی رئیس جدید پست و تلگراف شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

- معصومخانی رئیس فرهنگ برضائیه انتقال یافت. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- سرگرد سهیلی رئیس ژاندارمری وارد و شروع بکار کرد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- سرگرد با یار سرپرست نظام وظیفه وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

۱۳۳۰

- ناظمی بریاست بانک سپه منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- چاپ ترجمه نماز. (حاج شیخ غلامرضا فقیه خراسانی ۱۷۵ ص ۵/۱۳×۲۲/۵ توسط گلپهار یزد)
- مصطفوی فرماندار جدید وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ محمد رضا مشکیان بمعاونت فرهنگ منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ چاپ کتاب سیصد و چهارده علامت در ظهور حضرت حجت (ع). (حاج میرزا احمد هروی ۵۲ ص ۱۴×۲۲ توسط گلبهار یزد). م.

□ روزنامه عدالت یزد بصاحب امتیازی علی محمد کاوه در این سال تأسیس شد. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۱۵۰)

□ روزنامه پیام یزد بصاحب امتیازی سید ابوالحسن مظفری در این سال تأسیس شد. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۵۱)

□ روزنامه کار و کوشش بصاحب امتیازی بمانعلی حسنی در این سال تأسیس شد. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۱۷۳)

□ در چهارم بهمن ماه سال ۱۳۳۰ واقعه مصلا اتفاق افتاد و در این روز شوم عده‌ای از پاکترین افراد این شهر که با دسترنج و زحمت و کد یمین خود زندگی بسیار ساده و محدود خود و عائله خویش را اداره می‌کردند با یک عشق پاک و حقیقی به نجات و رستگاری ملت ایران در مصلائی شهر برای استماع سخنرانی اجتماع کرده بودند در نتیجه سازش و توطئه خائنانه عده‌ای بخاک و خون کشیده شده عده زیادی زخمی و مجروح و چند نفر شربت شهادت نوشیدند غلامحسین نقاش... او با عشق و علاقه صافی همان روز واقعه تکرار می‌کرد جانم بفدای مصدق و میهن و (روزنامه ناصر سال سوم شماره ۸۹ اول بهمن ۱۳۳۱).

□ چاپ روزنامه آمال یزد به مدیریت نصرت‌الله افضل (یک شماره چاپ شده است. (تاریخچه مطبوعات یزد)

□ چاپ روزنامه پندار به مدیریت گشتاسب کرمانی و اردشیر موبد. (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ شرکت صندوق تعاونی روستائی تشکیل شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ نواب صدری رئیس دارائی شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ علی اعتمادی رئیس پست و تلگراف جدید وارد یزد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ سرهنگ شریفی رئیس جدید شهربانی وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ موثق فرماندار تازه بیزد وارد و مشغول بکار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ چاپ جبهه مؤتلفه مطبوعات ملی. (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ انتصاب مجدد کاظم معصومخانی به ریاست اداره آموزش و پرورش یزد. (نامه شماره ۱۶/۷۰۶۲ مورخ ۶۷/۳/۷)

۱۳۳۱

□ چاپ روزنامه سعادت ما به مدیریت دکتر سیدحسین مؤید
علائی. (تاریخچه مطبوعات یزد)

□ سرابندی بازرس انتخابات وارد یزد شد. (طوفان شماره
۳۲۶ ص ۴۳)

□ سرهنگ فهیمی رئیس نظام وظیفه شد و سرهنگ شیرانی
باصفهان عزیمت کرد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ ممنون شهردار جدید وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص
۴۳)

□ معصومی فرماندار جدید وارد و مشغول کار شد. (طوفان
شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ سرهنگ وجدانی رئیس جدید شهربانی مشغول کار گشت.
(طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ معاون زاده رئیس سابق دادگستری بریاست کارخانه هراتی
منصب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ دکتر آزما بریاست بهداری یزد منصوب شد. (طوفان
شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ حزب سومکا درصدد تشکیل حزب در یزد برآمد. (طوفان

- شماره ۳۲۶ ص ۴۳) □ چاپ روزنامه پیام ملک به مدیریت مهدی ملک. (تاریخچه مطبوعات یزد)
- چاپ روزنامه سیاست یزد به مدیریت جعفر علیم مروستی. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۱۲۱)
- چاپ روزنامه صفای شیر به مدیریت سید محمود پاد (نقیب‌زاده). (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۱۲۱)
- عنایت‌الله مستوفی دادستان یزد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- جلالی رئیس دادگستری و خالصی حسینی دادیار دادسرا شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- سرهنگ وجدانی منتقل و سرهنگ نگهبان بریاست شهربانی منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- سلامیان و منصور منصوری بترتیب بازپرس‌های شعب ۱ و ۲ دادسرا شدند. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- سرهنگ اسمعیلی فرمانده جدید گردان ژاندارمری وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- ایرانپور رئیس جدید پست و تلگراف مشغول کار شد.

(طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

- فرجام به تهران حرکت نمود و بجای وی مهندس سپاهی رئیس اداره راه شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)
- تلفن یزد ملی و باداره پست و تلگراف تحویل داده شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۳)

□ اسکندری رئیس تازه اداره دارائی وارد و مشغول کار شد.

□ چاپ روزنامه مردم یزد به مدیریت سیدحسین موهبت. (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ چاپ روزنامه ناهید یزد به مدیریت محمودافضل (یک شماره چاپ شده است) (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ چاپ روزنامه دانش آموزان یزد به صاحب امتیازی هادیزاده (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ عبدالله فرشاد از شیراز بدادیاری یزد منصوب و وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ روزنامه پرچم یزد بصاحب امتیازی احمد اویسی در این سال تأسیس شد. (فهرست روزنامه‌های فارسی ص ۴۶)

□ سرهنگ شریفی رئیس شهربانی یزد شد. (طوفان شماره مخصوص ۱۳۳۸ ص ۶۳)

□ سرهنگ محمدتقی وجدانی رئیس شهربانی یزد شد. (طوفان شماره مخصوص ص ۶۳)

- سید کاظم جلیلی درگذشت (وکیل در دوره سوم و چند دوره بعد و سناتور انتصابی). م.
- چاپ روزنامه مبارز یزد به مدیریت حبیب الله خضری یزدان. (تاریخچه مطبوعات در یزد)
- کارگران کارخانه هراتی دست باعتصاب زدند. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- چاپ دستور زندگانی شرح وصیت امیرالمؤمنین علیه السلام ترجمه و تألیف غلامعلی رئیس یزدی توسط گلپهار یزد. م.

۱۳۳۲

- مرتضی ابوذر فرماندار جدید وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)
- تأسیس مدرسه راهنمایی تحصیلی علامه اقبال. (نامه شماره ۱۰۹۳ مورخ ۶۷/۳/۲۵ مدرسه)
- تأسیس دبستان دخترانه محمدیه (نامه شماره ۵۶۷ دبستان مورخ ۶۷/۱/۲۷)
- بهادری دادستان جدید وارد یزد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)
- فرشاد دادیار منتقل و بجای وی وحدتی وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ کارخانه سید محمد آقا مورد هجوم عده‌ای از افراد سندیکای کارگران قرار گرفت و مأمورین ژاندارمری مجبور بمداخله شدند و در نتیجه یک نفر از کارگران کشته شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ شاهرودی رئیس دارائی وارد یزد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ در خرداد ماه این سال جشن افتتاح و اتصال راههای صعب‌العبور در گاوافشان و منشاد به یکدیگر به‌همت خستگی‌ناپذیر مصطفوی فرماندار اصلاح طلب جامه‌عمل پوشیده شد. (روزنامه ناصر شماره ۱۲۳ سال پنجم ۲۴/۳/۳۲ ص ۴۱)

□ حسین کشاورز رئیس اوقاف و جعفرزاده شهردار جدید وارد یزد شدند. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ چاپ جلد اول هدایه‌الاحمدیه تألیف سیداحمد یزدی ابرقوئی (۱۳۳ ص) توسط گلبهار یزد. م.

□ اصل چهار ۱۵۰ هزار دلار برای عمران و آبادی یزد کمک کرد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ حسن آبادی رئیس جدید تلفن وارد یزد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ چاپ روزنامه شعله یزد بمدیریت حسن عبدلی. (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ سرهنگ نگهبان بتهران منتقل و بجای وی سرهنگ
رحمدل رئیس شهربانی وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ سرگرد توفیق باصفهان رفت و بجای او سرگرد اربابزاده
فرمانده گردان ژاندارمری شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)
□ فضاییلی فرماندار وارد یزد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص
۴۴)

□ سرهنگ حشمتی بجای سرکار سرهنگ رحمدل رئیس
شهربانی شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)
□ شرکت تعاونی نسا جان یزد تشکیل شد. (طوفان شماره
۳۲۶ ص ۴۴)

□ زایشگاه هراتی به بیمارستان کارگران تبدیل و باده کار
تحويل داده شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ مصطفوی فرماندار جدید وارد و مشغول کار شد. و فضاییلی
بتهران انتقال یافت. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)
□ تاسیس ایستگاه هواشناسی یزد (ایران در آئینه آمار ج ۴
ص ۶)

۱۳۳۳

□ روز ۱۵ فروردین اولین کلنگ ساختمان درمانگاه بنادک با

حضور فرماندار و رئیس بهداری بزمین زده شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ مبلغ یک میلیون ریال اعتبار برای ساختمان درمانگاه خرائق پشتکوه بافق- ندوشن و ده بالا بدارائی یزد حواله شد و ساختمان آنها آغاز گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ سرهنگ حشمتی رئیس شهربانی بدریافت یک قطعه مدال نشان رستاخیز مفتخر گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ سروان طاهری افسر شهربانی یزد وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ سرهنگ برهمن رئیس جدید ژاندارمری وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ تبریزی زاده بازپرس شعبه ۲ دادرسا بطهران انتقال یافت. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ محمد آیت‌اللهی مجدداً بریاست اداره ثبت اسناد و املاک منصوب و وارد گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ غضبان رئیس سابق ثبت اسناد و املاک که بتقاضای خود بطهران منتقل شده بود یزد را ترک کرد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ ۶ تیر تأثر یزد رسماً افتتاح شد و اولین برنامه خود را که پیس سنگ جادوگر بود بروی صحنه آورد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

□ شاهرودی رئیس دارائی به تهران منتقل و حرکت کرد.

(طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- تبریزی زاده بازپرس دادسرا مجدداً از تهران به یزد منتقل گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)
- مبشر به ریاست دادگاه شهرداری منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- محمد شیروانی در میدان امیرچقماق بدار مجازات آویخته شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- حسین طالقانی بدادیاری دادسرا منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- محمد دادگری بریاست بانک سپه منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- دکتر امیر حمزه رئیس بهداری وارد و شروع بکار کرد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۴)

- درگذشت سید حسن شکوهی. (دیوان شکوهی ص ۵)

- بارندگیهای بی سابقه چندین روز بطور مداوم بارید و خرابی و زیانهای بسیاری وارد ساخت. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۵)

- ☐ درگذشت محمدعلی بافقی. (هنروران یزد ص ۷۹)
 - ☐ تأسیس دبستان طاهری. (نشریه فرهنگ یزد ص ۲۸-۲۷)
- (ص ۸)
- ☐ تأسیس بانک مسکن در شهرستان یزد. (نامه شماره ۱۷۵ مورخ ۶۷/۲/۲ بانک)

۱۳۳۴

- ☐ تأسیس خدمات درمانی در بهداری یزد بریاست دکتر محمود معین. (نامه شماره ۸۵۹ مورخ ۶۵/۶/۲۹ مدیریت طرح و برنامه بهداری یزد)
- ☐ چاپ کتاب اجتماع ما (انتقادی) (جلد اول). عزیزالله حامی ۱۲۰ ص ۱۷×۱۰/۵ توسط گلبهار یزد. م.
- ☐ انتقال ایزدی دادستان یزد به تهران. (طوفان شماره مخصوص)
- ☐ احداث خیابان ایرانشهر (شهید رجائی فعلی). (نامه شهرداری)
- ☐ چاپ روزنامه شادگان به مدیریت ابوالقاسم هادیزاده. (تاریخچه مطبوعات در یزد)
- ☐ سرهنگ توفیق فرمانده ژاندارمری وارد و مشغول کار شد.

(طوفان شماره مخصوص)

- ☐ خطیرةالقدس بهائیان در یزد بتصرف فرمانداری و
شهربانی درآمد. (طوفان شماره مخصوص)
- ☐ فائقی رئیس جدید اوقاف وارد شد

- ☐ شمس‌الدین امیرعلائی یکی از اعضاء جبهه ملی که مدتی در
یزد تحت نظر شهربانی بود آزاد و بتهران عزیمت کرد. (طوفان شماره
مخصوص)

☐ موسوی زاده درگذشت. (طوفان شماره مخصوص)

- ☐ انتصاب محمود ابطحی به ریاست اداره آموزش و پرورش
یزد نامه شماره ۱۶/۷۰۶۲ مورخ ۶۷/۳/۷

☐ اسدی فرماندار رفت. (طوفان شماره مخصوص)

- ☐ چاپ کتاب اولین دانشگاه و آخرین پیامبر از دکتر
سیدرضا پاک‌نژاد ۱۵۹ ص ۱۷×۲۳.م.

☐ یاسری دادستان منتقل شد و حرکت کرد.

- ☐ جهانسوز بفرمانداری منصوب و شروع کار شد. (طوفان

شماره مخصوص)

- ☐ اعتمادی رئیس پست و تلگراف و تلفن شد. (طوفان شماره

مخصوص)

- تأسیس بیمارستان دکتر مجیبیان در یزد. م.
- بیمارستان گودرز پس از مدتی تعطیل بودن افتتاح شد. م.
- تأسیس کتابخانه وزیر یزد با اهدای ۱۶۰۰ جلد کتاب
- نفیس خطی و چاپی بوسیله حجه الاسلام سیدعلی محمد وزیری.^{۱۳}
- (مرورید کوثر ص ۴۴-۴۳)

۱۳۳۵

- جعفرزاده شهردار به تهران انتقال یافت. م.
- محمدرضا شاه در سال ۱۳۳۵ به یزد آمد. (مرورید کویر ص ۴۳)
- چاپ جلد دوم اجتماع ما (انتقادی) عزیرالله حامی، ۱۲۵
- ص ۱۱×۱۶/۵ توسط گلپهار یزد. م.
- زین العابدین صدری بریاست دارائی منصوب شد.
- (طوفان ش ۳۲۶، ص ۴۵)

- سیل مهیبی در غالب نقاط یزد جاری و خسارات هنگفتی
- وارد ساخت و عده‌ای تلف شدند. (طوفان شماره مخصوص ۳۲۶ ص ۴۵)
- محمدعلی روشن به فرمانداری منصوب و وارد شد.
- (طوفان شماره مخصوص ۳۲۶ ص ۴۵)

- سرشماری عمومی یزد و بخشهای تابعه شروع شد.
- (طوفان شماره مخصوص ۳۲۶ ص ۴۵)

۱۳۳۶

□ درگذشت دکتر میرزاهادی خان طاهری در تهران.
(روزنامه ملک شماره ۱۴۸ ص ۳ مورخ ۳۶/۷/۲۹ سال هشتم)

□ آیت‌اللهی رئیس ثبت به کاشان منتقل و صدرآبادی
بریاست ثبت یزد منصوب شد. م.
□ چاپ کتاب شیخ محمدمنتظری ۲۵۰ ص ۲۳/۵×۱۶/۵
توسط گلبهار یزد. م.

□ چاپ نشریه ماهانه فرهنگ یزد. م.
مستر کلمن و مستر ژاژ (مشاورین فرهنگی و کارشناسان عمران
استان دهم در روز ۳۶/۳/۶ به یزد وارد و به تفت عزیمت و کلاسهای
تعلیمات اساسی آن حوزه را با حضور ریاست فرهنگ مورد بازدید قرار
داده و از وضع کلاسها و زحمات مربیان مربوطه اظهار تشکر کردند.
(نشریه ماهانه فرهنگ یزد سال ۳۶ ص ۲۸)

□ شرکت یزدباف بمنظور تأسیس کارخانه پارچه‌بافی و
چیت‌سازی با سرمایه تقی رسولیان و مهندس طاهری تشکیل گردید.
(طوفان شماره مخصوص ۳۲۶ ص ۶۷)

□ زین‌العابدین صدری بطهران منتقل و بجای او ابوالقاسم
شهیدی بریاست دارائی منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ چاپ کتاب چگونگی نماز تألیف علی آخوندیان (۱۶ صفحه) توسط گلبهار یزد. م.

□ انتصاب محمدابراهیم خیابانی به ریاست آموزش و پرورش یزد. (نامه شماره ۷۰۶۲/۱۶ مورخ ۶۷/۳/۷ اداره کل آموزش و پرورش)

□ سرهنگ پور تیمور بجای سرهنگ حشمتی بریاست شهربانی منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ چاپ برهان لم در اثبات وجود خدا اثر شیخ محمد آیت‌اللهی یزدی ۳۰ صفحه ۱۵×۵/۲۱ م.

۱۳۳۷

□ دکتر حسابی وزیر سابق فرهنگ و ستاتور فعلی به یزد وارد و پس از یکروز توقف بکرمان عزیمت نمود. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ محمد خیراندیش نعیم آبادی که در نعیم آباد مکتب خانه داشت طفل ۱۲ ساله‌ای را با وارد آوردن ضربات زیاد مقتول ساخت و در موقعیکه شخصاً میخواست طفل مزبور را دفن نماید دستگیر گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ عسکری کامران شهردار جدید جلسه مطبوعاتی تشکیل داده و پیرامون برنامه چهارساله صحبت نمود. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ سرلشگر گرزن استاندار اصفهان برای بازدید شهر یزد وارد و پس از دو روز مراجعت نمود. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ مشیری بازرس وزارت کشور برای رسیدگی بموضوع امحاء کشت خشخاش وارد و پس از چند روز رسیدگی مراجعت نمود. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ انجمن شهر اردکان در اولین جلسه خود دکتر حکیمی رئیس بهداری را بشهرداری انتخاب نمود. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ کارخانه یخ سازی صفائی بهکار افتاد و اولین محصول خود را بیازار عرضه داشت. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ رئیسی رئیس بانک ملی بریاست بانک ملی کرمان منصوب و حرکت نمود، تمامی که بجای وی منصوب شده بود وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ دکتر اقبال نخست وزیر به اتفاق وزراء به یزد وارد و پس از ۱۴ ساعت توقف باصفهان مراجعت نمود.

□ عمارت جدید پست و تلگراف و تلفن با حضور هیئت دولت بوسیله مهندس اشراقی وزیر پست و تلگراف بدست دکتر اقبال با قطع نوار سه رنگ رسماً افتتاح یافت. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ بازدید جلال آل احمد از یزد. وی از بازدید خود مقاله ای دارد بدنام سفری به شهر بادگیرها. (ارزیابی شتابزده ص ۱۵۴)

□ صراف‌زاده نماینده مجلس برای پذیرائی و ملاقات هیئت دولت به یزد وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ روشن فرماندار بظهران عزیمت نمود و در مجلس تودיעی که از طرف جلالی تشکیل شده بود شرکت نمود و با محبت از یزدیها اظهار قدردانی و تشکر کرد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ دکتر امیر حمزه بکفالت بهداری استان ده انتخاب و باصفهان عزیمت نمود و کفالت بهداری بعهده دکتر رضوی واگذار گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ ایرانپور رئیس پست و تلگراف و تلفن باصفهان منتقل شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ حایری‌زاده بفرمانداری یزد منصوب و بیزد وارد شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ ورود آندره گدار مدیر فنی اداره کل باستانشناسی به یزد برای بازدید آثار تاریخی^{۱۴}. (فرهنگ یزد خرداد- تیر ۳۷ ص ۳۱)

□ چاپ نشریه فرهنگ یزد توسط چاپخانه گلپهار یزد. م.

□ تأسیس دبستان فاطمیه. نامه شماره ۵۱۶ مورخ ۶۷/۲/۲۰ (دبستان)

□ چاپ نشریه ماهانه فرهنگ یزد توسط چاپخانه گلپهار یزد.

۰۲

□ چاپ نشریه شهرداری یزد- مهدی فرزانه. (تاریخچه مطبوعات در یزد)

□ چاپ نشریه ماهانه فرهنگ یزد توسط چاپخانه گلبهار.م.

□ شروع بکار کاشی تراشان مجرب و آزموده فرهنگ استان دهم برای کاشیکاری و معرق سازی پیشطاق مسجد جامع یزد. (فرهنگ یزد مهر آبانماه ۳۷ ص ۳۰)

□ جواد تبریزی زاده دادرس علی البدل دادگاه شهرستان بظهران منتقل گردید. (طوفان شماره مخصوص)

□ فروزنده رئیس آمار به اصفهان منتقل و زندیفر بریاست آمار منصوب و وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره مخصوص)

□ سرهنگ شریف حقیقی رئیس نظام وظیفه بریاست حوزه نظام وظیفه کرمان منصوب و سرهنگ سراج انصاری به یزد وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره مخصوص ص ۴۶)

□ کلیه گرمابه های یزد تعطیل شد و مردم دچار زحمت شده و ناراحت گردیدند. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ درگذشت محمد رشتی. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ سرهنگ نوائی رئیس شهربانی جدید یزد وارد و مشغول کار شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ مهندس طاهری مدیر و دبیر دبیرستان ایرانشهر بازنشسته شد و بافتخار او مجلس جشن باشکوهی در سالن دبیرستان ایرانشهر تشکیل شد.

□ از طرف اداره فرهنگ یزد مجلس جشن باشکوهی بافتخار بازنشستگان فرهنگ در سالن فرهنگ برگزار گردیده و بپاس خدمات فرهنگیان بازنشسته هدایائی بآنها داده شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ مطلق رئیس ثبت شهر بابک به ریاست دایره اجرای یزد منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۶)

□ سیدصدرالدین امامی رئیس ثبت دایره املاک بریاست ثبت اردکان منصوب شد. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۴۷)

□ چاپ نشریه سازمان جوانان شیر و خورشید سرخ یزد به مدیریت شیخ علی آیت‌اللهی. م.

۱۳۳۸

□ نشریه ماهانه فرهنگ یزد توسط گلپهار یزد چاپ شد. م.

□ کارخانه یزدباف مشغول کار گردید. (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۶۷)

□ تأسیس مدرسه راهنمایی فرساد. (نامه شماره ۳۹۰ مورخ ۶۷/۳/۲۸ مدرسه)

- تأسیس دبستان دکتر خانعلی. (نامه شماره ۱۹ مورخ ۶۷/۳/۲۱ دبستان)
- شیخ غلامرضا فقیه خراسانی روز جمعه ۱۱ تیر ۱۳۳۸ در سن ۸۳ سالگی درگذشت. (مجموعه وزیری ص ۲۴۳-۲۴۲)
- درگذشت سیدعباس فاضلی (وکیل دوره پانزدهم یزد و عضو حزب دمکرات) (طوفان شماره ۳۲۶ ص ۳۸)

۱۳۳۹

- سیدمحمد رضا امامی میبیدی در تاریخ ۳۹/۴/۲۰ درگذشت. (روزنامه طوفان شماره ۳۴۷)
- بر روی سنگ قبر ایشان واقع در امامزاده جعفر تاریخ قمری دوشنبه ۱۶ محرم ۱۳۸۰ ذکر شده. م.
- چاپ دفتر اشعار یا منتخب گفتار چهارده نفر از شعرای یزد بسی حاج سیدابوالفضل سعیدی ریحان توسط گلنهار یزد. م.

- انعقاد اولین قرارداد پروژه لوله کشی آب شهر یزد بین نمایندگان سازمان برنامه و پیمانکار شرکت گامانها؛ (نشریه سازمان آب یزد ص ۷۵)

- تأسیس دبستان اسلامی فقیه خراسانی. (نامه شماره ۷۱۷ مورخ ۶۷/۲/۱۹ دبستان)

- احداث خیابان فرح (مطهری فعلی) (نامه شهرداری یزد)

۱۳۴۰

- چاپ نشریه انجمن ادبی دبیرستان مال میر. (تاریخچه)

مطبوعات در یزد)

۱۳۴۰

- درگذشت حاجی محمدحسین برخوردار در ۱۷ رمضان ۱۳۸۱ ق (مجمع الجواهر ۴: ۳۶۳)
- درگذشت غلامعلی رئیس در هشتم فروردین ماه سال ۱۳۴۰. (مرورید کویر ص ۵۶)
- چاپ نشریه دبیرستان پهلوی. م.
- تأسیس دبستان شهید نامدار. (نامه شماره ۶۹۲ مورخ ۶۷/۳/۲۵ دبستان)
- تأسیس دبستان صفی کسنویه. (نامه شماره ۹۰۰ مورخ ۶۷/۳/۱۷ دبستان)
- تأسیس اداره کل راه و ترابری استان یزد. (نامه شماره ۶۶۰ مورخ ۶۷/۱/۳۰ اداره کل راه)

۱۳۴۱

- احداث خیابان امیرآباد (انقلاب). (نامه شهرداری یزد)
- انتصاب غلامرضا رهائی به ریاست آموزش و پرورش یزد. (نامه شماره ۷۰۶۲/۱۶ مورخ ۶۷/۳/۷ اداره کل آموزش و پرورش یزد)
- تأسیس مدرسه راهنمایی سبحان. (نامه شماره ۱۰۵۸ مورخ ۶۷/۲/۲۲ مدرسه)
- وقفنامه‌های حاج غلامرضا جبروتی دو باب مغازه متصل

به هم در خیابان ایرانشهر و زمین‌هائی در خرمشاه جهت خرید آب مسجد خرمشاه و کلیه مخارج آن طبخ حلوی برنج با روضه‌خوانی و بقیه بصلاح متولی (یکی از وقفنامه‌ها دارای تاریخ ۱۳۵۸ هـ. ق. است). م.

□ چاپ تذکره سخنوران یزد تألیف اردشیر خاضع. (توسط دائره‌المعارف عثمانیه- حیدرآباد دکن). م.

□ تأسیس دبستان کوچک‌زاده به‌همت حسین کوچک‌زاده. (نامه شماره ۴۲۲/۵۶ مورخ ۶۷/۳/۲۹ دبستان)

□ گشایش کتابخانه عمومی مسجد برخوردار. (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان شماره ۱۷۹۶۱ ص ۲)

۱۳۴۲

□ تأسیس دبستان هما فرش‌هنه. (نامه شماره ۶۵۲ مورخ ۶۷/۱/۲۲ دبستان)

□ چاپ نشریه دبیرستان ایران‌دخت توسط چاپخانه شهیر یزد.

۰۲

□ چاپ کتاب وحشی شاعر کویر- احمد ذوالقدر^{۱۴}. (توسط چاپخانه گل‌بهار). م.

□ تأسیس دبیرستان بهادری بکوشش سیدمصطفی بهادری. (نامه شماره ۹۰۱ مورخ ۶۷/۲/۱۳ دبیرستان)

□ چاپ کتاب حفظ‌الصحه- میرزا محمدعلیخان معلم ۲۰

ص ۱۲×۲۰ توسط گل‌بهار یزد. م.

- درگذشت شیخ محمود فرساد. م.
- چاپ روزنامه فروغ ادب به مدیریت منوچهر یزدی.
(تاریخچه مطبوعات در یزد)
- تأسیس سازمان تعاون روستائی یزد. (نامه شماره ۵۲۲/۴۶۰ مورخ ۶۷/۲/۱۹ سازمان تعاون روستائی)
- چاپ کتاب فرمان اثر مهدی طاهری یزدی توسط چاپخانه گلپهار یزد). م.

۱۳۴۳

- درگذشت پهلوان محمدحاتمی. (تاریخ ورزش باستانی یزد ص ۱۷۲)
- چاپ سالنامه ایسایس توسط چاپخانه گلپهار (مؤلف و مدیر: غلامرضا کریمی)
- تأسیس دبستان شهید قائدی. (نامه شماره ۱۷۵ مورخ ۶۷/۳/۲۶ دبستان)
- تأسیس دبستان سیدیحیی شاه ولی توسط فرزندش. (نامه شماره ۷۱۱ مورخ ۶۷/۳/۲۳ دبستان)

- انعقاد دومین قرارداد پروژه لوله کشی بین نمایندگان سازمان برنامه و پیمانکاری شرکت گاما. (نشریه سازمان آب یزد ص ۷۷)

- تکمیل ساختمان ساعت مسجد جامع یزد. (نامه شهرداری)

(يزد)

۱۳۴۴

- بزمين زدن نخستين کلنگ ساختمان فرودگاه يزد در اراضی بالای کارخانه يزدباف بوسيله فرماندار يزد و آغاز کارهای ساختمان آن. (روزنامه ناصر سال شانزدهم شماره ۴۹۸)
- درگذشت سيد يحيی علوی از خوشنويان يزد. (هنروران يزد ص ۹۷)

۱۳۴۵

- تأسيس سازمان مرکزی تعاون روستائی (نامه شماره ۵۲۲/۴۶۰ مورخ ۶۷/۲/۱۹)
- تأسيس دبیرستان رسولیان (نامه شماره ۸۸۸ مورخ ۶۷/۳/۱ دبیرستان)
- تأسيس دبستان اسلامی نعيم آباد (نامه شماره ۷۶۲ مورخ ۶۷/۳/۲۴)
- تأسيس دبستان خيراندیش (نامه شماره ۵۳۲ مورخ ۶۷/۳/۱۸)
- انتصاب مهندس عليرضا محمدپور بسمت مديرعامل سازمان آب يزد (نشریه سازمان آب يزد ص ۵۴)
- (آغاز به کار سازمان آب يزد بر طبق اسناسنامه) (نشریه سازمان آب يزد مهرماه ۱۳۵۰ ص ۸۰)
- تأسيس جمعيت شیر و خورشيد ابرکوه (نامه شماره ۵۴۷ مورخ ۶۷/۳/۱۹)

- گشایش کتابخانه عمومی مسجد صاحب الزمان (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۸ مرداد ۶۵ شماره ۱۷۹۴۴ ص ۲)

۱۳۴۶

- چاپ نشریه انجمن معلمان علوم تجربی بریاست علاقه‌بند (تاریخچه مطبوعات در یزد)
- واگذاری زمینهای در شمال شهر از طرف جمشید امانت بدون هیچ قید و شرطی به سید محمد باقر مدرسی برای سازمان خلد برین (نامه شهرداری)

- درگذشت حاج سیدعلیرضا مدرسی (روزنامه طوفان شماره ۶۳۸ سال نوزده شنبه ۲۱ اسفند ۴۶)

- درگذشت شیخ محمد مجتهد علمی (دیوان طبیب ص ۱۱۵)

- چاپ دیوان سیدحسن شکوهی با مقدمه سیدمحمد شکوهی توسط چاپخانه گلپهار یزد (تحت شماره ۱ اداره فرهنگ و هنر یزد)

- تأسیس جمعیت شیر و خورشید تفت (نامه شماره ۵۴۷ مورخ ۶۷/۳/۱۹)

- تأسیس دبستان دخترانه شهید قدکفروشان (نامه شماره ۵۲۲ مورخ ۶۷/۳/۱۷ دبستان)

۱۳۴۷

- چاپ کتاب دنیای دانستنیها مضامین نو در شعر فارسی اثر

محمد عبادزاده کرمانی توسط چاپخانه گلبهار (تحت شماره ۷ اداره فرهنگ و هنر یزد) م.

□ احداث بلوار شاهنشاهی (شهید صدوقی) (نامه شهرداری)

□ درگذشت شیخ جلال علومی (طوفان شماره ۶۳۷ سال ۱۹

ص ۱)

□ تأسیس کتابخانه عمومی فرخی (روزنامه اطلاعات شماره

۱۷۹۱۰ ص ۲۸۲ خرداد ۶۵)

□ تأسیس دبستان دخترانه نیکپور (نامه شماره ۵۷۷ مورخ

۶۷/۱/۳۱)

□ وفات علی افضل از خطاطان یزد در ۸۰ سالگی. (هنروران

یزد ص ۶۸)

□ درگذشت میرزا سیداحمد مدرس مشهور به امیرزاده فرزند

میرزا سیدزین العابدین صدرالشریعه (گلپای همیشه بهار ص الف و ب چاپ شهری یزد ۱۳۵۸)

□ تأسیس اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی استان یزد

(نامه شماره ۶۰۱/۲۴۲ مورخ ۶۷/۲/۱۲)

۱۳۴۸

□ تفویض کتابخانه وزیری یزد به آستان قدس رضوی

(مروارید کویر ص ۴۳)

□ تأسیس فرمانداری اردکان (نامه شماره ۱۲۳۰ مورخ

۶۷/۳/۱۶)

خرداد ۱۳۴۸

□ درگذشت میرزا محمد تقی مشیری، فرزند مشیر الممالک
(سنگ قبر در امامزاده جعفر)

□ تأسیس دبستان شرف الدین علی (نامه شماره ۱۱۶۳ مورخ
۶۷/۳/۱۸)

□ چاپ کتاب دولت مهدی - دکتر محمد صادقی ۳۲ ص
۱۶/۵×۱۲ توسط چاپخانه گلپهار یزد

□ چاپ نشریه‌ای بمناسبت پانزدهمین سال تأسیس جامعه
تعلیمات اسلامی در یزد ۲۴ ص ۲۱×۱۴ توسط گلپهار یزد.م.

□ تأسیس فرودگاه جدید یزد (نامه شماره ۱۲-۰۳-۱۶۰۰-
۱۶۸۰ مورخ ۶۷/۲/۳۱)

□ احداث بلوار شاهرضا (امامزاده جعفر) (نامه شهرداری
یزد)

□ انتصاب حسین بهشتی بریاست آموزش و پرورش یزد
(نامه شماره ۷۰۶۲/۱۶ مورخ ۶۷/۳/۷)

□ تأسیس سازمان تأمین اجتماعی بافق (نامه شماره ۴/۶۰۰-
۱۴۰ مورخ ۶۷/۳/۱۰)

□ گشایش کتابخانه مسجد حسینی (روزنامه اطلاعات یزد
و کرمان ۸ مرداد ۱۳۶۵ شماره ۱۷۹۴۴ ص ۲)

۱۳۴۹

□ درگذشت کاظم اسلامی مدیر روزنامه طوفان یزد (ندای یزد

شماره ۳۳ ص ۳ مقاله فرهنگ ما- سید محمد نواب رضوی

- تأسیس اداره امور آب استان یزد (نامه شماره ۲۴۹۷ / ی مورخ ۶۵/۵/۲۶ اداره)
- چاپ دیوان بیدل- اشعار حاج محمد ابراهیم بیدل ۸۶ ص ۱۱/۵×۱۶ توسط گلپهار یزد. م.
- تأسیس دبستان دخترانه نجمه نجف آباد (نامه شماره ۶۴۵ مورخ ۶۷/۳/۲۵ دبستان)
- تأسیس دبستان طلوع گرد فرامرز (نامه شماره ۲۳۵ مورخ ۶۷/۳/۱۹ دبستان)
- تأسیس اداره ثبت و احوال اردکان- تفت- بافق (نامه شماره ۹۰۹ مورخ ۶۷/۳/۳ اداره)
- در گذشت میرزا حسین کاوه از خوشنویسان نام آور (هنروران یزد ص ۶۵-۶۴)
- تأسیس کتابخانه رسولیان در داخل مسجد (روزنامه اطلاعات ص ۲ شماره ۱۷۹۱۴- ۴ تیرماه ۶۵)
- انتصاب سید علی مهدویان به ریاست اداره آموزش و پرورش یزد (نامه شماره ۷۰۶۲/۱۶ مورخ ۶۷/۳/۷ اداره کل آموزش و پرورش یزد)
- افتتاح کتابخانه عمومی آموزش تئاتر که بعداً منحل شد (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۱۵ سرداد ۶۵ شماره ۱۷۹۵۰ ص ۲ و ۳)

۱۳۵۰

- واگذاری پارک هفتم تیر توسط صرافزاده به مساحت ۴۰۰۰ متر به شهرداری (نشریه سازمان آب یزد ص ۴۱-۴۳)
- چاپ گفت و شنود در اردوهای عمران ملی استان یزد ۲۴ ص ۲۶×۲۰ یزد.م.
- تأسیس کانون عکاسان و فتوآماتورهای یزد.م.
- تأسیس مدرسه راهنمایی احمد فتاحی (نامه شماره ۶۸۲ مورخ ۶۷/۳/۳۰ مدرسه)
- تأسیس مجتمع خدمات بهزیستی یزد (نامه شماره ۶۲۰ مورخ ۶۷/۲/۱۹ اداره)
- آغاز کار شرکت سنگ آهن مرکزی ایران (نامه شماره ۳۰۹۶ مورخ ۶۷/۳/۲۱)
- تأسیس مدرسه راهنمایی ۱۳ آبان (نامه شماره ۹۹۰ مورخ ۶۷/۳/۲۱ مدرسه)
- تأسیس آموزشگاه شهید محلاتی (نامه شماره ۶۷۶ مورخ ۶۷/۲/۲۲ آموزشگاه)
- چاپ نشریه سازمان آب یزد ۱۲۶ ص ۲۹×۲۱ (توسط چاپخانه کیهان یزد).م.
- چاپ کتاب هشت بهشت ادیب توسط گلبهار یزد (۴۵۲ ص).م.
- شروع کار راه آهن جنوب شرقی که مرکز آن یزد می باشد

از اول خرداد ۱۳۵۰ (مروارید کویر ص ۲۰)

□ تأسیس کتابخانه ناهید خرمشاه (روزنامه اطلاعات ص ۲ شماره ۱۸۰۳۳)

□ افتتاح کتابخانه عمومی سیدالشهدا (روزنامه اطلاعات یزدوکرمان ۱۵ مرداد ۶۵ شماره ۱۷۹۵۰ ص ۲ و ۳)

۱۳۵۱

□ شروع عملیات ساختمانسازی تالار شهر (در نیمه دوم سال ۵۷ تکمیل گردید) (نامه شهرداری یزد)

□ تأسیس اداره تعاون شهری استان یزد (نامه شماره ۱۶۶ مورخ ۶۷/۳/۱۱ اداره)

□ چاپ کتابچه تجلیل از خدمات مرحوم احمد فتاحی- ۶۶ ص ۱۴×۱۸ (چاپ گلبهار یزد). م.

□ چاپ کتاب مهدی موعود کیست- علیرضا سپیلی ۶۴ ص ۱۷×۲۴ (توسط گلبهار یزد). م.

□ چاپ گزارش بهمداری یزد در سال ۱۳۵۱ بوسیله چاپخانه گلبهار یزد). م.

□ چاپ کتابچه واپسین وداع اثر علی اکبر یغمایی (افسر (توسط شهپر یزد). م.

□ احداث خیابان کمربندی یزد (شهید پاک نژاد- دانشجو) (نامه شهرداری)

□ تأسیس اداره تعاون شهری استان یزد (نامه شماره ۱۶۶ مورخ ۶۷/۳/۱)

□ بهره‌برداری از فرستنده رادیویی یزد.

۱۳۵۲

□ احداث خیابان سید گل سرخ (نامه شهرداری یزد)

□ چاپ جزوه‌ای بمناسبت هزارمین سال ولادت ابوریحان

بیرونی احوال و آثار او و سخنرانی شادروان محمد کیانی درباره ابوریحان بیرونی که در ساعت ۷ بعدازظهر روز دوشنبه هفتم خرداد ماه ۵۲ در محل سالن فرمانداری کل ایراد گردید (انتشارات اداره فرهنگ و هنر یزد)

□ تأسیس مسجد و حسینیه اتابکی توسط حاج علی اتابکی. م.

خرداد ۱۳۵۲

□ تأسیس کتابخانه هورشت بدست دکتر رستم صرفه

(اطلاعات یزد و کرمان ۲۵ تیرماه ۶۵ شماره ۱۷۹۳۳)

□ چاپ کتاب بهشت جاوید (زیارت حضرت رضا علیه السلام)

محمد آیت‌اللهی ۱۰۸ ص ۵/۱۶×۲۳ (توسط گلبهار یزد). م.

□ چاپ کتاب چهل خبر در علائم ظهور مهدی بقلم میرزا

احمد هروی پسر مرحوم حاج ملافرج‌الله (توسط چاپخانه گلبهار طی شماره ۱۱ فرهنگ و هنر). م.

□ چاپ خدمات ایران به تمدن بشر- سید محمود رستگار ۴۷

ص ۵/۱۳×۲۰ (توسط گلبهار یزد). م.

□ شهادت احمد آرامش در تهران (زندگی‌نامه احمد آرامش-

اسمعیل راین ص ۲۴۲)

□ تأسیس کتابخانه کانون انتشارات جوادی یزد (روزنامه

اطلاعات ص ۲ شماره ۱۷۹۸۷)

- تأسیس مدرسه راهنمایی دخترانه خامسی (نامه شماره ۸۴۹ مورخ ۶۷/۳/۳۱ مدرسه)
- تأسیس مدرسه راهنمایی جیحون (نامه شماره ۷۷۰ مورخ ۶۷/۳/۳۰ مدرسه)
- تأسیس دبستان یغمای جندقی (نامه شماره ۵۳۴ مورخ ۶۷/۳/۱۸ دبستان)

□ چاپ مروارید کویر (توسط شرکت پاینده یزد)

۱۳۵۳

- چاپ جلد یک کتاب سیری در کتابهای بهائیان نوشته رضا سلطانزاده در چاپخانه گلپهار طی شماره ۴)
- تأسیس مدرسه راهنمایی قدس گرد فرامرز با همت محمدرضا سلطانی (نامه اداری)

- چاپ کتاب «مجموعه‌ای از گلپها» چند شعر از شعراء یزد توسط اداره فرهنگ و هنر شماره ۹
- چاپ کارنامه عمران و پیشرفتهای استان یزد (۷۲ ص - ۲۹×۲۱) در یزد. م.
- چاپ گلبرگی از ژاله از انتشارات انجمن ادبی و هنری طراز وابسته به اداره فرهنگ و هنر استان یزد (نشریه شماره ۷) (چند شعر از سرهنگ احمد اشتری و مطالبی از مرحوم فتی در بزرگداشت وی)
- تأسیس مجتمع بهزیستی بهاباد (نامه شماره ۱۹۵ مورخ

(۶۷/۳/۵)

□ تاسیس جمعیت شیر و خورشید در بافق (نامه شماره ۵۴۷

(مورخ ۶۷/۳/۱۹)

□ تاسیس سازمان تعاون روستائی استان یزد (نامه شماره

(۵۲۲/۴۶۰ مورخ ۶۷/۲/۱۹)

□ گشایش کتابخانه کودک وابسته به کانون پرورش

فکری کودکان و نوجوانان (روزنامه اطلاعات یزد و کرمان ۲۱ خرداد ۶۵

شماره ۱۷۹۰۴ ص ۲)

۱۳۵۴

□ چاپ کتابچه طراز یزدی تألیف علی باقرزاده، بقا ضمیمه

مجله یغما. م.

□ دیدار از بناهای تاریخی استان یزد ۱۷ ص ۵/۱۴×۲۲ از

انتشارات اداره کل فرهنگ و هنر استان یزد. م.

□ احداث خیابان شهربانی (مهدی) (نامه شهرداری)

□ تأسیس کتابخانه عمومی فتاحی بوسیله انجمن دینی در

خیابان قیام که بعد از انقلاب به کردستان منتقل شد (روزنامه اطلاعات ص

۲ شهریور ۶۵)

□ تاسیس مدرسه راهنمایی فضیلت (نامه شماره ۶۹۵/۳۰ مورخ

(۶۷/۳/۱۹ مدرسه)

□ تاسیس مرکز توانبخشی شهید صدوقی (نامه شماره ۱۲۹

(مورخ ۶۷/۲/۳۱)

□ تاسیس دبستان محمد طاهری (نامه شماره ۴۷۱ مورخ

(دبستان ۶۷/۳/۲۱)

□ تأسیس دبستان دخترانه پروین اعتصامی (نامه شماره ۴۳۳

مورخ ۶۷/۱/۲۸ دبستان)

□ تأسیس مدرسه راهنمایی سیدمحمد مدنی‌زاده (نامه شماره

۶۳۵ مورخ ۶۷/۱/۲۷ مدرسه)

۱۳۵۵

□ انتصاب نصرت‌الله طاهری به مدیر کلی اداره کل آموزش و

پرورش یزد (نامه شماره ۶۲/۱۶ مورخ ۶۷/۳/۷)

□ تکمیل ساختمان کنونی شهرداری (نامه شهرداری یزد)

□ تأسیس مدیریت صنایع دستی استان یزد (نامه شماره ۶۴۸

مورخ ۶۵/۵/۸ اداره)

□ تأسیس سازمان تعاونی روستائی تفت (نامه شماره

۵۲۲/۴۶۰ مورخ ۶۷/۳/۱۹ سازمان)

□ تأسیس اداره بهزیستی بافق (نامه شماره ۱۹۵ مورخ

۶۷/۳/۵ اداره)

□ تأسیس مدرسه راهنمایی شهربانو (نامه شماره ۴۸۰ مورخ

۶۷/۳/۲۱ مدرسه)

□ تأسیس سازمان تعاون روستائی تفت (نامه شماره

۵۲۲/۴۶۰ مورخ ۶۷/۲/۱۹ سازمان)

□ چاپ کتاب اعیاد اسلامی ۷۷ ص ۱۲×۵/۱۶ (از انتشارات

جوادیه یزد توسط گلبهار یزد). م.

۱۳۵۶

- چاپ نشریه صدمین سالگرد تولد رضاشاه از طرف اداره آموزش و پرورش یزد.
- ساختمان کارگاههای سفال و سرامیک سازی در میبد (نامه شماره ۶۴۸ مورخ ۶۵/۶/۸ مدیریت صنایع دستی استان یزد)
- چاپ کتابچه نوای افسردگان بیاد مرحوم حاج سیدمحمدعلی وزیری (توسط گلپهار یزد). م.
- درگذشت دکتر حسین محبوبی اردکانی در تهران (تاریخ اردکان ص ۲۱۴)
- تأسیس کتابخانه عطاءالله افشار وابسته به آستانه امزاده جعفر. م.
- چاپ کارنامه فعالیت اردوهای عمران ملی ۱۱۴ ص ۲۸×۲۱ توسط استانداری یزد. م.
- تأسیس دبستان دخترانه معلم (نامه شماره ۶۳۱ مورخ ۶۷/۱/۲۷)
- تأسیس مجتمع بهزیستی کوشک (نامه شماره ۱۹۵ مورخ ۶۷/۳/۵)
- تأسیس جمعیت شیر و خورشید مهریز (نامه شماره ۵۴۷ مورخ ۶۷/۳/۱۹)
- تأسیس دبیرستان دخترانه رضویه یزد (نامه شماره ۹۸۷)

مورخ ۱۷/۳/۶۷)

- تأسیس مدرسه راهنمایی تحصیلی مدرس- محمد آباد
- تأسیس بانک مسکن در اردکان (نامه شماره ۱۷۵ مورخ ۶۷/۲/۷)
- تأسیس بیمارستان محمدصادق افشار (لوحه یادبود بیمارستان)^{۱۷}

۱۰ فروردین ماه ۱۳۵۷

- برگزاری مراسم چهلم شهدای تبریز در یزد بدعوت آیه الله صدوقی بشهادت رسیدن افرادی از شرکت کنندگان در مراسم و سر آغاز فصلی دیگر در تاریخ یزد

یادداشتها

- ۱- انقلاب مشروطیت ایران از دکتر محمد اسمعیل رضوانی، ص ۹۶.
- ۲- ایران با انقلاب خود چه می خواهد بکند؟ روزنامه اطلاعات اول و دوم آبانماه ۱۳۵۸.
- ۳- آقای دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن گوشه ای از سرگذشت خود را در مجله نگین نوشته است. کتاب «روزها» نیز مشروح خاطرات ایشان است.
- ۴- در کتاب تذکره شعرا یزد اسمی از شارق نیامده. کاوه در هتروان یزد از او یاد کرده و خط وی را نیز آورده است. اما خطی که در آنجا به عنوان نمونه خط شارق آمده است خط شارق نیست. این نکته را آقای فیض الله شارق خویشاوند نگارنده و فرزند آن مرحوم تذکر داده اند. برای شرح شارق رجوع شود به تذکره خاضع، سالنامه ایستیس شماره ۲ ص ۵، نشریه آموزش و پرورش در سال ۱۳۶۵ مقاله مرحوم کیانی، ندای یزد مقاله حسین مسرت. مطلبی را نیز نگارنده حدود سال ۱۳۵۶ در روزنامه ملک درباره وی نوشته است.

۵- در میان ادارات محترمی که بدرخواست ما مبنی بر سال تأسیس خود پاسخ داده‌اند چند اداره پاسخنی مشروح و تحقیقی داده‌اند و ازجمله اداره امور اقتصادی و دارائی یزد که تاریخچه جالبی از بدو تأسیس تا این سالهای اخیر را تنظیم نموده است و این تاریخچه شامل سایر شهرستانها نیز هست. چون در این کتاب فعلاً بذکر سالها اشاره میشود این موارد از آن نوشته تحقیقی استخراج و در جای خود از آن نوشته مشروح استفاده خواهد شد. اینجا لازم است از آن اداره محترم و نیز دوست عزیز آقای سعید سامانی‌پور بخاطر همکاری در تهیه آن پاسخ سپاسگزاری کنم و هم از آنکه نوشته آقای مهدی حاتم‌پور را در اختیار این بنده گذاردند.

۶- نام برخی از کتابهای آقای دکتر رضا راوری را می‌آوریم: شاعران در زمانه عسرت فلسفه چیست؟ نامه‌هایی بدوست (ترجمه)، فلسفه مدنی فارابی.

۷- راجع به تاریخچه انجمنهای ادبی یزد رجوع شود به مقاله نگارنده در نامواره مرحوم دکتر محمود افشار، جلد چهارم.

۸- درباره محمد ظریف جز آنچه در تذکرها آمده رجوع شود به مقاله محمدتقی عسکری کامران، طوفان شماره ۵۴۲ سال ۱۶.

۹- آقای حرازی نمونه‌ای از خط خویش را از روی لطف برای درج در اینجا در اختیار گذاردند و از ایشان سپاسگزارم.

۱۰- مرحوم شیخ عبدالغفور طاهری دارای چند اثر است و ازجمله مصابیح الانوار، لؤلؤ مثور، تذکره جلالی و تنها این کتاب وی در فرهنگ ایران زمین چاپ شده است. وی پدر دکتر محمد، مهندس احمد (مؤلف تاریخ طاهری) و مهدی طاهری (مؤلف فرمان و نیز انتخابات مفتضح و ننگین دوره ۱۵) است. برادر وی محمدحسین حکیم بود و دکترهای طاهری (وکیل چندین دوره یزد)، دکتر محمد طاهری و یک دختر (حکیمزاده) از فرزندان وی هستند. نسبت خانواده طاهری به پیرجمال اردستانی میرسد که در آتشکده اردستان درباره آن مطالبی دیده میشود. اطلاعات مزبور را آقای محمد طاهری از فرهنگیان باسابقه یزد (مقیم تهران) در اختیار گذاردند و بدینوسیله از ایشان سپاسگزاری میکنم.

۱۱- سیدیحیی واعظ یزدی خطیب معروف یزد بوده و در سفری که مرحوم حسینعلی راشد یزد آمده پس از دعوت برای منبر اظهار داشته است «چگونه در شهری منبر بروم که حاج سیدیحیی واعظ منبر رفته است».

۱۲- شادروان استاد حبیب یغمائی ماده تاریخ تأسیس این دبستان را سروده است که نقل میشود:

شد چو د کترشایگان فرهنگ ایران را وزیر درره اجرای تعلیم عمومی هشت پا
ساختند از حسن تدیرش دبستانها بملک مردمان خیرپاک اعتقاد پارسا
کاظمی حاجی محمد تاجر یزدی به همد کودکان تفت را آماده فرمود این سرا
گفت در تاریخ هجری سال اتمامش حبیب زنده نام کاظمی ماناد از این زیبا بنا
مجله یغما سال ۲ شماره ۴، ص ۱۶۳ - ۱۳۶۶

۱۳- درباره کتابخانه وزیری و متن وقفنامه و نیز نام افراد خیرتی که در این کار خیر شرکت جسته اند رجوع فرمائی به یادگارهای یزد.

۱۴- آندره گدار راجع به مناره های امیر چقماق نظریه ای را اظهار داشته است که چون نقل آن مفید است در اینجا می آوریم: اینجانب آندره گدار بتاريخ پنجم ژوئن ۱۹۵۸ برای بازدید بنای تاریخی موسوم بمناره های امیر چقماق جهت رسیدگی باین موضوع که آیا وجود آن برای اهالی یزد خطرناک میباشد یا نه از این بنا دیدن کردم. اینجانب اعلام میدارم که این بنا احتیاج به ترمیم دارد و مخارج آن از طرف اداره باستان شناسی پرداخت خواهد شد ولی بنای مزبور هیچ خرابی را تهدید نمیکند و ابدأ دارای خطر عمومی نیست. اینجانب معتقدم که این بنای تاریخی برای تخیل و فکریکه در تمام جهان از شهر یزد میکنند لازم و واجب است کما اینکه یزد را بوسیله تصاویر متعددی که در نشریات معتبری از آن چاپ شده می شناسند:

۱۵- مسئله آب یکی از جدی ترین و حیاتی ترین مسائل یزد بوده و برای مردم مشکلات و دردسره های فراوان داشته است. برای وقوف از گوشه هایی از این مشکل رجوع فرمائید به مقاله بلوای آب، علی لغوی در نشریه سازمان آب یزد و نیز مقاله طنز رضا قلمسیاه در کیهان شماره ۷۱۱۴ تاریخ ۱۵ اردیبهشت ماه ۱۳۴۹. در این سالها بعلت پائین رفتن سفره های زیرزمینی و استمرار آن باری دیگر یزد را

در معرض خطری جدی قرار گرفته است.

۱۶- این کتاب که درباره وحشی بافقی است با نثری دلنشین نگارش یافته است. آقای احمد ذوالقدر در این کتاب مینویسد: وحشی توانست شیرین و فرهاد را به اتمام برساند و عمرش کفاف نداد ولی وصال شیرازی شاعر خوش قریحه و خوش آواز و فروتن این داستان را داستانی که در خلال آن وحشی در بیان آزادی و در بیان ارزش هنر و هنرمندی، در بیان عزت نفس، در بیان و توصیف عشق پاک داد سخن داد و حق مطلب را ادا کرده و با بیانی رساتر و شیواتر داستان را با تمام رسانده است.»

آقای ذوالقدر از شاعران و بزرگان یزد تجلیل کرده و مخصوصاً درباره یزد شعری زیبا سروده و گفته است:

ز خلق یزد مروت طلب کنم زیرا که ندیده‌ام بجز الطاف بیشمار ایدل
بخاک یزد هزاران گل وفا روید که گفت خطه یزد است شوره‌زار ایدل
با اینهمه نظریه شادروان دکتر مهدی حمیدی شیرازی را از کتاب «شعر در عصر قاجار» (ص ۹۷) می‌آوریم:

وحشی سینه‌ای از عشق آتش افروز داشته و در آن سینه دلی سراپا سوز می‌تپیده و این سوز درون بگفته‌های او تأثیر چندان بخشیده که پس از داستان نظامی شنیدنی و دردناک جلوه میکند اما وصال این سوز و التهاب را نداشته درد عشق نکشیده بدامی که وحشی افتاده است نیفتاده و می‌پندارد که آن داستان تمام است و می‌باید آنرا تمام کرد. وصال سعی فراوان داشته که این داستان را بسبک وحشی با تمام رساند و این چنان است که مردی بسیار بکوشد که عشق نداشته‌ای را بر خود تحمیل کند یا از دیدار معشوق دیگری احساساتی شبیه احساسات عاشق از خود بروز دهد. از حیث کلمه و لفظ اشعار وحشی از گفته وصال برتری ندارد اما از حیث شور و حرارت و تأثیر و ابتکار شیرین و فرهاد وصال بنظر همسنگ با شیرین و فرهاد وحشی نمی‌نماید.»

۱۷- لوحه یادبود این بیمارستان را در اینجا می‌آوریم:

بنام خداوند بخشنده مهربان

بنی‌آدم اعضای یکدیگرند که در آفرینش زیک‌گوهرند
چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار
تو کز محنت دیگران بی‌غمی نشاید که نامت نهند آدمی
بسال یک‌هزار و سیصد و پنجاه این بناء بهداشتی که بیمارستان محمدصادق
افشار نامیده میشود و دارای یکصد و بیست تخت و یک باب آموزشگاه بهیاری
برای تربیت پرستار و بانضمام یک قطعه زمین که برای ساختمان خانه‌های پزشکان
بیمارستان منظور شده و به همت آقای محمدصادق افشار تأسیس و مجهز به تمام
لوازم بیمارستانی مدرن گردیده است. این بیمارستان بوسیله وزارت بهداری و
بهریستی افتتاح و مورد بهره‌برداری قرار گرفته است باشد که این واحد بهداشتی
خدمات شایانی بمردم این مرز و بوم نماید.

فهرست اعلام اشخاص

آیتی، عبدالحسین: ۱۸، ۲۰، ۲۳،	آ
۸۱، ۱۷۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۲۱۵،	آباخان: ۲۰۱
۲۳۱، ۲۳۴، ۲۶۰، ۲۶۵،	آرامش، احمد: ۳۰۴
الف	آزادخان: ۱۸۶
اباعبدالله الحسین (ع): ۲۲۴، ۲۲۵،	آزما (دکتر): ۲۷۶
۲۴۳، ۲۴۷	آخوندیان، علی: ۲۸۸
ابراهیم بن ابوبکر بن محمد: ۳۵	آصف دزوک، سید علیرضا: ۲۳۶
ابراهیم بن اسمعیل: ۱۱۳	آغاییجه: ۱۴۵
ابراهیم بن علی بن ابراهیم: ۲۷	آغاخان محلاتی: ۲۰۲
ابراهیم بن محمد بن عبدالله:	آقابالقا: ۱۶۱
۳۴	آقا احمد: ۱۶۱
ابراهیم خان: ۱۷۵، ۱۸۶، ۲۱۹	آقاسدیگ: ۱۶۵
ابراهیمی، اسمعیل: ۲۳۰	آقا بدینا: ۱۴۸
ابریشمی، مهربان: ۲۵۷	آقا حسین ابن استاد جعفر: ۲۰۸
ابطحی، محمود: ۲۸۵	آقاخان: ۲۰۶
ابواسحق (شیخ): ۷۳	آقازین العابدین: ۱۹۶
ابوالاداب (مولانا): ۱۵۶	آقاعلی: ۱۳۹، ۲۱۰
ابوالعباس بن احمد بن ابراهیم: ۲۷	آقامحمد: ۲۱۴، ۲۵۱
ابوالعباس سفاح: ۲۲	آقامحمد حسن: ۱۸۱
ابوالعلاء (= ابوالعلاء طوفی): ۲۰،	آقامحمدخان قاجار: ۱۷۷، ۱۸۶،
۲۱، ۲۲	۱۸۷
ابوالغنائم ... علی بن احمد: ۲۶	آقامیرزا محمد: ۲۶۹
ابوالفتح خان: ۱۸۶	آقایوسف حلبی: ۱۱۱
ابوالفتح میرزا: ۱۵۷، ۲۱۵	آل احمد، جلال: ۲۸۹
ابوالقاسم: ۱۶۵	آیت اللهی، سید ابوالقاسم: ۲۲۹
ابوالقاسم بن ابوالفرج: ۳۸	۲۴۲، ۲۵۲
ابوالقوارس بن مبارک: ۳۰	آیت اللهی، سید علی: ۳۰، ۲۴۹
ابوالمعالی خواجه: ۸۹	۲۵۳
ابوالهادی خان: ۱۹۴	آیت اللهی، سید مصطفی: ۲۲۹
ابوبکر احمد بن الحسن: ۳۶	آیت اللهی: شیخ جلال: ۲۲۲
ابوبکر بارچینی (شیخ): ۴۵	آیت اللهی، شیخ محمد: ۲۸۸
ابوبکر بن محمود: ۸۴	آیت اللهی، علی: ۲۹۲
ابوجعفر: ۲۶، ۳۳	آیت اللهی، محمد: ۲۸۲، ۳۰۴
ابوجعفر احمد بن ماهوک: ۳۲	آیت اللهی، میرزا کاظم: ۲۴۲

- ابو جعفر بن ابوالفتوح (شيخ): ۳۵
 ابو جعفر علاء الدوله گرشاسب: ۳۲
 ابوالحسن بن محمد بن علي: ۲۹
 ابوذر، مرتضى: ۲۷۹
 ابوريحان بيروني: ۳۰۴
 ابوسعيد: ۹۶، ۹۴، ۵۹، ۴۲
 ابوسعيد طيبي: ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۸۰
 ابو عبدالله محمد بن حسن: ۳۳
 ابومعمود بدر بشتي: ۲۶، ۳۳
 ابومسلم خراساني: ۲۰
 ابوعقوب: ۳۳
 ابوعقوب اسحق ديلمي: ۲۵
 ابوعقوب اسفهلار: ۲۶
 ابوعقوب امير سلطان علاء الدوله: ۳۱
 ابويوسف: ۳۳، ۲۶
 ابي الوفا محمد بن عبد الرحمن: ۲۸
 ابي جعفر احمد بن علي بن اسمعيل: ۲۸
 ابي سعد بن محمد بن احمد بن حسن
 كاروك: ۳۴
 ابي صالح بن محمد (شيخ): ۳۵
 ابي طالب محمد خطيب: ۳۸
 ابي عبدالله محمد بن احمد بن اسحق:
 ۲۹
 ابي عبدالله محمد بن الحسين بن
 محمد بن الحسن: ۳۳، ۲۸
 ابي عبدالله محمد بن علي بن احمد:
 ۲۷
 اتابك سام: ۳۷
 اتابك سعيد علاء الدوله: ۵۷
 اتابك عز الدين لنگر: ۱۷
 اتابكي، حاج علي: ۳۰۴
 اتاخان: ۴۲
 اجري: ۱۴۷
 احمد آقاي ميرزا صادق: ۱۹۵
 احمد الشريف يزدي: ۲۱۳
 احمد بن محمد بن علي احمد: ۲۷
 احمد بن محمد زمجی: ۲۲، ۲۱، ۲۰
 احمد بن محمد شيرازی: ۱۲۳
 احمد خان (حاجی): ۱۶۰، ۱۵۸
 احمد شاه: ۲۳۲
 احمد فراش (خواجه): ۱۱۷
 احمد فهادان (شيخ الاسلام): ۴۳، ۶۴، ۴۴
 اختري يزدي: ۱۵۰، ۱۴۲
 ادائي بفروئي، امير محمد مؤمن: ۱۴۳
 ادوارد براون: ۲۳۷
 ارباب رشيد مهربان: ۲۱۶
 ارباب زاده (سرگرد): ۲۸۱
 اردشير كيخسرو: ۲۵۹
 اردشير مويده: ۲۷۵
 اردشير مهربان: ۲۵۷
 اردكاني، آخوند ملا محمد حسين:
 ۲۲۷
 ارسلان خاتون: ۲۴، ۳۰
 استاد محمد بن: ۲۳۴، ۲۳۵
 استادان، عباس: ۲۶۹
 اسحق بيك: ۱۷۰، ۱۴۴
 اسدي: ۲۸۵
 اسكندر آقا: ۱۵۰
 اسكندر بن عمر شيخ: ۱۷، ۸۱، ۹۸
 اسكندر خان: ۲۱۵
 اسكندري: ۲۷۸
 اسلامي ندوشن، دكتور محمد علي:
 ۲۵۵، ۲۵۷، ۳۰۹
 اسلاميه (دكتور): ۲۶۸
 اسلاميه، كاظم: ۲۷۱، ۳۰۰
 اسمعيلي، (سرهنك): ۲۷۷
 اشترى، احمد: ۳۰۵
 اشراقي (مهندس): ۲۸۹
 اشرف افغان: ۱۶۷، ۱۷۲
 اشرف چوپاني: ۲۱۱
 اصيل الدين محمد مظفر: ۶۹

- اعتماد السلطنة: ۱۹۸، ۲۰۰
- اعتماد الملك: ۲۴۴
- اعتمادی: ۲۸۵، ۲۷۵
- افشار، ایرج: ۸۴، ۸۵، ۱۰۳
- ۱۶۷، ۲۲۹، ۲۵۳، ۲۵۶
- افشار، حاجی احمد: ۲۱۱
- افشار، عبدالرحیم: ۲۰۸
- افشار، محمد صادق (بیمارستان)
- افشار، دکتر محمود: ۲۲۳، ۲۳۲
- افصح الملك، ابراهیم: ۲۲۴، ۲۲۸
- افضل بن سلطان حاجی: ۱۶۶
- افضل علی: ۲۹۹
- افضل محمود: ۲۷۸
- افضل، نصرت الله: ۲۷۵
- اقبال الملك: ۲۲۱، ۲۲۴، ۲۲۵
- ۲۴۷
- اقبال، دکتر منوچهر: ۲۸۹
- الله قلی بیگ: ۱۵۶، ۱۵۷
- الله دادین حسن: ۱۰۵
- امامزاده جعفر: ۲۴۳، ۲۹۳
- امامزاده زید: ۳۶
- امامزاده علی بن عبدالله: ۲۲، ۱۳۹
- امامزاده محمد بن علی بن جعفر صادق: ۴۶
- امامزاده محمد بن علی بن عبدالله: ۲۲، ۲۵، ۱۲۱
- امامزاده فضل بن امام موسی کاظم: ۷۱
- امامیان: ۲۵۲
- امامی سید صدرالدین: ۲۹۲
- امامی، مهدی سید محمدرضا: ۲۹۳
- امامی میرزا محمد باقر: ۱۵۵
- امانت جمشید: ۲۹۸
- ام کلثوم (حاجیه): ۲۲۱
- ام هانی: ۱۹۴، ۲۳۰
- امیر اسمعیل سامانی: ۲۰
- امیر اعظم: ۲۴۲
- امیر بیروداق: ۸۱
- امیر تاج الدین حسن: ۹۸
- امیر ترمش: ۱۰۴، ۱۱۷
- امیر تیمور: ۵۴، ۵۵، ۸۰، ۱۱۸
- ۹۳، ۹۴، ۹۶، ۹۷، ۹۸
- امیر ققماق (جلال الدین): ۸۱
- ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۷
- ۲۷۰
- امیر جلال الدین حسن: ۱۶۲
- امیر جلال الدین محمد: ۱۲۷
- امیر چهره: ۱۱۲، ۱۱۳
- امیر حسین خان بختیاری: ۲۴۸
- امیر حمزه (- دکتر): ۲۸۳، ۲۹۰
- امیر رکن الدین شاه حسین: ۶۶
- امیر رکن الدین قاضی: ۶۲، ۶۳
- امیر رکن الدین محمد: ۶۱
- امیر زاده اسکندر: ۵۸، ۹۸
- امیر زاده پیر محمد: ۹۴، ۹۸، ۹۹
- امیر زاده عبدالله: ۱۱۶
- امیر زاده خلیل: ۱۱۸
- امیر سید علی میرصوتی: ۱۵۳، ۱۵۷
- امیر سید محمد: ۱۴۲
- امیر شاه اعظم ولی: ۱۲۰
- امیر شاه خواجه: ۹۸
- امیر شرف الدین حسین: ۶۳
- امیر شرف الدین حسینی: ۶۴
- امیر شرف الدین مظفر: ۵۸
- امیر شمس الدین: ۶۴، ۶۸، ۸۱
- امیر شمس الدین محمد: ۶۳، ۶۵
- ۸۴، ۱۰۹
- امیر شمس الدین محمد خضر شاه:
- ۱۰۳، ۱۱۰
- امیر شهاب الدین احمد: ۱۱۹
- امیر شیخ اسحق: ۷۱، ۷۲، ۷۴
- امیر شیخ دادائی: ۱۲۱
- امیر صدر الدین قنبر: ۹۴، ۹۶
- امیر علانی و شمس الدین: ۲۸۵

امیر عضدالدین علاءالدوله: ۲۶ :
 امیر علی بیگ: ۸۰، ۹۳
 امیر غیاثالدین امیر لطف الله: ۱۱۵
 امیر غیاثالدین علی: ۴۲، ۱۰۷
 امیر غیاثالدین محمد: ۸۶
 امیر فرامرز: ۲۴، ۳۴
 امیر قطبالدین: ۱۱۱، ۱۱۶
 امیر قندان: ۸۱
 امیرک احمد: ۱۱۷
 امیر مبارزالدین محمد مظفر (= امیر مبارزالدین): ۵۰، ۵۱، ۶۰، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶
 امیر محمد ایداجی: ۴۷، ۴۸
 امیر محمدتقی بن میر عبدالرضا: ۱۵۴
 امیر محمد مؤمن بن شمسالدین: ۱۵۲
 امیر محمود گرگیراق: ۱۱۸
 امیر معزالدین: ۱۴۸
 امیر معینالدین اشرف: ۶۳، ۹۵
 امیر معز: ۲۳۷
 امیر مقصود: ۱۲۰
 امیر نظامالدین اسحق: ۱۳۵
 امیر نظامالدین حاجی قنبر: ۱۲۱، ۱۲۲
 امیری فیروز کوهی: ۲۳۲
 امیر یوسف: ۴۸
 امنیا: ۱۵۶
 امنیامحمد: ۱۵۵
 امین الدوله: ۲۲۴
 امینالدین حسین ابن علی خواجه: ۷۶
 امینی نائینی: ۱۶۰
 انتظام الملک: ۲۳۵، ۲۳۸
 اویسی، احمد: ۲۶۹، ۲۷۸
 اویسی، محمد علی: ۲۶۰
 ایزدی: ۲۸۴

ایرانپور: ۲۷۷، ۲۹۰

ایرانپور اردکانی، عبدالوهاب: ۲۱۹

ب

بابا مجدالدین: ۱۰۴
 بارکلی: ۲۳۹
 بازدار (سرگرد): ۲۷۳
 باستانی پاریزی، محمد ابراهیم: ۱۶۱
 بافتی، محمد علی: ۲۸۴
 باقرزاده، علی: ۳۰۶
 باقرصادق: ۱۶۹
 بدرالدین بن کمالالدین بن ابراهیم: ۱۲۷
 بدرالدین شعیب بن شرفالدین حسن: ۱۰۹
 برخودار، حاج محمد حسین: ۲۹۴
 برهانالدین، خلیل الله: ۱۳۶
 برهن (سرهنگ): ۲۸۲
 بقائی یزدی، دکتر محمد: ۲۵۹
 بکتاش: ۱۳۱
 بمان علی بن ابراهیم: ۱۶۱
 بعی، میرزا عباس: ۲۱۳
 بندر یانزاده، جمشید: ۲۶۳
 بهادری: ۲۷۹، ۲۹۵
 بهاردار ابجدی: ۲۳۰
 بهار، ملک الشعراء: ۲۵۴
 بهاءالدوله: ۲۰۲، ۲۰۳
 بهرام: ۲۵۷
 بهرام مهر فرامرز: ۱۸۴
 بهرامی، علی اصغر: ۲۷۳
 بهشتی، حسین: ۳۰۰
 بهشتی، سید ابوالقاسم: ۲۶۷
 بی بی بنت ابوبکر: ۸۳
 بی بی خیر النساء، فاطمه: ۱۰۹
 بی بی عایشه، ملکه خاتون: ۵۷
 بی بی فاطمه خاتون: ۱۰۸

بیجہ جان سید: ۱۴۵

بیجہ سمیعہ: ۱۷۰

بیدل محمد ابراہیم: ۳۰۱

تجلی اردکانی: ۱۶۴

ترکان خاتون: ۴۵

تقی الدین دادامحمد: ۵۷، ۹۹

۱۵۷، ۱۱۷

تقی الدین عمر: ۴۰

توفیق (سرگرد): ۲۸۱، ۲۸۴

توکل قزوینی (خواجہ): ۶۶

تویرکانی، آقامسیح: ۲۳۷

ث

ثابتی اشرف، کاظم: ۲۵۰

ج

جان پرور بنت شمس الدین: ۱۴۸

جان کلان: ۱۴۲

جبروتی، غلامرضا: ۲۹۴

جراحی، محمدعلی: ۱۸۱

جعفر: ۲۲۵

جعفرزادہ: ۲۸۶

جعفرخان: ۱۸۶، ۲۸۰

جعفر خرمی، سکیہ: ۲۶۶

جعفری میرزا: ۱۴۶

جلال الدولہ: ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۵۱

جلال الدین اشکزی: ۹۵

جلال الدین حسن: ۱۳۰، ۱۶۱

جلال الدین بن سعد الدین: ۱۰۸

جلال الدین محمد: ۱۱۹، ۱۲۱

۱۲۷

جلال الدین محمود - خواجہ: ۱۱۲

جلال الدین مرشد خواجہ: ۱۱۹

جلالی: ۲۷۷، ۲۹۰

جلالین، دکتر عبدالحسین: ۲۵۹

جلیلی، سید کاظم: ۲۷۹

جمال الاسلام: ۲۸

جمال الدین حسین بن علی بن محمد:

۱۰۸

جمال الدین محمد: ۱۵۷

پ

پاد، سید محمود: ۲۷۷

پاک نژاد، دکتر سید رضا: ۲۵۱

۲۵۳، ۲۸۵

پژمان اهرستانی: ۲۳۹

پوپ، آرتور (پروفسور): ۲۶۵

پورتیمور (سرهنگ): ۲۸۸

پورمرزبان، خدارحم: ۲۲۷

پویا، عبدالمعظم: ۱۵

پهلوان ابراہیم: ۲۳۰، ۱۹۸

پهلوان اکبر خراسانی: ۱۹۹

پهلوان حسن مولایزدی: ۲۰۸

پهلوان عبدالقیوم یزدی: ۱۹۰

پهلوان کاشف: ۱۷۸

پهلوان محمد حاتمی: ۲۹۶

پهلوان نصیر، رضا: ۲۶۸

پهلوان یزدی بزرگ: ۲۲۸

پیرجمال اردستانی: ۳۱۰

پیرمیدین خدا دادین اردشیر: ۱۸۲

پیرحمزہ سبزپوش: ۳۸

پیرحسین دامغانی (خواجہ): ۶۱،

۱۰۲

پیرمحمد: ۸۰

پیرنیا، محمد کریم (مهندس): ۲۳

ت

تاج الدین جعفر (سید): ۳۹

تاج الدین رجب: ۱۲۴

تاج الدین علیشاہ: ۷۷

تاورنیہ: ۶۲

تبریزی زادہ: ۲۹۱، ۲۸۲

تبوک قوچین: ۸۰، ۹۵، ۹۷

- جمال‌الدین محمود: ۱۲۴
جمشید: ۲۶۰
جمشیدیان پور، ارباب جمشیدبهن: ۲۳۵
جناب زاده، علی: ۲۷۱
جندقی، حاجی تقی: ۱۷۸
جواهر کلام، علی: ۲۵۳
جونى، محمدرضا: ۱۵۰
جهانیانی (سپید): ۲۷۲
جهانسون: ۲۸۵، ۲۷۳
جهانشاه: ۱۲۲، ۱۲۴
جهانگیر: ۱۱۸
جيجون: ۲۰۱
- ح
حاتم پور، مهدی: ۳۱۰
حاجی آبدارخراسانی: ۸۰، ۹۳، ۹۴
حاجی اسمعیل: ۲۱۸
حاجی بهاء‌الدین محمد: ۸۵
حاجی بیژن خان: ۲۰۶
حاجی جناب: ۲۵۰
حاجی حسن: ۲۱۸
حاجی حسین: ۹۵
حاجی حسین باغ علا: ۵۵
حاجی حسین-حسن: ۲۲۴
حاجی حسین عطار: ۱۸۵
حاجی خلیفه (شیخ): ۱۱۴
حاج سیاح: ۲۱۸
حاجی شاه: ۲۵
حاجی شاه منصور: ۱۶۳
حاجی صدرالدین: ۹۷، ۹۸
حاجی عماد: ۸۹
حاجی عوض، محمد: ۹۶
حاجی غلامرضا: ۱۵۵، ۲۱۶
حاجی غلامعلی: ۲۱۶
حاجی فخرالملک: ۲۴۲
حاجی قنبر: ۸۱، ۱۲۴
- حاجی قوام‌الدین حسن: ۷۳
حاجی قهار: ۴۵
حاجی محصل (شیخ): ۱۱۶
حاجی محمدطاهر: ۸۹، ۹۰
حاجی محمدعلی: ۱۴۵
حاجی محمدعلی بزاز: ۲۴۷
حاجی محمدتقی: ۱۵۱
حاجی محمدباقریک: ۱۵۵، ۱۵۷
حاجی محمدبیک: ۱۸۴
حاجی میرعلی بن شرف‌الدین: ۱۴۴
حافظ رازی: ۵۷، ۱۰۳
حافظ الصحه: ۲۱۷، ۲۵۹
حافظی، علی: ۲۴۹
حامی، عزیزالله: ۲۸۴، ۲۸۶
حایری، سیدعلی: ۲۰۶، ۲۴۳
حایری، آیت‌الله شیخ عبدالکریم: ۲۱۱
حایری زاده، ابوالحسن: ۲۲۳، ۲۵۰، ۲۹۰
حجاب یزدی: ۲۰۵، ۲۴۳
حرازی، محمود: ۲۶۵، ۳۱۰
حسابی، دکتر محمود: ۲۸۸
حسام‌السلطنه: ۲۱۵
حسام‌الدین ابراهیم: ۸۳، ۱۰۸
حسن آبادی: ۲۸۰
حسن بن حسین بن محمد: ۲۹
حسن بن عبدالرحمن: ۳۷
حسن بن عبدالله الرباطی: ۳۶
حسن بن عبدالله سیدالحاجی: ۳۶
حسن بن کیخسرو: ۵۹
حسن بن محمد: ۹۷
حسن بن محمود بکره: ۱۱۷
حسن بهادر: ۱۲۴
حسن عقدائی: ۱۸۹
حسن نائینی (میرزا): ۱۷۲
حسین بمانعلی: ۲۷۴
حسین: ۱۹۱، ۲۴۳

حسین بن شاه محمود: ۱۳۶
 حسین بن صفی اردکانی: ۱۹۰
 حسین بن حسن هفتادری: ۱۲۶
 حسین بن مظفر: ۱۰۳
 حسین خان آجودانباشی: ۲۰۴
 حسین خان نظام الدوله: ۲۰۴
 حسین علی خان: ۲۰۵
 حسین قلی خان: ۲۱۶، ۲۲۷
 حسینی یزدی: ۱۹۰
 حشمت الدوله: ۲۱۲
 حشمت السلطنه: ۲۲۱
 حشمتی - سرهنگ: ۲۸۸، ۲۸۲
 ۲۸۱
 حقیقت عبدالرفیع: ۵۹
 حقیقی، شریف الدین: ۲۹۱
 حکمت، رضا (سردار فاخر): ۲۶۴
 حکمت، علی اصغر: ۲۶۳
 حکیم پژوهی تفتی، غلامرضا: ۲۲۳
 حکیم، محمد حسین: ۳۱۰
 حکیمیان، عباس: ۲۲۷، ۲۳۳
 حمزه: ۱۸
 حمیدی، دکتر مهدی: ۳۱۲
 حیدر برخوردار: ۱۸۵

خ

خاتون بنت نصیرالدین علی: ۱۰۶
 خاتون خان بیگم: ۸۱، ۱۲۰
 خاضعین، محمد تقی: ۳۶
 خالص حسینی: ۲۷۷
 خان بهادر: ۱۱۹
 خانزاده خاتون: ۹۱
 خانزاده خانم: ۸۲
 خانش خانم: ۱۳۰
 خان شوکت: ۲۵۱
 خانلرمیرزا (احتشام الدوله): ۲۰۳
 خان ملک ساسانی، احمد: ۲۴۴
 خدابخش خداداد: ۲۵۷

خداداد: ۲۵۷
 خدیجه سلطان: ۲۱۴
 خدیجه صدر: ۱۴۶
 خدیو جم، حسین: ۲۵۸، ۲۰۹
 خرمشاهی، غلامرضا: ۲۱۷
 خضرشاه: ۱۰۷
 خضری یزدان، حبیب الله: ۲۷۹
 خلیل بن ابی بکر آملی (مولانا): ۶۳
 خواجه اسحق: ۴۶
 خواجه حسن ساورج: ۴۶
 خواجه جان تبریزی (حاجی): ۱۰۸
 خواجه روح الله: ۱۱۵
 خواجه سمیع: ۱۵۶
 خواجه علی اکبر طراح: ۱۵۶
 خواجه ملک قاسم: ۱۶۱
 خیابانی، محمد ابراهیم: ۲۸۸
 خیراندیش نعیم آبادی، محمد: ۲۸۸
 خیلواگوش بن احمد: ۸۲

د

دادگری، محمد: ۲۸۳
 دانش، عبدالکریم: ۲۲۶
 دانش بزرگ نیا: ۲۳۲
 داوری، دکتر رضا: ۲۶۱، ۳۱۰
 داوودییک: ۱۴۸
 دبیری: ۱۶۰
 دلارام باجی: ۱۶۴
 دهقان، باقر: ۲۶۳

ذ

ذبیحی: ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۶۵
 ذوالرباستین، عبدالحسین: ۲۶۷
 ذوالقدر، احمد: ۲۳۱، ۲۹۵، ۳۱۲

ر

راشد، حسینعلی: ۳۱۱
 راهدارین محمود بن منصور: ۱۰۷
 رایبی: ۳۷۲

ربابه (نابغه): ۲۴۶
 رجبعلی: ۲۲۹
 زحمذل (سرهنگ): ۲۸۱
 رحیم خان: ۱۶۸
 رحیمای قادری (مولانا): ۱۵۸
 رسا، دکتر قاسم: ۲۳۲
 رستگار، محمود: ۳۰۴، ۲۶۶، ۲۳۱
 رستم امیران: ۲۲۶
 رستم بهرام نرسی آبادی: ۲۴۴
 رستم خداداد: ۲۵۶
 رسولیان، تقی: ۲۸۷
 رشتی، ابوالقاسم: ۲۰۲
 رشتی، عباس: ۲۴۷
 رشتی، محمد: ۲۹۱
 رشتی، دکتر محمدعلی: ۲۴۶
 رشتی، مهدی: ۲۱۸
 رشیدالدین فضل‌الله - خواجه: ۵۹، ۱۵۸، ۶۳
 رشیدی: ۵۷

ز
 زارچی، ابوتراب: ۲۱۳
 زربانو بنت مرزبان: ۱۹۲
 زندیفر: ۲۹۱
 زهره بنت عبدالرحمن: ۳۵
 زین‌الدین علی: ۷۰، ۱۱۰، ۱۳۷
 زین‌الدین علی بن رجب: ۱۱۲
 زین‌الدین علی بن شهاب‌الدین: ۱۱۳
 زین‌الدین علی بن محمد: ۵۷، ۱۰۰
 زین‌الدین علی بن نجم‌الدین محمود: ۸۷، ۱۱۸
 زین‌الدین علی بن هزارسپ: ۶۷
 زین‌الدین علی خاموش: ۱۴۳، ۱۵۱
 زین‌العابدین: ۱۸۷
 زین‌العابدین بن کمال‌الدین: ۸۳
 زین‌العابدین حاجی: ۱۶۴
 زیور: ۲۰۲

س
 سالار شادمحمد بن ابوبکر سلیمان: ۱۱۳
 سالار ظهیر: ۱۶۵
 سالار مؤید: ۲۴۱
 سالک یزدی: ۱۶۳
 سامانی پور، سعید: ۳۱۰
 ساوجی، شیخ علی: ۲۲۷
 سپاهی (مهندس): ۲۷۸
 ستاره بنت ابوالحسن: ۳۱
 سخنور، حسن: ۲۴۰
 سدیدالملک: ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۴۹
 سرابندی: ۲۷۶
 ربابه (نابغه): ۲۴۶
 رجبعلی: ۲۲۹
 زحمذل (سرهنگ): ۲۸۱
 رحیم خان: ۱۶۸
 رحیمای قادری (مولانا): ۱۵۸
 رسا، دکتر قاسم: ۲۳۲
 رستگار، محمود: ۳۰۴، ۲۶۶، ۲۳۱
 رستم امیران: ۲۲۶
 رستم بهرام نرسی آبادی: ۲۴۴
 رستم خداداد: ۲۵۶
 رسولیان، تقی: ۲۸۷
 رشتی، ابوالقاسم: ۲۰۲
 رشتی، عباس: ۲۴۷
 رشتی، محمد: ۲۹۱
 رشتی، دکتر محمدعلی: ۲۴۶
 رشتی، مهدی: ۲۱۸
 رشیدالدین فضل‌الله - خواجه: ۵۹، ۱۵۸، ۶۳
 رشیدی: ۵۷
 رضابن حاجی علی: ۱۶۳
 رضاخان: ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۶۰
 رضوی - (دکتر): ۲۹۰
 رفیعا، میرزا محمد: ۱۵۴
 رفیع‌الدین محمد: ۱۳۱
 رفیع بن ملاحسن: ۱۹۸
 رکن‌الدین سام: ۳۷، ۲۵
 رکن‌الدین صاعد: ۷۶
 رکن‌الدین یوسف شاه: ۲۵
 روشن، سیدرضا: ۲۴۹، ۲۵۳
 روشن، محمدعلی: ۲۸۶
 رونق یزدی، احمدعلی: ۲۵۸
 رهائی، غلامرضا: ۲۹۴
 ریاضی، پروین: ۲۶۳
 ریاضی، دکتر معتمد: ۲۶۳
 ریاضی، فرشته: ۲۷۰
 ریاضی یزدی، سیدعلی محمد: ۲۴۲، ۲۵۲

سبیلی، علیرضا: ۳۰۳	سراج انصاری (سرھنگ): ۲۹۱
سیاح، حمید: ۲۱۹	سرتیپ خان: ۲۰۸
سیاح زرگر یزدی، عبدالوہاب: ۲۲۶	سردار جنگ: ۲۳۵، ۲۴۰، ۲۴۱
سیاح یزدی، ابوطالب: ۲۱۴	۲۴۳، ۲۴۷، ۲۴۹
سیحون: ۲۶۲	سردار ظفر: ۲۴۷، ۲۴۸
سید جواد: ۲۱۸	سردار فاتح: ۲۴۳
سید روح اللہ: ۶۹	سرور بنت شمس الدین: ۱۶۰
سید علی: ۲۵۸	سعدین محمد: ۴۱
سید فخر الدین: ۲۲۷	سعدی: ۲۳۰
سید عضد: ۶۹	سعیدین عثمان: ۱۸
سید کاظم: ۲۰۵، ۲۳۱	سعید حمید خواجہ شمس الدین: ۱۰۵
سید محمد باقر: ۲۶۴	سعیدی ریحان، سید ابوالفضل: ۲۹۳
سید ہاشم: ۲۲۸	سکینہ بنت حاج نوروز علی: ۲۲۷
سید یحیی: ۲۳۱، ۲۳۲	سلامیان: ۲۷۷
سید یحیی مجتہد: ۲۴۴	سلطان العلما: ۲۶۷
سید یحیی واعظ: ۲۶۵، ۳۱۱	سلطان ابوسعید: ۵۹، ۶۵، ۶۸
سید یحیی یزدی: ۲۰۵	۱۲۴
سیف الدولہ میرزا: ۱۹۹، ۲۰۰	سلطان حسین ندوشی: ۱۴۱
۲۰۱	سلطان زادہ، رضا: ۳۰۵
	سلطان سنجر: ۳۲
	سلطان علی خان: ۲۲۵
	سلطان قطب الدین: ۴۰، ۴۱، ۴۲
	۴۳، ۶۳
	سلطان مسعود میرزا: ۱۵۴
	سلطان محمد: ۹۴، ۹۵
	سلطان محمد تیموری: ۱۱۶
	سلطان محمد خوارزمشاہ: ۴۲
	سلطان محمودشاہ: ۴۳، ۱۵۱
	سلطانی محمد: ۳۰۵
	سلطانی گردفرامرزی، دکتر علی:
	۲۶۶
	سفرشاہ: ۴۳، ۴۴، ۴۵
	سلم بن زیاد: ۱۹
	سلیم (حافظ): ۱۵۴
	سہام السلطنہ: ۲۳۸
	سہام الملک: ۲۲۵
	سبیلی (سرگرد): ۲۷۳
ش	
شارق، غلامحسین: ۲۵۸	
شارق، فیض اللہ: ۳۰۹	
شاگری، عباس: ۲۴۳	
شاہ اسمعیل صفوی: ۸۲	
شاہ ابوالمہدی: ۱۵۲، ۱۵۴	
شاہ ابوالولی: ۱۳۰	
شاہ بہرام: ۲۶۲	
شاہ تقی: ۱۵۱	
شاہ جمال: ۶۵، ۱۲۳	
شاہ حسین: ۸۶	
شاہ حسین بن شمس الدین: ۱۳۴	
شاہ حسین ہفتادری: ۱۳۵	
شاہ خلیل اللہ: ۲۰۲	
شاہ خلیل اللہ سیم: ۱۳۰، ۱۳۲	
۱۴۰	
شاہرخ: ۱۰۴، ۱۱۵، ۱۱۸، ۱۷۸	

شرف‌الدین نورالله: ۱۳۵	۱۸۶
شرف‌الدین حقیقی (سرهنک): ۲۹۱	شاهرخ میرزا نادری: ۱۷۵
شرف کاشانی، محمد مهدی: ۲۳۶	شاهرودی: ۲۸۲، ۲۸۰
شریفی (سرهنک): ۲۷۵، ۲۷۸	شاه سلطان: ۱۳۴، ۷۴
شعبان بن ابوبکرین سلیمان: ۱۱۵	شاه سلیمان: ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۶۴
شعبان بن محمود: ۱۰۸	شاه سیدرضا: ۱۳۴
شفیعا محمد: ۱۵۴	شاه شجاع: ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹
شکوهی، سید حسن: ۲۴۷، ۲۸۳	۲۳۱
شکوهی، سید محمد: ۲۹۸	شاه صفی: ۱۴۴، ۱۴۶
شمس‌الدین: ۷۰	شاه طهماسب: ۱۳۶
شمس‌الدوله بن علی هزارسپ: ۲۶	شاه ظهیرالدین علی: ۱۵۳
شمس‌الدین بمی: ۵۲	شاه عباس: ۱۴۰، ۱۵۲
شمس‌الدین بن پیرحسین: ۴۸	شاه عباس دوم: ۱۵۳، ۱۵۵
شمس‌الدین تازیکو: ۴۶	شاه عبدالباقی میرزا: ۱۵۳، ۱۵۷
شمس‌الدین فهرجی: ۱۳۴	۱۶۰
شمس‌الدین محمد: ۸۳، ۸۴، ۱۲۵	شاه محمد دامغانی: ۱۴۲
شمس‌الدین محمد امیرک: ۱۱۴	شاه محمود: ۷۴، ۷۵، ۷۷، ۷۸
شمس‌الدین محمد بن ابوبکر: ۱۱۳	شاه مظفر: ۶۷، ۷۱، ۷۲
شمس‌الدین محمد بن ناصرالدین: ۱۲۸	شاه منصور: ۵۵، ۸۵، ۸۶، ۸۸
شمس‌الدین محمد شاه: ۱۲۱، ۱۲۲	۹۳
شمس‌الدین محمد طاهر: ۱۰۴	شاه میرزا بن علاء‌الدوله عزآبادی: ۱۴۲
شمس‌الدین محمود شاه: ۱۱۸	شاه میرک: ۱۵۷
شمس‌الملوک ظهیرالدین: ۲۴	شاه نظام کرمانی: ۹۹، ۱۰۱
شوخی یزدی: ۱۳۸، ۱۳۹	شاه نعمت‌الله ولی: ۱۳۰
شوق الشعراء، رضا: ۲۲۹	شاه یحیی: ۵۰، ۵۴، ۵۵، ۷۵، ۷۶، ۸۳
شهاب‌الدوله: ۲۴۲	۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۸، ۹۰
شهاب‌الدین ابوعبدالله: ۳۴	شایگان، علی: ۳۱۱
شهاب‌الدین بن جلال‌الدین: ۱۲۳	شجاع‌السلطنه: ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۱
شهاب‌الدین قاسم: ۱۰۰	شرف‌الدین: ۶۲
شهاب‌الدین قاضی بن محمد بن ابوبکر: ۱۱۳	شرف‌الدین پیر حسین بن شمس‌الدین: ۱۱۵
شهاب‌الدین یوسف: ۱۱۲	شرف‌الدین حسین بن حسن: ۱۱۳
شهریانو: ۲۲۴	شرف‌الدین حضرت: ۷۳، ۷۵، ۱۰۰
شهمردان، رشید: ۱۸۱	شرف‌الدین علی: ۷۴، ۱۱۱، ۱۱۶
شهیدی، ابوالقاسم: ۲۸۷	۱۱۹
	شرف‌الدین مظفر: ۶۲، ۷۳

صفی قلی بیگ: ۱۵۱، ۱۵۲

صمصام السلطنه: ۲۴۴

صنیع الله: ۱۳۴

صید صغری میرعلی: ۱۶۵

ض

ضیاء الدین حسین رضی: ۴۳

ضیاء الدین محمد: ۸۳، ۹۱

ضیاء الدوله: ۲۴۵

ضیائی اردکانی، حسن: ۲۶۷

ضیا کاشانی، سید علی اکبر: ۲۵۹

ضیغم الدوله قشقائی: ۲۳۵

ط

طاهری (سروان): ۲۸۲

طاهری، دکتر محمد: ۲۵۹، ۳۱۰

طاهری، دکتر هادی: ۲۸۷، ۳۱۰

طاهری، شیخ عبدالغفور: ۲۶۵، ۳۱۰

طاهری، محمد: ۳۱۰

طاهری مهندس احمد: ۲۸۷، ۲۹۲، ۳۱۰

۳۱۰

طاهری، مهدی: ۲۹۶، ۲۷۲، ۳۱۰

طاهری، نصرت الله: ۳۰۷

طالقانی، حسین: ۲۸۳

طباطبائی، سید محمد کاظم: ۲۴۶

طیب، دکتر عبدالرسول: ۲۶۴

طراز، عبدالوهاب: ۹۰، ۱۹۱، ۲۰۵

طرب، نائینی: ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱

طغرل سلجوقی: ۳۰

طغی شاه: ۴۶، ۴۵

طیبه بنت شمس الدین: ۱۱۷

ظ

ظریف، محمد: ۳۱۰

ظریف زاده یزدی، محمد: ۲۶۴

ظل السلطان: ۲۲۳، ۱۹۷، ۲۱۶

۲۲۴، ۲۱۹

ظہیر الدین ابراهیم شاه: ۱۲۴

شیخ اسحق: ۱۳۶

شیخ الاسلام جلال الدین: ۱۱۶

شیخ الاسلام سعید فرید الدین

عبدالباقی: ۱۰۰، ۱۰۱

شیخ الاسلامی، دکتر جواد: ۲۳۲

شیخ سعید: ۶۰

شیخ شودمال المیری: ۱۵۰

شیخ شکور: ۵۹، ۶۴

شیخ علی: ۱۰۴

شیخ علی خان: ۲۰۸

شیخ محمد: ۴۴، ۶۸

شیخ محمدرضا: ۲۲۰

شیرانی (سرهنگ): ۲۷۶

شیروانی، محمد: ۲۸۳

شیخ احمد: ۱۶۷

ص

صاحب دیوان: ۴۶، ۲۱۰

صاحب کرامت، سید محمد: ۲۴۸

صارم السلطان: ۲۴۴

صادقی، دکتر محمد: ۳۰۰

صالح: ۱۶۲

صدر، ولی: ۲۴۲

صدر آبادی: ۲۸۷

صدارت، دکتر علی: ۲۲۹

صدرالدین احمد ابیوردی (خواجه): ۱۱۰

صدر الشریعه، سید زین العابدین: ۲۹۹

صدر الممالک: ۱۹۹

صدری، زین العابدین: ۲۸۷، ۲۸۶

صدوقی، آیت الله شیخ محمد: ۲۳۸

۳۰۹

صراف زاده: ۲۹۰، ۳۰۲

صرفه، دکتر رستم: ۳۰۴

صفائی: ۲۲۹، ۱۹۳

صفوة الدین آدم: ۴۴

صفی بیگ: ۱۵۳

ع

- عادلشاه: ۱۷۸، ۱۸۶
 عالمی، میرزا محمد علی: ۲۵۲، ۲۴۳
 عالی محمود آبادی: ۲۲۹
 عایشہ بنت احمد: ۲۶
 عایشہ بنت حسن: ۴۴
 عایشہ بنت علی بن احمد: ۲۹
 عایشہ بنت نجم الدین محمود: ۸۵
 عایشہ بنت علی خضر: ۱۲۳
 عبادزادہ کرمانی، محمد: ۲۹۹
 عباس میرزا: ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۳
 ۲۲۹
 عبدالرشید: ۲۲۲
 عبدالله بن ذوالفقار: ۱۸۰، ۱۸۴
 عبدالله تمیمی: ۱۸
 عبدالله عادل: ۱۶۰
 عبدالله عمر: ۱۸
 عبدالله محمد بن محسن یزدی: ۱۶۰
 عبدالرحیم خان: ۱۷۵، ۱۸۸، ۱۹۴
 عبدالرحمن حسن بن محمد: ۳۳
 عبدالرضا خان: ۱۸۸، ۲۰۰، ۲۰۱
 ۲۲۹
 عبدالعلی: ۱۹۶، ۲۱۰، ۲۱۵
 عبدالوہاب یزدی: ۱۷۰
 عثمان: ۲۱
 عدالت، علی اصغر: ۲۷۳
 عدل الدولہ: ۲۲۵
 عرب تقوی، محمد جعفر: ۲۶۱
 عرب میرزا، احمد: ۲۱۳
 عرب عامری، میر رفیع خان: ۱۸۱
 ۱۷۹
 عزت بنت شرف الدین: ۱۶۱
 عزالدین لنگر: ۲۵، ۳۷، ۳۹، ۴۱
 ۴۴
 عزالدین عمر: ۷۲
 عسکری کامران، محمد تقی: ۳۱۰

- عطا بابا: ۲۰۳
 عقیقہ بنت فرخ: ۸۴
 علاء الدولہ: ۲۴، ۲۵، ۳۰، ۳۱
 ۴۷، ۴۶، ۳۳
 علاء الدین محمد مولانا: ۱۵۸
 علاقہ بند: ۲۰۹، ۲۹۸
 علم خان: ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۷۸
 علی بن ابراہیم: ۲۸
 علی بن ابیطالب (ع): ۱۹، ۵۱
 ۲۷۹، ۵۲
 علی بن القطب بن ابوالحسن: ۳۲
 علی اکبر خان: ۱۹۴
 علی بن حسین محمد: ۲۳
 علی بن عمید شمس الدین: ۱۳۸
 علی بن فتح اللہ: ۹۲
 علی بن محفوظ محمد: ۹۳
 علی بنیمان: ۸۶
 علی بن موسی الرضا (ع): ۳۱
 علیرضا سردوراهی: ۲۲۱
 علیشاہ فراش: ۶۳
 علی قلی خان: ۱۷۳
 علی مراد خان: ۱۸۵، ۱۸۶
 علی نقی خان: ۱۷۴، ۱۸۷، ۱۸۹
 ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۶
 علیم مروستی، جعفر: ۲۷۷
 علومی: ۲۷۱
 علومی، احمد: ۲۲۷، ۲۳۳
 علومی، سید مہدی: ۲۳۳
 علومی، شیخ جلال: ۲۹۹
 علومی، شیخ علی: ۲۲۴
 علومی، شیخ محمد مجتہد: ۲۲۰
 ۲۹۸
 علومی، کمال: ۲۳۰
 علومی، محمد رضا: ۲۷۲
 عماد الدین مسعود: ۱۰۶، ۱۱۱
 ۱۱۲
 عماد الدولہ مسعود: ۱۱۹

عمادالدین هادی بن قطب الدین محمد:

۷۸

عمادالدین پهلوان: ۹۶

عمرو بن مغیره: ۱۸، ۲۱

عمرو لیث: ۲۰

عنایت سلطان: ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹

۱۷۱

عیسی خان: ۱۷۱، ۱۷۲، ۲۱۰

غ

غازان خان: ۴۷

غضبان: ۲۸۲

غلامرضا ابن محمد امین صفار: ۱۴۵

غلامرضا یزدی: ۱۹۸

عنایت الله سمنانی: ۹۷

غیاث الدین علی بن شمس الدین:

۱۱۷

غیاث الدین علی بن تاج الدین: ۱۲۶

غیاث الدین علی منشی: ۸۷

غیاث الدین نعمت الله: ۱۳۸

غیاث الدین علی نقشبند: ۲۴۵

ف

فاضلی، سید ابوالقاسم: ۶۲

فاضلی، سید عباس: ۲۹۳، ۲۲۶

فاطمه: ۲۷، ۲۲۴

فاطمه بنت ابوبکر: ۳۰، ۷۷

فاطمه بنت جمال الدین: ۱۳۶

فاطمه بنت حسین منصور: ۴۳

فاطمه بنت حسن بن الحسن: ۳۵

فاطمه بنت رشید الدین ابی الفضل: ۳۶

فاطمه بنت زین بن احمد: ۳۴

فاطمه بیگم: ۱۶۹

فاطمه خاتون: ۸۶، ۱۰۹

فاطمه خواند: ۱۴۶

فاطمه زهرا(ع): ۲۷۱

فاطمی، فتح الله: ۲۵۱

فاطمی، میرزا حسین خان: ۲۵۱

فتحعلیشاه: ۱۷۵، ۱۷۷، ۱۸۶

۱۹۰، ۱۹۵، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۲۹

۲۰۳

فتحی، علی اکبر: ۲۲۸

فتحعلی خان: ۲۵۹

فتحی: ۲۲۹، ۲۶۱

فتی محمد علی: ۳۰۵، ۲۵۳

فخرالدین ابرقوئی (خواجه): ۶۶

۹۵، ۱۰۵

فخرالدین احمد: ۱۶۲، ۱۷۰

فخرالدین پیر خواجه: ۱۰۳

فدائی اردکانی، محمد: ۱۶۲

فرامرزی: ۸۵

فرات، عباس: ۲۲۳، ۲۳۲

فرجام: ۲۷۸

فرخی، محمد: ۲۲۲، ۲۳۱، ۲۵۰

۲۵۳

فرزانه، مهدی: ۲۹۱

فرساد، ابوتراب: ۲۶۳

فرساد، محمود: ۲۲۲، ۲۳۱، ۲۶۴

۲۹۶

فرشاد، عبدالله: ۲۷۸، ۲۷۹

فرشاد، دکتر مهدی: ۱۵۰

فروزنده: ۲۹۱

فروغی، محمد علی: ۲۲۷

فریدون اسفندیار: ۲۵۷

فضایلی: ۲۸۱

فضل بن امام موسی کاظم: ۱۱۱

فضلملی بیگ عقدائی: ۱۷۲

فقیه خراسانی، شیخ غلامرضا: ۲۱۹

۲۷۳، ۲۹۳

فقیهی، سید حسین: ۲۲۸

فقیهی، سید محمد: ۲۶۶

فلاح تفتی، علی اکبر: ۲۶۱

فهیمی سرهنگ: ۲۷۶

فیروز (خواجہ): ۹۳
فیروز آبادی، آیت اللہ سید محمد:
۲۵۸

ق

قآنی: ۱۹۸، ۲۲۹
قادری (مولانا): ۱۵۲
قاسمی احمد: ۲۶۶، ۲۶۷
قاسم بہلہ روز: ۱۳۸
قاسم حاجی جلال: ۱۳۸
قاسم خان والی: ۲۰۵
قاسم علی ابرند آبادی: ۱۶۳
قاسم علی خواجہ: ۱۳۷
قاضی خان: ۱۴۱
قاضی شہاب الدین: ۶۰، ۷۱
قاضی میر حسین منطقی (میبدی):
۱۳۱
قاضی ندوشتی: ۵۸
قاضی وجہ الدین: ۳۵
قائم مقام: ۲۰۰
قایمش بیگ: ۱۲۷
قتیل: ۲۳۰
قدس یزدی، سید محمد: ۲۶۲
قضائی: ۱۹۲، ۱۹۵، ۱۹۸، ۲۳۰
قطب الدین: ۲۵
قطب الدین ابابکر...: ۱۲۷
قطب الدین پیر محمود: ۹۹
قطب الدین خواجہ: ۱۰۶
قطب الدین رنگی: ۲۲
قطب الدین خضر شاہ: ۱۰۴، ۱۱۱
قطب الدین محمود شاہ: ۲۵
قطب الدین (مولانا): ۹۷
قلمسیاہ، دکتر ابوالقاسم: ۲۵۳
قلمسیاہ، رضا: ۳۱۱
قمی، میرزا ابوالحسن: ۲۵۱
قمی، میرزا محمد صادق: ۲۴۱

قناد، سید علی اکبر: ۲۲۸
قندھاری، حاجی مہدی: ۲۱۴
قوام الدین حسن: ۲۴۸
قوام الدین مولانا: ۹۰
قوام الشعراء: ۲۶۶
قہرمان میرزا: ۲۰۱
قیامی، زین العابدین: ۲۶۵
قیصری، محمد: ۲۴۲

ک

کاتب: ۵۰، ۱۲۹
کاردان، دکتر علی محمد: ۲۵۸
کاشانی، حسن: ۲۱۸
کاشانی، علی: ۲۴۷
کاظم دادائی: ۱۵۸
کاظمی، حاج محمد: ۳۱۱
کامران یزدی، محمد کاظم: ۲۶۱
کاوہ، علی محمد: ۲۴۵، ۲۷۴
۳۰۹
کاوہ، میرزا حسن: ۳۱۰
کشی، محمود: ۵۹، ۷۹
کریلائی اسمعیل: ۲۱۲
کریلائی فرج: ۱۴۴
کریم: ۱۶۹
کریم الدین براکوهی: ۱۶۱
کریم الدین پاریزی: ۱۶۱
کریم بن حسن بن حسین: ۲۰۹
کریمی، غلامرضا: ۲۹۶
کریم خان: ۱۸۱
کسمائی، شمس جہان: ۲۲۰
کشاوری، حسین: ۲۸۰
کمال السلطنہ: ۲۶۲
کلان، عباس: ۲۴۸
کلاہدوز، حاجی کاظم: ۲۰۲
کمالا میر حسن مہر جردی: ۱۶۰
کمال الدین ابوالمعالی: ۶۰، ۶۱

- کمال‌الدین ابی جعفر احمد: ۳۷
 کمال‌الدین حسین: ۱۳۲، ۱۱۳
 کمال‌الدین شاه علی: ۱۱۱
 کمال بن شهاب: ۱۲۶
 کمال‌الدین محمود شاه: ۸۲
 کوچ‌زاده، حسین: ۲۹۵
 کوراوغلی، محمد حسن: ۲۰۷
 کیا شجاع: ۳۲
 کیانرسو: ۳۱
 کیانی، محمد: ۲۳۱، ۲۵۲، ۳۰۴
 ۳۰۹
 کیخسرو خداداد: ۲۵۰
 کیخسرو مهربان رستم: ۲۲۱
 کیکلوس: ۴۱
- گ**
- گدار، آندره: ۲۹۰، ۳۱۱
 گرز (سرلشکر): ۲۸۹
 گرشاسب بن علی بن فرامرز: ...
 ۳۳
 گرشاسب = علاءالدوله: ۳۳
 گرشاسب کرمانی: ۲۷۵
 گرگین بیک: ۱۷۲
 گلچین معانی، احمد: ۲۳۰
 گلم آغا: ۱۴۰
 گوهرشاد: ۸۱
- ل**
- لاری، حاجی محمد ابراهیم: ۲۱۴
 لاری، حاجی ملا علی: ۲۰۹
 لسانی یزدی، سید محمد: ۲۵۰
 لطفعلی خان: ۱۷۳، ۱۷۹، ۱۸۶
 لغوی، علی: ۳۱۱
 لوطی، سید رضا: ۲۳۸
 مارکار: ۲۷۰
- مازار، سید ابوالقاسم: ۲۵۲
 مازار، محمد تقی: ۲۳۴، ۲۳۵
 ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۴
 مبارزالدین محمد: ۷۲، ۸۸
 مبشر: ۲۸۳
 متکلم، سید حسن: ۸۴
 متوکل عباسی: ۷۸
 مجید بنساکسی، سید محمد
 مجیدالحسینی: ۲۷۲
 مجیدالدوله: ۲۱۲
 مجیدالدین حسن قاضی (سید): ۸۹
 مجیدالدین فضل الله قاضی: ۱۱۷
 ۱۱۸
 مجیدالعلماء: ۲۲۲
 مجیدالملک: ۴۸
 محب علی بنادکوکلی: ۱۵۴
 محبوبی اردکانی، دکتر حسین:
 ۲۳۱، ۲۴۴، ۲۵۳، ۳۰۸
 محرم یزدی: ۲۱۸
 محله تلی، حاجی علی اکبر: ۲۴۸
 محمد ابراهیم: ۱۶۴
 محمد ابراهیم (حاجی): ۲۲۸
 محمد احمد عمر: ۵۷
 محمد اردکانی: ۱۵۸
 محمد استفجردی: ۶۸
 محمد اسمعیل شیرازی: ۲۱۵
 محمدالیافقی: ۱۱۹
 محمد امین: ۱۵۷
 محمد امین بزاز: ۱۵۶
 محمد امنیا یزدی: ۱۵۵
 محمد امین شهرستانی میرزا: ۱۴۲
 محمد باقر: ۲۰۷
 محمد بن ابوالقاسم: ۴۵
 محمد بن ابوبکر بن عثمان: ۲۷
 محمد بن احمد اصفهانی: ۹۹
 محمد بن حسین: ۴۸

- ۲۱۷، ۱۱۵، ۱۱۸
 محمد رضا بیک اعرج: ۱۷۲
 ۱۷۵، ۱۷۶
 محمد رضا شاه: ۲۵۵، ۲۸۶
 محمد رفیع بن آقا علی: ۱۴۶
 محمد زکی خان: ۱۸۶
 محمد زمان خان: ۱۹۳، ۱۹۴
 محمد سلطان (شاهزاده): ۱۱۶
 محمد شاه: ۱۹۷، ۲۰۲، ۲۰۶
 محمد شرقی: ۱۳۸
 محمد شفیع: ۱۴۴
 محمد صادق: ۲۳۷، ۲۴۰
 محمد صادق خان: ۱۸۶
 محمد صادق عبدالحی: ۲۰۲
 محمد صالح: ۱۵۱
 محمد طالب بن شاه حسین: ۱۴۶
 محمد ظہیر خواجہ: ۱۵۸، ۱۵۹
 محمد عبداللہ: ۱۸۸
 محمد علی بن میرزا سید محمد: ۱۸۲
 محمد علی بیکا: ۱۴۶، ۱۴۷
 محمد علی خان: ۱۹۶
 محمد علی شاه: ۲۳۶، ۲۳۷
 محمد علی نیری: ۱۹۱، ۱۹۷
 محمد کریم خان: ۱۸۴، ۱۸۶
 محمد مظفر: ۱۷، ۶۰، ۷۵، ۸۲
 محمد مفید مستوفی: ۸۹، ۱۵۹
 محمد مقیم (خواجہ): ۱۵۶
 محمد مقیم: ۱۶۲
 محمد مؤمن بن میرک یزدی: ۱۴۰
 محمد مؤمن بیک: ۱۴۸
 محمد مؤمن خان: ۱۸۱
 محمد مؤمن شیمی: ۱۴۲
 محمد مہدی یزدی: ۱۴۹
 محمد نصیر اردکانی (میرزا): ۱۵۷
 محمد ولی میرزا: ۱۸۸، ۱۹۵
 ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۱
- محمد بن رئیس: ۹۴
 محمد بن رستم: ۳۷
 محمد بن سید حسین: ۹۳
 محمد بن سید صفار: ۱۵۹
 محمد بن عبداللہ: ۷۷
 محمد بن طالب: ۲۹
 محمد بن علی بن عبداللہ: ۱۱۹
 محمد بن علی بن عبداللہ: ۳۹
 محمد بن قاسم: ۷۴
 محمد بن قاضی (سید): ۱۴۲
 محمد بن محمود: ۷۵
 محمد بن محمود شاه آبادی: ۱۲۸
 محمد بن مسیح اللہ: ۱۲۶، ۱۲۸
 محمد بن نادر علی طباطبائی: ۱۴۷
 محمد بہاء الدین: ۹۲
 محمدپور، مهندس علیرضا: ۲۹۷
 محمد تقی: ۱۶۳
 محمد تقی استیفاچی: ۱۵۸
 محمد تقی بن عبدالحی: ۱۹۵
 محمد تقی خان: ۱۶۸، ۱۶۹
 ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۱
 ۱۸۳، ۱۸۷، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۴
 محمد جعفر خان: ۱۹۳
 محمد جعفر خورموجی: ۲۰۹
 محمد جعفر منش: ۱۶۸
 محمد جواد خان: ۱۹۶
 محمد حسن (حاجی): ۲۴۳، ۲۲۰
 محمد حسن خان: ۱۸۶، ۱۸۹
 ۱۹۲، ۲۰۹
 محمد حسن خان سردار: ۲۰۶
 محمد حسین: ۲۲۵، ۲۶۱
 محمد حسین (خلف علی محمد): ۲۱۸
 محمد حسین (حاجی): ۲۱۹، ۲۲۰
 محمد حسین خان کرمانی: ۲۳۹
 محمد حسین خان مقدم: ۲۰۳
 محمد خان والی: ۲۱۲، ۲۱۵

- محمد هادی شهنه: ۲۱۴
محمد یوسف خان: ۲۰۹
محمود افغان: ۱۶۸، ۱۷۰
محمود بن استاد محمد: ۱۳۹
محمود بن اسمعیل: ۱۰۶
محمود بن قاسم امیر: ۶۶
محمود خوارزمی: ۱۰۷، ۹۹
محمود شاه: ۴۲
محمود واعظ: ۹۵، ۹۶
محمّد الدین سام: ۴۴، ۴۱
مخدومشاه: ۶۵
مدرسی، احمد: ۲۷۱
مدرسی زاده، حاجی محمد رضا: ۲۵۷
مدرسی یزدی، حاجی سید علی: ۲۱۲
مدرس بزرگ: ۲۰۴، ۲۳۰
مدرسی، سید علیرضا: ۲۹۸
مدرسی، سید محمد باقر: ۲۹۸
مدرسی، سید مرتضی: ۲۲۳
مدرسی، میرزا سید احمد: ۲۹۹
مدیر، شیخ احمد: ۲۴۹
مرتضی اعظم سید قطب الدین: ۱۱۱
مرتضی قلی خان: ۲۴۴
مرشد، دکتر حسن: ۲۶۶
مرشد، غلامرضا: ۲۳۰
مریم بنت نورالدین: ۷۷
مریم ترکان: ۴۰
مریم خاتون: ۲۵
مریم قتلغ: ۴۲
مستوفی، عنایت الله: ۲۷۷
مسرت، حسین: ۲۳۲، ۳۰۹
مسیح الممالک، دکتر میرابوالفضل: ۲۲۱
مشاق علی یزدی، مهدی: ۲۲۵
مشروطه، حسین: ۲۵۲
مشروطه، محمود: ۲۰۷
مشفق، میرزا سید علی: ۲۶۴
مشکیان، محمد رضا: ۲۷۴
مشیر الممالک، میرزا فتح الله: ۲۲۶
۲۲۷، ۲۶۳، ۳۰۰
مشیری: ۲۲۷، ۲۸۹
مشیری، احمد: ۲۳۸
مشیری، محمد: ۱۹۸
مشیری، میرزا محمد تقی: ۳۰۰
مصدق، دکتر محمد: ۲۷۴
مصطفوی: ۲۷۳، ۲۸۰، ۲۸۱
مطلق: ۲۹۲
مضطر یزدی، میرزا محمد: ۲۶۲
مظفرالدین شاه: ۲۲۸
مظفرالدین محمد: ۶۲
مظفری، سید ابوالحسن: ۲۷۴
معاوض السلطنه، ابوالحسن: ۲۴۴، ۲۴۹
معاون زاده: ۲۷۲، ۲۷۶
میرا محمد: ۱۴۸
میرالدین کیکاووس: ۴۰
میرالدین، محمد (حاجی): ۱۵۹
میرالدینی: ۱۸۱
معصوم بیگم: ۲۴۷
معصومخانی، کاظم: ۲۶۹، ۲۷۱
۲۷۳، ۲۷۵
معصومعلیشاه: ۱۴۷
معصومی: ۲۷۶
معظم السلطنه: ۲۳۷، ۲۳۸
معیر الممالک، دوستعلی خان: ۲۰۶
معیری (رهی): ۲۳۲
معین الدوله: ۱۲۰، ۱۲۲
معین الدین اشرف: ۷۸
معین الدین جلال: ۹۲
معین الدین علی: ۱۲۰، ۱۲۱
معین الدین معلم: ۹۱، ۹۲
معین الممالک، غلامعلی خان: ۲۵۸
معین، دکتر محمود: ۲۸۴

- مفتخر الممالک: ۲۱۵
ملا ابوالحسن، حاجی: ۲۱۵
ملا احمد: ۱۸۵
ملا اسمعیل: ۱۹۳، ۱۸۳، ۲۲۹
ملا باشی: ۱۹۹، ۱۹۸
ملا بهرام کلانتر: ۲۰۶
ملا حسین ملک بن ملک احمد: ۱۴۳
ملا خیری: ۱۶۲
ملا رستم: ۲۰۶
ملا رضا: ۲۳۴
ملا شفیعی: ۱۵۹
ملا علی اکبر زارچی: ۲۰۷
ملا علیرضا: ۱۹۶
ملا عبدالله مؤذن: ۲۱۷
ملا فرج الله: ۳۰۴
ملا محمد جعفر کرباسی: ۱۸۲
ملا محمد بن تقی: ۱۹۳
ملک مهدی: ۲۷۷
ملک زاده حسین: ۲۶۷
ملکی یزدی، محمود: ۲۳۰، ۲۲۸
ملکی یزدی، دکتر میرزا عبدالوهاب: ۲۶۳
منتظری، شیخ محمد: ۲۸۷
منتظم الدوله بختیاری: ۲۴۴
منشی، محمد جعفر: ۱۷۳
منصور (کدخدا): ۱۷۰
منصور بیگ: ۱۲۷
منیجه جان: ۱۵۱
مؤمن خان: ۱۶۸
مؤید الدوله: ۲۱۵
مؤید علائی، دکتر سید حسین: ۲۲۳، ۲۷۶، ۲۳۲
مؤید علائی، مهندس علی اکبر: ۲۶۳، ۲۳۲
مودت: ۲۱۴
موسوی بیوکی، سید صادق: ۲۷۰
موسوی زاده سید علی اکبر: ۲۴۹، ۲۸۵، ۲۵۲
مولانا زین الدین: ۱۵۵
مولانا محمد تقی: ۱۵۰
مولانا نظاما: ۱۵۱
مولانا نورالله زاهد: ۱۵۳
مولوی عبدالمولی: ۲۶۲
مهدعلیا بیگم: ۸۱
مهدویان، سید علی: ۳۰۱
مهربان ایران: ۲۵۷
میبدی حیدری، حاجی محمد حسین: ۲۰۹
میبدی، سید محمد رضا: ۲۵۲
میرزا آقا خان: ۲۱۱
میرزا ابوالحسن: ۱۵۲
میرزا ابوالفتح: ۱۱۸، ۱۵۳
میرزا بابر: ۱۱۸
میرزا جعفر: ۱۵۴، ۱۵۲
میرزا جعفر عریضی: ۱۶۸
میرزا حسن بزرگ: ۲۵۰
میرزا حسن بیگ: ۱۶۰
میرزا حسن غنچه: ۱۷۵
میرزا حسین: ۱۵۴، ۱۴۹
میرزا حسین خان: ۲۵۷
میرزا حکیم: ۱۴۶
میرزا خلیل الله: ۱۴۳
میرزا سلیمان طباطبائی: ۲۰۲
میرزا سید احمد وزیر: ۱۹۹
میرزا سنجر: ۱۱۸
میرزا شفیع: ۲۱۱، ۲۰۹، ۱۳۰
میرزا صادق: ۲۲۴
میرزا عباس خان: ۲۰۸
میرزا عبدالکریم: ۱۵۵
میرزا عبداللہ: ۱۵۹
میرزا عبدالوهاب: ۱۹۸
میرزا عسکر: ۱۶۱
میرزا عنایت الله اصفهانی: ۱۴۳

- میرزا عنایت بیگ: ۱۵۱
میرزا فتح الله خان یزدی: ۲۲۵
میرزا فخرالدوله: ۱۶۱
میرزا محمد امین: ۱۵۲، ۱۶۲
میرزا محمد ابراهیم: ۱۴۸، ۱۵۵
میرزا محمد باقر: ۱۹۴
میرزا محمد حبیب: ۱۵۹
میرزا محمد شفیق: ۱۵۰، ۱۵۵
میرزا محمد علی طیب: ۱۹۸
میرزا محمد مفتی: ۱۵۹
میرزا محمد مقیم: ۱۵۵
میرزا موسی: ۱۹۳
میرزا محمد ناظر: ۱۵۴
میرزا محمد محسن وزیر: ۱۶۵، ۱۶۶
میرزا نورالدین بیگ: ۱۴۸
میرزا واهب: ۱۵۱
میرسید علی: ۲۲۴
میرصوتی یزدی: ۱۵۲، ۱۵۸
میرک یزدی: ۱۴۰
میرکمال بندرآبادی: ۱۴۹
میرمحمد خان: ۱۸۶
میرمحمد شمریاف: ۱۵۳
میرمحمد صالح: ۱۴۹
میرمحمد ماشاءالله خان: ۲۴۳
میرحمود: ۱۳۳
میر میران: ۱۳۰
میکده و میرزا سلیمان خان: ۲۴۹
- ن
- نادرشاه: ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵
ناصرالدین شاه: ۱۸۸، ۲۰۶، ۲۱۶، ۲۵۱
ناصرالدین محمود سمنانی: ۱۱۳
ناصرالدین منتجب یزدی: ۵۸
ناصرترک، محمد حسین: ۲۲۴، ۲۷
ناظم التجار: ۲۱۰
- ناظمی: ۲۷۳
نجف قلی بیگ: ۱۷۳، ۱۷۵
نجم آبادی: ۲۷۲
نجم الدین محمود: ۶۱
نجم الدین محمود بن ابوبکر محمد: ۷۳
نجم الدین محمود بن حسن میبدی: ۹۲
نجفی، فتح الله: ۲۴۲
نسیم سبحان، میرزا علی اکبر: ۲۴۸
نسیمی، پریروز: ۲۳۱
نشاطی، حسینعلی: ۲۵۰
نصرت الدین شاه یحیی: ۸۷، ۸۲
نصرالله بیگ: ۲۰۵
نصیر: ۲۳۹
نصیر بختیاری: ۲۴۰
نصیری، حاجی محمد: ۲۰۳
نصیریان، محمد علی: ۲۶۰
نظام الدین احمد بن امیر علی: ۱۳۱
نظام الدین اسحق: ۱۱۶
نظام الدین یزدی، شیخ حبیب الله: ۲۷۱
نظام الملک: ۲۱۶
نظامی: ۳۱۲
نعمت الله باقی: ۱۳۰
نعمت اللهی، دکتر محمد: ۲۶۰
نقاش، غلامحسین: ۲۷۴
نقدی، سرلشکر علی آقاخان: ۲۵۹
نگهبان (سرهنگ): ۲۷۷، ۲۸۱
نمرود: ۱۷۶
نوائی (دکتر): ۱۱۸
نوائی (سرهنگ): ۲۹۱
نواب رضوی، سید محمد: ۲۲۶، ۲۳۱، ۲۶۱، ۳۰۱
نواب، میرزا محمد رضا: ۱۹۹
نواب صدری: ۲۷۵
نواب علی نقی خان: ۱۹۰

نواب، یحیی: ۲۳۵

نورالدین مباحرالموالی: ۱۰۶

نورالدین محمد کجویی: ۱۵۰، ۱۴۹

نوری تنباکو فروش: ۱۶۲

نورالدین مرامی یزدی: ۱۵۰

نوروز علی خرمشاهی: ۲۱۳

نیریزی، احمد: ۱۹۶، ۲۵۰

و

وجدانی (سرهنک): ۲۷۷، ۲۷۶

۲۷۸

وحشی: ۱۸

وحشی بافقی: ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۹

۳۱۲

وردانروز: ۴۵، ۴۱

وقاری، محمد امین: ۱۵۳

وزیری، سید علی محمد: ۲۲۴

۲۳۲، ۲۶۸، ۲۸۶، ۳۰۸

ه

هادیزاده: ۲۷۸، ۲۸۴

هال امریکائی (دکتر): ۲۶۹

هروی، میرزا احمد: ۲۷۴، ۳۰۴

هراتی، حسینعلی: ۲۶۳

هشام بن عبدالملک: ۱۹، ۲۰، ۲۱

ی

یاسائی، میرزا عبدالله: ۲۲۳

یاسری: ۲۸۵

یزدگرد: ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱

یزدگرد سوم: ۶۰

یزدی، دکتر مرتضی: ۲۶۸

یزدی، آیت الله سید محمد کاظم:

۲۰۰، ۲۳۰، ۲۳۱

یزدی/شیخ محمد حسین: ۲۱۲

یزید: ۲۱

یعقوب: ۱۲۴

یعقوب خان: ۱۳۱، ۱۶۸

یعقوب لیث: ۲۰، ۲۲

یغمائی، حبیب: ۳۱۱

یغمائی/علی اکبر: ۲۳۶، ۳۰۳

یگانگی، دکتر اسفندیار: ۲۴۰

یوسف شاه: ۴۷

فهرست اعلام جغرافیایی

بارجین: ۱۰۰

باقرآباد: ۲۱۰

بشینان: ۱۱۵، ۱۳۳

بغداد آباد: ۱۹۸

بفروئیة: ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۵

بناد کوک: ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۴

بناد کوک دیزه: ۱۴۲

بنافت: ۶۳، ۷۸، ۸۳، ۱۰۵، ۱۲۳

۶۶، ۱۲۵، ۱۲۸

بندر آباد: ۸۲، ۹۲، ۹۹، ۱۲۴

۷۷، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸

۱۴۲، ۱۴۷، ۱۷۰، ۱۶۵، ۱۶۳

۱۶۲، ۱۵۴، ۱۵۱، ۱۴۹

بهباد: ۲۱۵، ۲۱۰، ۱۹۵، ۱۶۹

۱۶۲

بیدا خویده: ۸۶، ۹۲، ۱۰۱، ۱۰۲

۸۵، ۷۷، ۶۷، ۴۵، ۴۱، ۱۳۲

۱۲۶، ۱۱۵، ۱۱۴، ۱۰۹، ۱۰۴

بیده: ۳۸، ۱۳۴

پ

پشتکوه: ۲۸۲، ۲۴۸

ت

تبریز: ۳۹، ۶۷، ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۳۷

ترکاباد: ۲۴۴

ترزجان: ۸۴، ۷۸، ۵۷

تفت: ۱۱۴، ۱۰۷، ۸۵، ۶۰، ۳۰

۱۲۳، ۱۲۴، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۵

۱۳۷، ۱۳۸، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۸۲

۱۸۳، ۲۱۹، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۷

۱۲۵، ۲۵۹، ۲۸۷، ۱۶۳

توران پشت: ۲۷، ۲۸، ۳۱، ۳۲

آ

آبشاهی: ۲۶۴، ۲۶۳، ۸۷، ۸۳

آذربایجان: ۲۷۲

آلمان: ۲۶۵، ۲۶۱

الف

ابرقزو: ۱۶۲، ۱۷۰، ۲۶، ۳۸

۱۰۱، ۱۰۵، ۱۴۰، ۱۴۱

ایرندآباد: ۲۱۰، ۲۱

احمد آباد: ۲۱

اردستان: ۱۴

اردکان: ۲۶۱، ۲۸۹، ۱۳۵، ۱۳۸

۱۷۶، ۲۱۳، ۲۱۹، ۲۹۲، ۲۹۹

۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۹

اردون: ۱۶۵، ۱۴۶، ۱۴۰

اشکذر: ۲۰۵، ۲۰۹، ۲۲۸

اصفهان: ۱۲۴، ۹۳، ۸۸، ۷۷، ۷۴

۴۷، ۱۶۸، ۱۶۶، ۱۵۷، ۱۵۶

۱۵۴، ۱۵۳، ۱۲۶، ۲۸۹، ۲۸۱

۲۷۶، ۲۴۴، ۲۲۴، ۲۱۶، ۱۷۱

۲۹۱، ۲۹۰

اله آباد رستاق: ۲۲۷

انگلستان: ۲۶۱

اهرستان: ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۱، ۹۱

۵۸، ۴۵، ۳۳، ۲۲۴، ۲۰۹، ۲۰۴

ایران: ۱۵۱، ۱۶۱، ۱۷۱، ۲۰۷

۲۱۲، ۲۱۶

ب

بافق: ۱۴۱، ۱۳۷، ۱۳۶، ۳۴، ۳۳

۱۸۹، ۱۸۸، ۱۸۴، ۱۶۹، ۱۶۶

۱۶۲، ۲۸۲، ۲۵۱، ۲۱۸، ۱۹۵

۱۹۳، ۱۹۲

ده محمد: ۸۱

دهنو: ۲۵۲

ر

رباط پشت بادام: ۱۸۲، ۱۲۶، ۳۶

رباط خرگوشی: ۱۴۲

رحمت آباد: ۲۰۶، ۲۰۳

رحیم آباد: ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲

رستاق: ۲۵، ۲۴۸

رشکو: ۴۴، ۷۳

رضائیة: ۲۷۳

رفسنجان: ۲۴۶

رکناباد: ۱۹۱، ۱۳۲، ۲۰۶

روم: ۷۲، ۱۴۱

زارچ: ۱۳۸، ۲۱۰

س - ش

ساری: ۲۳۷

ساغند: ۳۸، ۳۹، ۱۴۶، ۱۵۰

۱۵۹، ۱۶۳

سخوید: ۷۰، ۷۷، ۷۸، ۹۴، ۹۷

۱۲۴

سلفر آباد: ۴۳، ۴۷

سیستان: ۴۷، ۲۰۰

شواز: ۳۵، ۷۵، ۷۷، ۸۵، ۳۸

۶۱، ۷۳، ۴۸، ۷۲

شمس آباد: ۱۳۶

شمسیه: ۱۲۳، ۱۴۹، ۱۳۶، ۱۵۰

شهربابک: ۲۷۰، ۲۹۲

شیراز: ۷۵، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۸۶

۱۱۸، ۱۵۵، ۲۳۷، ۲۷۸

ص - ط

صادق آباد: ۲۱۰

طنزنج: ۶۵، ۱۴۸

۲۶، ۲۳، ۳۳، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۵

۱۰۷، ۱۶۳

تهران: ۱۸۵، ۲۴۱، ۱۹۸، ۱۹۹

۲۰۶، ۲۱۸، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۲۶

۲۳۶، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۹، ۲۵۸

۲۷۸، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴

۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۳۰۴

۳۱۰

ج - ح

جهرم: ۱۵۷

حاجی آباد: ۱۳۳

حسن آباد رستاق: ۲۴۷

حجاز: ۱۵۲

حجت آباد: ۲۴۲

حیدر آباد: ۱۶۱

خ

خراسان: ۸۱، ۱۷۴، ۲۰۰، ۲۰۷

خراشاه: ۳۰، ۶۰، ۲۱۷

خرمشاه: ۲۱۳، ۲۹۵

خبر: ۱۰۰، ۹۶، ۹۲، ۸۲، ۷۰

۶۷، ۵۷، ۱۱۵، ۱۱۳، ۱۱۲

۱۰۹، ۱۰۸، ۱۰۷، ۱۰۶، ۱۰۱

۱۳۲، ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۲۴، ۱۱۸

۱۱۷، ۱۱۶

خرانق: ۳۸، ۸۴، ۸۴، ۲۶۶

خویدک: ۱۸، ۲۰

خلیل آباد: ۱۵۴

د

دهاباد: ۱۳۷، ۱۸۲، ۱۸۴

ده بالا: ۲۸۲

ده شور: ۲۵

دمشینی: ۲۲۸

ده شیر: ۱۸۸، ۱۴۵، ۷۳، ۶۴

ع

عراق: ۲۱

عز آباد: ۲۵، ۳۹

عقدا: ۲۱۷، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۵۳

۱۵۸، ۱۴۲، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳

۱۶۶، ۱۸۹، ۲۰۵، ۲۰۹

ف

فارس: ۱۹، ۲۱، ۷۷، ۸۰، ۹۴

۲۱۶

فراشاه: ۴۵

فتح آباد: ۸۳، ۸۶

فهرج: ۱۸، ۱۲۶، ۱۲۵، ۱۹، ۲۰

۲۱، ۳۱، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۹۲

فیروز آباد: ۱۶۵، ۱۵۱، ۱۳۴

۱۳۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۲۰۵، ۱۸۹

۱۶۷

فیض آباد: ۱۵۳

ق

قاهره: ۲۰۷

قم: ۲۲۸

قاسم آباد: ۲۰۲، ۲۶۴

ک - گ

کاشانی: ۲۸۷

کاظم آباد: ۲۱۰

کردستان: ۳۰۶

کشتویه: ۱۵۹، ۱۸۴

کربلا: ۱۹

کرمان: ۷۰، ۸۷، ۱۶۱، ۱۶۹

۱۷۰، ۲۸۸، ۲۸۹، ۱۹۸، ۲۰۰

۲۰۱، ۲۴۲، ۲۹۱، ۲۴۶

کشیر: ۱۶۰

کوفه: ۲۲

کهدوئیه: ۹۹

کهنو: ۱۵۹

گارنیز: ۲۷، ۲۸، ۶۱، ۸۳، ۱۱۷

گردفرامرزا: ۲۴، ۲۱۰

گاواغشان: ۲۸۰

ل

لرستان: ۲۱۶

لطف آباد: ۲۱۰، ۲۱۷

م

ماوراءالنهر: ۱۱۶

ماهانه: ۱۳۴، ۱۳۶

مبارک آباد: ۱۳۰

مجموعه: ۱۱۳، ۱۲۴

محمد آباد: ۱۲۸، ۱۴۷، ۱۹۱

۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۸، ۲۲۴

مریاباد: ۲۱، ۴۰، ۱۳۲

مریم آباد: ۲۵

مهریز: ۲۰، ۴۰

مشهد: ۳۱، ۳۵، ۲۵۸

مهریجرد: ۴۰، ۱۴۷، ۱۴۶، ۲۱۱

۸۳، ۱۰۶، ۲۶۹

منگآ آباد: ۱۲۸، ۱۴۴

منشاد: ۸۲، ۲۸۰

مهریارین: ۱۶۰

میبد: ۳۷، ۵۹، ۷۱، ۷۳، ۱۲۳

۱۵۳، ۲۰۹، ۲۴۸

ن

نائین: ۹۴

ندوشن: ۹۱، ۱۳۱، ۱۳۷، ۱۴۰

۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۳

۱۶۲، ۱۶۳، ۲۱۲، ۲۱۵، ۲۸۲

نرسو آباد: ۳۱، ۱۲۱

نصر آباد: ۱۰۰، ۱۵۶

نجف: ۱۸۳، ۲۳۱

نعم آباد: ۱۸۲، ۲۸۸

نهایت: ۲۱	همدان: ۴۸
نیر: ۸۵، ۱۶۳، ۹۳، ۱۶۹، ۱۹۱	هند: ۱۴۲، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۵
۱۹۷	۱۵۸، ۱۶۱، ۱۶۲
	هنزا: ۱۵۲
ه	
هرات: ۱۰۴، ۱۱۶	ی
هفتاد: ۴۵، ۵۵، ۱۳۵، ۱۴۳	یثرب: ۱۵۲
۱۴۴	یزد: در بیشتر صفحات

فهرست آثار شهری

آب انبار افشار: ۲۱۵	آب انبار کوچه بیوک: ۲۰۴
آب انبار باغاده: ۲۰۵	آب انبار گازرگاه: ۱۵۳
آب انبار باغ گندم: ۱۳۶	آب انبار گودال مصلی: ۱۴۵
آب انبار بافق: ۱۴۱	آب انبار محله گرمسیر: ۱۳۷
آب انبار برسه: ۱۳۸	آب انبار محله مصلی عتیق: ۱۳۵
آب انبار بولمیری: ۱۴۷	آب انبار ملا حسن: ۱۳۳
آب انبار پیر برج: ۱۴۶	آب انبار وقت و ساعت: ۱۶۶
آب انبار پیر هریشت: ۲۲۴	آب انبار یعقوبی: ۱۴۴
آب انبار تخت استاد: ۲۰۸	آب حسینی: ۲۵۷
آب انبار توده رکناباد: ۱۴۵	آب خشک آباد: ۲۴۷
آب انبار جوی هرهر: ۱۹۱	آب محمد آباد: ۲۵۷
آب انبار چهارسوق: ۸۲، ۱۴۳	آب نرسو آباد: ۶۳
آب انبار حاجی حسین عطار: ۱۸۵	آب نیم آباد: ۸۳
آب انبار حاجی سید حسین: ۲۰۳	آب وقف آباد: ۲۰۴
آب انبار حاجی کریم: ۱۸۲	آب یعقوبی: ۲۶
آب انبار حاجی یادگار: ۱۸۹	آموزشگاه شهید محلاتی: ۳۰۲
آب انبار حسینی فهرج: ۱۹۲	آموزشگاه مارکار: ۲۲۴، ۲۴۹
آب انبار خرمشاه: ۲۷۱	
آب انبار خواجه: ۱۳۹	
آب انبار سرده تفت: ۲۰۲، ۲۱۹	
آب انبار شاه قاسم: ۱۶۰	
آب انبار عزآباد: ۱۴۵، ۱۴۶	
آب انبار عقدا: ۱۴۲	
آب انبار فهادان: ۱۶۵	
آب انبار کلدر: ۱۵۳	

الف

استخر شنا باغ ملی: ۲۷۲
ایستگاه هوا شناسی: ۲۸۱

ب

باروی شهر: ۴۸، ۹۲، ۹۸
باروی یخو: ۴۸
بازار افشار: ۲۴۷
بازار چهار منار: ۶۴

- بازار خان: ۱۲۷
 بازار حاجی قنبر: ۸۱
 بازار علاقه بندی: ۲۲۳
 بازار فیصره: ۱۷۷
 بازار کوشک نو: ۱۱۵
 بازار مصلی: ۲۱۶
 بازار ملا اسماعیل: ۲۲۵
 باشگاه هراتی: ۲۷۲
 باغ اعلاء: ۹۵
 باغ امیر شاهی: ۹۸
 باغ امیر قطب الدین خضر شاه: ۱۰۸
 باغ بهشتی: ۷۰
 باغ حاجی: ۱۰۳
 باغ خان: ۲۱۷
 باغ دولت آباد: ۱۷۴، ۱۷۷
 باغستان نعیم آباد: ۸۶
 باغ شمس: ۱۵۴
 باغ شهاب: ۲۰۶
 باغ طغی: ۴۵
 باغ کمال: ۹۷
 باغ کمال کاشی: ۷۵
 باغ کوشک: ۸۵
 باغ گرشاسبی: ۳۳
 باغ لالا: ۲۱۷
 باغ لاسان: ۸۸، ۸۵
 باغ مولائی: ۹۵
 باغ میرزا عباس بی: ۲۱۳
 باغ ناصریه: ۲۳۵
 باغ نعمت آباد: ۸۳
 بانک سیه: ۲۷۳، ۲۸۳
 بانک مسکن: ۲۸۴، ۳۰۹
 برج اولیاء: ۴۸، ۹۳
 بقعه اسحقیه: ۱۷۰
- بقعه سلطان محمود شاه: ۱۲۴
 بقعه شاه خلیل: ۱۱۴، ۱۲۵
 بقعه شاه خلیل الله ثانی: ۲۶۷
 بقعه شیخ احمد فہادان: ۷۲، ۷۸
 بلوار امامزادہ جعفر: ۳۰
 بلوار شهید صدوقی: ۲۹۹
 بیمارستان افشار: ۳۰۹
 بیمارستان امیرالمؤمنین (کارگران): ۲۸۱
 بیمارستان رهنمون: ۲۷۳
 بیمارستان ضیائی اردکان: ۲۶۷
 بیمارستان گودرز: ۲۷۱، ۲۸۶
 بیمارستان مجیبیان: ۲۸۶

پ

- پارک ہفتم تیر: ۳۰۳
 پارک عمادالدین: ۱۱۱
 پارک کوچہ بہروک: ۱۱۱
 پمپ بنزین روحانیان: ۱۹۲
 پنجہ علی: ۲۲۵
 پیرانگاہ خرمشاہ: ۲۲۱

ت

- تالار شہر: ۳۰۳
 تکیہ امیر چقماق: ۲۶۸
 تل شہدا: ۴۵

ج

- چاپخانہ گلہبار: ۲۶۲، ۲۶۹، ۲۷۱
 ۲۹۸، ۲۹۹، ۲۹۶، ۲۹۰
 چاہخانہ دارالشفای صباحی: ۱۱۵
 چہار منار: ۱۰۶، ۱۱۴

ح

- حسینہ حاجی محمد علی: ۲۶۶
 حسینہ خورمیز: ۲۲۵

- بقعہ نقی الدین دادامحمد: ۶۴، ۱۲۶
 بقعہ حسن ابن کثیر: ۱۰۱
 بقعہ زین الدین علی خاموش: ۱۳۷

حسینیه سید صدرالدین قنبر: ۳۳

حسینیه غیاث آباد: ۱۸۳

حسینیه کوچک سرچم: ۲۷

حسینیه میرچقماق: ۲۱۹

حظیره: ۲۸۵

حمام فرط: ۲۲

حمام محله چرخاب: ۱۳۵

حمام نو: ۱۴۹

خ

خانقاه پیدا خویید: ۱۳۲، ۱۲۷

۱۳۶، ۱۲۶

خانقاه تفت: ۱۰۲، ۱۵۴، ۱۲۴

خانقاه رشیدی: ۶۳، ۶۲

خانقاه شهاب‌الدین محمد: ۱۰۳

خانقاه شیخ علی: ۱۳۲، ۱۱۴

خانقاه نعمت‌اللهی: ۲۱۴

خانه امام حسینی: ۲۰۲

خانه غیاث‌الدین علی: ۲۷۴

خانه میرزا احمد عرب: ۲۲۰

خلف خانعلی: ۱۹۲، ۱۸۲

خیابان امام: ۳۱۹، ۲۶۴

خیابان امیر آباد: ۲۹۴

خیابان ایرانشهر: ۲۹۵، ۲۸۴

خیابان سلمان: ۲۶۸، ۱۹۴

خیابان سید گل‌سرخ: ۳۰۴

خیابان کرمان: ۲۶۸

خیابان طالقانی: ۲۲۲

خیابان قیام: ۲۶۷، ۲۱۴، ۳۰۶

خیابان منتظر قائم: ۲۲۷

خیابان مطهری: ۲۹۳

خیابان مهدی: ۳۰۶

د

دارالشفاء: ۴۵، ۴۶

دارالصاحبی: ۷۰، ۱۰۲

دارالغریبا: ۹۷، ۹۸

دارالفتح: ۹۷

دبستان اسلامی فقیه خراسانی: ۲۹۳

دبستان اسلامی نعیم آباد: ۲۹۷

دبستان اعتصامی: ۳۰۷

دبستان اله آباد: ۲۳۸

دبستان اهرستان: ۲۳۶

دبستان خدا بخش چم: ۲۵۷

دبستان خرماشاه: ۲۲۰، ۲۵۹

دبستان خیر آباد: ۲۳۸

دبستان خیراندیش: ۲۹۷

دبستان دکتر خانعلی: ۲۹۳

دبستان جمشید: ۲۶۰

دبستان خیر آباد: ۲۵۷

دبستان کوچه بیوک: ۲۵۶

دبستان ماهیاری: ۲۵۰

دبستان رحمت آباد: ۲۳۸

دبستان رستمی: ۲۲۶

دبستان زهرا: ۲۶۵

دبستان سمیر: ۲۶۴

دبستان سید یحیی شاه ولی: ۲۹۶

دبستان شرف‌الدین علی: ۳۰۰

دبستان شهید قائدی: ۲۹۶

دبستان شهید قدکفروشان: ۲۹۸

دبستان شهید نامدار: ۲۹۴

دبستان شیرین (تفت): ۲۵۷

دبستان صفی کثویه: ۲۹۴

دبستان طاهری: ۳۰۶، ۲۸۴، ۸۹

دبستان طلوع گردفرامرز: ۳۰۱

دبستان علی آباد: ۲۵۷

دبستان فاطمیه: ۲۹۰

دبستان قاسم آباد: ۲۲۳

دبستان قدس: ۲۵۶

دبستان کاظمی تفت: ۲۶۸

دبستان کوچک زاده: ۲۹۵

دبستان کوچه بیوک: ۲۲۸

دبستان مبارکه: ۲۴۵

دبستان محمد طاهری: ۹۰

دبستان محمدیه: ۲۷۹

دبستان مریم آباد: ۲۶۴، ۲۲۱

دبستان مزرعه کلانتر: ۲۴۳

دبستان معلم: ۳۰۸

دبستان موسوی: ۲۷۰

دبستان نجم نجف آباد: ۳۰۱

دبستان نصر آباد: ۲۳۸

دبستان نصرت آباد: ۲۵۷

دبستان نعمت‌اللهی: ۲۶۹

دبستان نوربخش: ۲۷۰

دبستان نیکپور: ۲۹۹

دبستان هدایت: ۲۴۸

دبستان هماغر: ۲۹۵

دبستان یغمایی جندقی: ۳۰۵

دبیرستان ایرانشهر: ۲۹۲، ۲۵۹

۲۵۳

دبیرستان بهادری: ۲۹۵

دبیرستان رسولیان: ۲۹۷

دبیرستان رضویه: ۳۰۸

دبیرستان مارکار: ۲۲۴

درمانگاه بنادک: ۲۸۱

درمانگاه خرائق: ۲۸۲

دروازه حظیره: ۲۶

دروازه فتح: ۱۱۰

دروازه مادر امیر: ۴۰

دروازه مهرنجرده: ۱۰۴، ۱۰۳، ۷۰

دولتخانه: ۲۶

ر

رباط حاجی ابوالقاسم رشتی: ۲۰۵

رصد خانه رکنیه: ۶۲

ز

زایشگاه بهمن: ۲۶۵

زایشگاه هراتی: ۲۸۱

س

سازمان پزشکی سیدالشهدا: ۲۲۰

سازمان خلدبرین: ۲۹۸

سرای ترکان: ۶۹

سقاخانه بازار ملا اسماعیل: ۱۹۹

سقاخانه ساباط رفیع بافق: ۱۹۵

سقاخانه شاهزاده فاضل: ۲۱۸

ش

شهربانی استان یزد: ۲۱۸

ص

صفه قل هو الله: ۱۷

ط

طاحونه خیر آباد: ۱۹۹

ف

فرودگاه یزد: ۳۰۰، ۲۹۷

فلکه بهشتی (پهلوی سابق): ۲۶۸

ق

قبر پیر برج: ۷۱

قبر عبدالعلی بن ملا محمد رضا:

۲۱۸

قبرستان مورک سونیچ: ۲۹

قدمگاه فراشاه: ۴۱، ۳۷، ۳۰

قدمگاه یزد: ۲۹

قلعه ابوالقاسم رشتی: ۲۰۳

قلعه ارنون: ۲۲۸

قلعه رحمت آباد: ۲۰۳

قلعه سید پارس: ۷۵

قلعه طبرک: ۷۵

قلعه مبارکه: ۹۴، ۹۶، ۹۷، ۹۸

۱۰۵، ۱۰۹، ۱۲۱، ۱۲۲

قنات آب شورک: ۱۹۹

کتابخانه عمومی فتاحی: ۳۰۶
کتابخانه عمومی فرخی: ۲۹۹
کتابخانه عمومی غیاثی: ۸۶، ۴۲
کتابخانه قطیبه: ۱۰۶
کتابخانه کانون انتشارات جوادیه:
۳۰۴
کتابخانه کودک: ۳۰۶
کتابخانه مدرسه فخریه: ۳۱
کتابخانه مسجد برخوردار: ۲۹۵
کتابخانه مسجد صاحب الزمان: ۲۹۸
کتابخانه ناهید خرمشاه: ۳۰۳
کتابخانه نصریه: ۸۴

کتابخانه وزیری: ۱۹۹، ۲۱۴
۲۱۸، ۲۸۵، ۲۹۹، ۳۲۲، ۳۲۸
۳۱۱
کتابخانه هورشت: ۳۰۴
کتابخانه یوسف چهره: ۱۰۶
کوچه بهروک: ۱۱۴، ۶۵
کوچه نیوک: ۱۰۲
کوچه پای بوز سنجستان: ۷۱
کوچه جلال: ۷۰
کوچه حسینیان: ۶۴
کوچه حنا: ۲۴۳
کوچه دارالشفاء: ۱۶۳
کوچه سنبلان: ۷۰
کوچه صندوقسازها: ۲۶
کوچه صندوقیان: ۷۰
کوچه کامرانان: ۱۱۰
کوچه غازیان: ۱۰۲
کوشکنو: ۲۰، ۲۱

گ

گلشهر یزد: ۲۷۱
گنبد علی: ۲۶
گورستان سرپلک: ۱۷

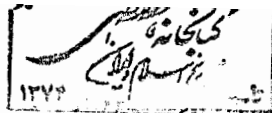
قنات ابرند آباد: ۱۶۳
قنات شلف آباد: ۲۱۹
قنات عز آباد: ۳۹
قنات غیاث آباد: ۱۳۰
قنات محمد آباد: ۱۹۹، ۱۹۸
قنات مهرجرد: ۴۰، ۱۳۰
قنات نرسو آباد: ۳۱
قنات نه گنبد: ۲۱۶
قنات همت آباد: ۱۸۷
قنات یحیی آباد: ۸۳
قنات یعقوبی: ۲۶، ۳۱، ۶۶، ۲۱۹

ک

کارخانه آقا: ۲۸۰
کارخانه افشار
کارخانه اقبال: ۲۶۱
کارخانه جنوب: ۲۷۱
کارخانه درخشان: ۲۶۳
کارخانه هراتی: ۲۷۶، ۲۷۹
کارخانه بیخ سازی صفائی: ۲۸۹
کارونسرای خواجه: ۱۳۹
کاروانسرای والی: ۲۱۷
کتابخانه اصلیه دهورک: ۹۱
کتابخانه باوردیه: ۱۱۰
کتابخانه حافظیه: ۵۸
کتابخانه خاتونیه: ۸۵
کتابخانه خواجه حاجی ابوالمعالی: ۸۹
کتابخانه خان زاده خاتون: ۸۸
کتابخانه شمسیه: ۶۴
کتابخانه رسولیان: ۳۰۱
کتابخانه ضیائی: ۹۱
کتابخانه صاعديه: ۷۶
کتابخانه عبدالقادریه: ۶۷
کتابخانه عطاء الله افشار: ۳۰۸
کتابخانه عمومی آموزش تئاتر: ۳۰۱
کتابخانه عمومی سیدالشهداء: ۳۰۳

مدرسه خواجه ابوالمعالي: ۸۹، ۹۰	محلّه ابرو، مبارکه: ۱۱۰
مدرسه خواجه شهاب‌الدین قاسم: ۹۰	محلّه پیر برج: ۱۱۰، ۱۳۹
مدرسه دارالصفاء: ۱۰۶	محلّه چهار منار: ۵۹، ۶۴، ۶۵
مدرسه دومناره: ۳۲	محلّه دھوک سفلی: ۱۱۱
مدرسه رشیدیہ: ۶۲	محلّه دیگ بندان: ۶۷
مدرسه رکنیہ: ۴۳، ۶۲، ۶۳	محلّه زنگیان: ۲۲
مدرسه سبحان: ۲۹۴	محلّه سر آب نو: ۱۰۸
مدرسه سید محمد مدنی زادہ: ۳۰۷	محلّه سر جمع: ۴۷
مدرسه سیزده آبان: ۳۰۲	محلّه سر دو راہ: ۲۲۱
مدرسه شہزادہ: ۱۸۸، ۱۹۷	محلّه سر ریگ: ۷۸، ۳۲
مدرسه شفیعہ: ۱۳۰، ۱۶۳	محلّه شاہ ابوالقاسم: ۶۰
مدرسه شمسہ: ۶۴، ۶۷	محلّه فہادان: ۲۱، ۳۹
مدرسه شہاب‌الدین قاسم طراز: ۶۸	محلّه گازرگاہ: ۲۰۱
مدرسه شہریانو: ۳۰۷	محلّه کوچہ بیوک: ۲۳۹
مدرسه صاعدیہ: ۷۶	محلّه مالگیری: ۲۰۱
مدرسه ضیائیہ: ۴۳، ۵۷، ۷۲، ۹۱	محلّه مریاباد: ۴۷
مدرسه عبدالقادرہ: ۶۶، ۶۷، ۶۸	محلّه مصلی: ۶۲، ۶۳
۱۱۰	محلّه مصلی عتیق: ۱۴۷، ۲۵۱
مدرسه علامہ اقبال: ۲۷۹	محلّه ترسو آباد: ۱۰۰
مدرسه غیائیہ: ۴۲، ۷۷، ۸۶	محلّه یقویی: ۳۱، ۸۷
مدرسه فرساد: ۲۹۲	مدرسه اتابک سام: ۳۷، ۷۰
مدرسه فضیلت: ۳۰۶	مدرسه احمد فتاحی: ۳۰۲
مدرسه قدس گردفرامرزی: ۳۰۵	مدرسه اصلیه دھوک: ۶۹، ۱۰۷
مدرسه قطبیہ: ۸۹، ۹۷، ۱۰۶	مدرسه باوردیہ: ۱۱۰
مدرسه کمالیہ: ۶۰، ۶۱، ۹۲	مدرسه جدید شہزادہ: ۱۹۶
مدرسه کوچک خان: ۱۸۳	مدرسه جیحون: ۳۰۵
مدرسه کوچہ حسینیان: ۶۳، ۶۴	مدرسه حاجی عماد: ۹۰
مدرسه کیخسروی: ۲۲۱، ۲۳۱	مدرسه حافظیہ: ۵۷، ۵۸، ۱۰۴
مدرسه مارکار: ۲۶۲	۱۰۱
مدرسه محسنیہ: ۱۹۰	مدرسه حسینیہ: ۶۴
مدرسه محمود شاہ: ۴۴، ۴۵	مدرسه حوزہ علمیہ: ۲۳۰
مدرسه مدرس: ۳۰۹	مدرسه خاتونیہ: ۹۰
مدرسه مصلی: ۱۴۸	مدرسه خامسی: ۳۰۵
مدرسه مظفریہ: ۵۸	مدرسه خان: ۱۸۳
مدرسه معین: ۱۲۲	مدرسه خانزادہ: ۸۹
مدرسه میر آخوریہ: ۶۵، ۶۶، ۷۴	

- مدرسه نصیر: ۳۴۰
مدرسه نصرتیه: ۹۰
مدرسه وردانروز: ۴۰، ۴۱
مدرسه یوسف چهره: ۱۰۶
مریضخانه مرسلین: ۲۲۶
مزار امامزاده علی بن عبدالله: ۹۶
مزار امامزاده محمد بن علی بن جعفر صادق: ۱۱۲
مزار تازیان: ۷۰، ۲۲
مزار زنگیان: ۱۲۲
مزار سید روح الله: ۶۷
مزار سید خلیل آسوده: ۹۱
مزار سید دادامحمد: ۸۸
مزار شیخ علی: ۱۱۴
مزار ملا اسماعیل: ۲۰۳
مزرعه منصور آباد: ۲۲۸
مسجد آمنه گل ندوش: ۸۳
مسجد انابکی: ۳۰۴
مسجد امام حسین: ۱۴۱
مسجد امام مریاباد: ۳۶
مسجد امامزاده احمد: ۱۶۲
مسجد امیر چقماق: ۱۰۹، ۱۲۲
۱۶۶، ۲۰۷
مسجد باغ صندل: ۴۶
مسجد اهرستان: ۹۱، ۱۵۹
مسجد باغ گندم: ۸۷، ۱۴۶، ۱۸۲
مسجد بزرگ پشت باغ: ۱۹۱
مسجد بغداد آباد: ۱۳۸
مسجد بیاق خان: ۱۹۷
مسجد بیده: ۳۰
مسجد پای برج: ۲۰۷
مسجد پشت باغ: ۱۶۹، ۱۹۱
مسجد پیر حسین: ۱۰۲
مسجد طزرجان: ۱۹۸
مسجد توده رکناباد: ۱۹۵
مسجد توده سخوید: ۱۶۳
مسجد توران پشت: ۱۰۷، ۱۳۹
مسجد جامع ابرقو: ۶۹
مسجد جامع ایرندآباد: ۳۳، ۱۵۵
۱۶۳، ۲۱۰
مسجد جامع اردکان: ۱۴۵
مسجد جامع اشکندر: ۱۲۵
مسجد جامع بغدادآباد: ۱۳۸
مسجد جامع ثافت: ۱۲۸
مسجد جامع بندرآباد: ۹۹
مسجد جامع بهاباد: ۱۸۴
مسجد جامع طرزجان: ۷۸
مسجد جامع خرائق: ۲۹
مسجد جامع ساغند: ۲۹
مسجد جامع بشیخان: ۱۳۱
مسجد جامع علی آبادپشتکوه: ۱۸۱
مسجد جامع فیروزآباد: ۱۲۲، ۱۲۳
مسجد محله رکن آباد: ۱۳۱
مسجد جامع محمدآباد چاهوک: ۱۸۲، ۲۰۸
مسجد جامع مروست: ۱۷۶
مسجد جامع مهرجرد: ۴۶
مسجد جامع میبد: ۹۸
مسجد جامع میرچماق: ۱۳۷، ۱۴۳
۱۴۴
مسجد جامع ندوش: ۲۱۱، ۱۴۰
۶۷
مسجد جامع یزد: ۲۴، ۸۱، ۱۸۲
۲۹۱
مسجد جمعه ایرندآباد: ۲۱۰
مسجد جامع نوغاباد: ۶۱
مسجد جدید چهار منار: ۱۱۵، ۲۴۶
مسجد زین الدین آقا: ۲۳۹
مسجد سرآب نو: ۷۱، ۷۷، ۹۶
مسجد سرریگ: ۹۶
مسجد مصلا عتیق: ۱۰۴
مسجد چخماقید: ۱۰۹
مسجد چهل محراب: ۴۵، ۲۱۹
مسجد حاجی رجب اشکزر: ۱۹۹

- مسجد حاجتی ملک (بفرویه): ۱۲۵، ۱۲۳
 مسجد میبد: ۳۶
 مسجد حاجی کامل: ۱۴۱
 مسجد کوچک میبد: ۳۷
 مسجد حاج محمدعلی عرب: ۲۱۹
 مسجد کوچه خطیب: ۲۱۸
 مسجد حسینی نفت: ۲۱۱
 مسجد کوشکنو: ۱۹۱
 مسجد حسینیه پاد کوک: ۲۱۲
 مسجد کهنو: ۱۲۶، ۱۲۸
 مسجد خرمشاه: ۲۱۷، ۲۱۳
 مسجد لاسون: ۸۷
 مسجد خضر شاه: ۲۱۸، ۱۱۴
 مسجد مالیر: ۱۹۶
 مسجد دهشیر: ۱۹۴
 مسجد محله آسیاب: ۱۳۷
 مسجد دهوک: ۱۱۱
 مسجد جامع بالا دهاباد: ۲۰۹
 مسجد جامع پیدریج: ۲۱۳
 مسجد جامع علاقه بند: ۲۰۴
 مسجد دامک: ۱۹۹
 مسجد جامع گرمسیر نفت: ۱۹۷
 مسجد ریگ: ۱۰۸، ۹۵، ۶۶
 مسجد جامع گودال مصلی: ۶۲
 مسجد زبرده اردکان: ۱۴۱، ۱۳۸
 مسجد مراد نیر: ۲۰۷
 مسجد مریاباد (مریم آباد): ۴۱، ۴۲، ۱۹۰
 مسجد زین الدین آقا: ۳۷
 مسجد سرآب نو: ۹۵
 مسجد سرلیک: ۱۶۶
 مسجد سرچم: ۲۱۷، ۲۷
 مسجد سرسراه کهنو: ۳۰
 مسجد شاه طهماسب: ۱۳۶، ۱۳۰
 مسجد شاه ولی: ۱۲۳، ۱۲۵، ۲۴۸
 مسجد شمس: ۱۶۳
 مسجد شمسیه: ۵۹
 مسجد شیخداد: ۱۳۷
 مسجد کوچه صندوقسازها: ۳۰
 مسجد طرنج: ۶۵
 مسجد عبدالخالق: ۱۷۱
 مسجد فرط: ۱۵۶، ۱۶۰، ۲۲
 مسجد فخرج: ۱۸۵
 مسجد قدمگاه: ۲۷
 مسجد قل هو اللهی: ۲۹
 مسجد کاروانسرای خواجه: ۱۴۰
 مسجد کنج کوشکنو: ۲۱۱
 مسجد کوچک صحرای کهنو: ۳۲
 مسجد مصلی عتیق: ۱۲۱، ۶۲
 مسجد ملا اسماعیل: ۱۹۱، ۱۹۷
 مسجد مولانا معین الدین: ۹۲، ۱۵۸
 مسجد میر چقماق: ۸۱
 مسجد نصر آباد: ۱۳۳
 مسجد نوغاباد: ۱۰۳
 مسجد والی: ۲۱۷
 مسجد هلاکو: ۱۶۶
 مسجد یخدان: ۲۴۳
 مسجد خان: ۱۳۰، ۱۷۷
 مسجد خواجو: ۱۱۵
 مسجد مارکار: ۲۶۸
 مسجد میر چقماق: ۲۶۷، ۲۸۳
 مسجد یعقوبی: ۱۴۴
 مسجد مطیعه مدرسی: ۲۴۷
 مقبره شیخ الاسلام تقی الدین دادا محمد: ۱۲۶
 تارین قلعه: ۸۰
 مسجد یعقوبی: ۴۷

انتشارات فرهنگ ایران زمین

کوشش حسین بشارت. (گنجینه حسین بشارت، برای پژوهش در فرهنگ و تاریخ یزد، ش ۳).
 ۴۸- سالشمار یزد: استخراج به کوشش اکبر قلمسیاه. (گنجینه حسین بشارت، برای پژوهش در فرهنگ و تاریخ یزد، ش ۴).
 ۴۹- اسناد تجارت یزد در دوره قاجار: به کوشش دکتر اصغر مهدوی. زیر چاپ.
 (گنجینه حسین بشارت، برای پژوهش در فرهنگ و تاریخ یزد، ش ۵).
 ۵۰- فین بندعباس: تألیف احمد سایبانی. (ناشر: مؤلف).

۴۴- تذکره شهرای یزد: گردآوری عباس فتحی یزدی (گنجینه حسین بشارت، برای پژوهش در فرهنگ و تاریخ یزد، ش ۱).
 ۴۵- واژه نامه یزدی: گردآوری ایرج افشار. تنظیم و آوانویسی از محمدرضا محمدی. (ناشر کتابفروشی تاریخ). (گنجینه حسین بشارت، برای پژوهش در فرهنگ و تاریخ یزد، ش ۲).
 ۴۶- یزدنامه: مجموعه مقالات. به کوشش ایرج افشار، جلد اول زیر چاپ. (ارمغان محمد طاهری به شهر یزد، ش ۱).
 ۴۷- تذکره میکنده: تألیف وامق یزدی. به